

ЗБОРНИК
ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ
IV

КЊИГА 17

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР

Бошио Шиљегоаик, Велимир СтојниК, Илиј»
Дошеи, Фабијаи Трго. пуиоанин, Милорад Па-
алоаиК, лотпуноанин, Радомир ПетноаиК, мајор,
Душан ГаоаденоаиК, налетаи I нласе

Одговорни уредни
Фабијаи Трго, пуиовни

ИЗДАЈЕ

ВОЈНОИСТОРИСНИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ
IV

КЊИГА 17

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1943 ГОД.

БЕОГРАД

1956

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1943

СЕПТЕМБАР

I

**ДОКУМЕНТА ЈЕДИНИЦА НАРОДНООСЛО-
БОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ**

БР. 1

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ БРИГАДЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ПЉЕВЉА — КАЛИНОВИК И НАРЕЂЕЊЕ ЗА ДЕЈСТВА ЈЕДИНИЦА¹

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
Стр. Пов. Бр. 43
1 септембра 1943 године

ШТАБУ IV ПРОЛ. БРИГАДЕ

I. Подаци о непријатељу

Досадашњи прикупљени подаци о непријатељу, нарочито о њемачким трупима са правца Пљевља — Горажде,² нису нам могли јасно дати слику: да ли су те трупе пролазеће, или су пак трупе намијењене као посада за заштиту и обезбјеђење комуникација, са офанзивним намјерама према нашој Групи. Посљедњи извјештаји нам достављају податке да се у Пљевљима налази једна ловачка њемачка дивизија, а да се у Горажду налази само њемачка команда мјеста са нешто домобрана и мјесне милиције.

Четничке формације овога терена нису јаке нити су нарочито организоване, а нити испољавају и најмање офанзивних намјера према нама. Они четници који су се налазили између нас и муслиманске милиције у Јабуци извукли су се дијелом према Устикolini, а дијелом према Јахорини. Највећа групација ових локалних четника са овог терена изгледа да је у области Устикoline, али то не претставља никакву јачу војничку снагу.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/1—1/II, к. 738.

¹ Види док. бр. 153.

Муслиманска милиција из области Јабука — Мазлина претставља једну оружану групу, која је по досадашњим нашим обавјештењима неутрална према нама, изјављујући да је она нуждом формирана у одбрани против четника, а да према нама нема никаквих непријатељских намјера. Ипак, ова група је за нас од интереса и за сада је стављамо само мало постранце, те ћемо питање ове милиције ријешити одмах по рјешењу наших задатака постављених овим наређењем. Најближе наше јединице имају углавном задатак осматрања ове групе код извршења наших задатака овим наређењем (јединице V црногорске и IV пролетерске бригаде).

Са стране комуникације Сарајево — Вишеград немамо нарочите опасности, нити су тачке ове комуникације појачане непријатељским снагама.

У вези предњег

НАРЕЂУЈЕМО:

II. Развој и распоред јединица дивизије:

Јединице ове дивизије извршиће развој и покрете тако да до 18 часова на дан 2 септембра тек. године буду и то:

1. II пролетерска бригада на правцу Устиколине у области Рибичког Врха (триг. 929) — Шешин Врха (триг. 1094, са једном ојачаном побочницом дуж леве обале Косовске Реке).

2. II далматинска бригада до области с. Горњи Будан — брдо Острагњача (728).

3. V црногорска бригада до области с. Модро Поље — Хоџићи.

4. IV пролетерска бригада, чије пребацивање преко комуникације очекујемо у току ноћашње ноћи, у област с. Доњи и Горњи Боговићи — Крећа.³

У вези овога V бригада ће упутити једну јачу патролу на правац жељезничке пруге и приложено писмо за IV пролетерску бригаду предати, како би ова бригада свој правац кретања сасредила према одређеној просторији овим наређењем.

5. Овај штаб ће се у току сутрашњег дана пребацивати у област с. Горње Жешће, на правцу кретања II пролетерске бригаде.

6. Бригаде ће одмах по пристизању послати извјештај овоме штабу у Горње Жешће, са назначењем распореда бригаде на новоодређеној просторији.

³ Види док. бр. 19.

III. Идеја и развој марша

1. Напад на град Фочу и с. Устиколину,⁴ по наређењу које ће добити јединице у току сутрашњег дана од стране овога штаба.

2. Откривање непријатељске намјере и његово изазивање у односу на нашу Групу, чиме ћемо открити и за-
> датак и јачину наведене непријатељске групације у области Пљевал>а.

3. Ближе повезивање према Санцаку и Црној Гори и лакше прикупл>ање података о стању у тим областима.

4. Прикупл>ање података о непријатељу на комуникацији Калиновик — Фоча, Фоча — Горажде — Пљевља.

5. Утицај на четнике и њихове намјере у погледу зближења са овдашњим муслиманским живљем, што се нарочито осјећа у посљедњим пропагандним лецима упућеним муслиманима.

IV. Опште напомене:

1. Штабови бригада ће сами организовати покрет, од Р^еђУЈУћи час поласка. По оваквом времену принуђени смо и на дневно маршевање, те организовати све у погледу обезбјеђења од непријатељске авијације. На маршу имати потребна обезбјеђења (претходница и побочнице), пошто мање групе четника могу ометати покрет. Извиђање, осматрање и обавјештавање, како на маршу тако одмах по пристизању, извршити у потпуности.

2. Хируршка екипа, која се моментално налази при II пролетерској бригади, кретаће се за вријеме наведеног покрета уз болницу II пролетерске бригаде, а њен доцнији распоред и мјесто биће регулисано нашим наређењем о извршењу напада.

3. Штаб V црногорске бригаде водиће рачуна да веза (патрола) са приложеним писмом за IV пролетерску бригаду буде упућена одмах и да се ова веза налази стално на терену за прихват поменуте бригаде. Овој патроли ставити још један мали задатак а то је: да се ова патрола информисе о судбини Др-а Вулетића, који је као болестан остављен у области Врхпраче и наводно тамо га сада скривају наши симпатизери. Уколико би именовани био пронађен, Штаб бригаде ће га упутити у овај штаб. Свакако, главни задатак ове везе — патроле је веза и прихват IV пролетерске бригаде.

⁴ Види док. бр. 150, 153 и 156.

4. Штабови бригада (сем IV пролетерске) упутиће на дан 2 септембра са својим куририма, који ће носити извјештај о смјештају бригаде, по једног друга, који ће у овоме штабу бити распоређен на дужност коњоводца.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

(М. П.)

Командант-пуковник
Пеко⁵

БР. 2

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
1 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТЕ БРИГАДЕ
ЗА ПОСЈЕДАЊЕ РУДИНА И ВЕЛИКОГ БРДА¹**

ШТАБ XI ДИВИЗИЈЕ

1/IX. 43 год.

ШТАБУ XII БРИГАДЕ

Сјутра 2/IX.43. увече у ноћи избиће V Бригада преко Слатине.²

Преко Црног Врха и Слатине, право и преко Дубраве.

На линији Јошавка — Опсјечко. Ви ћете преко Дебел>ака запосјести Рудине [и] Велико Брдо, кота (467). Из села Штрба потпомоћи са дијеловима ваше Бригаде уништаваће четника на просторији Јошавка — Штрбе — Опсјечко.

Онемогућити бјекство четника у Челинац. Упознајте [с] овим задатком штаб II батаљона³ V бригаде у Опсјечком, редовни знаци за распознавање.

С. Ф. — С. н.

Командант
Шоша⁴

• Даггчевић

¹ Оригинал, писан мастилом, Нирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22/1, к. 875.

³ Види док. бр. 42 и 92.

* Види док. бр. 75.

⁴ Народни херој Јосип Мажар-Шоша. Погинуо 1944 год. приликом напада на Травник као командант Четврте НОУ дивизије.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ГРМЕЧКЕ ГРУПЕ НОП ОДРЕДА ОД
1 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ
НОУ КОРПУСА О БОРБАМА КОД ВРХПОЉА, НА КО-
МУНИКАЦИЈИ БОСАНСКА КРУПА — ПЕТРОВАЦ И
БИХАЋ — ПЕТРОВАЦ¹**

**ШТАБ
ГРМЕЧКЕ ГРУПЕ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
— 2 БОС. КОРПУСА —
Бр. Сл.
1 сеп. 1943 г.**

ШТАБУ II БОС. КОРПУСА

Положај

Примили смо ваш допис бр. 150 од 29. VIII. Извјештај о предаји посаде на Врхпољу смо вам послали. Оружје добивено на Врхпољу узела је XIII наша Бригада.

У вези новонастале ситуације на Петровачком сектору,⁸ о чему сте нам нагласили, обавијестили смо Подгрмечки одред да појача активност на комуникацији Петровац — Крупа.

Потврђујемо пријем санитетског материјала — лијекова које сте нам послали као и канцелариски прибор.

Што се тиче резервног оружја код наших јединица, за које пишете, извјештавамо вас да га за сада нема од вишка. Сам Подгрмечки одред има око 380 бораца у јединицама који немају пушака.

Достављамо вам извјепггај о акцији на Врхпоље, пошто не знамо да ли вам је ранији извјештај о истој акцији стигао. Дана 26. VIII. јединице I батаљона XIII бригаде извршиле су акцију на ђуприју Врхпоље,⁸ гдје је била непријатељска посада од 130 војника са 2 поднаредника.⁴ У овој акцији учествовала је и једна чета Подгрмечког одреда. Непријатељска посада предала се је без борбе са свим људством, то јест 130 домобрана са два поднаредника. Добивено је 100 пушака, 13 пушкомитраљеза, 1 тешки митраљез, 1 мали бацач са 15 граната, 13.000 пушчаних метака. Од домобрана који су се предали 20 их се добровољно јавило да

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1—6, к. 456.

¹ Види том IV, књ. 16, док. бр. 103.

* Односи се на мост на Сани код Врхпоља.

⁴ Види том IV, књ. 16, док. бр. 116.

иду у Подгрмечки одред да се боре, те је Подгрмечком одреду од овог добитка на Врхпољу дато 20 пушака и један пушкомитраљез као и 20 домобрана.

Дана 25/26.УШ. снаге I и II батаљона Подгрмечког одреда са снагама двију чета VIII бригаде VII дивизије НОВ Хрватске поставиле су засједу на цести [Бос.] Крупа — [Бос.] Петровац.⁵ Засједа није успјела по предвиђеном плану пошто је непријатељ упутио на мјесто гдје је била постављена засједа (не знајући за засједу) на чуке као осигурање око 50 војника, тако да су наши морали са њима повести борбу. У борби која је вођена 1 сат наши су успјели потући непријатеља тако да је на мјесту остало 19 мртвих фашиста, 14 живих заробљених (Нијемаца, Пољака и један Чех), и већи број рањених. Заплијењено је 18 пушака, 3 „шарца“ митраљеза, постоље са каром и нишанским справама за „шарац“ митраљез, нешто муниције са реденицима и добошима за „шарац“ као и остале спреме. На нашој страни била су три мртва друга.

Дана 28. VIII. Бихаћки и Ударни батаљон Дрварског одреда уз помоћ личких снага поставили су засједу на цести Бихаћ — Петровац код села Дубовског и том приликом спалили су 4 непријатељска камиона и неколико мотоцикла, Заплијењено је неколико „шараца“, 6 шмајсера, 50 пушака и много друге ратне спреме.⁶ Заплијењени материјал није подијељен са Личанима те ћемо вас накнадно обавијестити о томе шта су добиле наше јединице. На цести је остало 56 мртвих Шваба са којих је скинуто одијело.

У ноћи између 30 и 31. VIII. око 150 усташа, легионара и четника из Петровца напали су команду мјеста петровачку која се налазила у Шобатовцу. Особље и партизани исте команде мјеста избјегли су без жртава. Банда је убила једну другарицу и једно дијете.

Дана 31. VIII. партизани III батаљона Подгрмечког одреда срушили су један непријатељски авион који се скрхао у селу Хадровцима недалеко од школе. У потрагу за авијатичарима, за које се рачуна да су живи доспјели на земљу, упућене су снаге истог батаљона. О резултату потраге нијесмо обавијештени те ћемо вам накнадно јавити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомесар
на терену

(М. П.)

Командант
Милорал⁷

⁵ Види том IV, књ. 16, док. бр. 108.

⁶ Види том IV, књ. 16, док. бр. 170 и 171.

⁷ Мијатовић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
1 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА
ЗА НАПАД НА ТУРБЕ¹**

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

1 септембра 1943

Бр. 528

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

Вечерас у 21 час наша бригада извршиће поновни напад на Турбе.

Подаци о непријатељу. Према најновијим добивеним подацима у Турбету има највише 200 непријатељских војника. Њихов распоред је следећи:

Један део њихових снага налази се у бункерима код Црквине (југозападни део Турбета), други део налази се у бункерима северно од Турбета и остатак у касарни и железничкој станици. Од наоружања имају: око 16 аутоматских оруђа и 6 тешких бацача.

Распоред и задатак баталјона за напад биће следећи:

а) VI батаљон напашће Турбе са северозапада-истока, оријентишући јачи део својих снага источно од Турбета, и напада цестом Травник — Турбе у правцу царинарнице и железничке станице.

б) II батаљон нападаће југо-западно од Турбета, блокирајући једним делом својих снага непријатељска утврђења на Црквини, а са остатком водити директан упад у град у правцу касарне и железничке станице.

ц) I батаљон нападаће са запада цестом Јајце — Турбе на тај начин што ће један део својих снага упутити у северозападном делу Турбета, са задатком да нападне са леђа бункере који се налазе северно од Турбета, а један део снага упутиће северно од Турбета, са задатком напада бункера са северне стране.

д) IV батаљон са две чете избиће источно од Градине у близину Ловрића Бријега са задатком да прекине комуникацију Турбе — Травник и буде осигурање у случају непријатељ-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 56/1—2, к. 709.

ског надирања од Травника, а са једном четом вршиће преко Градине напад на Турбе у правцу железничке станице.

е) III батаљон биће бригадна резерва и налазиће се на линији с.² — Делија.

Распоред батаљона након заузећа Турбета биће:

а) VI батаљон сместиће се на простору Поткрај — Сечево, са задатком истурања јачих одељења и заседа североисточно од Турбета (на линији Шошићи³ (к. 508).

б) II батаљон сместиће се на простору села Сешвице,⁴ са задатком затварања цесте Г. Вакуф — Турбе — Травник и истурањем јачих одељења и заседа на Градину.

ц) I батаљон сместиће се на простору села Варошлук.

д) IV батаљон сместиће се на простору села Пулац, са досадањим задатком.

Штаб бригаде за време акције налазиће се у селу Варошлук.

Бригадни санитет и Интендантура остају на досадашњем месту.

У Турбету се налази један оклопни воз, чије уништење ће предузети вештим маневрисањем одељења са протутенковским паљбама I и II батаљона.

Борбени знаци су уговорени редовни знаци распознавања. Заузеће Турбета објавити са две једнобојне ракетле, или паљењем ватре. Сав ратни плен упућивати у правцу Г. Требеуше у Интендантуру.

Обавештени смо од Штаба дивизије да ће нам у току дана доћи двадесет бацачких мина. Уколико исте на време пошаљу, 10 ћемо упутити II бат., 10 VI батаљону. Зато ће ови батаљони на погодним местима поставити на време бацаче и узети елементе и то II бат. има тући Црквину и касарну, VI бат. железничку станицу.

Бригадно превијалиште налазиће се у селу Варошлук код Штаба бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
В.⁵ Шћекић

Командант
Б.^в Божовић

* У оригиналу нечитко.

³ Вјероватно Хозићи.

* На карти 1 :100.000 није нађено.

¹ Владо

¹ Божо

БР. 5

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ БРИГАДЕ ШТАБУ ДРУ-
ГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О АКЦИЈАМА И МАРШУ
БРИГАДЕ У ВРЕМЕНУ ОД 21 АВГУСТА ДО 1 СЕПТЕМ-
БРА 1943 ГОДИНЕ¹**

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
1 септембра 1943 г.
у 7 часова

Копија

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

1. — Извјештавамо Штаб Дивизије да је наша бригада послије извршеног задатка стигла јутрос у 7 часова на просторију с. Раствовац — с. Лучевица — с. Ковачић — с. Бра-тељевићи.

2. — Укратко ћемо Вам изнијети рад и акције које је извршила наша бригада од момента Вашег одласка² из с. Сеоне па до доласка на ову просторију. Детаљнији извје-штај за операцијски дневник доставићемо Вам накнадно.

а). 21 августа т.г., тј. истог дана када је главнина ди-визије напустила просторију с. Сеона — с. Рибница чет-ници Озренског, Требавског и Зеничког одреда, као и дије-лови Мајевичког у јачини од преко 1000 бораца са доста аутоматских оруђа (преко 20) напали су³ један наш батаљон са правца Завидовићи на положај Подсијелово. Четнички напад потпомогала је једна ман>а њемачка колона и то са истог правца а само топовима и бацачима. Нијемци нису прилазили нашим положајима. Садејствовала је такође и непријатељска авијација. Овај батаљон појачали смо са још једним, који је био на правцу Г. Бријеснице и тако примили борбу. Борба је вођена читавог дана 21, затим ноћ 21/22 и дан 22 до пада мрака, када смо се повукли на просторију с. Бановићи — с. Рибница. Борба која је вођена за ова два дана и једну ноћ била је заиста врло жестока, пошто су се више пута понавл>али наизмјенични јуриши, нарочито пр-вог дана и ноћи. За вријеме трајаша ове борбе ми -смо изву-кли све рањенике и болеснике из болнице, као и интендан-

¹ Копија оригинала, писана на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 39/1—1/П, к. 738.

² Мисли се на одлазак Друге пролетерске дивизије на кому-никацију Горажде—Фоча.

³ Види том IV, књ. 16, док. бр. 75. «

туру у правцу с. Рибнице. Корпуса, односно Глигове⁴ дивизије није било нигдје на ову страну Спрече. |

У овој борби непријатељ је имао око 30 мртвих а према подацима, добивеним касније из Завидовића, 57 рањених које су транспортовали одмах за Завидовиће.

Ми смо у овој борби имали 2 мртва и 10 рањених. Међу рањенима је и командант II батаљона Мирко Батрићевић, који је рањен кроз плућа.

Заплијењено је око 20 пушака, нешто мало муниције и друге спреме.

У овој борби истрошили смо много муниције, тако да сада у том погледу стојимо врло слабо (просјечно на борца 20—30 метака).

б). 23 пр.мј. стигли смо са бригадом на просторију с. Бановићи — с. Рибница, растјерујући четнике из Возуће. Убили смо 3 четника, од којих смо једног заробили и касније стријељали.

На овој просторији остали смо до 24 увече, када смо ухватили везу са дијеловима Глигове дивизије на просторији Озрена. Да би садејствовали њиховом нападу на четнике ми смо са два батаљона поново отишли у Сеону, но четници су већ били отступили у правцу Завидовића, тако да ни дивизија није ступала у борбу.

в). Све тешке рањенике из с. Жељове, као и оне које смо ми имали у бригадној болници, пребацили смо у току 25 пр.мј. у Сеону, гдје их је одмах примио један батаљон VI Босанске бригаде и евакуисао у правцу Тумара. О овоме ћемо такође накнадно доставити детаљнији извјештај.

г). Командант⁵ и комесар⁶ бригаде отишли су 25 пр.мј. заједно са друговима који су требали да иду за В.Ш. у Штаб Источно-босанске дивизије,⁷ ради свршавања послова због којих смо и остали. Питање рањеника послије малог натежања ипак смо добро ријешили, тј. да их пребаце за Мајевицу, док су они у почетку говорили да ће их „забазирати“, тј. оставити код појединих сељака по Озрену.

Питање примања пребољелих рањеника и болесника који су се налазили у њиховој дивизији нијесмо никако могли ријешити онако како сте то Ви наредили. Иако су имали наређење В. Ш. још од раније да те борце предају нашој Дивизији, они су на своју одговорност не само задржали другове који се сада налазе на политичким и војним

⁴ Глиго Мандић, командант Седмнаесте НОУ дивизије

⁶ Љубо Вучковић

⁷ Војо Николић

* Седмнаеста НОУ дивизија

дужностима, већ су, служећи се разним смицалицама, задржали и скоро све остале. У VI Босанској бригади налазило се је око 65 прездравелих другова, док је у Мајевичкој било свега око 15. Већина ових бораца била је из II Далматинске бригаде са врло малим бројем из осталих бригада. Из наше бригаде било је свега 5—6 другова, од којих су 3 дошли, а остали задржани. Остали прездравели борци наше бригаде већином су отишли у I Пролетерску бригаду, док се и данас налази један велики број, чак и прездравелих, на Мајевници. Приликом доласка на Озрен дивизија их је тражила да дођу са Мајевнице, али они нису били још стигли. У почетку Штаб Дивизије издао је Штабу VI Босанске бригаде наређење да упуте за нашу Дивизију од свих бораца само 15, док Мајевичкој изгледа нису ништа ни наредили. Тек кад смо сазнали за овакво наређење, и на поновну нашу интервенцију преко чланова Штаба Корпуса, наредили су бригадама да упуте све борце наше Дивизије сем руководећих другова. Наравно, ово наређење је било само да га ми чујемо, док су се њихови штабови послужили једном врло успјешном паролом да сдврате другове који би требали ићи са нама, тј. разгласили су по читавој Дивизији да ми идемо за Црну Гору. Наравно, последице овога било их [је] који нису хтјели ићи са нама, нарочито Далматинци, којих је највише и било, неки су нам одмах у путу побјегли и вратили се натраг, док смо успјели један врло мали број довести. Довели смо свега из свих бригада 20 бораца и 7 другарица, које ћемо упутити у њихове бригаде.

Повезивање са Босанском дивизијом као и ова разгласена парола да идемо за Црну Гору, допринијела је, и поред ваших највећих настојања и будности, да нам у току марша дезертирају 14 другова, већином Босанаца.

О овоме ћемо Вам накнадно поднијети најбоље усмени извјештај, јер је незгодно да овдје пишемо све оно што смо доживјели у Штабу Босанске дивизије. Уопште нису хтјели да чују да нам уступе нешто оружја, иако су га имали доста, а од муниције дали су нам свега 900 метака.

д). 26 увече стигли смо са ова два батаљона у с. Рибницу, гдје нам је углавном била прикупљена бригада, и одатле смо извршили покрет за овамо.

3. — 27 пр. мј. извршили смо покрет од с. Рибнице до на просторију с. Миланковићи — с. Чуништа. Марш је изведен добро а на путу нисмо имали никакве борбе.

4. — 28 пр. мј. извршили смо покрет са просторије с. Чуништа и увече заузели Олово.⁸ У Олову се је налазило

• Види том IV, књ. 16, док. бр. 94.

свега нешто милиционера, који су послије врло кратке борбе побјегли. Заноћили смо у Олову.

5. — 29 пр.мј. извршили смо покрет од Олова до с. Драпнићи,⁹ гдје смо се одморили у току дана и ноћи.

6. — 30 пр. мј. продужили смо марш са просторије с. Гурдићи рано у зору преко Шахбеговића и Бијеле Воде¹⁰ и у сам мрак избили на цесту Сарајево — Соколац код с. Романија. Прва наша патрола, која је изашла на цесту, сусрела се је са једним полутеретним аутомобилом у коме је било око 10 усташа. Захваљујући томе што цеста још није била преграђена шофер је успио да ауто окрене натраг у правцу Сарајева. На путу су нађене 2 мртве усташе, док их је вјероватно нешто и рањено у самом аутомобилу. Заплијењене су 2 пушке и нешто муниције. Заноћили смо у шуми одмах по преласку цесте.

7. — 31 пр.мј. ујутро продужили смо покрет преко с. Боговићи и у први мрак прешли жељ. пругу Сарајево — Вишеград¹¹ између втаница Сјетлина и Стамбулчић и заноћили у с. Сјетлини.

Јутрос рано стигли смо на просторију с. Раствовац — с. Братељевићи, гдје се и сада налазимо.

8. — Жељ. станицу нисмо хтјели нападати из разлога што нисмо имали довољно података о посади, као и ради тога што би се можда десило баш у току саме те борбе да нам дезертира још који Босанац, док су се још налазили са оне стране пруге. Главни задатак нам је био, како сте нам и Ви то наредили, порушити жељ. мост с. западно од Сјетлине. Но, ни овај задатак нисмо извршили из разлога што је требало копати рупу у бетону на крају моста гдје би ставили експлозив, а алата није било никаквог. Према изјави специјалисте овај експлозив са којим располажемо мора бити затворен да би могао срушити објекат. МинерсКо одјељење је неколико сати остало на мосту са осигурањем покушавајући на све могуће начине, али безуспјешно. Пругу смо на неколико мјеста прекинули и онеспособили за саобраћај. Блиндирани воз је два пута пролазио кроз станицу Сјетлину прије самог нашег изласка на пругу и то на простору Стамбулчић — Сјетлина.

9. — Ваше наређење од 28 пр.мј. примили смо јуче у 14 часова у с. Боговићи. Упознали смо се са задатком као и са ситуацијом на овој просторији.

⁹ Види том IV, књ. 16, док. бр. 95.

¹⁰ Види том IV, књ. 16, док. бр. 99.

¹¹ Види том IV, књ. 16, док. бр. 114.

У погледу даљег правца ради извршеша напада на с. Јабуку ми предлажемо да не идемо правцем који сте нам Ви одредили, тј. Подграб — Бутковићи (Баре) — Јабука, пошто је тај правац прилично заобилазан а Ви се налазите на том правцу, већ правцем с. Братељевићи — Кничка К.[оса] — с. Родељ — Гребен — с. Јабука, захватајући и остала села долином речице Колуна (Тахуљићи — Рачићи и Модро Поље). Покрет би извршили сјутра ујутро око 7 часова, тако да се приближимо с. Јабуци пред мрак и ликвидирамо је. Уколико од Вас у току данашњег дана и ноћи не добијемо неко друго наређење, ми ћемо овај покрет извршити правцем који ми предлажемо.

Ухватили смо везу са III батаљоном II Далматинске бригаде.

10. — У току марша исхрана је била добра и благовремено спремана тако да у погледу исхране војска није уопште осјетила овај прилично дуг марш. Однос према народу кроз села кроз која смо пролазили био је на висини.

Извијестите нас о најновијим подацима, са којима располажете, о непријатељу.¹²

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

«

" Види док. бр. 1.

2»

19

**БРОЈНО СТАЊЕ ЉУДСТВА, КОЊА, НАОРУЖАЊА И
ОСТАЛЕ СПРЕМЕ ДЕСЕТЕ НОУ БРИГАДЕ НА ДАН
1 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹**

ИЗВЕ

О бројном стању људства, коња, наоружања и спреме X-е

НАЗИВ	Људс.		Коња		Лаког оружја								МУНИЦИЈЕ ЗА							
	Мушких	Женских	Јахајих	Товарних	Карабина	Пушкомитралеза	Лаких "Шарапа"	Тешких митралеза	Стројница	Пиштоља	Лаких	Тешких	Ручних бомби	Карабине	Пушкомитралезе	Лаке митралезе "Шарце"	Тешких митралеза	Стројнице	Пиштоље	
																				Мино-бац.
I баталјон	По списку	147	10	2	18	117	4	—	2	1	8	1	—	30	3.170	1.000	—	4.000	120	100
	У расходу	27	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	На лицу	120	10	2	18	111	4	—	2	1	8	1	—	30	3.170	1.000	—	4.000	120	100
II баталјон	По списку	144	12	3	11	129	5	1	1	—	5	—	—	17	2.700	2.200	700	700	—	30
	У расходу	20	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	На лицу	124	12	3	11	121	5	1	1	—	5	—	—	17	2.700	2.200	700	700	—	30
III баталјон	По списку	196	11	2	15	159	5	1	1	—	8	1	—	10	4.098	1.900	600	1.000	—	50
	У расходу	26	—	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	На лицу	169	11	2	15	140	5	1	1	—	8	1	—	10	4.098	1.900	600	1.000	—	50
IV баталјон	По списку	189	10	3	18	135	3	—	1	—	8	—	—	36	3.328	1.300	—	400	—	30
	У расходу	14	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	На лицу	175	8	3	18	135	3	—	1	—	8	—	—	36	3.328	1.300	—	400	—	30
Штаб бригаде са заштитницом	По списку	77	3	7	20	55	—	—	—	1	12	—	—	4	1.270	—	—	—	30	100
	У расходу	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	На лицу	73	3	7	20	55	—	—	—	1	12	—	—	4	1.270	—	—	—	30	100
Укупно	По списку	752	46	20	82	595	17	2	5	2	41	2	—	97	14.496	6.400	1.300	6.100	150	310
	У расходу	91	2	—	—	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	На лицу	661	44	20	82	562	17	2	5	2	41	2	—	97	14.496	6.400	1.300	6.100	150	310

Ш Т А Ј

Крајишке Н.О.У. Бригаде на дан 1 септембра 1943 годкне

Мина за	Топова		Граната за	Комора				Спрема за	В О Ј Н А										С пре м а											
	Лаке бацаче	Тешке бацаче		Протуколски	Брдски 67 мм	Хаубица	Протуколски		Брдски 67 мм	Хаубице	К о л а	Кожних седала	За теш. мит.	За кухину	За мит. мун.	Обичних дрв.	Телефонска центр.	Телефона	Кабла м	Шивља	Копорана	Чакшира	Увијача	Ципела	Чизама	Гаџа	Веша	Копуља	Њебади	Шаторских крила
30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	14	2	-	-	-	-	60	50	40	20	40	1	50	80	10	5	70	81	37
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	14	2	-	-	-	60	50	40	20	40	1	50	80	10	5	70	81	37	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	5	-	11	-	-	37	42	18	21	11	-	-	-	18	5	39	111	41	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	5	-	11	-	-	37	42	18	21	11	-	-	-	18	5	39	111	41	
85	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	15	-	-	25	29	22	18	7	2	1	2	21	9	28	44	46	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
85	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	15	-	-	25	29	22	18	7	2	1	2	21	9	28	44	46	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	18	-	-	27	43	15	3	6	1	9	12	16	8	23	105	38	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	18	-	-	27	43	15	3	6	1	9	12	16	8	23	105	38	
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	20	-	2	4.000	10	15	5	3	10	2	15	10	8	3	10	30	10
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	20	-	2	4.000	10	15	5	3	10	2	15	10	8	3	10	30	10
115	-	1	-	-	-	-	-	-	-	12	4	19	4	64	-	2	4.000	159	179	100	65	74	6	75	104	73	30	170	371	172
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
115	-	1	-	-	-	-	-	-	-	12	4	19	4	64	-	2	4.000	159	179	100	65	74	6	75	104	73	30	170	371	172

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 СЕП-
ТЕМБРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О
ПОКРЕТИМА И БОРБАМА ОКО ПРОЗОРА, БУГОЈНА
И БУСОВАЧЕ¹**

ШТАБ
V Н. О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Пов. Бр. сл.
дне 2-IX-1943 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ
ШТАБУ I БОС. НОУ КОРПУСА

Достављамо извјештај
од 20-VIII до данас.

Положај

22-УШ непријатељ у Прозору, добивши појачање 10 тенкова, покушао је продор ка Г. Вакуфу ради ослобођења опкољеног непријатељског гарнизона у Бугојну. Под заштитом јаке минобацачке ватре и ватре из тенкова непријатељска пјешадија са мањим дијеловима изишла је на положај Макљен, док је непријатељ са једном колоном покушао преко Козјих стијена да наткрили наше лијево крило и изврши бочни напад. 3 батаљон наше I бригаде извршио је јуриш на овог непријатеља и стјерао га је низ стијене те се је непријатељ на лијевом крилу у бијегу повукао ка Прозору. Јуриш је извршен прерано тако да непријатељ није имао губитака. Друге наше јединице биле су на положајима очекујући да се непријатељ са Макљена упути преко поља¹ гдје би га нацале, међутим непријатељ, пошто је био разбијен на лијевом крилу, повукао се је нагло и са Макљен[^]. Непријатељски тенкови су отварали најјачу ватру а тако исто и минобацачи, од које ватре смо имали 4 мртва друга и 1 лако рањеног.²

У току ноћи 22/23 припремљене су засједне за хватање непријатељ. тенкова и уништење пјешадије.

23-УШ непријатељ је покушао поново продор из Прозора дејствујући пјешадијом на наше десно крило на Макљену. Непријатељ је извршио мобилизацију цивила за поправку порушене цесте и исте тјерао стројницама да поправ-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под рег. бр. 3918.

² Види том IV, књ. 16, док. бр. 118.

љају цесту. Батаљон XI³ бригаде који је био на десном крилу, и поред јаке минобацачке и пјешадиске ватре, отворио је јаку и прецизну ватру на непријатељску пјешадију и на дијелове који су вршили поправку цесте. Услијед прецизне ватре и услијед губитака непријатељска пјешадија се је морала повући, послје чега су се повукли и непријатељски тенкови.

Наши губици овога дана су били 3 рањена.

Непријатељ је имао 20 мртвих и рањених, а тако исто погинуло је и неколико цивила које је непријатељ натјеривао да под нашом прецизном ватром врше оправку цесте.

Оба дана непријатељска авијација је бомбардовала без успјеха наше положаје. Од авијације нисмо имали губитака.

22-У1Н у 23 часа отпочео је напад на непријатељски гарнизон Бугојно.⁴ Бугојно су бранили једна бојна усташа и нешто милиције. свега око 600 неприј. Бугојно су нападали: IV крајишка и батаљон XI крајишке бриг. наше див. и III крајишка бриг. I прол. див. Поред овога на осигурању према Купресу и Прозору било је наших јединица док су осигурање према Травнику дале IV и III крајишка бриг.

Јединице наше дивизије дејствовале су на следећи начин:

IV крајишка бригада нападала је од цесте Купрес — Бугојно са јужне и источне стране. Батаљон XI бригаде нападао је на село Весела. Задатак је био да се продорима — клиновима уђе у град, а бункери и утврде спољне одбране да се нападне продором с леђа и бочно.

Напад је изведен према предвиђеном плану и све јединице су извршиле своје задатке, успјевши потпуно изненадити непријатеља. Међутим, непријатељ, који је био састављен од самих усташа, најживајије је бранио гарнизон. тако када је пала спољна одбрана, дио непријатеља је побјегао према Травнику док се други дио забарикадирао у центру града и очајнички се бранио из кућа. Из Веселе непријатељ се је забарикадирао у централи.

Напад је био продужен у току дана 23 и 24 а последњи непријатељски отпор је савладан 25ЛШ1 у 17 часова.

У току овога напада IV бриг. је убила 73 а заробила 24
II бат. XI [бриг.] је убио 5 а заробило 24

свега убијено 126 непријат. војника, док је број рањених непознат.

³ Види том IV, књ. 16, док. бр. 118, прим. 2.

⁴ Види том IV, књ. 16, док. бр. 50, 51. 201 и 211.

Заплијењено је 6 пушкомитраљеза, 74 карабина, 4 пиштоља, око 250 бомби, 25.000 метака за југ. карабин. Заплијењен је сав материјал и огроман плијен у намирницама којима је овај гарнизон располагао.

Наши губици су били 6 мртвих и 13 рањених. Број наших жртава није сразмјеран према нападу, зашто је разлог непажња самих бораца у граду када нам је већ успјех био осигуран.

29-УШ једна чета IV батаљона XI бригаде која је била пупућена на засједу ка Бусовачи сусрела се је са једном колоном јачине 50 Нијемаца којој је одмах приредила засједу. Непријатељ је у борби имао губитака, али нисмо могли доћи до плијена пошто је непријатељ добио појачање. При повратку у свој логор иста чета се је сусрела са једном колоном домобрана на коју је отворила одмах митраљеску ватру. У овим борбама убијено је 15, рањено 5 и заробљено 3 непријатељска војника. Ми смо имали 1 рањеног.

30-^Ш увече три батаљона I, два батаљона XI бригаде и Травнички одред извршили су напад на жељезничку пругу од ж.ст. Била до ж.ст. Бусовача. Циљ напада је био рушење пруге и уништење непријатељских посада на истој. Напад у потпуности није успио ради одлучне одбране и јаких утврда на овој прузи. Порушена је пруга Травник — Бусовача. Срушен је један мост дужине 11 метара. Запаљена је жгст. Витез и неколико магацина и утврђених зграда у Витезу, гдје је изгорио велики ратни материјал. Миниран један оклопни воз.

Непријатељ је имао сљедеће губитке: мртвих 20, заробљених 56 војника, један сатник, један наредник и 6 водника. Од овога броја 25 се добровољно јавило у партизане. Сем овога Травнички одред је убио 2 и ранио 9 непријатељских војника.

Ми смо имали 1 мрвог и 7 рањених.

Заплијењено је 1 п.митраљез, 3 митраљеза, 30 карабина, 12.000 метака, 5 товарних коња, одијела и друге спреме.

Послије повлачења наших снага непријатељ је посјео исте положаје.

1-1X изишао је добровољно један надпоручник, који је са станице Била пребјегао нашој војсци.

Вршимо реорганизацију наших јединица која је у току, те ћемо вам накнадно послати спискове бројног стања и убојне спреме.

Наше јединице послије смјене од I пролетерске бригаде дејствоваће на комуникацији Травник — Кисељак и

држати опсаду Травника, тј. спрјечавати продор из Травника на ослобођену територију.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар Матерић⁵	Начелник, мајор Ратко^{1*}	Командант отсутан

(М. П.)

П.С.⁷

- 1.) Срушено је *око 6 км жељ. пруге*
- 2.) Локомотива блиндираног воза уништена је нагазном мином. —
Извршили смо укључивање⁸ два батаљона бивше XI бригаде у I и IV бригаду. Није било негодовања код бораца. Данас ћемо повући борце из Травничког одреда. До јуче стање у Травнику без промјена.

3-1X-43.

Мил. Морача

• Илија

" Мартиновић

⁷ На оригиналу дописано машином, латиницом.

" Види док. бр. 62.

БР. 8

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 СЕПТЕМ-
БРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОР-
ПУСА О КОНЦЕНТРАЦИЈИ ЧЕТНИКА У ХРБЉИНИ И
НАМЈЕРАМА ЗА ДАЉЕ ДЕЈСТВО¹**

ШТАБ
Х Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
— 2 БОС. КОРПУСА —
Бр. Сл.
2/1X 1943 г.

ШТАБУ II БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Положај

Извјештај са сектора ове дивизије достављамо у сљедећем:

Четничка банда Тривунчића пребадила се је преко Чардака и Прибеље за Хрбљину² и *спојила се са бандом Душана Дувњака. Ово су урадили изгледа из тога разлога што су били несигурни на мркоњићком терену, док спајањем са Дувњаком су се у неколико ојачали и имају наслона на усташке гарнизоне Купрес — Ливно. Исто тако намјера им је била да осујете евентуалне наше нападе на Купрес и Ливно³ које су и они предосјећали. То се види из тога што готово сваку ноћ постављају засједе на правцима који су водили за Купрес и Шујицу. На мркоњићком терену по шумама и појединим селима остављали су петорке.

Пошто је оваквом ситуацијом постала излишна акција која је била предвиђена на Подгорију, Јасенове Поточе и Драгнић, гдје се је раније задржавала банда, то смо предузели мјере да са снагама ове дивизије извршимо детаљно чишћење Хрбљине и Малована и Цинцара. Ради ове акције употребићемо и батаљон VII бригаде, који се сада налази у Мркоњић Граду. По извршеној акцији и чишћењу назначеног терена задржаћемо се са јединицама извјесно вријеме на тој територији да би се задатак могао у потпуности извршити.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/1—6, к. 456.

² Види док. бр. 23.

³ Види док. бр. 6 и 32.

Јединице I и V дивизије налазе се и сада на ранијим положајима.⁴ До сада са њихове стране нијесу извођене никакве акције. Стање у Дувну, Купресу, Дувну⁵ и Шујици је непромијењено. Само се примјећује то да се непријатељ грозничаво утврђује. Вијест да је Дувно било заузето била је нетачна.

X Крајишка НОУ бригада са Гламочко-ливањским одредом вршила је напад на Ливно али без резултата. Наше снаге имале су 3 мртва и 9 рањених, непријатељски губици су нам непознати.

Друг замјеник команданта корпуса⁶ тражио је поновно долазак наших јединица на сектор Ливна ради напада на исти. Ми смо му упутили начелника друга Хотића⁷ да га упозна са донијетим закључцима В. Ш. и Штаба корпуса, као и да га упозна са акцијама које ми мислимо предузети према четничкој банди.

О новостима ћемо вас редовно извјештавати.

>

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Немања⁴

Командант
Вел.⁹ М. Кнежевић

(М. П.)

* Види док. бр. 4 и 149.

⁵ Погрешно. Треба Ливну.

* Никола Карановић

⁷ Месуд

⁸ Влатковић

" Велимир

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 СЕП-
ТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА О МОБИЛИЗАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ЈАЈЦЕ —
ДОЊИ ВАКУФ¹**

**ШТАБ
X Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
— 2 БОС. КОРПУСА —
Бр. Сл.
2/1X 1943 г.**

ШТАБУ II БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Положај

Мобилизација људства са терена Јајца и Доњег Вакуфа и даље се врши. Са до сада прикупљеним и мобилисаним људством попуњавали смо VII КНОУ бригаду тако да њено бројно стање износи 800 људи. Прикупљањем и мобилисањем осталог људства бројно стање бригаде ће се ускоро попети до 1000 људи. Већ сада са овим бројним стањем имамо у тој бригади 50% ненаоружаног људства. Исто тако људство које је новодошло потпуно је необучено, тако да их има већи број само у гаћама и кошуљи. Зато је нужно да у колико се располаже при штабу Корпуса или код неких других јединица са вишком оружја ма које врсте и са одјећом да нам се исте упуте у што већој количини. Увлачењем у јединице већег броја новог и ненаоружаног људства бригада је прилично разводњена тако да оволики број ненаоружаног људства у самим акцијама чини приличну сметњу, што је и разумљиво, јер се ненаоружан борац осјећа прилично несигурним а и сама јединица када има половицу ненаоружаног људства. Окружни комитет Купрес — Јајце узео нам је за своје потребе досадашњег нашег интенданта дивизије друга Игњата Марића. Како ми немамо човјекз који би одговорио дужности интенданта дивизије, то би нам потребно било да нам економски одсјек II корпуса упуту једног способног човјека који би отправао овај посао. Недостаци у интендантури ове дивизије су се и раније осјећали ради тога што је и овај прошли интендант био неспособан да организује ма какав озбиљнији посао у својој интендантури.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/1—6, к. 456.

Већ раније смо са једним дописом тражили да нам се подијели извјесна количина талијанске муниције за пупжомитраљезе и митраљезе. У нашим јединицама имамо сада 6 талијанских пушкомитраљеза, 1 тешки митраљез „брета" и 50 комада пушака. За ово оружје има за сада незнатна количина муниције, тако да би нам било потребно послати једну већу количину, пошто смо чули да те муниције има при КорЛусу. Исто тако муниције за југословенско оружје код неких јединица имамо врло мали број, тако на примјер VII бригада просјечно на борца има по 20 метака. Зато у колико располажете и са овом муницијом, пошаљите нам.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Немања-

(М.П.)

Командант
Вел.³ М. Кнежевић

БР. 10

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 2 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА О НАЧИНУ УНИШТЕЊА НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ШТАБОВА¹

**ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
2 септ. 1943 год.**

ШТАБУ ... БАТАЉОНА

Доласком на овај терен,² гдје се углавном као непријатељ појављују мање групе четника, који имају као главни задатак напад и убијање појединих наших руководећих другова, хватање курира и др., пред нама се поставља задатак, не одбране од ових група, већ уништење истих,¹ уништење њихових штабова, команданата, појединих терористичких група, изразитих и окорјелих зликоваца, хватање њихових курира итд. Ову борбу морамо ор-

² Влатковић

³ Велимир

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14—1/II, к. 738.

¹ Види док. бр. 1.

ганизовати на чисто партизански начин, тј. тајним слањем појединих групица, водова па чак и чета, који ће изненадним нападом напасти ове групе или штаб и ликвидирати га. На ову борбу морамо привикавати како командни кадар батаљона и чета тако и борце, те се у том смислу морају одржати практична војничка предавања борцима и командирима, пошто ћемо убудуће приступити том начину борбе, јер је за нас врло користан и даће велике резултате ако успијемо обучити и оспособити наше старјешине и борце. Ову тактику ратовања ми морамо уздићи до највеће висине узимајући у обзир непријатеља са којим ћемо ратовати на овом терену (четници), тим прије што непријатељ такву тактику примјењује према нама.

Да би војничке старјешине знале правилно објаснити и обучити борце, а у првом реду себе, у овом начину ратовања издаје се сљедеће

КРАТКО УПУТСТВО ЗА ЛИКВИДАЦИЈУ ПОЈЕДИНИХ ЛИЦА ИЛИ ШТАБОВА

За извршење овакве акције потребно је припремити сљедеће:

а) Преко наших симпатизера (об. службе) треба сазнати мјесто гдје се то лице налази, куда се креће, јачину његове пратње, њихово наоружање, борбеност, опрезност итд.

б) Ако се штаб или лице налази у кући, онда поред овога још и јачину и мјеста дневних и ноћних стражара, као и мјесто гдје се налази људство за стражу.

в) Положај и распоред куће у којој се налази лице односно штаб (број кућа, њихов распоред, материјал од чега су израђене), деталан опис куће у којој се налазе (број соба, прозора и врата на појединим собама). За ово треба припремити односно изградити скицу.

г) Деталан опис терена око куће (покривеност, ограде, јаруге итд.), положај односно мјесто одакле се може најбоље осматрати кућа и околина.

По прикупљању сви ових података доноси се рјешење о броју учесника који је потребан да ово лице — штаб ликвидира. Ове групе могу бити разне јачине: двојке, тројке, петорке, десетине, па чак водови и чете. У изузетним случајевима, када се ради само о једном лицу које нема пратње, може се употребити и појединац.

Одређени број (група) за извршење те акције почиње да вјежба начин извршења сваког специјалног случаја. Пронађе сличан терен са сличним распоредом кућа (ако је штаб,

лице у кући), неколико пута изврши пробу налазећи притом најбољи начин за сигурну ликвидацију. Вођа групе одређује и предвиђа до ситница задатак сваком појединцу и себи. Ова проба и вјежбање не треба да трају дуго ако су борци већ извјежбани у општим стварима, односно упознати са општим начелима која су потребна за извршење оваквих акција. Потребно је само за конкретни случај извршити неколико такорећи генералних проба.

Наоружање ових група треба да буде према потреби, но у сваком случају сваки од учесника мора имати пиштољ (некад и два), више бомби, нож итд. Пушке им се дају према потреби, али ако је та група јача од десетине, онда у сваком случају морају имати пушке, стројнице (машинке), пушкo-митраљеze (што зависи од јачине).

Поступак при извршењу акције треба отприлике да изгледа овако:

Иако су већ прикупљени сви потребни подаци, по добијању задатка одређена група одлази у извиђање. У току ноћи се приближи колико је највише могуће кући, односно мјесту гдје се налази штаб — лице. Вођа групе бира најзгодније мјесто за осматрачницу, одакле могу сви пратити кретање око куће и у непосредној околини. Морају добро уочити мјесто стражара, његова кретања, мјесто читаве страже (пратње), собу у којој се налази штаб — лице, а затим све отворе на згради. Потребно је изабрати најприкривенији правац за привлачење до самог објекта. На овој осматрачници ова група се мора добро маскирати пошто је потребно да читав дан са тог мјеста осматрају и остану потпуно непримијећени (не смију пушити, разговарати, ићи за храну, воду и т.сл.). Вођа групе пред сам мрак издаје задњу — извршну заповијест упознајући на лицу мјеста сваког појединца са општим и појединачним задатком. Уколико је то могуће, потребно је изабрати тамне ноћи (без мјесеца), а најбоље по киши и вјетру,-

Најбоље вријеме за извршење акције је између 24 и 2 часа.

Само. извршење акције може се подијелити на следеће радње:

- а) Привлачење
- б) Ликвидација стражара, а по потреби и читаве страже
- в) Ликвидација лица, односно штаба.

Са мјеста гдје се ова група преко дана налазила, у току ноћи почиње са привлачењем одређеним правцима. Лица која су одређена за ликвидацију стражара привлаче

се први. За прикривено и неопажено кретање користи се шума, жито, кукуруз, јаруге, ограде, као и све оно што може послужити као природна маска. Уколико је отворен терен, ова лица морају бити обучена у одијело затворене (тамне боје). Препоручљиво је и ношење платна затворене боје у које би се ово лице потпуно умотало. По оваквом терену привлачење мора бити у лежећем ставу користећи за покрет вријеме када се стражар креће у супротном правцу. За вријеме враћања старажара, овај остаје у лежећем ставу покривајући се овим платном и то све сем главе. Умјесто платна може се корисно употријебити и ношење врло густог жбуна, кога држати изнад себе за вријеме кретања стражара у његовом правцу. Таквим пужењем, маскирајући се што боље, лице се врло полако приближава стражару.

Чим се приближи стражару, односно чим дође у непосредну близину мјеста до којег се креће стражар, потребно је стати иза каквог зида, ограде или ћошка од куће. Ту сачекује стражара и у моменту када му се овај приближи, једним хитрим скоком ликвидира га ножем, трудећи се притом да овај не буде у могућности да ма шта проговори. Ако је стражар у стражарници, онда му се прилази са леђа а даљи постурак је исти. У сваком случају стражар се напада са леђа и то искључиво ножем.

Послије ликвидације стражара може се приступити уништењу читаве страже, која се обично налази у једној просторији, наравно ако је то потребно. Сада долази на ред извршење главног задатка. Задатак могу извршити они исти који су извршили ликвидацију стражара, односно страже, а могу и други који нијесу учествовали у овом дијелу задатка. Прилази се згради са стране гдје нема отвора, затим се привлачи прозорима, и у собу гдје се налази штаб, односно лице, убацује се више бомби. Остали отвори држе се под контролом других учесника, тако да у случају покушаја бјекства буду сигурно дочекани. Да би извршење ове акције било потпуно, поред бомби убацују се кроз отворе у кућу још и бензинске флаше од којих ће се зграда запалити.

У случају ма какве интервенције са стране ноћ омогућава лако и сигурно извлачење ове групе. Наравно, вођа групе још у заповијести одређује зборно мјесто по извршењу задатка.

Упадање односно улазак у кућу мање је препоручљиво, но у извјесним моментима под повољним условима (ако у кући нема нико сем тог лица) може се употријебити и овај начин.

Много лакши и простији је случај ликвидације појединаца односно штабова у покрету. У овом случају је потребно само организовати сигурну и правилну засједу и извршење мора бити у потпуности изведено.

Штабови батаљона и команде чета морају се детаљно упознати са овим упутством, а затим, користећи и лична искуства, отпочети са обуком свих војничких старјешина и за ову борбу нарочито изабраних бораца. Број ових бораца не треба да буде велики, али зато мора бити избор правилан, тако да се одаберу најхрабрији, најодважнији, одлучни и најсвјеснији борци. Одређивати их у групе и давати им конкретне задатке ради вјежбе. Пробе вршити највише и најчешће у току ноћи на зграде у којима су смјештене наше јединице. Наравно да за те вјежбе мора знати команда дотичне јединице као и стражар на стражарском мјесту, да се не би догодио несретан случај. Привлачење кући односно извршење задатка неће изостати, ако се буде правилно радило, ни онда када буде стражар знао за вјежбу и обратио највећу пажњу. Ово из разлога што је једном стражару немогуће осигурати кућу са сваке стране да му се на овакав начин нико не приближи.

Са курсом отпочети одмах а по завршетку истог доставити нам извјештај у коме назначити број и врсту изведених вјежби, имена старјешина и бораца који су оспособљени за овакве и сличне акције. Овдје не треба много поклањати пажње на теоријску обуку, већ обратити сву пажњу само и једино на вјежбање — праксу. Овај курс који се образује при штабовима батаљона треба да траје највише десет дана. Наравно, изабрани борци неће бити стално изван својих јединица, већ ће им се свакодневно давати по неколико задатака у оквиру батаљона. Командант батаљона или његов замјеник морају бити увијек присутни извођењу ових вјежби.

С другарсккм поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Војо

Командант п.пуковник
ЈБубо Вучковић

(М. П.)

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ БРИГАДЕ ОД 2 СЕПТЕМ-
БРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА О КОНЦЕНТРАЦИЈИ НЕПРИЈАТЕЉА НА
ХРБЉИНИ¹**

**ШТАБ
VII КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
2 — IX — 1943 г.**

ШТАБУ II БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Према обавештењима добивеним од Штаба Дивизије четничка група под командом Тривунчића придружила се групи Дувњака Душана и сада се налазе скупа на Хрбљини. Дивизија нам је издала задатак да се у току 3 — IX — 1943 године до 20 часова пребацимо на просторију Јања а одатле ће нам бити полазна тачка за акцију скупа са IX Бригадом и I Вуковским одредом. Истовремено нам је Дивизија наредила да повучемо свој III батаљон² у састав бригаде с обзиром да на Мркоњићком сектору нема за сада јачих четничких група. Наш III батаљон се до сада налазио у Мркоњићу као обезбеђење града.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Владо Дапчевић

Командант
М. Шилегић

(М. П.)

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/1—6, к. 456.

² Види док. бр. 23.

* Милош

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОСМЕ БРИГАДЕ ОД 2 СЕПТЕМБРА
1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О ПО-
КРЕТУ И РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉА¹**

ШТАБУ IV — ДИВИЗИЈЕ

Јучер, 1-IX- око 15 сати, група четника (око 30) избила је на коту југо-источно од школе Бунареви. Ово је била десна непр. побочница. Око 17 сати непр. се спустио на цесту Ситница — Б. Лука јужно од поменуте коте према Ситници, гдје је и заноћио. Јачина непр. била је 300—350. Располажу са једним бацачем мина пошто су бацили 3 гранате према нама. Чуле су се неколике пушке синоћ код Грчке Градине. Наше снаге налазе се на котама: Сјеверно више села Божића, јужно од села Божића са десне стране цесте изнад Бунарева кад се иде према Ситници. Моје је мишљење: да поменута група четника има намјеру састати се у Ситници са групом четника из Дубице како би продужили за Јасенове Потоке. У овом случају ми се мислимо набацити" на поменуту групу четника, ако не би непријатељ кренуо према вама од Грчке Градине (мислим у вези одласка наших батаљона тамо); у том случају би се ставили у заштиту тих снага према С. Мосту.

О овом ћемо обавијестити и Рибник. Не знам да ли има каших снага Рибник — Мркоњић, па би требало о овом обавијестити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. команданта
К.³ Урош

П.С.⁴ Ваше курире шаљите у Г. Ратково, засеок Босанчићи, ако будете слали.

2 — IX — 43
у 9 сати

¹ Оригинал, писан плавим мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23—3, к. 766 А.

³ Види док. бр. 27.

³ Кукољ

* На оригиналу дописано на машини, латиницом.

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
2 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА
ПРИПРАВНОСТ У СЛУЧАЈУ НАПАДА НЕПРИЈАТЕЉА
ОД БАЊЕ ЛУКЕ¹**

ШТАБ XIX КНОУ БРИГАДЕ
СТР. ПОБ. ОП. БРОЈ 26/43
дана 2 IX 1943 г.

ШТАБОВИМА I, II И III БАТАЉОНА ОВЕ БРИГАДЕ

Положај

Имају се подаци² да се четничка банда Лазе Тешановића и Дреновића у већем броју концентрише на положајима Осмача — Љубачево са задатком, уколико непријатељске снаге буду надирале из Б. Луке према нашим снагама фронтално, да нас нападну с леђа и по могућству да се повежу са бандом Раде Радића преко комуникације К. Варош — Б. Лука.

На основу предњег

НАРЕЂУЈЕМО:

да снаге I и II батаљона ове бригаде остану и даље на положајима које и сада држе,³ с тим да јединице буду на окупу и завучене на таква мјеста, одакле сваког момента могу да брзо заузму положаје са којих треба примити борбу, а да унапријед имају истурене само осматраче који ће благовремено обавијестити своје јединице о евентуалном непријатељском покрету.

Снаге III батаљона ове бригаде на дан 3 ов.мј. у 5 сати ујутру извршиће покрет правцем: Подосоје — Весићи — Градина — Вис на Осмачи — Љубачево — Мемићи и преко Милаковића повратити се у џемат **Јериловићи** испод Липовца, са задатком да се поменути сектор претресе, прикупе подаци о четничкој банди и њихове евентуално концентрисане групе разбију и протјерају. Нарочито повести рачуна о њиховој концентрацији на Осмачи, тј. установити да ли их у Осмачи и Љубачеву има или не.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23/1, к. 875.

² Види док. бр. 2.

³ Види том IV, књ. 16, док. бр. 121.

III батаљон након повратка са предвиђеног задатка приступиће одмах претресу четничких села на читавој територији коју смо сада ослободили од четника. Од четничких породица конфисковати имовину која служи за прехрану, одјећу и обућу за војнике. Од окорјелијих четника одузети све осим онога што им је неопходно за живот и то за краће вријеме. Од присилно мобилисаних четника вршити умјеренију конфискацију. Од породица које нису четничке не тражити ни храну нити им ишта узимати осим војничких ствари. Уз овај посао вршити и мобилизацију људства за бригаду. Ако не би успјела добровољна мобилизација, приступити присилној.

Батаљон нека поведе рачуна о побољшању исхране војника с обзиром да се налазимо на четничком терену на којему има прилично хране. Сада има могућности да сваки војник добије кило хљеба, довољну количину меса, варива, воћа а и меда. III ће батаљон нарочито настојати да храну прибави за читаву бригаду конфискујући од четника. Нарочиту пажњу такођер поклонити прибирању одјеће и обуће за војнике и од четничких породица одузимати све што може послужити за то, а не спада у нужну личну опрему људи. Немојте узимати неке ситније ствари које би нас могле компромитовати, а војсци нису тако потребне. Напомиње се да војсци треба прибављати и свињског меса. Четници морају бити строго кажњени.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Пслиткомесар
Радош⁴

Командант
Мећава⁵

⁴ Раичевић

⁵ Народни херој Петар Мећава. Погинуо 1944 год. код Травника као замјеник команданта Четврте НОУ дивизије.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 3 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ИСТОЧНЕ И ЦЕНТРАЛНЕ БОСНЕ¹

ШТАБ
I БОСАНСКОГ Н. О. У. КОРПУСА
Ст. пов. бр. 89/43
3- IX 1943 г.
— ПОЛОЖАЈ —

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

Примили смо Ваше писмо. Подузели смо мјере за што хитније пребацивање.²

1. Обзирем на велике мобилизационе могућности на овом сектору, сматрамо потребним организирати једну акцију (Теслић), да би дошли до оружја и муниције. То ће успорити наш покрет за 3—4 дана, али би једном тако успјешном акцијом учврстили наше позиције на овом терену, те ослобађањем дијела наших снага и њиховим проширењем омогућили успјешно разбијање четничких банди, ефикасније уништавање жељезничке пруге и непријатељских гарнизона на истој, евакуацију намирница за нашу војску итд. Двије бригаде и два мања одреда, према садањем стању, не би били у стању *ријешити успјешно задатке које сте ви пред нас поставили на овом сектору.* —

2. Четнички утицај је још увијек јак на терену сјеверно од Прњавора и на сектору гдје се налазе банде Лазе Тешановића. На тим теренима је потребно, бар још извјесно вријеме, присуство јачих наших јединица. Напр. на Мотајици још увијек мање снаге од једне бригаде не би могле опстати.

3. Шаљемо вам податке о стању непријатеља у Б. Луци. Обзиром на важност тог сектора и могућност успјешног извођења акција, те због врло повољних услова исхране, добро би било, ако за то постоји икакве могућности, да у вези с нашим одласком *упутите једну бригаду на тај сектор.* —

4. Молимо Вас, да нас што хитније обавијестите, да ли се слажете са нашим *предлогом.* —

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под рег. бр. 3852.

² Види док. бр. 30.

5. Исто тако Вас молимо да што хитније ријешите питање замјеника комесара V и XII бригаде. —

6. Јавите нам, да ли је потребно да одржавамо било какве везе са V дивизијом. Напомињемо то ради тога што смо прије два дана добили од штаба те дивизије извјештај у којем на многа питања траже хитан одговор. —

7. Обавијестите нас такођер да ли је потребно да вам пошаљемо спискове за именување и унапређење подофицира, или ће то обаести штаб Корпуса. Јавите нам, да ли ће комесари који су унапређени носити ознаку ранга свог команданта или официрски односно подофицирски чин.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
В.³ Поповић

(М. П.)

Командант-пуковник
Коста⁴

БР. 15

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 3 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДЕСЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА УНИШТЕЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА НА СЕКТОРУ ХРБЉИНЕ¹

ШТАБ
II БОС. Н. О. У. КОРПУСА
Стр. Пов. Бр. 164
Дне 3-IX-1943 г.

ШТАБУ X НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Обавијештени смо преко Вашег III батаљона² (VII Бригаде) да су четничке банде Тривунчића отступиле у правцу Хрбљине, те да је и овај батаљон примио наређење да напусти град и да крене у правцу Хрбљине.³

³ Владимир

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 31/1—2, к. 456.

² Види док. бр. 23.

* Види док. бр. 106.

Овај штаб обуставио је покрет батаљона до даљњег, јер у случају да батаљон оде, град би остао без посаде.

Осим тога на просторији коју Ви контролишете налази се још банде, која није отишла са Тривунчићем у Хрбљине и ту банду треба хватати. Јуче је једну десетину, која је требала осигурати оправку ћуприје код Понора, напала банда са три пушкомитраљеза и десетина је била принуђена да отступи. Данас ће дијелови овога III. батаљона кренути до села око Понора, испитати која је банда напала његову десетину, те спалити куће бандита-нападача, или куће четника најближег села.

Морамо пооштрити мјере на читавом подручју против четника, јер само прегањање са њима неће дсвести до жељених резултата.

Стога ћете Ви у акцији на Хрбљини раселити све становништво,⁴ које се налази по колибама на Хрбљини. Објавити народу да ћете сву имовину, која се нађе на Хрбљини, послје рока, када је треба евакуисати, узети у корист војске. —

Четничку банду Тривунчића тјерајте и нападајте са одговарајућим снагама и имајте у виду да ће бандит Тривунчић стално бјежати испред Вас, и мијењати секторе. Уколико би побјегао према Шатору, треба га и тамо пратити са дијеловима неке Бригаде и одредским снагама.

IV НОУ Дивизија ће пребацити једну своју Бригаду на сектор Бихаћ — Крупа — Петровац, ради дејства у леђа непријатељу који напада на Лику са правца Вакуфа и Бихаћа. Са остале двије бригаде IV НОУ Дивизија ће контролисати просторију западно од цесте Чађавица — Бања Лука.⁵

Са једном Вашом бригадом Ви ћете преузети контролу над просторијом коју затвара комуникација Мркоњић — Бања Лука и ријека Врбас. За сада ће на ту просторију доћи XI Крајишка бригада (Рибнички одред), која ће се ставити под Вашу команду."

Ваш Штаб и Ваш Обавјештајни центар треба остати на мјесту са којег ће се имати најбољи преглед ситуације, а поједини чланови Штаба могу одлазити на поједине секторе ради руквођења са дијеловима Дивизије који на одређеном сектору оперишу. Најбоље мјесто за Ваш Штаб било би негдје близу Мркоњић Града или у самом граду ради коришћења заштите.

⁴ Види док. бр. 24.

⁵ Види док. бр. 16 и 27.

" Исто

Реорганизацију у Еашој Дивизији што прије извршите, тј. попуните Ваше Бригаде са људством из Одрета. Такође са разбијањем и ликвидацијом четничких банди што прије завршите тако да Дивизија као цјелина може примити и друге нове задатке који ће стајати пред њом у склопу Корпуса у најскорије вријеме.

Извјештавајте нас о сваком покрету Ваше главнине и о евентуалној промјени Вашег сједишта.

Дијелови IV НОУ Дивизије заробили су посаду у Врхпољу од 130 војника са 13 пушкомитраљеза, 1 бацачем и остало пушке. Прије неколико дана VIII Бригада је срушила водовод који снабдијева Бању Луку са водом. На примичање наших снага самом граду Бањој Луци непријатељ је реагирао са неколико авиона и неколико тенкова, тако да су се наши дијелови повратили на полазне положаје.

Све јединице Ваше Дивизије нису упутиле људство за минерски курс, који ће се одржати при Техничком отсјеку Врховног штаба, те је потребно да се ти другови упуте одмах своме Штабу. Уколико нисте предали брдски топ I Дивизији, то учините.

За радио-телеграфски курс, који ће се одржати при В.Ш. упутите 4—5 другеза или другарица. Показало се је да другарице, које имају нешто средње школе, или неке стручне школе, најлакше схватају ову службу, те према томе упутите такве другарице, ако их има у Вашим јединицама.

Делегирајте неког испред Вашег Штаба да испита земљиште у Гламачком Пољу" и одабере мјеста која би могла послужити за аеродроме. [За] та мјеста треба имати равницу 1.200 метара дужине и 400 метара ширине, а тло треба да буде тврдо. По извршеном испитивању земљишта извјестићете овај Штаб и по могућству доставити скице терена који би могао послужити за аеродром.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**Командант
С.* Родић**

(М.П.)

' Види док. бр. 38.

" Славко

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 3 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА РАЗМЈЕШТАЈ ЈЕДИНИЦА¹

ШТАБ
II БОС. Н. О. У. КОРПУСА
Стр. пов. Бр. 165.—
Дне 3 септембра 1943 г.

ШТАБУ IV НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Примили смо Ваш извјештај од 30. VIII. о.г.² Вашој X Бригади издали смо наређење³ да дође у састав Дивизије. Према посљедњој реорганизацији Корпуса, Штаб Корпуса даће 1.000 бораца за попуњу I Српског корпуса.⁴ Овај број бораца даћемо из Одрета.

II Бос. корпус сачињаваће двије дивизије са по три бригаде. Рибнички одред биће XI Крајишка бригада⁵ и ући ће у састав X НОУ дивизије. Све наше бригаде попунићемо људством из Одрета и тежити да порасту на број 800—1.000 бораца. Одреди ће бити мањи и неће прерастати у веће формације. О свој реорганизацији бићете упознати посебном наредбом.

Издајте наређење Штабу XI Бригаде (Рибнички одред) да се пребаци на просторију коју затвара комуникација Мркоњић Град — Бања Лука и ријека Врбас, коју ће просторију та Бригада контролисати уништавајући све четничке групе које су се још задржале на тој територији. Штаб XI Крајишке бригаде по доласку на одређену просторију послаће извјештај⁶ Штабу X НОУ Дивизије преко Мркоњић Града (Команде мјеста).

Са двије бригаде Ваше Дивизије контролисаћете просторију западно од комуникације Ситница — Бања Лука дјелујући према мјестима гдје се налазе четници у циљу да се уништавају. Прм том одржавати редовну везу са снагама

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 37—7, к. 766.

² Види том IV, књ. 16, док. бр. 104.

³ Види том IV, књ. 16, док. бр. 102.

⁴ Односи се на Први пролетерски корпус.

⁵ Види том IV, књ. 16, док. бр. 70.

* Види док. бр. 74.

XI Крајишке бригаде. Једну Вашу бригаду ћете упутити на просторију Бихаћ — Крупа — Петровац ради дејства у леђа непријатељу који је отпочео са нападом на Лику са правца Вакуф — Бихаћ.⁷ Пошто се на тој просторији налазе деморалисане домобранско-легионарске снаге које су вољне да се предају, ова Бригада у садејству одреда може доћи до знатног наоружаша које се може расподијелити по дивизији. Тражене другарице и другове за радио-телеграфски курс који ће се сдржати при В.Ш. упутите одмах до овога Штаба. За Вашу Дивизију упутићемо још једну протиколску пушку и најмање 10 пушкомитраљеза са муницијом, и једну радиостаницу са телеграфистом. Вјероватно ћемо Вам моћи ставити на расположење и извјестан број пушака. Граховско-пеуљски НОП одред искључујемо из састава Ваше Дивизије, и овај ће одред преко делегата овог Штаба бити директно под нашом командом. Тривунчићева банда побјегла је у правцу Хрбљине, коју ће тамо напасти дијелови VII и IX бригаде.

Према посљедњем наређењу В.Ш. потребно је да се све наше снаге ангажују на разбијању и уништењу четничких банди да би наш Корпус могао у најскорије вријеме примити нове задатке дјелујући као цјелина а да контролу терена преузму мање снаге и углавном одреди.

Нисте потврдили пријем посљедње шифре и знака распознавања за 15 дана (од 1—15 септембра) те не знамо да ли сте примили ту пошту.

Подносите нам извјештај о стању непријатеља⁸ у Б. Луци и да ли се је тај гарнизон појачао.

Снаге XII дивизије по уласку у Котор Варош⁹ стежу обруч око Бање Луке са источне стране, те би добро било кад-би знали право стање у Б. Луци.

Штаб корпуса ће се привремено налазити у Мркоњић Граду.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
С. отсутан

(М. П.)

Командант
С. Родић¹⁰

⁷ Види док. бр. 27.

* Види док. бр. 155.

* Види док. бр. 20.

¹⁰ Народни херој Славко Родић. Умро 1949 год. као генерал-потпуковник ЈНА.

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
3 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
ПОСЈЕДАЊЕ НОВИХ ПОЛОЖАЈА И РАСПОРЕД ЈЕ-
ДИНИЦА¹**

ШТАБ

XI НОУ ДИВИЗИЈЕ
О-П-Стр.Пов.број: 17/43
3 септембра 1943 год.
Положај

**ШТАБОВИМА II, V И XII КНОУ БРИГАДЕ И
ШТАБОВИМА БАЊАЛУЧКОГ И ПРЊАВОРСКОГ ПО-а**

Положај

До 5 овог мј. т. г. до 18 часова горње јединице узеће
слиједећи распоред:

II КНОУ бригада, смјестиће се на просторији Прибинић
— Осивица — Г. Радша — Растуша, штаб у Укриници. За-
датак: спремити се за покрет, затварати и контролисати
правце од Теслића и Јелаха и прикупити податке о непри-
јатељским гарнизонима: Од Теслића преко Добоја до Мо-
дрича. Веза лијево на правцу Станари, са јединицама V
КНОУ бригаде.

V ККНОУ бригада, смјестиће се на просторији Станари
— Брестово — Глоговац — Табак Илова — штаб у Вучи-
јаку. Задатак: затварање и контролисање праваца, од Дер-
венте, Добоја, Јелаха и Теслића. Веза лијево на правцу Ма-
чино Брдо, са снагама ППО-а. а десно на правцу Растуша,
са снагама II КНОУ бригаде. Прикупити све податке, о не-
пријатељским гарнизонима: као II КНОУ бригада, као и
податке о четницима и милицији на међупростору.

ППО²-а, смјестиће се на просторији Лишња — Мачино
Брдо, са задатком: непосредна заштита Прњавора, са сје-
верозапада и сјевера, на поменутој просторији.

XII КНОУ бригада, смјестиће се на прсторији Липо-
вац — Опсјечко — Јошавка, са задатком блокирања Челин-
ца, затварања и контролисања праваца од Бање Луке. Везу
држати лијево на правцу Липовац, са снагама БПО³-а. По
могућности, повремено вршити акцију на четнике. Један

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у ар-
хиви Војноисториског института под рег. бр. 1/1, к. 865.

² Прњаворски НОП одред

* Бањалучки НОП одред

батаљон, ако буде ситуација дозвољавала, учествоваће на сектору штаба дивизије у акцији, треба га 6 овог мј. до 12 сати концентрисати у Свињарима, са дежурним колима, да се пребаци до Масловара. Ово учинити по извјештају штаба бригаде о ситуацији на сектору Челинац штабу дивизије, који ће за покрет тога батаљона издати посебно наређење. Прикупити податке о стању непријатељских снага Б. Луке, Челинац, Карановац.

Бањалучки ПО-ед, смјестиће се на просторији Понир — Љубачево — Крмине, са задатком затварања и контролisaња праваца од Б. Луке и Карановца и патролирања на правцу Јаворани — Скендер Вакуф. Одржавати везу са Б. Луком и прикупљати податке о непријатељским гарнизонима Б. Лука — Карановац, стање четника око Чемернице. Вршити мобилизацију са сектора Шипраге, Врбањци, Котор Варош и околине.

.....

По потреби службе, у сагласности са Штабом I Босанског НОУ корпуса, поставља се за команданта Бањалучког ПО-а, друг *Млађо Обрадовић*;

за замјеника команданта XII КНОУ бригаде, друг *Миле Вученовић*;

за команданта III батаљона V КНОУ бригаде, друг *Душко Бојанић*;

за команданта I батаљона XII КНОУ бригаде, друг *Михаило Гачић*;

за замјеника команданта III батаљона V КНОУ бригаде, поставља се друг Ресан.⁴

За остала упражњена мјеста. штабови бригаде доставиће своје предлоге овоме штабу.

Пријем и предају дужности извршити у року 48 сати по примитку наредбе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
сл. отсутан

Замј. команданта
п. пуковник
Мирко¹

Командант
ппуковник
Шоша

П. С. За команданта III бат. II кр. бриг. поставља се друг Миле Шебо.

(М. П.)

⁴ Миле
¹ Пекић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
ОД 3 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ ОКО КУПРЕСА¹**

**ШТАБ
III КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
3-IX-1943 г.
у 7.30 ч.**

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

1. — На сектору наше бригаде од Купреса нема никаквих промјена.

2. — Добили смо извјештај од штаба IX бригаде да је непријатељ (усташе и четници заједно) од Ливна преко Шујице јуче водио краћу борбу са њиховим дијеловима. Борба је била жестока и непријатељ је успио да продре према Купресу, а од Купреса неки дио непријатељских снага им је ишао у сусрет те су се спојили.²

Штаб исте бригаде извјештава да они према наређењу* штаба своје дивизије крећу са тога сектора, као и 70 бораца Вуковског одреда. На тај начин тај правац остаје отворен, и непријатељу је омогућено спајање и саобраћај Купрес — Шујица — Ливно.

3. — Одржали смо савјетовање са штабовима батаљсна, које је завршено ноћас у 10 сати.

4. — Извјештавамо вас за мјесто закопаног тешког оруђа на Зеленгори:

а) тешки бацач са око 30 мина, „брета“, око 3.000 метака нашег II батаљона закопани су на путу између Крекова и Хрчаве, сјеверозападно од Хрчаве путем према коти 1001, удаљено од колиба Хрчава један километар и око 300 метара. На мјесту гдје су они закопани пут од потока Хрчавка удаљен је свега око 100—150 метара а закопани су на дсњу страну пуга, удаљено од пута 30—40 метара испод једног мало већег камена.

б) Противколски топ и топ „Пито“ закопани су лијезо од пута који води од Лучких колиба према Врбничким ко-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под рег. бр. 3955.

² Види док. бр. 33 и 87.

* Види док. бр. 38.

либама између коте 1801 и коте 1622, удаљено од пута око 100 метара.

в) Тешки бацач са око 50 граната I батаљона закопан је код Лучких колиба, источно од колиба код потока Трескавац, удаљено од извора потока 7—800 метара на југоисточну страну.⁴

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Командант
В. Бајић

БР. 19

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 3 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ЗА ИЗВРШЕЊЕ МАРША НА ПРОСТОРИЈУ СЕЛА БОГОВИЋИ — КРЕЋА¹

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
3 септ. 1943 год
у 16.30 часова

ЗАПОВИЈЕСТ
ЗА ИЗВРШЕЊЕ НАСТУПНОГ МАРША СА ПРОСТОРИЈЕ
С. РАСТОВАЦ — БРАТЕЉЕВИЋИ НА ПРОСТОРИЈУ
С. Г. И Д. БОГОВИЋИ — С. КРЕЋА
(Секција Сарајево, раз. 1 : 100.000)

На просторији кроз коју пролазимо нема неких јачих непријатељских снага. Мање групе четника крију се по овим шумама, но без икаквих офанзивних намјера.

Главнина наше Дивизије извршила је покрет у правцу Фоче и Устиколине.²

Наша бригада добила је задатак да се са ове просторије пребаци на просторију Г. и Д. Боговићи — с. Крећа.

⁴ Оружје и муницију закопале су јединице НОВ приликом пробоја из окружења за вријеме Пете непријатељске офанзиве.
Владо

¹ Оригинал, писан на машини. ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 15/1—1/11, к. 738.

² Опширније види док. бр. 150.

Ради извршења предњег

НАРЕЂУЈЕМО:

Претходница: Командант Бошко Куљача. Свега један батаљон (I батаљон).

Главнина: Командант Мироје Жарић. Састав: II батаљон, пратећа чета, III батаљон, болница, музика и интендантура.

1. Полази са просторије с. Лучевике правцем: Каменички Поток — с. Каменица (заселак Сајице) — с. Вејзагићи — с. Бошковићи — с. Зоројевићи — с. Буковица — с. Боговићи — с. Трудањ. По доласку у с. Трудањ слати извиђачке водове у правцу с. Милотина — Колаковићи, са задатком извиђања тога правца као и прикупљања података о с. Јабуци, у којој се, према добијеним подацима, налази усташка милиција.

Полазак из с. Лучевике 4 ов. мј. тачно у 4 часа.

2. Полази са просторије на којој се сада налази правцем одређеним за претходницу. По доласку у с. Бошковићи II батаљон ће продужити покрет преко с. Црвчићи — Парови за с. Крећа.

Подгазак са зборног мјеста 4 ов. мј. у 4.30 часова.

За све јединице зборно мјесто ће бити мост код кога се улива Каменички поток у речицу Прачу (испод с. Лучевике и Нехорића).

По доласку на одређену просторију распоред јединица биће сљедећи: III батаљон, Пратећа чета и интендантура у с. Г. Боговићи. II батаљон у с. Крећа са задатком контролисања правца долином речице Осанице. Болница ће се смјестити у с. Д. Боговићи.

Ред маршевања: II батаљон, III батаљон, Пратећа чета, болница, музика и интендантура.

Штаб бригаде кретаће се до с. Бошковићи са II батаљоном а даље са III батаљоном. По доласку

на одређену просторију штаб бригае налазиће се у с. Д. Боговићи. Са претходницом стално одржавати везу.

Заштитница: Командант Вељко Жижић. Свега један батаљон (V батаљон).

3. Полази са зборног мјеста одређеног за главнину правцем одређеним за претходницу.

Полазак 4 ов. мј. тачно у 5 часова.

По доласку на одређену просторију батаљон ће се смјестити у с. Д. Боговићи.

Одржавати везу са главнином.

4. У току покрета као и на зборном мјесту не смије бити непотребног нагомилавања, прекидања везе и застајкивања, већ мора владати савршени ред и правилна маршевска дисциплина.

5. Предузети све потребно ради маскирања и заштите од непријатељске авијације.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант п.пуковник
Љубо Вучковић

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ БРИГАДЕ ШТАБУ ЈЕДНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О ПОКРЕТИМА И АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 15 ДО 30 АВГУСТА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ XII КНОУ БРИГАДЕ
Стр. Пов. Оп. Број 27/43
дана 3. IX. 1943 године

15-дневки извјенгај о акцијама
и војном раду ове бригаде у вре-
мену од 15 до 31. VIII. 43 г. доставља

ШТАБУ XI НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

I БАТАЉОН:

Од 15 до 17 ов.мј. батаљон је био на положајима Бановац — Превиле, на којима није било никаквих догађаја. 17 ов.мј. батаљон је извршио покрет за Вагане — Засеље — Крмине — Агино Село.² На свом путу батаљон је растјерао четничку банду гдје год је наишао на њу. 18 ов. мј. батаљон је извршио покрет из Агиног Села преко Грлића — Чуковца — Рађића — Костића до Шолаја. 19 ов.мј. батаљон је заузео положаје на Драгишевцу, гдје је остао до 25 ов.мј. 24 ов. мј. непријатељ, Нијемци и легионари, је у јачини 1 бојне са тешким оружјем и бацачима изашао из К. Вароши цестом до Вишевица. Снаге су биле добро распоређене с десне и лијеве стране цесте, те су упустиле непријатеља у засједу и тада извршиле напад. Непријатељ се нашао опкољен и упорно се бранио из ровова и кућа настојећи да се извуче, зашто је жртвовао неколико својих митраљеских гнијезда. Борба је била жестока, прса у прса, и трајала је од 8 до 14 часова. Непријатељу су нанесени тешки губици. Тако је уништен читав штаб бојне. Наше снаге су се морале повући јер је непријатељ добио појачање у пјешадији и авионима. Убијено је и рањено око 100 непријатељских војника и официра, док их је 7 заробљено. Заплијењено је 25 пушака, 3 п.митраљеза „шарца“, 1 бацач од 80 мм, 1 ручни бацач, 4 пиштоља „парабелум“, око 5000 метака, мања коли-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 43/3, к. 875.

² Види том IV, књ. 16, док. бр. 40.

чина мина за бацач и тромблон, око 30 опасача, упртача, фишеклија, 50 пари ципела и чизама, 30 одијела. Наши губици су 3 рањена и то: командант батаљона, друг Егић Милан, који је на путу за болницу подлегао, Веселиновић Сава и Вучкскић Станко. 25 ов.мј. батаљон је заузео пскожај на Драгишевцу, контролисао Чуковац и комуникацију К. Варош — Скендер. 26 ов. мј. снаге овог батаљона спустиле су се у К. Варош, која је била напуштена од непријатељских снага. Заплијењено је: 5 пушака, 4 бомбе и 300 метака. 27 ов.мј. батаљон је извршио покрет из К. Вароши за Јаворане. Путем као и код саме цркве вођека је борба са четницима које је свугдје разбијала и растјерала. 28 ов. мј. батаљон је извршио покрет из Јаворана за Пснир преко села Меховаца. Вођена је 3 часовна борба са четничком бандом, која је протјерана уз губитке од 2 рањена. Наши губици: 1 лакше рањени друг. Том приликом пришли су нам 6 додобра који су били заробљени од четника. Добијена је 1 пушка. 29 ов.мј. батаљон је извршио покрет са Понира до Јелића. Ту је вођена борба између БНОПО и Нијемаца, легионара и четника. Батаљон је притекао у помоћ одреду и непријатељ је протјеран у Челинац. Услијед јаке минобацачке ватре снаге одреда су се повукле, а наше снаге, не могавши саме да заузму ровове код Челинца, такођер су се повукле. Непријатељ је имао: 2 мртва, 2 рањена и 2 заробљена. Заплијењено је: 2 пушке, 4 бомбе и 150 метака. 30 ов.мј. снаге су држале положаје у Јелићима, док је један вод давао засједу на цести К. Варош — Б. Лука, на којој није било никаквих догађаја.

За протеклих 15 дана са батаљоном је врло мало војнички рањено, пошто је батаљон цијело вријеме био у покрету и борби.³ Ипак је предвиђан план рада за вријеме од 15 до 31 ов.мј.

II БАТАЉОН:

16 ов.мј. батаљон се одмарао на положајима Бановац, а по повратку из акције на комуникацији К. Варош — Б. Лука.

17 ов.мј. батаљон контролише сектор Бановац — Вагани, према четницима у Осмачи и Јаворанима, и комуникацију К. Варош — Скендер. 18 ов.мј. батаљон контролише исте положаје. Непријатељ је у јачини од 3 сатније кренуо из К. Вароши према Вишевицама. Наше снаге нису примиле борбу, а непријатељ се повукао. Од 19 до 24 ов. мј. батаљон је вршио претрес усташких села између Угра и Врбаса и

¹ Види том IV. књ. 16, док. бр. 40, 82, 91 и 121.

хватао везу са нашим снагама које су се налазиле у Јајцу и околини. 25 и 26 ов.мј. батаљон се налазио у Костићима и Обрадовићима,⁴ контролишући терен испод Чемернице до самих Шолаја. 27 ов.мј. батаљон држи положаје Превиле са задатком да штити наше остале снаге, које су ушле у напуштenu К. Варош. 28 ов.мј. батаљон креће правцем Чуковац — Грлићи — Агино Село — Крмине с намјером да протјера банду, али до сукоба није дошло. 29 ов.мј. батаљон креће даље правцем Јаворани — Мемићи, испод Осмаче, на Дебело Брдо. Ни на овом сектору није дошло до сукоба са четничком бандом, али је ухваћен курир који је носио пошту од III батаљона, Тешановићевих четника, за једну од чета тога батаљона. 30 ов.мј. батаљон држи положај на Пониру, контролишући сектор према Б. Луци и Карановцу.⁵ Око 9 часова непријатељ напада у јачини од 2 бојне у два правца, уз пратњу авијације. Након борбе, која је трајала свега 10 минута, наше снаге су се морале повући, јер у то вријеме нису биле јаче од око 60 бораца. Остали другови су се налазили на разним дужностима, као напр. један вод у пратњи неких другова за Јајце. Непријатељски губици су нам непознати, док наши износе: 1 рањен и један погинули друг од авијације.

III БАТАЉОН: Ц

17 и 18 ов.мј. батаљон је крстарио тереном Бочац — Баљвине — Мокри Луг — Шолаје, гдје је остао до 20 ов.мј. 20 ов.мј. батаљон се налази у Костићима и контролише сектор Рађићи — Видово Врело до Шолаја. 21 ов.мј. батаљон је контролисао исте секторе и око 16 часова послје подне банда је извршила препад на патролу у Рађићима, коју је протјерала. Изгубили смо 2 карабина, док је 1 друг рањен. Исте вечери четничка банда у јачини два батаљона напала је снаге овог батаљона у Костићима. Борба је трајала око 45 минута те је банда протјерана. Губици непријатеља непознати. док наши без губитака. 23, 24 и 25 ов.мј. батаљон контролише исти сектор.

25 ов.мј. мање снаге овог батаљона изашле су на мјесто гдје је вођена борба између снага нашег I батаљона и непријатеља из К. Вароши и ту пронашао следеће ствари: 1 карабин, 1100 метака, 1 ћебе, 3 добоша за „шарац“, 3 мине за баљач, 4 ручне бомбе и неколико реденика. До 26 ов.мј. батаљон контролише сектор Мокри Луг — Угар — Борци. 27 ов.мј. батаљон се налази на Вишевицама штитећи снаге

* Односи се на с. Отловићи.

¹ Види том IV, кн. 16, док. бр. 40, 82, 91 и 121.

које су ушле у К. Варош. 28 ов.мј. батаљон контролише сектор Шолаји — Мокри Луг — Угар и поставља заседе четничкој банди, али банда се није нигдје појављивала. 29 и 30 ов.мј. батаљон контролише исте секторе и поставља заседе, али банда се нигдје није појављивала.

За протеклих 15 дана на војном уздизању командног кадра није рађено ништа нарочито због тога што чисто војна ситуација није дозвољавала.° Људство је из дана у дан било у борбама, једино се радило по издатом плану за протеклих 15 дана као и претресана борбена обука на терену у самој борби. При самом издавању задатака јединицама претходно се сакупи командни кадар и са истим се проради план и тек се онда прилази извршењу.

Дезертерства није било.

Одјећа и обућа људства ове бригаде слаба је. Нарочито се оскудијева у обући, јер обзиром на јесење кишовито вријеме људство које је обувано у опутњаке може се рећи да је то обућа никаква. Исхрана је добра, али је једноставна.

Културно-просвјетни рад је слаб.

Војнички живот је добар.

Сва постављена наређења и издате заповијести извршавају се тачно и на вријеме, једино што се је десио случај код II чете II батаљона да се је чета повукла са положаја без наређења, то се је исправило и мислимо да се овакве ствари више неће понављати.

Довољан број командног кадра по јединицама у бригади нема, а што је већ наведено у раније достављеним извјештајима. Штаб дивизије на конференцији са штабом ове бригаде донијели су одлуку да ће се недостајући број командног кадра попунити дијелом из осталих бригада XI дивизије, а дијелом из ове бригаде.

Ситуација на овоме сектору је сљедећа: четничка банда на сектору Јаворани — Вагани — Баљвине — Бочац — Агино Село — Крмине — Осмача — Љубачево, закључно са Пониром и Липовцем, углавном је разбијена и протјерана. Лазо Тешановић са већим дијелом своје четничке банде протјеран је према Челинцу, гдје се и сада налазе. Дреновић са својим снагама и остатком Лазе Тешановића протјерани су преко Врбаса у Мањачу, а један им се дио налази у Карановцу. Од када су разбијени и протјерани са поменутих сектора, више се уопште не појављују. Из непотврђених извјештаја сазнаје се да их има још, и то по мањим групицама, у Тисовцу и Бочцу.

* Исто

Околни непријатељски гарнизони јесу: Карановац — Б. Лука и Челинац, изнад којег баш јединице ове бригаде држе положаје. Непријатељ из поменутих гарнизона по-времено покушава да изађе на наше положаје, али после краће борбе враћају се назад у гарнизоне. У Челинцу посједују непријатељске снаге јачине једне сатније као стална посада са наоружањем 12 „шараца“, 3 т.митраљеза, 2 велика бацача, 4 мала бацача, 1 топ и 2 тенка. Скоро свакодневно им долази појачање у тенковима као и у пјешадији. али се опет враћа назад. Сталну везу са Б. Луком имају преко радио станице и авионима. Посада је смјештена у фортификациске објекте, изграђене бункере које отприлике сада имају намјеру да бетонирају, а гарнизон је ограђен у жицу. Мишљења смо да би поменути гарнизон било доста тешко ликвидирати и да је боље да се, у колико је могуће, блокира, и сваки њихов излазак или долазак к њима да се туче из погодних засједа. У Челинцу са посадом „Тигар дивизије“ налази се један дио четника Лазе Тешановића који служе обично као водићи [и] када се прими борба први бјеже.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Радос

Командант — мајор
Мећава

БР. 21

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРИНАЕСТЕ БРИГАДЕ ОД 3 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБЕ НА ЛИНИЈИ БРОНЗАНИ МАЈДАН — САСИНА — САНСКИ МОСТ¹

3-1X-43

ШТАБУ IV Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Положај

У синоћној борби² наши су убили 16 Немаца и 4 четника а ранили 15 Немаца. Заробили 7 бивших руских војника, 2 Немца и 2 четника. Од материјала и оружја заро-

¹ Оригинал, писан зеленим мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/1—21, к. 1626.

² Види док. бр. 27.

бљено је 3 „шарца“, 3 стројнице, 2 револвера, 3 сигнална пиштоља, од којих два служе као бацачи граната (нови тип), 7 пушака, противавионско постоље са нишанским справама, ногаре од тешког немачког бацача и 15 граната, као и два кон>а товарна.

Тешки бацач им је исто остао и још доста ствари, али у току ноћи то је натоварио неки сел>ак и отерао њима у Мајдан.

Из Сасине су побегли у Мајдан, те од напада на њих нема ништа. У С. Мост је стигло појачање од 300 легионара. У Приједору како изгледа има их око 4000—5000. У Б. Луци 2000, од којих је 500 Немаца.

Ово 7 Руса смо задржали код нас у јединици, пошто су то тражили. Четнике смо пустили...

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Обрад³

(М. П.)

Командант
Милан Зорић

П.С.⁴ Радио-станица ми је оштећена.

БР. 22

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТРОВАЧКОГ БАТАЉОНА ОД 3 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПОДГРМЕЧКЕ ГРУПЕ ОДРЕДА О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ БАТАЉОНА¹

ШТАБ
ПЕТР. БАТ.
бр. СЛ.
3. IX. 43

ШТАБУ ПОДГРМЕЧКЕ ГРУПЕ ОДРЕДА²

Положај

I чета овог батаљона контролише села Дринић, Шековац, Б.[равски] Ваганац као и остала ближа села, док је II чета имала за задатак да се пребаци за Прекају, што је то

¹ Стишовић

¹ На оригиналу дописано зеленим мастилом, ћирилицом.

¹ Оригинал, писан зеленим мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 264—3, к. 1630.

¹ Види том IV, кн. 16, док. бр. 21.

јучер и кренула у 12 сати у одређеном правцу. У ноћи између 1 и 2 снаге овог Бат. ишле су у претрес села В.[едро] Поље, Колунић, где су одузеле 11 конџа и 1 краву од четничких фамилија, што је то летос отето од наших људи који су прегонили жито за своје потребе.

Коње које смо одузели, узели смо 5 ком. за потребе овог Бат. а остало смо дали С.Н.О. одбору, што ће да се подели нашим људима као што су већ неки и познали своје коње и узели [их] са собом.

Извештај који нам је стигао из претресених села гласи да је народ привољан што смо одузели коње, док остатак неприкупљених коња купе четници и гоне у Петровац, тј. коњи који су исто одузети од наших људи а нису били при кући кад смо ми били дали. У истом извештају гласи да се четници и Немци спремају у акцију на Дринић.

Исто извештај који смо добили из Петровца наводи да ће Немци и четници изаћи у с. Дринић, само нам не знају рећи којег ће дана. Исти нас обавешава да би истог дана кренула и легија са Оштреља за Дринић³ и да се у Петровцу налази 400 Немаца, 30 четника а остало легија. Из Крњеуше смо добили извештај у коме нас позивају са војском, ради везе са домобранима са којима већ постоји веза, само ми не можемо да напустимо овог сектора док нам не дође II чета која би могла остати на овом сект. Ми смо послали курире за везу док ми стигнемо. Непријатељске снаге већ 2 дана не појављују се у овим селима. У наш Бат. стигла су синоћ 3 новомсбилисана друга из Смољана а дезертирала су из X бригаде, један од њих био је четник који нам се предао 20-УП 43; они се жале да морају код куће да сарађују [са] чет., они су стари 30—40 год. и они се налазе код нас, па питамо тај штаб шта да радимо с њима, да ли ћемо их са патролом спровести у њихову јединицу или како да радимо с њима!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За полкома
Б.⁴ Секулић

Командант
Весо⁵

³ Види док. бр. 44.
Ђуро
⁴ Вукобрат

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА СЕДМЕ БРИ-
ГАДЕ ОД 3 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БО-
САНСКОГ НОУ КОРПУСА О ПОКРЕТУ БАТАЉОНА У
САСТАВ БРИГАДЕ¹**

**ШТАБ III БАТАЉОНА
VII КР. НОУ. БРИГ. X ДИВ.
3-1X/43 год. у 4 часа**

ШТАБУ II БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА

Према наређењу² Штаба наше Бригаде од 2-1X/43 г. наш батаљон у оквиру Бригаде добио је задатак чишћења четничких банди.

Сходно томе наш батаљон ће извршити покрет из Мркоњића тачно у 5^h ујутро 3 ов.мјес. те Вас извјештавамо да ћемо уједно повући сва осигурања која је наш батаљон давао око града.

Десетина која је била пошла јуче као осигурање за Понор — повратила се у састав батаљона понгго је била нападнута од стране четничке банде која је располагала са 3 пуш. митр.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За пол. комесара
М.³ Радуловић

Командант
Глиша⁴

¹ Оригинал, писан настилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/4—6, к. 456.

³ Види док. бр. II.

¹ Мате

⁴ Глиша Роца

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 4 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ КОРПУСА¹

**ШТАБ
II БОС. Н. О. У. КОРПУСА**
Стрпов. Оп. Бр. 168
дне 4-IX-1943 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Положај

- 1) Примили смо Ваше наређење од 30 августа 1943 г.
- 2) Приступили смо реорганизацији нашег Корпуса² и предузели све потребне мјере да људство, које је предвиђено за I Дивизију, дође на вријеме у састав те Дивизије.
- 3) На свим секторима нашег оперативног подручја, гдѐ се налазе четници, предузети су напади на ову банду. IV НОУ Дивизија у чишћењу просторије између Сана и Врбаса³ дошла је до самог града Бање Луке. Разбијени дијелови четника прикупили су се у Горњем Шехеру, у Бањој Луци и затражили помоћ од Нијемаца. 28.УШ. непријатељске снаге, појачане са нешто Нијемаца-и тенкова, извршиле су противнапад из Бање Луке на VIII Бригаду у правцу Хан Кола и уз припомоћ артиљерије и авиона успјели су одбацити ову нашу Бригаду од града, док су остали дијелови Дивизије забачени Бронзаном Мајдану и троуглу Бања Лука — Сански Мост — Приједор. Са задатком чишћења тога терена и мобилизације новог људства у војску. Дијелови X НОУ Дивизије припремају обухватни напад на Хрбљину,⁴ гдје се је склонила Тривунчићева четничка „Бригада“.

Четници и четничке вође избјегавају сусрете са нашим снагама и бјеже са својим главнинама у непријатељске гарнизоне, док мање четничке групе остају по шумама око својих села и често су активне — припуцавају и нападају курире.

¹ Копија оригинала, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/1—6, к. 456.

² Види док. бр. 16.

³ Види док. бр. 26 и 27.

* Види док. бр. 23 и 106.

Издали смо наређење⁵ да се спале четничке куће у селима одакле [се] буде пуцало. Такође смо наредили да се исели све становништво из Хрбљине, које је тамо смјештено по колибама за вријеме љета а има куће око Гламоча, у селима. Мањачка села (Локвари, Дујаковци и Стричићи) су потпуно непријатељска и непоправљива, те би најбоље било, по нашем мишљењу, ова села раселити. Уколико су мјере које смо предузели преоштре, молимо Вас укажите нам на то да би их ублажили.

Пољанац је, не уочивши промјену ситуације по напуштању Гламоча, нападао Ливно са X Бригадом и Гламочким одредом.⁶

О акцијама на другим секторима и резултатима акција извјештавамо Вас у прегледу акција посљедњих осам дана.

4) Организовали смо прикупљање и евакуацију жита у тајне магацине на читавом нашем подручју. На сектору Бугојна евакуацијом руководи Економски одељак В.Ш. уз припомоћ наших економских органа.

5) У Бањој Луци се налазе 2 крње пуковније са нешто Нијемаца и 6—7 тенкова. У Залужанима код Бање Луке налази се око 60 авиона. Тачно бројно стање Бањалучког гарнизона Об. сл. није нам могла пружити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
сл. отсутан

Командант

⁵ Види док. бр. 15.

⁶ Види док. бр. 6, 8 и 32.

ИЗВЈЕТАЈ ДЕЛЕГАТА ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА ОД 4 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ
КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА ЈУГОЗАПАДНОМ ДИЈЕЛУ
БОСНЕ¹

ШТАБ
II БОС. Н. О. У. КОРПУСА
Ст. Пов. бр. СК/18
Дне 4-IX-1943 год.

ШТАБУ II БОС. Н.О.У. КОРПУСА

Непријатељ, тј. Ђујићеви² четници, јучер (3-IX) били су стигли у Јелино Поље код Грахова. Истовремено Талијани су стигли са моторизацијом у Стрмицу. Четници прије доласка у Јелино Поље потиснули су 2 далматинска батаљона који су отступили у Врлику. Четницима на Јелином Пољу синоћ су се пребацили преко Шатора четници из Главице (код Гламоча) у јачини од око 200. (Обавијештени смо да је са њима био Дреновић³ !!!?). Са њима су отишли и рорански четници. Јучер је био **Книн** бомбардован од стране савезничких авиона. Личани пружају Нијемцима жесток отпор и јучер након неколико јуриша успјели су их потиснути код Дољана.

Изгледа да су четници који су се концентрисали у Јелином Пољу имали намјеру да ударе на личке снаге Н.О.В. са бока тј. преко Грахова и Трубара, а према неким вијестима имали су намјеру преко Грахова за Дрвар.

Услијед такове ситуације, по наређењу друга з.команданта Карановића,⁴ послао сам наређење Штабу X бригаде, која се је јучер налазила у Главицама (код Гламоча), да крене према Грахову.

Данас је једна далматинска бригада успјела да потисне четнике са Јелиног Поља.

И поред тога мишљења смо да би на овај сектор безувјетно, како због концентрације четника тако и због

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8/1—6, к. 456.

³ Момчило Ђујић (поп), четнички командант на тремећи Босне, Лике и Далмације. Извјештај је писао делегат Штаба II НОУ корпуса. Види док. бр. 54.

³ Урош Дреновић, четнички командант. Погинуо 1944 год. на њемачком тенку код Чађавице, приликом бомбардовања њемачке колоне од стране савезничких авиона.

* Никола Карановић, замјеник команданта Другог босанског НОУ корпуса

офанзиве на Лику, било потребно упутити једну бригаду која би на сектору Грахово — Книн оперисала. У колико курири који су отишли за X Бригаду исту не би стигли, било би добро, ако је могуће, да Ви упутите неку јединицу овамо.³

Ударни одред је формиран и од 2-ог у ноћи налази се у акцији на сектору *Црни Врх*. Јучер је на једну од постављених засједа наишла група од 5 четника. У борби је убијен 1 четник а 2 су рањена. Заплијењен је 1 карабин, 250 метака, 2 шињела, 1 шаторско крило, 1 ћебе, 1 коњ натоварен са око 50 кг. хљеба и неке ситнице. Наши губици су 1 лакше рањен.

Данас је у селу Срдњи ухваћен 1 четник са војном спремом (карабин, муниције, бомба итд.). Исти четник био је јучер са оних 5 који су били наишли на засједу па је био изгледа изгубио везу.

Будући да се је главнина банде са сектора Црни Врх пребацила на сектор Врбљани, данас су снаге Ударног одреда сишле у села Савићи и околне засеке, гдје ће се задржати током ноћи и сутрашњег дана те успут извршити претресе села. Сутра ће бити одреду достављена суха храна и истом је издато наређење да сутра у ноћи ишчезне, тј. да једна чета одреда постави мање засједе изнад села Пољице, Којтеза, Агића и Савића, а друге 2 чете да се пребаце на сектор Врбљани и тамо поставе засједе. Ударни одред има 3 чете у укупној јачини од 75 бораца наоружаних са 3 п.ми-траљеза и 2 шмајсера. Остало карабини. Од командног кадра постоје: командант одреда, командири чета, 1 замј. командира, 1 пол.комесар чете и десетари. Потребно би било чим прије попунити командни кадар са пол.комесарима. Квалитет бораца изгледа да је добар.

За одред треба да упуте још: Глам. ливањски одред 9 и Рибнички 2 друга. Истовремено, тј. у ноћи на 2 о.мј., Граховски одред поставио је засједе и то: I батаљон, појачан десетином Сајковачког батаљона, која је служила за водича, 4 засједе на сектору Троглав — Цилитан — Гњат, а II батаљон 4 засједе на сектору Црнац — Роре (Шатор).

На једну засједу I батаљона наишло је 5 четника, али нису успјели ниједног убити ни заробити!? Да ли је било рањених не знају. На једну другу засједу I бат. наишла су 2 четника и исти су били заробљени и свезани али су им навечер побјегли!? Поводом овога наредио сам штабу Граховског одреда да поведе најстрожију истрагу, јер изгледа да су их хотимично пустили неки партизани, односно дали

* Види док. бр. 31 и 61.

им прилику да побјегну. На засједе II батаљона непријатељ уопће није наилазио, будући да су Рорани отишли. Данас сам издао наређење Штабу Граховског одреда да концентришу и пребаце оба батаљона на сектор Грахова. Наређено им је такођер да тамо не заузимају неке положаје у циљу одбране Грахова, већ да изврше препаде на непријатеља и на маша непријатељска одјељења која туда крстаре.

На сектору Петровац нема никаквих промјена.

По добивеним Вашим дописима од 31-УШ. састао сам се са пол.комесаром⁶ Дрварског одреда и између осталог саопћио му Ваше наређење. По питању 150 бораца за III К.Н.О.У Бригаду, друг замј. команданта Карановић, који се сада налази у Дрвару, предузео је све потребне мјере и они ће бити послати.

За 6 о.мј. заказана је конференција штабова Дрварског, Граховског одреда и Сајковачког батаљона.

У циљу активизирања мишљења сам да би било добро пребацити Сајковачки батаљон под команду Граховског одреда, тј. прикључити га том одреду, јер тај батаљон и географски и политички, како ми изгледа, припада више Граховском него Глам.-ливањском одреду. Такођер би било потребно послати тај батаљон на други сектор, а на његов сектор упутити једну мању чету или батаљон који би имао задатак да осигурава [с.] Сајковић и околна села од усташких банди из села према Ливну.

Полит.комесар⁷ за Граховски одред је вечерас стигао свамо и одмах ће примити дужност. Синоћ, а тако и данас, стално сам покушавао да телефоном у Рибник пошаљем депешу за Вас, али услијед кише и лошег времена преко телефона апсолутно се није могло разговарати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Славко Комарица

П.С. О бомбардовању Книна детаљи нам нису познати, само смо из Лике обавијештени да је то тачно.

Овај час примио сам обавјештење да су четници стигли поновно на Јелино Поље. С њима се, према примљеном обавјештењу, налази и Дреновић. Уколико не би X бригада стигла брзо, морати ћемо оријентисати и ударни одред у том правцу. Према обавјештењу из Грахова четници намјевају за Дрвар и за Тичево.

⁶ Боро Кецман

⁷ Коста Пајчин

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
4 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ОСМЕ БРИГАДЕ ЗА
ЧИШЋЕЊЕ ТЕРЕНА ОД ЧЕТНИКА У ПРАВЦУ КЉУЧА,
МРКОЊИЋ ГРАДА И МАЊАЧЕ¹**

**ШТАБ
IV Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
— 2 БОС. КОРПУСА —
Бр. 432
4. IX 1943 г.**

ШТАБУ VIII КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ

Положај

Примили смо ваш допис² из ког се види пребацивање четничке банде према Кључу, Рибнику и Мркоњићу, по могућству и даље. Два батаљона која су остала према Горњем Раткову и Дујаковцима требала су им се ставити на њихов правац кретања и исте разбити и по могућству потући.

Са снагама своје бригаде налазите се око Ситнице, Дубице, Дујаковаца и Горњег Раткова. Са овог мјеста стартовања чистити правце према Кључу, Мркоњићу и Мањачи, с тим што ћете један батаљон оријентисати према Грчкој Градини. По могућству ухватит³ везу са дијеловима снага VII Бригаде који се налазе јужно од цесте Чађавица — Мркоњић — Јајце,³ а лијево држати везу са снагама VI Бригаде.⁴ На овом задатку остати до даљњег наређења⁵ и настојати да се четничке банде још више разбију, по могућству похватају.

VI и XIII Бригада, као и уколико дође X Бригада оперисаће на правцу Бронзани Мајдан — Перван — Ракитовача — жељезничка пруга Бања Лука — Приједор.⁶

Прикупити податке у што краћем року о јачим четничким снагама и њиховом мјесту бављења и исте напасти; уколико не можете са својим снагама, употребити оне остале снаге ове дивизије.

Наш штаб налази се у Грачаници.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Командант

¹ Препис оригинала, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—7, к. 766.

² Види док. бр. 12.

³ Види док. бр. 106.

⁴ Види док. бр. 35.

⁵ Види док. бр. 46.

⁶ Види док. бр. 16, 25, 31 и 74.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 СЕП-
ТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА МАЊАЧИ И ПРЕДУЗЕ-
ТИМ МЈЕРАМА¹**

ШТАБ
IV Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
— 2 БОС. КОРПУСА —
Стр. Пов.Бр. 433/43
4. IX. 1943 г.

»

ШТАБУ II БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Положај

Примили смо ваш допис стр. пов. бр. 165 од 3 о.м.¹ и по истом ћемо поступити.

Ситуација на Мањачком сектору³ је у главном таква да је потребно предузети најенергичније мјере за уништавање четничких банди, јер њихова главнина на овом сектору још није разбијена и потучена. Четници на овом сектору имају дубок коријен, а осим тога тијесно су повезани са окупатором који овој банди излази у сусрет у сваком погледу. Већи дио четничке банде развукао се по цијелом сектору у групицама од 5 до 10 четника, а јаче групе — 50—100 налазе се са окупатором помоћу којег врше акције из Бање Луке и других упоришта. Већи дио народа излази им у сусрет показујући са видног мјеста примитивним знацима мјеста наших штабова и јединица. Имамо један примјер у испомагању окупатора од стране четника и становника настројених четнички, гдје је један цивил украо на положају заробљени бацач од Нијемаца и још неке ствари по ноћи покупио и однио Нијемцима у Бронзани Мајдан. Исто тако има много случајева гдје цивили излазе на чуке и показују разним знацима непријатељској авијацији мјесто наших снага. Према томе ми смо предузели све мјере за уништавање четничких банди, јер ако би оставили овакво стање на овом сектору, а са снагама кренули даље, цаба би били досадањи наш труд и борбе на сектору Мањаче. Нај-ефикасније би били четници тучени ако би ми продужили

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 24—3, к. 466 А.

¹ Види док. бр. 16.

* Види док. бр. 12 и 26.

борбу са истид! још неколико дана, а послије тога основати Сански и Машачки одред који би дјеловали на овом сектору војнички и политички. Исто тако снаге окупатора појачане су у Бањој Луци и Санском Мосту. У Бронзани Мајдан дошла је једна бојна Нијемаца и легионара, ојачане са четничким бандама, 5 тенкова, неколико тешких оруђа, међу Нијемцима и легијом налази се једна чета војника из Туркестана (ратни заробљеници Црвене армије, војска генерала Власова). Непријатељ је био посјео и Бехремагинуцу изнад Сасине, одакле је побјегао у Бронзани Мајдан под притиском наших снага. По извјештају наше об. службе, обавијештени смо да је Дреновић са 300 четника прошао ноћу преко Мањаче и задржао се у Ситници и Дубици, одакле има намјеру проћи према Гламочу; одмах по овом обавјештењу упутили смо⁴ нашу VIII Бригаду да ту банду разбије и потуче.

У борбама са окупатором и четницима око Санског Моста и Бронзаног Мајдана разбијен је непријатељ и стјеран у своје гарнизоне, а једним дијелом снага још се држи у Бронзаном Мајдану потпомогнут авијацијом и борним колима. У борбама ових дана убијено је 16 Нијемаца и 4 четника, рањено 15 Нијемаца и легионара, заробљено 7 бивших руских војника из Туркестана, 2 Нијемца и четника. Непријатељ је имао више губитака јер је рањене и мртве одвлачио у своју позадину. Од материјала и оружја заробљено је: 3 њемачка митраљеза „шарца“, 3 стројнице, 2 револвера. 3 сигнална пиштоља, од којих 2 служе као мали бацачи мина, неколико мина за мали бацач, 17 пушака, противавионско постоље са нишанским справама, ногаре од тешког минобацача, 15 граната за тешки бацач, 2 товарна коња и извјесна количина одијела и остале спреме. Цијев од тешког бацача украдио је један сељак и однио Нијемцима, ово је успио зато што је била већ ухватила ноћ. Исто тако заробљено је 6000 гушчаних метака.⁵

Распоред наших снага: XIII Бригада оперише око Ситнице и према Мркоњићу и Мањачи, VI и VIII Бригада оперишу према Бронзаном Мајдану.

Обавијештени смо од другова који долазе из Лике, да су Личани упустили непријатеља у унутрашњост, гдје га мисле потући с леђа. Исто тако обавијештени смо да је непријатељ напустио упоришта на цести Крупа — Петровац и Бихаћ — Петровац и при поласку псовали су народ и говорили му „ето вам Босне и ваших партизана“. Ово би било

⁴ Види док. бр. 26.

⁵ Види док. бр. 21 и 74.

потребно провјерити, јер је у вези одашиљања једне наше бригаде на тај сектор. Једни опет говоре, што вјерујемо да није тачно, да се на томе правцу налази наша X Бригада.®

Мишљења смо да нам најхитније упутите противколску пушку, пушкомитраље, пушке по борцима које шаљемо за осигурање преноса исте.

Примили смо знаке распознавања за вријеме од 1 до 15. IX т.г. као и нову шифру.

Исто тако упутићемо другове и другарице на радиотелеграфски курс. Ово нијесмо до сада учинили из разлога што су нам јединице биле у великом растојању и заузете у борби.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Бошко⁷

(М. П.)

Командант
Петар*

БР. 28

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О СИТУАЦИЈИ ОКО ТРАВНИКА И УПУЋИВАЊУ ПРВЕ БРИГАДЕ НА КОМУНИКАЦИЈУ ЈАЈЦЕ—ДОЊИ ВАКУФ¹

**ШТАБ
V Н. О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА**

Бр. сл.
Дне 4т-IX/1943 *од.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Положај

Шаљемо Вам најновије, провјерене, податке о непријатељским гарнизонима у нашој околини, као и извјенгај који говори о непријатељској офанзиви на нашу ослобођену

° Види док. бр. 16, 25 и 31.

⁷ Шиљеговић
• Војновић

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под рег. бр. 3918.

територију. У вези са овим, нисмо осјетили још никакве промјене око Травника.

Послали смо једну нашу јединицу на фојнички сектор,² ради Височко-фојн. одреда, од кога ћемо узети предвиђен дио људства. Из одреда ћемо повући и Новосела³ и дати га у бригаду, а ми ћемо дати два друга за штаб одреда.

Појачаћемо будност на сектору Травника и рокираћемо I Крај. бригаду више према комуникацијама за Јајце и Д. Вакуф. Настојаћемо да са IV бригадом дејствујемо на комуникацијама Травник — Бусовача — Кисељак, ради ометања саобраћаја и разбијања мањих гарнизона.⁴

Чули смо о офанзиви на Лику, па Вас молимо да нас извијестите о томе, као и о ситуацији у Крајини.

По другу Бјековићу шаљемо 5 јахаћих коња са прибором. Других пет коња послаћемо по полкуму другу Родићу,⁵ за дан — два. Коњи нам нису најбољи, јер их стварно немамо.

Шаљемо Вам срму за официрске знакове, уколико буде добра. Пошаљите нам, ако има, израђених звијезда.

Уз борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Матерић

Командант, п.пуксвник
Мил. Морача

¹ Види док. бр. 149.

² Милорад Новосел, командант Височко-фојничког НОП одреда.

³ Види док. бр. 149.

⁴ Гојко Родић, умро 1950 год. у Тузли.

ИЗВЈЕШТ/Ј ШТАБА ДРВАРСКОГ НОП -ОДРЕДА ОД
4 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПОДГРМЕЧКЕ НОП
ГРУПЕ ОДРЕДА О ПОКРЕТУ НЕПРИЈАТЕЉА¹

ШТАБ
ДРВАРСКОГ Н. О. П. ОДРЕДА

Бр. сл.
4-1X-1943 г.

ШТАБУ ПОДГРМЕЧКЕ ГРУПЕ П. ОДРЕДА
II БОС. НОУ КОРПУСА

Положај

Стање на овом сектору непромијењено. Непријатељ се налази ка Оштрељу, [Бос.] Петровцу, Врточу и Кулен Вакуфу.

2-1X-43 год. у 15 сати четничка банда скупа са Талијанима изишла је [на] Стрмицу, Јелино Поље и ту се задржала све до сада.

Четници Дреновића који су били дошли у Роре по извјештају. О.Ц. по ноћи су се пребацили преко Шатора, Маринковаца и ушли у састав са Ђујићевом бандом.

Излазак четничке банде и Талијана изгледа услиједило је из тога што је 2—3 о."м. бомбардован Книн.

У Прекаји се налази делегат² II Бос. НОУ Корпуса гдје нам је саопштио да свај Одред као и Граховско-Пеуљски, Гламочко-Ливањски сад засад припадају под команду II Бос. НОУ Корпуса тако да њима шаљемо извјештаје о акцији као и стање овога Одред³.

Добили смо исто наређење од штаба II Бос. НОУ Корпуса да из нашега Одред³ прикупимо 150 најбољих бораца који ће се упутити у III К.П. Бригаду, и то најкасније да буду до 10 о.м. у Јајцу.

По овом наређењу смо одмах поступили при прикупљању ових бораца.

Другарице које су тражене за Културну екипу при Штабу Групе послате су.

¹ Оригинал, писан на машини, ћирицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/1—1, к. 1628.

² Славко Комарица

³ Види док. бр. 25.

О свим промјенама на овоме сектору бићете обави-
јештени.

Уз другарски поздрав:

N

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Боро⁴

(М. П.)

Командант
сл. отсутан

БР. 30

ПАРЕЋЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОР-
ПУСА ОД 5 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ СЕДАМНА-
ЕСТЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ СРНИ-
ЦЕ — БИЈЕЛА¹

ШТАБ
I БОСАНСКОГ КОРПУСА
5. IX. 1943 године
12 часова

ШТАБУ XVII ИСТОЧНОБОСАНСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Директива:

1. *Ситуација:* Према прикупљеним подацима јачина четничких снага на Требави креће се од око 1.000 бораца наоружаних пушкама и са око 20 аутоматских оруђа. Јачина непријатељског гарнизона Модрича износи једна ослабљена бојна са око 250—300 војника са одговарајућим наоружањем. Тешких оруђа нема.

Главнина четничких снага налази се на линији Дуге Њиве — Орахова шума — Скугрић. Слабији извиђачки дијелови налазе се на линији положаја: Кланац (к. 654) — Вис (к. 556) — Зелињско Брдо (к. 534) — Вис (к. 347) — друм Градачац — Модрича.

Морал код непријатеља поколебан, четничко водство нема повјерења у своје јединице. Постоји могућност предзје извјесних четничких снага. Спријечити интервенцију непријатеља са правца Брчког.

* Кецман

¹ Копија оригинала, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/1—1, к. 407.

2. Са дивизијом извршите покрет дана 6 септембра т.г. са просторије Срнице — Бијела и то у два правца: Главном колоном Срнице — Дубраве — Српска Зелиња — Вис (к. 556) — Пребијени Кам — Дуга Њива — Копривна — Врањак са задатком разбијања четничких снага на Требави и прихвата наших дијелова са лијеве обале ријеке Босне на простору Копривна — Врашак. Помоћном колоном правцем Срнице — Рамић — Бјелике — к. 354 — Орашје — Вис (к. 347) — Скугрић — Орахова Шума — Модрича, са задатком разбијања четника на Скугрићу и ликвидације Модрича.

3. Под вашу команду потпада Озренски партизански одред кога употребити као везу између колона или као бочно обезбјеђење према вашем нахођењу.

4. Предузмите рушење комуникација са правца Брчког и моста на ријеци Босни код Модриче.

5. По извршењу ликвидације четничких снага организујте прихват наших дијелова са лијеве обале ријеке Босне на простору Копривна — Врањак, обезбјеђујући са потребном снагом са правца Добој — Осјечани — Живковићи (к. 292) — Копривна.

6. Према ситуацији на Требави формирајте Требавски партизански одред и извршите дјелодсчну мобилизацију за попуну бригада.

7. По извршеној акцији и сређивању прилика на Требави са дивизијом задржите се на просторији Градацац — Бијела, чистећи четничке групе у Посавини, извиђајући непријатељски гарнизон Брчко. Уколико штаб Корпуса не би имао других намјера, приступите ликвидацији Босанског Шамца,² постављајући нашу власт у истом као и у Градачцу.

По извршеним акцијама доставићете извјештај овом Штабу благовремено.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник пуковник

Заступник команданта

* Види док. бр. 77.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 5 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ И ДЕСЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА РАСПОРЕД ЈЕДИНИЦА У ВЕЗИ СА НЕПРИЈАТЕЉСКОМ ОФАНЗИВОМ У ЛИЦИ¹

ШТАБ
II БОС. Н. О. У. КОРПУСА
Стр. пов.Бр. 170.—
Дне 5 септембра 1943 г.

ШТАБОВИМА IV И X НОУ ДИВИЗИЈЕ

*

Положај

Прије неколико дана отпочела је непријатељска офанзива на Лику са правца Бихаћ — Кулен Вакуф.² Личке и хрватске снаге дају јак отпор непријатељу на просторији Лапац — Грачац — Срб и непријатељско надирање на томе сектору успорено је.

Групице банде Мане Роквића у јачини око 60 бандита отишли су са Швабама у напад на Лику.

Дреновићеве банде стјеране у Бању Луку од дијелова наше IV НОУ Дивизије успјеле су извући [се] из града и проћи за леђа нашим снагама на просторију Тријебово — Подрашница.

Тривунчићева банда према извјештају Штаба X НОУ Дивизије пребјегла је на Хрбљину.⁸

Ђујићева банда, користећи ангажованост личких снага, пробила се је уз помоћ Италијана до Јелиног Поља⁴ и према обавјештењима има за циљ преко Трубара и Дрвара доћ[^] у бок личким снагама код Срба. Неке четничке групе са Гламочког и Мркоњичког сектора прикупљале су се прије два дана код Шатора.

Према покретима Дреновићеве банде са сјевера и Ђујићеве са југа, сви су изгледи да се ове двије четничке групе желе спојити негдје око Грахова и Шатора са циљем да покушају остварити свој ранији план заједничког дејства користећи садашње непријатељско помјерање према југу.

Код овакве ситуације одређујемо нов распоред снага:

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 40—7, к. 766.

² Види док. бр. 25 и 61.

³ Види док. бр. 8 и 24.

⁴ Види док. бр. 25.

IV НОУ Дивизија ће одмах упутити једну своју Бригаду на просторију Шатор — Грахово.⁵ Ово може бити X Крајишка НОУ Бригада, која ће добити и изравно наређење за покрет у томе правцу. Другу Бригаду Штаб IV НОУ Дивизије прикупиће на просторији Чађавица — Подрашница, гдје ће напасти Дреновићеве банде, ако се буду задржавале на тој просторији, или ако ове банде крену у правцу Шатора, Бригада ће се упутити на просторију Роре — Прекаја, гдје ће у садејству X НОУ Бригаде и Одрета „Гаврило Принцип“ напасти банду која се буде налазила на просторији Грахово — Шатор, а уједно нападати и непријатеља на комуникацији Петровац — Грахово, уколико се буде кретао том комуникацијом. Једна Бригада IV НОУ Дивизије остаће на просторији између Сане и цесте Чађавица — Кадина Вода са задатком држања те просторије и мобилизације новог људства у војску.

X НОУ Дивизија смјестиће се са Штабом негдје код Мркоњића. XI Бригаду (Рибнички одред) држаће на просторији Рогоље — Сурјан — Мањача са задатком ликвидирања четничких банди на тој просторији и затварања праваца од Бање Луке.⁶ Ова Бригада одржаваће везу са Бригадом IV НОУ Дивизије која ће се налазити између Сане и поменуте комуникације. Остале двије бригаде налазиће се на просторији јужно од Мркоњић Града са задатком чишћења те просторије од четничких банди уз садејство одреда Гламочко-ливањског, Јањског, Вуковског и Пљевске чете.

Сви штабови и јединице морају уложити максимум труда и пожртвованости да се уништи свака четничка формација на просторији додијељеној јединицама. Четници ће уз помоћ окупатора и помажући окупатора настојати да се одрже као неке војничке формације и да се групишу пред догађајима који ће наступити вјероватно још ове јесени на Балкану.

При пролазу кроз четничка села штабови ће вршити конфискацију имовине од кућа из којих су четници. Такођер треба поштрити мјере према оним четничким селима из којих банда буде нападала на наше курире и мања одјељења.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
сл. отсутан

(М. П.)

I
Командант
С. Родић

* Види док. бр. 16 и 46.

* Види док. бр. 56.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 5 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О СИТУАЦИЈИ И РАСИОРЕДУ ЈЕДИНИЦА¹

**ШТАБ
II БОС. Н. О. У. КОРПУСА**
Стр. пов. Бр. 173.—
Дне 5/-IX- 1943 г.
у 20³⁰ h

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Положај

1) Примили смо Ваше наређење од 4. IX. о.г. у вези отварања официрске школе. Људство и оруђа за школу упутићемо на вријеме.

2) 28. VIII. II батаљон нове Козарске бригаде² заробио је код Омарске у акцији на пругу 101 домобрана. У акцији је убијено неколико Нијемаца и домобрана. Заплијењено је 2 тешка бацача, 2 тешка митраљеза, 65 пушака, 9 пушкомитраљеза и друге ратне спреме.

27. VIII. снаге I и II батаљона Подгрмечког НОП Одред напале су у пролазу непријатељску трупу³ на путу Крупа — Петровац. Том приликом на мјесту борбе остало је 19 мртвих фашиста, док је 14 живих заробљено Нијемаца, Полака и један Чех. Већи број их је рањено. Заплијењено је 18 пушака, 3 лака митраљеза „шарац“. Осим тога заплијењене су каре једног топа и друге ратне спреме.

У борбама код Бање Луке VIII Крајишка НОУ бригада је убила 50 домобрана, легионара, Нијемаца и четника. 7 легионара је заробљено.⁴

X Крајишка НОУ бригада и Гламочко-ливашки НОП Одред у нападу на Ливно ликвидирале су спољне утврде (Башајковац и др.), али је непријатељ у дошем дијелу града (Сточној станици) дао јачи отпор, те град није ликвидиран.⁵ Непријатељски губици били су до 30 мртвих и рањених.

¹ Копија оригинала, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1—6, к. 456.

² Види док. бр. 54.

³ Види том IV, кн>. 16, док. бр. 108.

⁴ Види том IV, кн>. 16, док. бр. 106.

⁵ Види док. бр. 6 и 8.

3) Четничка група око Дреновића пробила се је ноћу између 2/3. о.мј.⁶ из Бања Луке преко Мањаче до Подрапшице. Ова банда покушала је напасти Мркоњић Град, али је брзо побјегла кад су је наше двије чете хтјеле опколити. Убијена су 3 четника и неколико рањена.

Банда попа Ђујића, користећи отсуство личких снага код Книна у вези офанзиве⁷ коју је непријател. подузео на Лику, избила је на Јелино Поље уз помоћ Талијана, који су дошли до Стрмице.

Према обавјештењима намјера ових четника и Талијана је да преко Трубара и Грахова зађу Личанима у бок. Уједно се осјећа помјерање разбијених четничких група са Мркоњичког и Гламочког сектора у правцу Грахова. Вјероватно је да четници Крајине и Далмације теже да остваре свој ранији план концентрације „пред догађаје половином септембра, који ће се одиграти у Средоземљу и на Балкану“, како је то навео у свом наређењу пуковник Аћимовић.

У вези такве ситуације упутили смо нашу X Крајишку НОУ бригаду на сектор Грахова,⁸ а упутићемо и још једну бригаду, ако и Дреновић умакне у правцу Грахова.

XI Крајишка НОУ бригада доћи ће на просторију сјеверно од Мркошића између Врбаса и комуникације Мркоњић — Хан Кола. VII Крајишка бригада дјеловала би јужније од Мркоњића, а IX тамо гдје сте је Ви одредили, захватајући и Хрбљину уз садејство Гламочког НОП одреда.⁹ Према томе Штаб X НОУ Дивизије налазио би се негдје код Мркоњића. У вези развоја догађаја код Грахова и офанзиве на Лику мјесто Штаба Корпуса, мислимо, да би требало бити негдје код Кључа (Рибник), па ако би се и Ви са тим сложили, Штаб би могао кроз неколико дана да се премјести.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

П о л и т к о м
сл. отсутан

К о м а н д а н т

j

/

⁶ Види док. бр. 31.

⁷ Види док. бр. 25.

⁸ Види док. бр. 61.

⁹ Види док. бр. 11 и 106.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 СЕП-
ТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА ПРОСТОРИЈИ БЛАГАЈ —
ШЕМЕНОВЦИ¹**

ШТАБ
Х Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
— 2 БОС. КОРПУСА —
Бр. Сл.
5/1X. 1943 г.

ШТАБУ II БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Положај

Са VII Крајишком НОУ бригадом без једнога батаљона изашли смо на просторију Благај — Шеменовци са намјером да у вези са осталим одредским јединицама извршимо напад и чишћеше банде која се била концентрисала у Шкадимовцу и Хрбљини.² Али док смо ми били још[†] у покрету у вези овога задатка, главнина банде са Тривунчићем, Нокташем и Докићем већ је била отишла преко Гламоча и Старетине ка Книну са циљем да се присаједини четницима попа Ђујића. Ми смо хитно извијестили далматинске снаге о овоме покрету банде у правцу Книна.

Према подацима које смо добили од Далматинаца Таљижани су напустили Книн као и све остале градове, осим шихових база и упоришта на самој обали, као Метковић. Омиш, Сплит, Шибеник итд. Према неким подацима испражшују и ове градове. У Книну власт су примили четници па изгледа да су и ове банде кренуле тамо да би створиле пгго јаче упориште. Према овим обавјештењима три четвртине Далмације је слободно од окупатора.

У Хрбљини и Шкадимовцу остао је за сада Душан Дувшак са око 70 четника. Он се крије по овом терену са намјером да се ту одржи у колико би се одржао Купрес и Ливно, а у колико би пали ови градови, да и он бјежи у састав Ђујићевих снага.

Са VII КНОУ бригадом вршићемо чишћење овога терена од Дувшакове банде која је још ту остала са циљем њихове ликвидације. Исто тако извршићемо расељавање и

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 33—2, к. 853.

[†] Види док. бр. 23.

дјелилшчну паљевину зграда у овоме крају како би им економски онемогућили опстанак у колико их се не би могло ликвидирати, тј. у колико се успију сакрити по овим шумама.

По извршено! чишћешу штаб дивизије ће неко вријеме остати у Мујцићима, гдје ћемо бити у ближој вези са вама а по потреби премјестићемо се ближе Мркошићу.

Задатак у погледу проналажеша аеродрома у околини Гламоча већ је у току.³ По извршешу овога задатка послаћемо исцрпан извјештај.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Немања

Командант
Вел. М. Кнежевић

(М. П.)

П.С. IX бригада налази се још и сада на блокади Курпреса.⁴ Ова блокада се до сада показала доста ефикасна. Усташе из Ливна⁵ покушали су да продру до Ливна преко Шујице али су враћени.

³ Види док. бр. 38 и 87.

⁴ Исто

⁵ Мисли се на ливањске усташе.

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЈЕДНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
5 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ЗА РАЗМЈЕШТАЈ ЈЕДИНИЦА¹**

ШТАБ
XI НОУ ДИВИЗИЈЕ
Строго повјерљиво!
5 септембра 1943 год.
у 12 и 20 часова,
Положај

**ШТАБОВИМА II И V КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
И ШТАБУ ПРЋАВОРСКОГ ПО-а**

Положај

Према неповјереним подацима непријатељ ће извршити офанзиву на нашу ослобођену територију од Теслића, Јелаха, Добоја, Дервенте и Б. Луке.

Јачина непријатељских снага је сљедећа:

Из Теслића двије бојне,² са Борјанским четничким одредом, јачине 613 пушака, 4 т.митраљеза и 8 п.митраљеза. Правац кретања Радша — Ранковићи — Осивица — Булетић — Прибинић. У акцију иду 4 топа, који ће се налазити око Ранковића. Заштита топова је једна сатнија;

Јелах: 40 домобрана и 40 четника. Правац кретања Криж — Станари — Дубрава шума.

Добој (Руданка): Малићеви „Озренци" 300 четника, једна компанија Нијемаца од 180 војника.³ Топови ће се налазити и гађаће изнад Добоја.

Дервента: једна бојна 4 ловачке пуковније, 420 војника⁴ и 180 четника Форкапе. Топови ће се налазити [код] тремеђе Календеровци. Наводно се говори о акцији из Баше Луке, правац Јошавка.

Акција ће трајати 4 дана.

По примитку овога дописа II КНОУ бригада заузеће сљедеће положаје: са једним батаљоном Прибинић — Клупе, са једним батаљоном Ранковићи, да нападне топове, један батаљон упутити на линију: Дубрава шума — Растуша,

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 865.

² На подручју Теслића у то вријеме налазили су се дијелови Првог ловачког здруга. Види док. бр. 168.

³ Исто

⁴ Исто

а са једним батаљоном на Глоговцу. Штаб дивизије издао је већ наређење I и III батаљону да заузму положаје Клупе — Прибинић и Ранковићи. Те је зато потребно хитно упутити један батаљон, мјесто батаљона у Растушу.

Пршаворски ПО-ед заузеће линију Мачино Брдо — Штивор и у случају напада из Дервенте ППО и батаљон II КНОУ бригаде из Глоговца заједнички ће нападати непријатеља правећи му засједу и брзим нападима са бокова.

По доласку V КНОУ бригаде на положаје одређене јој наредбом О-П-Стр.пов. 17/43 од 3 овог мј.,⁵ снаге II КНОУ бригаде рокираће се на положаје предвиђене том наредбом, чистећи претходно терен од четника.

Јединице ће међусобно одржавати везу и помагати се у борби.

Све јединице одржаваће чврсту везу са штабом дивизије. Не примати фронталну борбу, него смјелим¹ контра-нападима и партизанском уактиком напада из засједа, обухвата, клинова, с бокова разбити горњу четничко-усташку акцију, која је предвиђена да траје 4 дана.

V КНОУ бригада по избијању на положаје, треба да хитно извјести штаб ове дивизије и да одржава чврсту везу телефоном и куририма.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Жарко"

Командант — пуковник
Шоша

»

**Види док. бр. 17.
Згоњанин**

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОСМЕ БРИГАДЕ ОД 5 СЕПТЕМБРА
1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О РАСПО-
РЕДУ ЈЕДИНИЦА¹**

**ШТАБ
VIII КР. Н. О. У. БРИГАДЕ
— 4 Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ —
Бр. Сл.
5-1X-1943 г.**

ШТАБУ IV ДИВИЗИЈЕ

Ваш III Батаљон² стигао је јутрос у 7.30 часова¹, једна чета тога батаљона није још стигла, била је на задатку на Н. Планини (Вјешала — Јабланица), стигнуће до 12 h. IV Батаљон је у Витасовцима и на Булиној Глави (к. 307).

Јавите нам за детаљнији задатак.³

Штаб бригаде остао је на истом мјесту. I Батаљон врши притисак и трга комуникације на линији Отока — Рудице. II Батаљон са протутенковским топом 52 мм затвара правац Крупа — Суваја — Јасеница и врши притисак на том правцу.

У Витасовцима налази се једна чета II бат. VI Бригаде и радни водови двају батаљона.

Командант [и] зам. комесара⁴ Бригаде су са ова два батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пом. политкома
Хајро

Командант капетан
Хамдија⁵

¹ Оригинал, писан зеленим мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25—3, к. 766 А.

² Вјероватно се односи на Трећи батаљон Шесте НОУ бригаде.

³ Види док. бр. 46.

* Хајро Капетановић

⁵ Омановић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
5 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА
РАЗМЈЕШТАЈ НА ПРОСТОРИЈИ ЛИПОВАЦ — ОСЈЕЧКО
— ЈОШАВКА¹**

ШТАБ XII КНОУ БРИГАДЕ

Стр. пов. Оп. Број 28
дана 5 IX 1943 године

ШТАБОВИМА I, II и III БАТАЉОНА,
АМБУЛАНТИ ОВЕ БРИГАДЕ

Положај

Наређење за промјену
положаја.

Штаб XI НОУ Дивизије наређењем својим стр. пов. оп. број 19 од 3 септембра 43 г. доставио је следеће:

„XII КНОУ Бригада смјестиће се на просторији Липовац — Осјечко — Јошавка, са задатком блокирања Челинца, затварања и контролисања правца од Б. Луке. Везу лијево држати на правцу Липовац са снагама Бањалучког НОП одреда. По могућности, повремено вршити акцију на четнике, прикупити податке о стању непријатељских снага Б. Лука, Челинац, Карановац.

Бањалучки НОП одред смјестиће се на просторији Понир — Љубачево — Крмине, са задатком затварања и контролисања праваца од Б. Луке и Карановца и патролирања на правцу Јаворани — Скендер Вакуф. Подржавати везу са Б. Луком и прикупљати стање у гарнизонима Б. Лука, Карановац и стање четника у Чемерници. Вршити мобилизацију са сектора Шипраге, Врбањци, К. Варош и околине.

Прњаворски НОП одред смјестиће се на просторији Лишња — Мачино Брдо са задатком непосредне заштите Прњавора, са сјеверозапада и сјевера, на поменутој просторији”.

Достављајући предње, снаге ове бригаде заузеће следећи распоред:

I батаљон: смјестиће се на просторији Ђекићи и за-
посјести положаје према Јошавки и Шњеготини десно, а

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 24/1, к. 875.

лијево према Челинцу, тј. дјеловати на комуникацији Челинац — Шњеготина, разгонити четничку банду на поменутом правцу и постављати засједу на наведеној комуникацији непријатељским снагама, које би евентуално вршиле покрет из Челинца. Везу улијево одржавати са II батаљоном ове бригаде на Осјечком. Вршити мобилизацију на поменутом сектору.

II батаљон: размјестиће се на просторији Осјечког, запосјести положаје према непријатељском гарнизону Челинац, са задатком затварања правца В. Лука — К. Варош, постављањем засједа на комуникацији, као и на осталим додијељеним положајима непријатељским снагама које би евентуално надирале са правца Челинца према К. Вароши. Комуникацију К. Варош — Б. Лука на погодним мјестима зарушити, мостове покидати, цесту прекопати па по потреби и минирати. За ове послове мобилисати људство из позадине, дати им упутства и дати им заштиту. Тражити пионирски вод у колико буде потребан. Вршити мобилизацију гдје год је то могуће. Везу удесно одржавати са снагама I батаљона, а улијево са снагама III батаљона на Липовцу.

III батаљон: запосјести ће положаје, које [је] до сада држала ова бригада, а то су положаји изнад Липовца, према Челинцу, које сада држи II батаљон ове бригаде, а исто тако контролисати положаје које је држао и I батаљон ове бригаде, са задатком контролисаша и затвараша правца Б. Лука — Православни Челинац према Липовцу. У колико непријатељске снаге буду надирале из Челинца према Липовцу, на погодним положајима постављати им засједу. Везу удесно одржавати са II батаљоном ове бригаде, а улијево са БНОП Одредом на Пониру. Вршити мобилизацију у Липовцу и околним селима.

Штаб бригаде са интендантуром и бригадном амбулантом размјестиће се у Забрђу, према Узломцу.

Батаљони као и штаб бригаде извршиће покрет сваки у свом правцу данас 5 IX у 14 часова. Строго водити рачуна о прикривености покрета ради непријатељске артиљерије и стриктно се придржавати наређења штаба дивизије, које је издато у том правцу.

II.

По потреби службе и сагласности са штабом I Бос. НОУ Корпуса поставља се за команданта БНОП Одред, друг Млађо Обрадовић;

За замј. команданта XII КНОУ Бригаде, друг Миле Вученовић;

За команданта III батаљона V ККНОУ Бригаде, друг Душко Бојанић;

За команданта I батаљона XII КНОУ Бригаде, друг Михајло Гачић;

За замјеника команданта III батаљона V ККНОУ Бригаде, друг Ресан.

За остала упражњена мјеста штабови бригада доставиће своје предлоге штабу дивизије.

Пријем и предају дужности извршити у року од 48 сати.

Наредбу о постављању прочитати пред стројем.

III.

На новим положајима батаљони ће нарочиту пажњу обратити на чување од авијације и упада од стране четничких група. Бомбардовање наших положаја и упад четничких група избјећи ће се најбоље мијешањем мјеста и контролисањем кретања становништва. Законспиришите до највеће могућности своје положаје и мјеста биваковања од самог становништва. Ограничите кретање становништва, а не дозволите уопште никоме одлазак у Б. Луку, Челинац и у мјеста гдје се налазе четници. Најстрожије поступити према онима који би без ваше дозволе пошли у мјесто гдје се налази непријатељ. На садашњим нашим секторима непријатељ има приличну обавјештајну мрежу. Настојте да је откријете.

И даље предузимајте потребно да се четници и њихови јатаци материјалЈо кажњавају. Конфискација нека буде оштра и прехрана војске из тих средстава нека се побољша. Ако та средства не би била довољна, шире организујте прикупљање добровољних прилога, а у случају потребе и реквизирајте.

Вршити попуњење батаљона и мобилизацију. Одмах у селима која будете запосједали извршите присилну мобилизацију, ако не успије добровољно. Поједине патроле можете упућивати дубље у позадину у она села у којима станије дјеловали и гдје мислите да бисте могли извршити мобилизацију. Ове патроле не требају бити велике, јер је терен у позадини прилично осигуран.

Мјесто гдје ће бити штаб бригаде смјештен биће што се више може законспирирано, па зато нека штабови батаљона у штаб бригаде не упућују никог сем војника нити саопштавају икоме гдје је смјештен штаб бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Радош

Командант — мајор

Мењава

**ОДЛУКА ШТАБА ДЕСЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 СЕП-
ТЕМБРА 1943 ГОД. ЗА ФОРМИРАЊЕ БЛАГАЈСКО-ЈАЊ-
СКОГ НОП ОДРЕДА¹**

ШТАБ
Х Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
— 2 БОС. КОРПУСА —
Бр. сл.
6/1X 1943 г.

ШТАБУ ЈАЊСКОГ И БЛАГАЈСКОГ ОДРЕДА

Положај

Према упутствима В.Ш. а одлуком овога штаба дивизије досадашњи Јашки и Благајски одред спојиће се и формирати један одред, који ће у своме саставу за прво вријеме, док се не мобилише довољан број људства, имати двије чете. Настојати да се ове чете што прије попну на бројно стање батаљона. Овај одред ће се звати Благајско-јашки одред.

Штаб одреда сачишаваће сљедећа лица:

- 1) Командант одреда друг Шпиран Јокић,
- 2) Политички комесар одреда друг Драго Видовић.
- 3) Замјеник команданта одреда друг Алекса Вељко,
- 4) Замјеник политичког комесара одреда друг Ахмед

Цубо.

Штаб одреда ће се одмах састати и подесити према приликама и потреби гдје ће се смјестити штаб одреда. Штаб одреда према потреби се може премјештати.

По формирању овога одреда настојати да овај одред осигура главни пут Јањ — Благај са својим снагама које се могу поставити негдје око Водице, тако да се не иде заобилазним путем, чиме се губи много у времену.

По извршеном преформирању извијестити овај штаб.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Немања

(М. П.)

Командант
Вел. М. Кнежевић

П.С.² За осигурање пута Јањ — Благај може се одредити један дио снага тога одреда, а не цио одред.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 853.

* На оригиналу дописано плавим мастилом, латиницом.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 СЕПТЕМ-
БРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОР-
ПУСА О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ЛИВНА И РАСПО-
РЕДУ ЈЕДИНИЦА¹

ШТАБ
X Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
— 2 БОС. КОРПУСА —

Бр. сл.
6/IX 1943 г.

ШТАБУ II БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Положај

1.) У прилогу достављамо вам скицу аеродрома који се налази на Сувопољу у близини села Послија. И раније на томе мјесту био је аеродром, кога су у овоме рату користиле усташке власти. Земљиште је за ту сврху уређивано још за вријеме југославенских власти и требало је да послужи као помоћни аеродром. На два цм испод површине налази се пијесак у већој дубини па се на томе земљишту вода не задржава и отуда је тврдо. Терен се благо спушта у правцу југ—сјевер и разлика је у висини један метар на дужини од 3 км. Исто тако постоји благи нагиб који је скоро неосјетан у правцу запад—исток.

1. У колико би означено земљиште одговарало, потребно би било да се пошаље стручшак који ће уредити аеродром.

2.) Четничка банда Тривунчића, која је била у Хрбљини,² кренула је у правцу Ливашског Поља и задржала се у току 4 о.мј. на просторији села Нуглашица — Бастаси — Црни Луг. Код ове банде осјећа се тежша да се споји са бандама Ђујића, што су вјероватно и учинили у току 5 и 6, јер им то спајање није имао ко да онемогући. Иначе, задржаваће Тривунчића на терену око Мркоњића, Хрбљине и Гламоча било је с циљем прикупљања његове бригаде, с којом је онда извршио покрет у означеном правцу. Према подацима бандит Тривунчић скупио је око 400 четника.

• аг.н Б

¹ Оригинал, гтисан на машини, латшшцом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 37—2, к. 853.

² Види док. бр. 23.

О овоме покрету четничких банди обавијештене су све наше сусједне јединице као и штаб Далматинске оперативне зоне.

Док су се наше јединице, тј. X бригада и Гламочко-ливашки одред задржавали у операцијама око Ливна,³ дотле је Тривунчићева банда искористила шупљину коју су оставиле наше јединице и у селу Пријанима убила једнога одборника и двојицу наших симпатизера, а у селу Ваган заробила једног одборника и двојицу стражара, које су повели са собом.

Ми смо учинили нов распоред наших јединица и дали им задатке па вас у грубим цртама упознајемо са тим планом:

XI бригада биће на просторији коју стб ви предвидјели.⁴ VII бригада биће на просторији Медна — Пецка — Герзово и везиваће се са Пљевским одредом, који ће бити на Драгнић Подовима. Благајско-јашски одред контролисаће Виторог и један дио Хрбљине и чистити означену просторију од банде. Гламочко-ливашки одред чистиће банду на Гламочком сектору и сарађиваће са јединицама IV дивизије које дођу на Гламочки сектор.

IX бригада остаје и даље на блокади Купреса са два батаљона а са два друга батаљона чистиће остатак Дувшакове банде из Дошег и Горшег Малована, а са овом бригадом садејствује Вуковски одред.

Пошто су операције које изводи VII бригада са Благајским одредом на просторији Хрбљине у току, то ћемо вам послуже завршетка операција поднијети извјештај.⁵

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
сл. отсутан

Начелник штаба
Хотић⁰

Командант
отсутан

(М. П.)

Види док бр. 6, 8 и 32.
Види док. бо. 31.
Види док. бр. 55.
Месуд

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
6 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТЕ БРИГАДЕ
ДА УПУТИ ЈЕДАН БАТАЉОН У КЛУПЕ¹

ШТАБ
XI НАРОД.-ОСЛОБОД. УДАР.
ДИВИЗИЈЕ
Бр. Сл.
6-1X-1943 г.
19ГО

Хитно

ШТАБУ XII КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ

Положај

Наредбом О. Стр. пов. број: 17/43 од 3 овог мј.,² речено је да пошаљете један батаљон овамо (на Клупе) уколико тамошња ситуација дозвољава, те ако је то у могућности пошаљите га хитно, да би на одређеном мјесту био најдаље до 8 овог мј. до 20 сати, и пошаљите вашу једну протуколску пушку са муницијом, а ако вам није при руци, реците одреду нека они пошаљу своју пушку. Све то треба да се ради на брзину, да би се стигло на горе одређено вријеме.

Јавите како је сташе код вас, има ли непријатељских испада из Баше Луке, да ли је непријатељ још у Челинцу, колике су снаге непријатељске у Б. Луци и јесте ли шта добили новог људства?

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Жарко

Командант — ппуковник
Шоша

(М. П.)

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25/1, к. 875.

* Види док. бр. 17.

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 6 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИ-
ЦАМА ЗА НАПАД НА ТЕСЛИЋ

ШТАБ
XI НОУ ДИВИЗИЈЕ
Оп-Стр.Повј. Број: 18/43
6 септембра 1943 год.
у 23 часа
Положај

ШТАБОВИМА II, V И XII КНОУ БРИГАДЕ
И ШТАБОВИМА БАЊАЛУЧКОГ И ПРЊАВОРСКОГ ПО-а
Положај

НАРЕДБА

(Секције: Дервента и Прњавор 1 : 100.000)

У циљу пуног развијања наше активности, штаб ове дивизије у сагласности са Штабом I Босанског НОУ корпуса донио је одлуку да се нападне и заузме град Теслић.²

Побједоносно наступање Црвене армије на запад, искрцавање савезничке — енглеске армије на италијанском копну, офанзива наше Народно-ослободилачке Војске у Западној Босни и Далмацији, као и бјесомучни покушаји њемачко-усташких банди да се пробију преко ослобођене територије — Лике за Јадран, налажу и омогућују нам да развијемо пуну активност у циљу проширења слободне територије и разбијања окупаторских упоришта и посљедних четничко-усташких ослонаца и прибјежишта у Централној Босни и помоћ нашим јединицама у Лици. Заузећем Теслића, ствара нам се могућност великог проширења слободне територије, проширење нашег војштчког и политичког утицаја, стварање нових јединица наше војске, као и наоружаше стотина нових бораца у нашим редовима, који једва чекају час када ће узети оружје против окупатора и свих издајица нашег народа. Успјешно изведена акција на Теслић створиће нам огромне могућности за низ успјешних битака против фашистичко-њемачких разбојника и шихових усташко-четничких помагача.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/11, к. 865.
² Види док. бр. 47, 75, 90, 92, 97 и 201.

Да би ова акција успјела потребно је да сви борци, десетари, водници, командири, команданти и политкомесари уложе све од себе и покажу пуну самоиницијативност и одлучност у брзом и успјешном рјешењу додијељених им задатака.

Подаци о непријатељу:

Град Теслић брани око 1.600 домобрана 4 лов. пук., са 5 топова, око 200 милиционера ДОМДО бојне и око 70 фелд-жандарма.³

Начин одбране претстраже (милиција), на око 3 км. од града, на kotaма у циљу алармираша код напада, припуцавања с леђа и повлачења на главну линију одбране.

Градска одбрана дијели се: 1) на одбрану ивице града подијељену у три отсјека, са бункерима и жицом са струјом у једном воду проведenu кроз плетену бодљикаву жицу, 2) одбрану важних зграда (сједишта установа и војничких станова) и 3) резерву јачине једне бојне (то је била III бојна 4 лов. пука од 650 војника, која је ишла у помоћ за Добој и Дервенту и треба да се ових дана поврати).

Прилажу се детаљни подаци: о распореду одбране, скица града, подаци о јединицама у граду и околним гарнизонима, као и кључ за свјетлосну везу, артиљерије и непријатељских јединица.

Наш план:

Заобићи претстраже са главнином наших снага, наступајући у три засебне колоне, убацити у град довољно јаке снаге за отсијецаше резерви од главне одбранбене линије. Нападати и ликвидирати брањене зграде, у првом реду штаб, паралелно ликвидирајући главну линију одбране, ликвидирати претстраже на западу, прекидајући брзојавну везу и пругу Добој — Теслић, те поставити према тим правцима ефикасне засједе, како против избјегаваша гарнизона из Теслића, као и пружања помоћи. Са мањим снагама ликвидирати претстраже на западу и југу.

ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ГОРЊЕГ ПЛАНА НАРЕЂУЈЕМО:

V ККНОУ бригада:

са три батаљона: напада град са сјевера, запада и југа, тј. са лијеве стране ријеке В. Усоре на главну линију одбране II и III отсјека, са циљем ликвидирања главне одбранбене линије II и III отсјека и топовског

³ Види док. бр. 201.

љоном V КНОУБ-е и батаљоном II КНОУБ-е на брду Мартиновац.

XII КНОУ бригада:

са једни, ч. батаљоном: ликвидираће претстражу Каћун и Криж и остати у дивизиској резерви код раскршћа Ранковићи — Осивица на прузи.—

са два батаљона: на положајима и задацима датим у наредби ОП-Стр.пов. 17/43 од 3 овог мј.т.г.⁴

П.П.О-ед и БПО-ед:

остаће на положајима и задацима датим у наредби ОП-Стр.пов. 17/43 од 3 овог мј.т.г., с тим да ППО-ед са дијеловима патролира правцем: од Табак Илове до Глоговца.

Мјесто штаба дивизије:

биће у кућама уз пругу, 1 км од раскршћа Осивица — Ранковићи према Теслићу. Телефонску везу успоставиће са штабом V КНОУБ-е и дивизиски вод за везу уз помоћ бригадног вода за везу.

Хируршка екипа дивизије:

Референт санитета из II КНОУБ-е Д-р Спрем у Ранковићима на раскршћу, на прузи за Осивицу. Референт санитета V КНОУБ-е Д-р Хајро ићи ће са II КНОУ бригадом и организовати у Влајићима бригадно превизијалиште.

Почетак акције:

тачно у 23 часа (8-IX-1943 год.)

Борбени знаци:

Жица — Жарко

Звучни знаци:

Позив: двапут о длан ударити; одзив једанпут.

Протуюклопни топ II КНОУIj>-е:

оставити код V КНОУ бригаде за тући тврде објекте и оклопни воз.

Протутенковске пушке:

носити у прву борбену линију против тврдох објеката, воза и бункера.

Заробљеници и ратни плијен:

спровести до штаба дивизије.

⁴ Види док. бр. 17.

У случају пада града:

у граду остаје само један батаљон II КНОУ бригаде, остале снаге II КНОУ бригаде изаћи [ће] на положаје према Тешњу и Јелаху. Два батаљона V КНОУ бригаде, на Јелах и Криж, а два према Глоговцу и Табак Илови.

Евакуација:

За правилну реквизицију потребних ствари за војску уз прописне признанице одговорни су оба штаба бригаде. Евакуисане ствари упућивати до Команде Башалучког подручја Клупе и чувати до расподјеле. Самовољно узимаше и ходаше по приватним кућама без потребе спријечити.

Струја:

Против опасности електричне струје употребијети изоловане маказе и сјећи жицу; понијети довољан број сикира са сухим дршком, сухих дасака и ћебади. Настојати доћи до цент. и дистолацијом искљ. Упознати све борце да се не дотичу глатке жице са струјом, док се иста не искључи маказама или бомбама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Жарко

Командант — пуковник
Шоша
(М. П.)

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИ-
ГАДЕ ОД 6 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ЗА НАПАД НА
ГОРАЖДЕ¹

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
6 септ. 1943 год.
у 0.7 часова

ЗАПОВИЈЕСТ
ЗА НАПАД И ЛИКВИДАЦИЈУ УСТАШКОГ ГАРНИЗОНА
ГОРАЖДЕ²

(Секција Вишеград, размера 1 : 100.000)

Према подацима које смо прикупили у току јучера-
шњег дана гарнизон Горажде држе сљедеће непријатељске
снаге:³ око 200 жандарма (оружника), 10 домобрана, 20 ми-
лиционера у самом граду и око 150 милиционера у околним
селима. Нијемаца према задњим подацима нема, но постоји
могућност да неки маши број пребаце било са правца Чај-
нича, било са правца Устипраче.

Наоружање: ско 10—15 тешких и лаких аутоматских
оружја, а од тешког наоружања — 2 брдска топа која су по-
стављена наводно код [жељ.] станице, око 2—3 тешка и
лака бацача. За топове се зна сигурно да су раније били,
но одласком СС-оваца из Горажда не зна се да ли су и то-
пове одвукли са собом.

Утврђења: са источне стране вароши на брдашцу По-
вршници налази се један покривени бункер. Са западне стра-
не на брду Мишјаку налази се један бункер, док са јужне
стране се налазе 4 бункера. Бункери су слабијег пољског
типа, израђени од дрвета и земље. Жичаних препрека око
града нема.

Морал непријатеља је врло слаб. Претпостављамо да
ће маши отпор дати само жандарми, док, према подацима
са којима располажемо, милиција уопште неће давати
отпора.

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у ар-
хиви Војноисториског института под рег. бр. 16/1—1/И, к. 738.

² Види док. бр. 150.

³ Види док. бр. 183.

У Ч А Б
IV Београд, Г. М. Б.
3. септ. 1944 год.
У 07 часова

16
16/1-1/11
738

ЗАПОВЈЕСТ

ЗА ЗАПАД И ЛИКВИДАЦИЈУ УСТАШКОГ ГАРНИЗОНА ГОРАЖДЕ

(Секција Висоград, рачунања 1:100.000)

Према подацима које смо прекупили у току јучерашњег дана гарнизон Горачке према последње вјештачке оцјени има 200 војника (оружаника), 10 дозобрана, 20 милиционера у самом граду и око 150 милиционера у околици околици. Према нашим подацима нема, постоји могућност да има више број. Пребацио било се према Чајинцима, било се према Јотинцима. Наоружања има око 10-15 тешких и лаких аутоматских оружја, а од тешког наоружања - 2 батерије топа које су постављене наводно код станице, око 2-3 тешка и лака батерије. За топове се зна сигурно да су раније биле на одласком СС-ована из Горачке не зна се да ли су и топове одлучили си сами.

Утврђујући источне стране вароша на браништу Пољанима налази се један изградња бункер. Са западне стране на брду Ђурајуку налази се један бункер, док се јужне стране се налази 4 бункера. Букере и ову изградњу доведеног типа, израђени од дрвета и камена. Највиши припада око града унутра. Поред напредних је врло одбој. Препоручујемо да се не дозволи отпор давати само војницима, док према подацима са којима располажемо ишчисти се уопште неће додати отпора.

IV Пролетерска Бригада, V Црногорска Бригада се предлаже једини Савезном II Далматинске Бригаде а да сарађује једног Савезном II Пролетерске Бригаде са десне стране. Дрине добиће су задатак, да изврше нападе и ликвидирају усташки гарнизон Горачке.

За извршење задатка:

И П Р Љ У Ј Ј М О:

Други командант
командант једини
дурбаде.
Савез једини Савезном

I. Напада одити правцем западне стране, зона Горачке, дрине се на јужној страни истог. Савезом је од цеста, са западним крајем II-1000, па до града (кварту Дрине и јужно Шкојана).

Пољани полковај баталона биће брзо изненад. Зона ширине десно цеста Јоца Горачке (западно), из јужног краја, постоји изградња цеста-моста (н. 618) (напољу). Командно мјесто на правцу напада.

II. Напада одити правцем западне стране, зона Горачке-Горачке, са западним крајем и ликвидације истог и самим на западним крајем града.

Пољани полковај бригаде: I. Савезном-Пужо. Зона ширине десно цеста Јоца Горачке (западно), из јужног краја, постоји изградња цеста-моста (н. 618) (напољу). Командно мјесто на правцу напада.

III. Напада одити правцем западне стране, зона Горачке-Горачке, са западним крајем на сјеверном крају града.

Пољани полковај: III. Савезном-Пужо (н. 662).

Зона ширине десно цеста Јоца Горачке (западно), из јужног краја, постоји изградња цеста-моста (н. 618) (напољу). Командно мјесто на правцу напада бригаде.

IV. Пољани одити јединица са одређених поданах полковај у нападе данас 3. сеп. мј. тачно у 17.00 часова, тако да се јединица наду на припадима

Фотокопија прве странце документа бр. 41

IV Пролетерска бригада, V Црногорска бригада са придатим једним батаљоном II Далматинске бригаде, а уз садејство једног батаљона II Пролетерске бригаде са десне обале Дрине, добили су задатак да изврше напад и ликвидирају усташко-њемачки гарнизон Горажде.

За извршење предњег задатка

НАРЕЂУЈЕМО :

Десна колона:

командант Јошо Дурџаба. Свега један батаљон.

I. Напада општим правцем напада цеста Фоча — Горажде, држећи се за неколико стотина метара сјеверније од цесте, са задатком напада на југозападни дио града (између Дрине и падина Мишјака).

Полазни положај батаљона биће брдо Клепановац.

Зона ширења десно: цеста Фоча — Горажде (закључно), лијево: Клепановац — Винарићи — Лазета — Мишјак (к. 618) (искључно). Командно мјесто на правцу напада.

Средња колона:

командант мајор Бошко Јанковић.⁴ Састав: V Црногорска бригада. Свега два батаљона.

II. Напада општим правцем напада: с. Озреновићи — Кик — Пундол — к. 544, „Г" од имена Горажде — Горажде, са задатком напада и ликвидације Мишјака а затим на западни дио града.

Полазни положај бригаде: Д. Село — Пундол.

Зона ширења десно: лијева граница Десне колоне (закључно са Мишјаком), лијево: с. Гламоч — с. Озебла, тј. долина рјечице која пролази поред ових села (закључно). Командна мјеста на правцу напада.

* Народни херој Бошко Јанковић. Погинуо 1943 год. приликом напада Пете црногорске НОУ бригаде на четнике Баја Станишића код Острога.

Лијева колона:

командант Нико Стругар, мајор. Састав IV Прол. бригада. Свега 4 батаљона.

III. ~ Напада општим правцем напада: с. Коњбаба — Г. Село — Пијевац — Попов [До] — Горажде, са задатком напада на сјеверни дио града.

Полазни положај: Змајевац — к. 687 — Сенокос (к. 962).

Зона ширења десно: лијева граница средње колоне (искључно), лијево: цеста Рогатица — Горажде — Сопотница — Лозје — Селишта — Обарак (на цести Горажде — Устипрача). Командна мјеста на правцу општег напада бригаде.

IV. Полазак свих јединица са одређених полазних положаја у напад данас 6 ов.мј. тачно у 17.30 часова, тако да се јединице нађу на прилазима града у први мрак.

V. Штаб IV Пролетерске бригаде одредиће једну мању јединицу на цести Горажде — Рогатица и то на положајима Оцак — к. 824, са задатком темељитог рушења цесте и постављања засједе ради затварања овог правца.

Један батаљон упутити на правац Горажде — Устипрача и то на положајима с. Слатина, са задатком рушења цесте и жељ. пруге, као и постављања засједе ради затварања овога правца.

VI. У току напада командно мјесто овога Штаба биће с. Бањевине — к. 529, гдје слати извјештаје.

VII. Према наређењу Штаба II Пролетерске дивизије један батаљон II Пролетерске бригаде садејствоваће нашем нападу, тј. у исто вријеме извршиће напад на дио варошице Горажде са десне обале Дрине и у исто вријеме затварати правац од Чајнича. Овом батаљону издаће потребно наређење непосредно Штаб Дивизије.

VIII. Напад на град мора бити брз и енергичан.

По заузећу вароши распоред јединица ће бити следећи:

Батаљон II Далматинске бригаде повући ће се у области с. Камен — Мравињац на цести Горажде — Фоча.

V Црногорска бригада поставиће се на путу Горажде — Устипрача у области села: Слатина — Копачи — Машићи, са задатком затварања правца од Устипраче.

IV Пролетерска бригада поставиће се на комуникацији Горажде — Рогатица више по дубини на просторији села: Оцак — Јабука — Црвљивац.

IV Пролетерска бригада одредиће један мали батаљон као посадни у вароши.

IX. По уласку у град батаљон кога одреди Штаб IV Пролетерске бригаде поставиће страже испред свих јавних зграда, магацина и трговина и завести правилан ред. Осталим јединицама најстрожије се забрањује улазак у куће било јавне било приватне, беспотребно лутање по граду и самовољно узимање ствари било војничких било приватних.

Одређена комисија IV Црногорске бригаде предузеће најхитније евакуацију плијена у правцу Устиколине (цестом).

Сав плијен ће се равномјерно подијелити јединицама по наређењу Штаба Дивизије.

X. У случају да у току данашњег дана Нијемци буду појачали гарнизон и на тај начин напад не успије, бригаде ће се повући прво на полазне положаје а затим: IV Пролетерска у с. Брајловиће, V Црногорска у с. Озреновиће и батаљон II Далматинске бригаде у с. Бакије.

XI. Хируршка екипа налазиће се у с. Бањевине гдје слати само рањенике за хируршку интервенцију, остале рањенике у своја бригадна превијалишта.

XII. Борбени знаци: за ноћ 6/7 ов. мј. Санџак—Слобода.

XIII. Јединица која прва уђе у град даће знак: једна црвена и једна зелена ракетла испаљена једна за другом.

V току напада јединице ће нарочито на прилазима града обиљежити линију до које су дошли паљењем мањих ватри (сијена и сл.).

XIV. У току сјутрашњег дана предузети све потребно ради заштите од непријатељске авијације. У граду да остане само натпотребнији број потребан за осигурање и ред.

XV. Све јединице ће предузети на својим секторима рушење објеката на цестама и жељ. прузи, а IV Пролетерска ће извршити рушење моста преко Дрине.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Војо Николић

Командант п.пуковник
Љубо Вучковић

(М. П.)

Достављено:

Штабу IV Прол. бригаде,
Штабу V Црногорске бригаде,
Штабу IV батаљона,
II Далм. бригаде и Штабу
Дивизије 2 примерка.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ БРИГАДЕ ШТАБУ ЈЕДА-
НАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА
У ВРЕМЕНУ ОД 28 АВГУСТА ДО 4 СЕПТЕМБРА 1943
ГОДИНЕ¹**

ШТАБ
V КК НОУ БРИГАДЕ
Бр. 15
Ч сеп. 1943 г.

ШТАБУ XI НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Достављамо вам извјештај о акцији на четнике. која је трајала од суботе 28 августа до 4 септембра.²

Са наша два батаљона кренули смо у 24 часа са Мачиног Брда преко Цареве Горе, Велике Илове, Раковице, Печенеговаца, захватајући обронке Мотајице, са задатком укљештиванња четничких банди које су у току дана потискивале снаге II бригаде са просторије Палачковци, Шибовска. Под саму Мотајицу избили смо рано ујутру и настојали да онемогућимо бјежање четника према Мотајици. Иако смо свим силама настојали онемогућити им то, нисмо успјели, јер је остала празна линија између нас и II бригаде и није био временски координиран покрет, тако да су четници на вријеме осјетили наш обухватни покрет и измакли се. Заробили смо 7 четника са-5 пушака. 6 смо пустили, 1 стријељали. Заробљен је и покретни штаб Бундале. На тим линијама зауставили смо се ради одмора бораца. Покрет смо продужили према Мотајици ноћу између 29 и 30. Кроз Мотајицу се ишло десетичним, водним колонама и стрелачким стројевима.

Према задатку на Градину, највећи вис Мотајице, смо избили у 17 сати, 30 августа. На четнике је наишло само наше лијево крило више лепеничке цркве.

Четници су успјели и одатле да побјегну јер II бригада није на вријеме стигла, а временски то није ни могла. тако да су четници сицли на цесту [Бос.] Кобаш — Србац и побјегли према Србцу.

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/2, к. 869.

¹ Види док. бр. 92.

Истог дана наставили смо покрет преко Мотајице ка Србцу, прогонећи четнике, услијед ноћи нисмо могли имати видних резултата. Убијена су 3 четника.

31 августа избили смо по подне у Србац, а прије тога чистили смо сјеверне обронке Мотајице и обалу Саве; убијено је 5 четника, заробљена 4 карабина, од тога два дата Одреду.

31 августа један наш вод извршио је акцију на усташко упориште Давор. Акција је изведена на сљедећи начин:

Са чамцима је прешла група од 16 добровољаца, за њом друга група од 12 бораца, по пребацивању на лијеву обалу Саве, посада из Давора кренула је стрељачким стројем према њима. Наши су се развили у стрелачки строј и пошли у сусрет према милицији. Успјели су их разбити и убити двојицу. Наставили су даље напредовати према граду и после кратке борбе заузели су град. Убијено је 8 усташа, заплијењена њихова спрема. За вријеме борбе кренула је помоћ према Давору, коју су наши растјерали.

На сам град се нападао тако да су биле постављене засједе од по 3 борца према [Слав.] Броду, [Ст.] Градишки и пружи. На десној обали Саве били су постављени тешки миотраљеви, пушкомитраљеви и бацачи који су осигуравали евентуално повлачење наших бораца. На један километар била је постављена засједа, која је могла да туче цесту у случају да би њом кренула помоћ.

Народ је одлично примио наше борце и даривао их. А исто тако народ са десне обале Саве пратио је ток борбе са усхићењем и одушевљењем, дивећи се подвизима наших бораца. Ова акција имала је велики политички значај за онај крај. У акцији је учествовало највише командног кадра I батаљона.

Предлажемо да се ова група похвали, јер то заслужује.

Ноћу између 31 и 1 наставили смо покрет преко сектора Љубе Бундале у циљу даљег прогоњења и уништавања четничких банди. Преконцентрисали се на линији Деветина — Бошковићи — Милосавци. Наш IV батаљон избио је у сусрет овим двама батаљонима.

2 о.м. прије подне батаљони су били на линији Скуцани — Просјек — Драговићи — Милосавци. После подне око 4 сата четници су са свим својим снагама кренули према нашим снагама. Наши батаљони су били таман у покрету када су они напали. У покрету су били ради акције коју је наредио штаб дивизије.³ Простор је био сувише велик за брзање. Наше снаге су одмах заузеле положај и дјеломично

³ Види док. бр. 2.

вршиле противнападе, I и IV батаљон, и успјели су протјерати на својим правцима четнике. Највеће снаге нападале су на наш III батаљон, на томе сектору испсагала их [јеј и окупаторска војска, која је дошла са 4 камиона. Четници су на тај батаљон вршили 15 пута јуриш и одбијени су.

Успјели су проћи уз саму обалу Врбаса. По обавјештењима цивила а и по изјавама бораца и команди чета и штаба батаљона на том сектору четници су имали преко 50 мртвих и рањених. Цивили говоре 73.

На сектору I батаљона четници су имали 3 мртва. број рањених не знамо.

На сектору IV батаљона имали су једног мрвог, број рањених не знамо. Ми смо имали 1 мрвог и 12 рањених.

3 о.м. једна наша чета ујутру извршила је насилно извиђање на Деветини, гдје је било 300 Радићевих и Тешановићевих четника. Врло брзо та чета протјерала је четнике са Деветине. Четници су имали 3 мртва и 3 рањена, заплијењене су 2 пушке.

Ноћу између 3 и 4 са 3 батаљона кренули смо у разним правцима према Бошковићима, Кадињанима, Црнсм Врху и Јшавци.

Борба је трајала све до 1 сат псслије подне, одакле су протјерани са Слатине и Чардачана; четнике су испомагали домобрани. Непријатељ је имао 7 мртвих и рањених за које ми знамо.

У свим овим борбама борци су се понашали исправно и нису правили никаквих грешака. Мрхсња према четницима је велика и жеља за њиховим уништењем. Најбољи доказ је за то примјер нашег IV батаљона; иако нису двије ноћи спавали и нередовно или никако јели, чим су чули да се у Драговићима налази 40 Бундалиних четника, одмах су са двије чете кренули у ноћи, иако је киша падала. да исте униште. Била је организована једна група, која је имала задатак да уништи штаб. Но четници, чим су дознали за наш долазак у Деветину, псбјегли су из Драговића.

Из нашег III батаљона дезертирала су двојица старих борапа, ноћу 3 о.м.

Наше патроле прелазиле су преко Врбаса у Лијевче [Поље] и састале се са. патролама Козарског Одрода.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар

Командант $\frac{1}{4}$ мајор
Ранко⁴

⁴ Народни херој Ранко Шипка. Погинуо несрећним случајем 1944 год. ксд Травника.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОСЛЕ БРИГАДЕ ОД 6 СЕПТЕМ-
БРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О
ПОКРЕТУ НЕПРИЈАТЕЉА И РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА
БРИГАДЕ¹

ШТАБ

VIII К. Н. О. У. БРИГАДЕ

дне 6 септембра 1943

Положај

ШТАБУ IV НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Према посљедшим подацима четници са Дреновићем, који су имали намјеру да се споје са Ђујићем, повратили су се назад и налазе се на линији Дубица — Локвари — Дујаковци — Ђуричићи- и Илићи. Ту се налазе, по непотврђеним извјештајима, три њихове бригаде, јачине до 1.000 људи. Сада су наоружани сви карабинима, а од тешког оруђа имају два бацача, три тешка митраљеза. Једни тврде да се Дреновић налази у Воларима, док други тврде да се налази у Кадиној Води. Говоре о некој помоћи са Озрена и доласку нешто Нијемаца у Бањалуку. Њихове намјере су непознате, али вјероватно је да имају дефанзиван карактер са наслоном на Бањалуку. Сви ови подаци су непровјерени, али је сигурно да се њихове јаче снаге налазе на поменутој линији.

4 ов.мј. у јутро наша два батаљона пошла су према Подрашници с намјером да разбију групу Дреновића, која се кретала према Мркоњићу а која је у исто вријеме имала борбу са дијеловима VII бригаде. Везу са њима још немамо. Са два батаљона налазимо се у Бунаревима, засеок Бабићи и Божићи, са извиђачким дијеловима изнад Дујаковаца. Данас су у 4 сата послје подне отворили ватру на нашу патролу, која је хтјела да испита село Воларе.

Мишљења смс, с обзиром што су наша два батаљона на Подрашници, да би непријатеља требало напасти са јачим снагама. Свакако да би један крак нашег напада требао бити усмјерен према Сливну, како бисмо непријатеља пресјекли и збунили и онемогућили нормално повлачење према Бањалуци.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13—3, к. 775.

² Односи се на "Ђурђевиће.

Ми ћемо у току ноћи или зором извршити напад на дијелове Мутићеве бригаде, који се налазе у селима Сладојевићи — Ђурђевићи и Илићи, гдје их има око 300 четника.

Извјестили смо сусједни батаљон VI бригаде да се и он ангажује у нападу на четнике.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Авдо³

(М. П.)

Замј. команданта
Урош¹

БР. 44

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТРОВАЧКОГ БАТАЉОНА ОД
6 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ГРМЕЧКЕ ГРУПЕ
ОДРЕДА О БОРБИ У СЕЛУ ДРИНИЋ¹**

**ШТАБ
ПЕТР. БАТ.**
бр-СЛ.
6-IX-1943

ШТАБУ ГРМЕЧКЕ ГРУПЕ ПАРТИЗ. ОДРЕДА

Положај

Примили смо ваш допис од 3-IX на који вам одговарамо следеће. У ноћи између 3 и 4 о.м. непријатељ је излазио у саму зору у Дринић и напао наш један вод који се налазио у врх Дринића при шуми, тј. код куће Гаврића, где је исти вод примио борбу, али услед навале много надмоћнијег непријатеља наш вод приморан је да отступи уз губитке 2 мртва, 1 теже и 4 лакше рањена.

Док губици непријатеља: 2 официра рањена, од којих је један након 2 сата умро, по чину мајор, и 5 војника исто је рањено, по које је камион долазио. У Дринић код че- сме . . . ²

Непријатељ је изишао из Петровца у 3 колоне и једна колона из Оштреља; исте колоне ишле су у 3 правца и то у правцу Шековац — Буковача па вис, с десне стране Дри-

³ Народни херој Авдо Ђук. Погинуо 1943 год. између Вође-нице и Босанског Петровца као политички комесар бригаде.

¹ Кукољ

¹ Оригинал, писан зеленим мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/1—2, к. 1630.

⁵ Завршетак реченице у оригиналу нечитљив.

нића, а 2 колоне правац директ па лева страна и висови (Дринића која је напала наш вод, и 4-та колона од Оштреља кроз шуму правац Дринички кланац — пилана.

Други вод био је на положају Ђурковача, који је имао за задатак да контролише села Буковача, Бора, и исти је вод осетио непријатеља у 2 сата после пола ноћи, а исти је био моментално отсечен од вода, који се налазио у Дринићу и није имао способности да извести вод у Дринићу за наступање непријатеља у јачим снагама, што се исти вод није ни надао да би непријатељ са толико јаким снагама могао изаћи; непријатељ је био у јачини од 700 војника. Патрола која је послана у Шековац од вода који се налазио у Буковачи успела је да ухвати злогласног четника Дану Кецмана, тј. оца убијеног четника Миле Кецмана из Дрвара.

Исти четник Дане Кецман ишао је са непријатељском колоном из Оштреља у акцију на Дринић, па кад се иста колона повратила са акције из Дринића при пролазу села Шековац Дане се сврати код куће Јованића да пресвуче веш, што је то наша патрола увидела и криомице се привуче до истих кућа и ухвати наведеног бандита, који је, кад су му наши командовали руке у вис, он им је рекао ја сам четник, браћо, што су му наши одговорили ми такве и тражимо, истога смо спровели, тј. послали 6 - IX у Ш. Одред.

По завршеној акцији у Дринићу Немци су, тј. непријатељ је ухватио 6 људи и отерао као и 12 ком. говеда, али при пролазу непријатеља крај школе у Буковачи наша патрола која се налазила у Ђурковачи отворила је на непријателу ватру, где се вратила заробљена стока осим 2 ком. телади. Но 4 - IX у овај Бат. јавио се са оружјем друг Драго Рунић који је био присилно мобилисан у редове четника, познајући истог друга као поштена узели смо га у редове Н.О. војске, исти је упутио писмо за још 4 четника, под нашом цензуром његова писма, за које исти полаже наде да ће доћи код нас.

Наш штаб Бат. има сталну везу са штабом Дрвар. одреда, коме подносимо редовно извештаје о ситуацији на овоме терену; наш Бат. држи положај висови између с. Дринића, Бр. Ваганца, куда непријатељ намерава да изађе у Б. Ваганац и Јањила. Што смо и обавештени преко О.Ц. За све остале промене на овом терену бићете благовремено обавештени.

Уз друг. поз.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За политкомесара
Ђ. Секулић

Командант
Весо

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 7 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О БОРБАМА И СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ БОСАНСКЕ КРАЈИНЕ¹

ШТАБ
II БОС. Н. О. У. КОРПУСА

Стр. пов. Бр. 174
Дне 7-IX-1943 г.
У 17^h

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Положај

Достављамо Вам извјештај о посљедњим акцијама и стању на нашем оперативном подручју.

1 и 2 о.мј. дијелови IV НОУ Дивизије водили су борбу са окупатором, четницима и легионарима око Санског Моста и Бронзаног Мајдана.² Непријатељ је разбијен и стјеран у своје гарнизоне, док се је у Бронзаном Мајдану задржала једна бојна Нијемаца и легионара појачана са нешто четничке банде и једном четом војника из Туркестана (ратни заробљеници Црвене армије — „војска генерала Власова“). У Бронзаном Мајдану се налази 5 тенкова и неколико тешких оруђа. У овим борбама убијено је око 50 Нијемаца, легионара и четника, а заробљена два Нијемца, 2 четника и 7 бивших руских војника из Туркестана. Од оружја је заплијењено 3 њемачка митраљеза „шарца“, 3 стројнице, 2 револвера, 3 сигнална пиштоља, од којих два служе као мали бацачи мина, 17 пушака, једно противавионско постоље, дијелови тешког бацача, 15 граната за тешки бацач и извјесна количина одијела и спреме.

Доласком наших снага пред Бању Луку, Сански Мост и пругу Приједор — Бања Лука, непријатељ је појачао бањалучки и сански гарнизон и реагира на појаву наших снага на поменутој комуникацији.

Дознавши за покрет једне бојне 373 њемачке моторизоване дивизије од Приједора према Новом и Бихаћу, XIII Козарачка НОУ бригада је направила засједу тој бојни на

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под рег. бр. 3856.
- Види док. бр. 27.

прузи Приједор — Босански Нови. Непријатељ је наишао са 32 камиона и 6 луксузних аутомобила. Читава бојна је уништена. Запаљена су 32 аутомобила, 8 моторцикла, уништена 3 противтенковска топа, 4 камиона топовске муниције и један камион маневарске пушчане муниције и једна радио-станица. Заплијењено је 6 протутенковских топова к. 47 мм са 1.400 граната, 4 њемачка лака митраљеза „шарца“. Заробљено је 36 „Тигроваца“ и 6 Нијемаца, а на мјесту борбе остало је преко 100 непријатељских зојника, међу којима и 3 њемачка официра.

I батаљон исте бригаде ликвидирао је непријатељско упориште у Благају (пруга Приједор — Бос. Нови). Том приликом заробљено је 50 домобрана са једним наредником, а заплијењено: 1 мали бацач са 80 мина, 2 пушкомитраљеза, 2 стројнице, 1 парабелум, 20.000 метака, 100 комада бомби и 60 карабина. Сви бункери су запаљени. Губитака није било ни на једној страни.

Једна патрола Козарског НОП сдреда дочекала је у Лијевчу једну оружничку патролу и убила 8 оружника, а заробила 6. Заплијењено је 8 карабина, 500 метака и 5 пари ципела.

III батаљон Козарачке НОУ бригаде ликвидирао је непријатељско упориште Челиновац код Градишке. Заробљено је 14 оружника и више убијено. Заплијењено је 13 карабина, 1- пушкомитраљез, 8.000 метака, 60 литара гаса, 200 кг. брашна, 17 шињела, 20 копорана и друге ратне спреме.

Борци Подгрмечког НОП одреда срушили су један непријатељски аБион, кога је посада успјела спустити на земљу уз мањи квар, а потом је побје^ла у шуму и још није пронађена.

Дијелови IX Крајишке НОУ Бригаде држе у блокади Купрес³ са југозападне стране и спријечили су покушај непријатеља да се споји на линији Ливно — Купрес.

У Купресу је посада непромијењена, као и у Ливну и непријатељ у тим гарнизонима је у одбранбеном ставу.

Према посљедњем извјештају кога смо добили, са Граховског сектора, четници попа Ђујића изишли су на Јелино Поље, а Талијани у Стрмицу. На тај сектор смо упутили нашу X Крајишку НОУ Бригаду да уз садејство одреда и далматинских снага разбије ову банду.

Два батаљона VII Крајишке НОУ бригаде чисте Хрбљину од четника Дувњака и по повратку ових батаљона упутићемо један батаљон Вама на расположење.

³ Види док. бр. 87.

Дреновић⁴ се је задржао у Мањачи са 300 бандита и VIII Крајишка НОУ бригада добила је задатак да поновно претресе Мањачу. Других промјена код нас није било.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Политксм
сл. отсутан

(М. П.)

Командант
С. Родић

БР. 46

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
7 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ОСМЕ БРИГАДЕ ЗА
НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА НА СЕКТОРУ ДУБИЦА —
ДУЈАКОВЦИ — БУНАРЕВИ¹**

**ШТАБ
IV Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
— 2 БОС. КОРПУСА —
Бр. 436/43
7. IX. 1943 г.**

ШТАБУ VIII КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ

Положај

Примили смо ваш допис² из ког се види да је Дреновић³ са својим главним снагама око Дубице — Дујаковаца — Бунарева и Грчке Градине. Према томе ова концентрација добро [је] дошла за разбијање четничких банди, уколико су тачни подаци које сте добили. Од ваше стране потребно је да учините следеће:

1. Ухватите везу⁴ са VI бригадом, која се налази на вашем лијевом крилу, и исту обавјестите о овом најхитније.

2. Пратите банду непрекидно и држите контакт са њима, као и стварајте обруч — јужно од Дубице — Ситница — Бунареви.

¹ Урош

³ Урош
⁴ Види док. бр. 48 и 49.

3. На десном крилу својих снага ухватите везу са VII бригадом³ и исту обавјестите о стању и мјесту бављења непријатеља и истој саопштите да затвори прелаз преко цесте која води Чађавица — Мркоњић Град — Јајце, као и да држи непрекидну везу са вашим десним крилом. Ову везу најхитније ухватити са VII бригадом ради обавјештења када ће наше снаге почети чистити Мањачу, тј. поменути четничке снаге. Рећи истим да ће ово чишћење почети у току ноћи између 7 и 8 о.м., или најдаље 8 и 9 о.м.

4. Уколико би било успјеха, чистите поменути банду мањим заокружавањем до доласка XI (XIII) бригаде.⁶

О покрету⁷ VI и XI Бригаде и план за чишћење четничке банде цијелим снагама наше Дивизије добићете преко VI Бригаде и вашег лијевог крила. Због тога је потребно да ову везу одмах ухватите.

Наш штаб налази се у Соколову, заселак Капетановићи.

Водите строго рачуна да се четници не извуку у правцу Рибника, Кључа и Мулежа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Командант
Петар

Види док. бр. 106.
Види док. бр. 74.
Види док. бр. 48.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 7 СЕП-
ТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА НА-
ПАД НА ТЕСЛИЋ¹

ШТАБ
V КК НОУ БРИГАДЕ

Бр. Стр. пов.
7 сеп. 1943 г.
у 7 сати
П о л о ж а ј

ШТАБОВИМА I, II, III И IV БАТАЉОНА
ШТАБУ II БАТАЉОНА II БРИГАДЕ,

Положај

Н А Р Е Д Б А :

(секција Дервента и Пршавор 1 : 100.000)

Да би се што успјешније развила и ојачала активност :
наших јединица у Централној Босни, штаб I Бессанског кор- <
пуса у заједници са штабом XI Дивизије донио је одлуку да
се нападне град Теслић.-

Ова акција изводи се баш у моменту пуног активизи- ;
раша наших снага у Босанској Крајини и Козари. У вријеме ;
замаха партизанског покрета у Хрватској, Славонији и Дал- ј
мацији. У вријеме када њемачко-усташке банде праве офан-
зиву на нашу ослобођену територију у Лици. Све те чиње- 1
нице омогућују нам и налажу да развијемо и ми пуну ј
активност наших јединица, да би тако бар донекле олак-
шали и одтеретили наше снаге на које се прави офанзива.

Заузимањем града Теслића, који је клин у нашој осло- ,
бођеној територији у Централној Босни, даје нам лијепе
перспективе за проширивање војничких и политичких ус-
пјеха у Централној Босни, ослобађа се један читав комплекс '
територије, ствара услов потпуног распадања четничких
банди одреда „Берја“, којима [је] ослонац баш Теслић;
даље пружа нам могућност мобилисања овога краја у нашу
Нар.-ослободилачку војску. Даје нам могућност наоружа-
вања нових бораца у нашим јединицама. те још већу могућ-
ност разбијања четничких банди у Централној Босни.

¹ Копија оригинала, писана на машини, латиницом, налази се
у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19—1, к. 869.

² Види док. бр. 40, 75, 90, 92, 97 и 201.

Успјех ове акције зависи од тога колико ће се заложити сви војно-политички руководиоци, којима је дужност да се заложу за брзо и успјешно рјешење ове битке у нашу корист.

Подаци о непријатељу:

Град Теслић брани око 1.600 домобрана (4 лов. пук, са 5 топова, око 200 милиционера ДОМДО бојне и око 70 Фелд-зкандарма).

Начин одбране, претстраже (милиција), на око 3 км од града, на котима у циљу алармирања напада. Припуцавање с леђа и повлачење на главну линију одбране.

Градска одбрана дијели се:

I. на одбрану ивице града подијељена је у три одсјека, са бункерима и жицом са струјом у једном воду проведеном кроз плетену бодљикаву жицу, II, одбрану важних зграда, сједишта установа и војничких станова, III, резерва јачине једне бојне (то је била III бојна 4 лов. пука од 650 војника, која је ишла за помоћ за Добој и Дервенту и требала се ових дана да врати, те ако се није вратила, од горње цифре, тј. 1600. одбија се 650 војника).

У прилогу [до]стављамо детаљне податке њиховог плана одбране.

План наше дивизије, заобићи претстраже са главнином наших снага, наступајући у три главне колоне, убацити у град довољно јаке снаге са отсјецањем главнине од резерви. Нападати и ликвидирати даље зграде, у првом реду штабове, паралелно ликвидирати главну линију одбране, ликвидирати претстражу на западу, прекинути телеграфску везу на прузи Добој — Теслић, поставити према тим правцима ефикасне засједи како против избјегавања гарнизона, тако и евентуалне помоћи. Са мањим снагама ликвидирати претстраже на западу и југу.

У овоме плану наша бригада добила је од штаба Дивизије да са три батаљона напада град, са сјевера, запада, југа, тј. са лијеве стране ријеке Усоре. ликвидирајући главне линије одбране II и III одсјека, те у случају доласка батаљона XII бригаде претстражу на Каћуну и Крижу. Ликвидирати стожер пуковније. Са једним батаљоном прекинути пругу Теслић — Јелах, прекинути телеграфску везу, ликвидирати претстражу на коти 317 и посаду на Врелима, те у заједници са једним батаљоном II бригаде поставити засједу на положајима изнад Калошевића и Путешаћа.

За извођење задатка додијељеног нама од штаба дивизије, за потпуно извршење задатка за снаге наше бригаде

Н А Р Е Ђ У Ј Е М

IV батаљон напада:

са двије чете провлачи се између упоришта Барићи и Брдаци, пробија се у град. У граду треба брзим и ефикасним продорима ликвидирати поједина војна упоришта.

Са једном четом ликвидира брзо и ефикасно, не задржавајући се, упоришта Барићи и Брдаци. По ликвидирању тих упоришта и та чета са стрељачким стројем наступа према граду и улази у састав батаљона са истим задатком као и остале чете. У случају да се домобрани распу, онда та чета треба настојати да их похвата или да остави један вод који ће то вршити.

Задатак овога батаљона је најефикаснијим продором избијати на гробље у близини Југа, гдје се налазе топови и онемогућити им дејство.

III батаљон

са једним водом напасти на упориште спољно Каћун (кота 286). Уколико је мален вод, онда употребити читаву чету. Са осталим снагама продријети брзо у сам град, пругом и цестом ликвидирати главни стожер.

I батаљон

са једним јаким водом напада на Криж (кота 352), а са осталим снагама напада на град, чистећи сјевероисточни дио града. Одредити једну групу која ће смјелим продором онемогућити дјеловање топа на вашем правцу.

II батаљон

У моменту отварања борбе са једин. снагама (јачине вода или нешто више) ликвидира Стражаницу, кота 317, са осталим снагама избија код Жарковине на пругу, кида пругу, телефонску линију према Јелаху и ликвидира упоришта Врела.

Пруге дигнути што више, у ту сврху могу се мобилисати и цивили; даље дигнути све мостове на тој прузи. По ликвидирању упоришта једна чета стално диже пругу према Јелаху, а са осталим снагама запосјести висове изнад Калошевића, патролама контролисати евентуалне покрете непријатеља из Јелаха, истурити патроле према Крижу и пазити да помоћ заобилазним путем од туда |не буде| дошла и изненадила нас. Овај батаљон има најодговорнији задатак и тога мора бити свјестан. Одржавати везу са II батаљоном II бригаде.

Понијеће са собом једну количину експлозива за дизање воза и евентуално минирање моста. Биће му придодата још једна противтенковска пушка, за оклопни воз.

Топовско одјељење поћи ће са III батаљоном те ће тући еа Каћуна или Крижа ако евентуално прије падне. Не треба се устручавати топ вући у стрељачком строју, за ликвидирање појединих тврдих зграда или воза. Један дио минерског одјељења ићи ће са III батаљоном одакле се, ако је потребно, може повући, односно помоћи IV или I батаљону за минирање појединих зграда у којима би се непријатељ забарикадирао.

У читавоме овоме плану наше јединице морају бити брзе, продорне и без имало колебања продирати клиновима у сам град, како би унијели што више забуне непријатељу. За сјечу жице употребити изоловане маказе, сјекире са сувим држалицама или обмотане са крпама, набацивати суве даске и деке да жице не би имале дејство, даље пресјечену жицу навлачити на бодљикаву жицу, да јој се умањи дејство, такође наелектрисану жицу забадати у земљу како би настали кратки спојеви.

Задатак II батаљона II бригаде, ликвидира станицу и посаду Врела, руши пругу, ликвидира претстражу на Куминој Коси и Дебелом Брду (коте 283. 441, 421, 476 и 423), и поставља засједу према Јелаху и Добоју изнад Путешаћа, са истим задатком као и батаљон II бригаде. Везу одржавати са II батаљоном на Мартиновац Брду, даље одржавати везу са снагама II бригаде. Најважнији задатак овога батаљона рушење пруге према Јелаху, јер је пруга с његове стране.

Задатак II бригаде

са три батаљона напашће град са истока, са десне обале Усоре на I отсјеку главне одбранбене линије са циљем ликвидирања истог. Убацује снажне клинове у град са циљем ликвидирања поште, хрватског радничког дома, општине и свих осталих зграда на свом правцу наступања. Оставља мање снаге за чишћење претстраже на Руднику, Брдацима, Бање Врунице и Растика. Ујутро послати на појачање засједе према Тешњу и Добоју, још један батаљон на положаје Змајевац — Мартиновац Брдо. Везу одржавати са снагама V КНОУБ-е на правцима клаонице и млина на В. Усори Ј—И од Теслића.

Задатак XII бригаде

са једним батаљоном: ликвидираће претстражу Каћун и Криж и остати у дивизијској резерви код раскршћа Ранковићи — Осивица, на прузи.³

³ Документ је без завршетка.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ БРИГАДЕ ОД 7 СЕПТЕМ-
БРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О
ПРОТЈЕРИВАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА ИЗ СЕЉА РАДМАНИ-
ЋИ, ВИЛУСИ, МАНАСТИР ГОМЈЕНИЦА

ШТАБ
VI КРАЈИШКЕ Н. О. ПАРТИЗАНСКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ
Бр. службено
Дне 7. IX. 1943 год.
у 11 сати

ШТАБУ IV Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ

Положај

Извјештавамо вас да смо са два батаљона б о.мј. извр-
шили чишћење села: Радманићи, Вилуси и Манастир Гомје-
ница. Пошто нисмо имали тачних сбавјештења, четничке
банде су се псвукле у Бронзани Мајдан. Том приликом зар-
обљена су 4 четника, два са оружјем, два без оружја, и
студент Козомора из Бање Луке, који је изашао прије крат-
ког времена, истога још нисмо саслушали пошто се налази
при III батаљону.

Везу са штабсм XIII бригаде још немамо,- премда смо
заказали састанак б о.мј. у Манастиру Гомјеници, гдје би
заједнички донијели одлуку за даљње чишћење као и за
напад на Бронзани Мајдан. За сада нам још није познато
стање у истом.

Примили смо допис³ штаба VIII КНОУ Бригаде, гдје
траже да заједнички координирамо акцију на Дреновићеве
банде које се налазе у Дубици, Локварима и Лусићима. Оче-
кујемо ваше мишљење⁴ ради горе наведене ксординације;
у колико би се ви сложили, предлагем да кренемо са два
батаљона са сјеверне стране Мањаче, дсђемо истима за леђа
и да их заједнички са снагама VIII бригаде нападнемо, уко-
лико они нису већ напали. За сву акцију потребно је нај-
мање два дана а вјероватно би се ситуација измијенила на

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у ар-
хиви Војноисториског института под рег. бр. 9—9, к. 774.

² Види док. бр. 74.

³ Види док. бр. 49.

* Види док. бр. 46.

сектору гдје се налази Дреновић са бандом. О овоме нас хитно извијестите.

Шаљемо вам извјештај О.Ц. II батаљона, који је стигао јутрос у 8 сати, о стању у Санском Мосту.

Потребно је да вас извијестимо о мобилизацији коју врши XIII бригада на овоме сектору. Мишљеша смо, у колико се има у виду формирање Санског одреда, да се исто људство мобилише, а које би дошло у састав истог одреда, пошто има већи број старијих људи гдје би било погрешно исте људе гурати у покретну јединицу. Много би се боље успјело да се новомобилисани имају у виду за Сански одред; то се односи на старије а дужност би била у споразуму са штабом одреда Подгрмечког да сви заједнички помогнемо да би се тај одред формирао и да би већ почео дјеловати, пошто има могућности да се одржи, само му помоћи у оружју. То је у вези мишљења маса које су расположене да бране своје куће и своју фамилију.

Очекујемо ваше мишљење о даљним задацима.⁵

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. политичког комесара
Хајро⁶

Командант
Роца⁷

П.С.⁸ Поступљено је по питању реквизиције као и конфискације, само нема још извјештаја.

Роца

⁵ Види док. бр. 55.

⁶ Капетановић

⁷ Урош Богуновић

⁸ На оригиналу дописано на машини, латиницом.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОСМЕ БРИГАДЕ ОД 7 СЕПТЕМ-
БРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О
НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉА НА СЕКТОРУ ВУЛИЊЕ,
БОЖИЋИ, ДУЈАКОВЦИ И РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА¹**

**ШТАБ
VIII КНОУ БРИГАДЕ
7-1X-43**

ШТАБУ IV Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ

Били смо обавијештени да се у селима Вулиње, Божићи и Дујаковци налазило око 300 четника, међу којима и Дреновић. Дреновић се налазио у Вулињама. Припремили смо акцију на исте тако да смо један батаљон послали на Вулиње, главне снаге Дреновића, док један батаљон на Божиће и Дујаковце. Села смо напали у 3 сата ноћу између 6 и 7 о.мј.* Четници су се налазили у поменутих селима до самог мрака и отишли су из поменутих села исте ноћи. Како се сазнаје, исти су отишли према Клисини и Кадиној Води. Дреновић је отишао у Бању Луку.

За вријеме напада на поменута села, услијед великог мрака, дошло је до неспоразума између једне чете IV и једне чете III Батаљона тако да су отвориле ватру једна на другу. Послије једног плотуна јуришала је и једна и друга чета, гдје је једна чета била приморана да отступи и тек се онда споразумјели. Том приликом рањен је један војник из IV Батаљона између прста на руци (лакше рањен).

I и II батаљон, заједно са командантом³ Бригаде, налазе се у селу Дубици. Пише нам Хамдија да са ова два батаљона кренемо у састав код њега, гдје треба да се са Бригадом спустимо на цесту Кључ — Мркоњић. Наглашава нам да је ово наређење Штаба II Бос. Н.О.У. Корпуса. Према горњем ми са ова два батаљона кренућемо за Дубицу данас 7-1X-43 у 17 часова. О овом смо сбавијестили и батаљон ^1-КНОУ-Бригаде који смо тражили да хитно дође у састав наших батаљона ради помоћи.⁴

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Ћук

Замј. команданта
К. Урош

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 15—3, к. 775.

³ Види док бр. 50.

⁴ Хамдија Омановић

* Види док. бр. 50.

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ОСМЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 7
СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА
ШЕСТЕ БРИГАДЕ О СИТУАЦИЈИ И ПОКРЕТУ ЈЕДИ-
НИЦА НА КОМУНИКАЦИЈИ КЉУЧ—МРКОЊИЋ ГРАД¹**

ШТАБ
VIII - КНОУ - БРИГАДЕ
7-1X-43 год.

ШТАБУ НАЈБЛИЖЕГ БАТАЉОНА" У1-КНОУ-БРИГАДЕ

Ноћас смо вршили акцију на села Вулиње, Божиће и Дујаковце, пошто смо били обавијештени да се налази у поменутиим селима око 300 четника, међу којима и Дреновић. Стварно су биле наведене четничке снаге у поменутиим селима, али су увече кад се смркло напустиле ова села и колико смо сазнали отишле су према Клисини. Дреновић је отишао у Бањалуку.

Наш напад био је у 3 сата ноћас, али у поменутиим селима није било четника.³

Наша два батаљона налазе се у селу Дубици. Ми са наик друга два батаљона одлазимо вечерас у састав оних батаљона у Дубици, одакле ћемо се спустити на цесту Кључ — Мркоњић. Ово ћемо учинити по наређењу штаба II Бос. корпуса.⁴ Вас извјештавамо ради знања како би знали да остаје сектор Ситница — Божићи празан. О овом обавијестите Штаб ваше бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комесар
Ћук³

Замјеник команданта
К. Урош⁶

П.С. Упутите ову пошту за дивизију.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у зр-хиви Војноисториског института под рег. бр. 14—3, к. 775.

² Вјероватно се односи на Трећи батаљон.

³ Види док. бр. 49.

* Види док. бр. 49.

" Авдо

' Урош Кукољ

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ШТАБУ ПЕТЕ НОУ БРИГАДЕ О ПОКРЕТИМА И АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 13 ДО 28 АВГУСТА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ III БАТАЉОНА V К. К. Н. О.
УДАРНЕ БРИГАДЕ
7/1X. 43 год.

Другарском
ШТАБУ V БРИГАДЕ

Доставља вам се извјештај о акцијама за прошлих 15 дана.

13/УШ. батаљон је извршио покрет из Јошавке за Чечаву.

14/УШ. батаљон је логоровао у Чечави, гдје се је цијели дан одмарао.

15/УШ. батаљон је био у покрету из Чечаве за Укриницу.

16, 17, 18/УШ. батаљон је имао задатак затварање правца од Теслића, непријатељских покрета није било, за то вријеме од три дана вршене су војне вјежбе и то: Престројавање и настава гађања.

19 и 20/УШ. батаљон је био у Чечави са задатком осигураша бригадне болнице, са једном четом се ишло пред омладинце који су изишли из Тешња.

21/УШ. батаљон се налазио у Чечави. Вршене су војне вјежбе и парење одијела.

22/УШ. батаљон је извршио покрет из Чечаве за Прибинић, исти дан стигао у Прибинић и одмарао се. Задатак је батаљона био затварање правца од Теслића и спровод каравана преко Борја.

23/УШ. и 24/УШ. батаљон се налазио у Прибинићу. За ова два дана одржано је војно политичко савјетовање и предавање о топографским знацима.

25 и 26/УШ. батаљон је био подијељен у двије групе, једна група је затварала правац од Теслића а друга од Котор Вароши, за ова два дана није било непријатељских покрета.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9—1/1, к. 869.

27/УШ. извршен покрет из Прибинића и Бораца за Чечаву, гдје се је сал10 преноћило.

28/УШ. извршен покрет из -Чечаве на Цареву Гору, одакле се ишло у акцију на четнике Форкапе.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пблкомесар

**Командант
Душан³**

П.С.⁴ Пошто је друг Млађо Обрадовић, бивши командант овог батаљона, премјештен на нову дужност а исти није оставио дневник, то вам достављамо извјештај овакав. Исто тако је однио са собом наређеше у којем има како да се подносе извјештаји, ово нам пошаљите.

БР. 52

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА БАЊАЛУЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 7 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ДВАНАЕСТЕ НОУ БРИГАДЕ О КОНЦЕНТРАЦИЈИ НЕПРИЈАТЕЉА НА ПРАВЦУ РЕБРОВАЦ — ДЕБЕЉАЦИ'

**ШТАБ I БАТАЉОНА
БАЊ. ПАРТ. ОДРЕДА
у 11,15 сати у ноћи
између 6 и IX. 43.
Положај**

ШТАБУ III БАТ. XII БРИГАДЕ

Другови! Јавите нам, и то одмах по куририма, где ће се налазити ваша комора тако да случајно, у отступу, да би имали један правац за кретање. Пошто непријатељ по најновијим и прецизним подацима сконцентрише снаге да нас

¹ Потпис нечитак

³ Бојанић

⁴ На оригиналу дописано на машини, латиницом.

¹ Оригинал, писан плавим мастилом, ћирилицом, налази се У архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/24, к. 875.

нападне, непријатељ је јаки, по извештају око 4.000 четника, међу којима се налазе и рибнички четници које су Немци пребацили преко Бање Луке, сконцентрисани су четници у Ребровцу, а Немци у Дебељацима. По извештају да ће нас напасти, у три правца, а то јест: Ребровац, Дебелаци и Челинац, а четници са леђа, од Јаворана, Осмаче, Карановца. Наше две чете отишле су да разбију (разбуцају) четнике који имају намеру да ударе са леђа. Ми се на положају налазимо свега са једном четом, на брду Бјељвине. У колико непријатељ удари на наше положаје, гледај да нам дате помоћ или да им ударите са леђа.

Чврсту везу са нама држите, а нарочито ви шаљите нама патроле за везу пошто смо ми само са једном четом на положају, а ове две друге чете доћи ће прекосутра.

"Будите опрезни и са нама чврсту везу држите, а у току ноћи можете да исто известите и ваш штаб бригаде. Ми имамо добро обавештење о кретању непријатеља, сваког дана и намеру, зато чврсту везу са нама држи.

С. Ф. — С. н.

Политкомесар
Момир³

За команданта
Марић

⁵ Момир Капор

**УПУТСТВО ДЕЛЕГАТА ШТАБА ДРУГОГ БОСАНСКОГ
НОУ КОРПУСА ОД 8 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБО-
ВИМА ОДРЕДА ЗА ПИСАЊЕ ДЕСЕТОДНЕВНИХ ИЗВЈЕ-
ШТАЈА¹**

ШТАБ И Н. О. У. КОРПУСА
(Делегат Штаба за Јужни сектор)

Број Ск/22
дне 8-1X-1943 године.
Положај.

**ШТАБУ ДРВАРСКОГ НОП ОДРЕДА
ШТАБУ ГРАХОВСКО-ПЕУЉСКОГ НОП ОДРЕДА
ШТАБУ УДАРНОГ ОДРЕДА**

Да би се имао бољи преглед рада у јединицама наређује се свим јединицама које спадају под Јужни сектор II Босанског корпуса да од сада па *до даље наредбе* подносе извјештаје *сваких 10 дана*, тј. свакога 9, 19 и 29 у мјесецу.

Сваки штаб одреда мора поднијети сљедеће извјештаје и то:

1) оперативни (војни) извјештај, у којем треба назначити поред акција које су изводиле поједине јединице и свакодневни рад појединих јединица за сваки дан посебно. На примјер:

5-1X- први батаљон овога одреда налазио се је у селу **Н**. Прије подне командант батаљона вршио је са батаљоном пјешадиски егзерцир.

Други батаљон налазио се је на положају према мјесту **Н**. Око 11 сати наишао је непријатељ у јачини од 100 војника. У борби убијено је 5 непријатељских војника а 2 су заробљена. Наши губици: 1 мртав итд.

Поред овог редовног 10-дневног извјештаја штабови морају подносити увијек одмах после сваке акције, било **које** њихове јединице, извјештај (детаљан) о акцији.

2) Политички извјештај, који подноси политички комесар одреда директно политичком комесару Корпуса, достављајући једну копију мени.

3) Бројно стање и наоружање према формулару који **већ** посједује сваки штаб.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 37/1—2, к. 456.

4) Листу губитака за коју Вам прилажем формулар.

5) Обавјештајни извјештај подносиће шеф Обавјештајног центра Одрода као и досада директно свом Вишем обавјештајном центру, достављајући једну копију мени.

Поред обавјештајног извјештаја шефови обавјештајних центара морају увијек хитно подносити извјештаје који имају било какав војнички значај као на примјер: покрет непријатеља, концентрација непријатеља итд.

Да би штабови одреда могли правилно подносити оперативне (војне извјештаје), морају наредити својим штабовима батаљона да им исти правилно и на вријеме достављају исте, док штабови батаљона морају то захтијевати од својих команди чета.

Упозоравају се штабови одреда да извјештаје *редовно* подносе јер ће за свако нередовно подношеше извјештаја бити одговорни другови позивани на одговорност.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Делегат Штаба II Бос.
Н.О.У. Корп. за Јужни сектор,
Славко Комарица

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА ОД 8 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧПЊЕНИМ
ЈЕДИНИЦАМА О ОДЛУЦИ ВРХОВНОГ ШТАБА О РЕОР-
ГАНИЗАЦИЈИ ЈЕДИНИЦА¹

ШТАБ
И БОС. Н. О. У. КОРПУСА

Стр. пов. Бр. 180
дне 8/IX 1943 г.

ШТАБОВИМА IV И X НОУ ДИВИЗИЈЕ,
ШТАБОВИМА ПОДГРМЕЧКОГ, КОЗАРСКОГ,
ДРВАРСКО-ПЕТРОВАЧКОГ И ГРАХОВСКО-
ПЕУЉСКОГ НОП ОДРЕДА
и ШТАБУ XIII КОЗАРСКЕ НОУ БРИГАДЕ

1) Одлуком Врховног штаба НОВ и ПОЈ Грмечка опе-
ративна група расформирана је. Одреди Грмечке оперативне
групе, за поуну I Пролетерске НОУ Дивизије, даће 900
бораца.

2) XI Крајишка НОУ Бригада, која је била у саставу
V НОУ Дивизије, расформирана је. Број XI Крајишке НОУ
Бригаде добија XIII Крајишка НОУ Бригада² (раније Риб-
нички одред).

3) XI Крајишка НОУ Бригада улази у састав X НОУ
Дивизије, тако да ће сада X НОУ Дивизија у свом саставу
имати три ударне бригаде: VII, IX и XI Крајишку НОУ Бри-
гаду. Под командом X НОУ Дивизије остају и даље одреди:
Гламочки, Благајско-Јањски, Вуковски, Рамски и Травнички
НОП Одред.

4) За команданта X НОУ Дивизије постављен је др^г
Велимир Кнежевић, ранији командант X Крајишке НОУ
Бригаде.

За политкомесара X НОУ Дивизије постављен је друг
Бајалица Дмитар, досадашњи политком IV Крајишке НОУ
Бригаде.

За замјеника команданта X НОУ Дивизије постављен
је друг Немања Влатковић, досадашњи политкомесар X
НОУ Дивизије.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у ар-
хиви Војноисториског института под рег. бр. 42—7, к. 766.

³ Види том IV, књ. 16, док. бр. 70.

Остали чланови Штаба X НОУ Дивизије остају исти.

5) У састав IV НОУ Дивизије улазе VI, VIII и X Крајишка НОУ Бригада без одреда.

За замјеника команданта IV НОУ Дивизије постављен је Војо Тодоровић, досадашњи командант I Крајишке НОУ Бригаде.

Остали чланови Штаба остају исти.

6) Штаб Грмечке оперативне групе ставља се на расположење Штабу II Бос. НОУ Корпуса.

Одреди Оперативне групе: Подгрмечки, Козарски и Цазински стајаће директно под командом Штаба Корпуса, а такође и одреди Јужног сектора Дрварско-петровачки, Граховско-пеуљски „Гаврило Принцип“ и Ударни одред.

За делегата Штаба II Бос. НОУ Корпуса за Јужки сектор одређен је друг Славко Комарица, досадашњи замјеник команданта Карловачког НОП Одред.

7) Садашњи Козарски НОП Одред претвара*се у XIII Крајишку НОУ Бригаду с тим да се остави језгро највише до 150 бораца за нови Козарски НОП Одред.

За команданта XIII Крајишке НОУ Бригаде поставља се друг Милош Шиљековић, досадашњи командант VII Крајишке НОУ Бригаде.

За команданта VII Крајишке НОУ Бригаде поставља се друг Милан Боснић, досадашњи замјеник команданта III Крајишке НОУ Бригаде.

8) Када се на сектору одреда налази нека ударна оперативна јединица од бригаде па на више, а у саставу је овога Корпуса, може да, у склопу операција које изводи, даје задатке и одреду на чијем се сектору налази и да одред постављене му задатке извршава, ако није добио посебне задатке од овога Штаба.

9) Штабови дивизија настојаће да се бројно сташе њихових бригада изједначи и да бригаде достигну број од 1.200 бораца. Попуну бригада вршити из постојећих одреда и новом мобилизацијом људства које треба вршити преко позадинских војних власти.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Командант
С. Родић

(М. П.)

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 8
СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ШЕСТЕ И ОСМЕ БРИ-
ГАДЕ ЗА КОНЦЕНТРАЦИЈУ ЈЕДИНИЦА НА ПРОСТО-
РИЈИ ТРАМОШЊА — ПАЛАНКА — ДОЊЕ И ГОРЊЕ
СОКОЛОВО¹

Бр. сл.
8. IX 1943

ШТАБУ VI И VIII КРАЈИШКОЈ НОУ БРИГАДИ
Положај

Штаб VI КНОУ бригаде сконцентрисаће своје снаге на сектору Трамошња — Паланка, са којег сектора ће контролисати покрет непријатеља из Санског Моста и Бронзаног Мајдана. За вријеме бављења на овом сектору распоредити снаге по положајима и логорима који нису изложени непријатељском бомбардовању. Водити рачуна да се снаге бригаде одморе неколико дана, као и да борци преуреде и поправе своју спремност. Руководиоци у јединицама преконтролисаће своје јединице и отклонити недостатке, уколико их има у јединицама.

Штаб VIII КНОУ бригаде сконцентрисаће своје снаге на сектору Доње и Горње Соколово, водећи рачуна да јединице логорују на погодним мјестима која штите од непријатељског бомбардовања. У времену бављења на овом сектору преуредити код јединица уколико нешто буде потребно, а борци да преконтролишу своју спремност и доведу у исправност. Уколико би било појава четничких банди у непосредној близини, предузети мјере да се исти ликвидирају.

По завршеној концентрацији снага поменутих бригада исте ће добити задатке за даље операције.² Уколико би се појавила корисна акција у овом времену, снаге поменутих бригада могу предузети мјере да исту изврше и да им се у овом погледу остављају одријешене руке.

Штаб Дивизије налазиће се у Соколову, засеок Лакићи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар Бошко	Замјеник команданта Војо ³	Командант Петар

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 41—7, к. 766.

² Види док. бр. 69.

* Тодоровић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 СЕПТЕМ-
БРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОР-
ПУСА О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ¹

ШТАБ
Х Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
— 2 БОС. КОРПУСА —
Бр. Сл.
8/1X. 1943 г.

ШТАБУ II БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Положај

Са VII бригадом без једног батаљона и Купрешким одредом вршено је чишћење Хрбљине² и Шкадимовца. Банда изгледа да је била унапријед обавијештена о доласку VII бригаде, ради чега се је склонила у шуме Кујаче и Осјечнице. Јачина банде била је око 70 људи са Дувњаком.

Од најизразитијих бандита попаљено је пет зграда, извршена конфискација четничке имовине као и расељавање фамилија од најизразитијих четника које су се затекле у насељима.

Јединицама које су остале на овом терену дат је задатак сталног и активног нападања на остатак банде која се налази по овим шумама с тим да се овај терен очисти од банде.

Банда Тривунчића (око 400 људи), према најновијем извјештају кога смо добили, повратила се поново из Ливањског Поља преко Старетине у Вагањ и Пријане. Тачне намјере банде су нам непознате, али изгледа да хоће да се поновно поврате на Мркоњићки сектор. VII бригада са Гламочко-ливањским одредом хитно је упућена преко Прибеље са циљем да нападне ову банду. По извршеном нападу и разбијању ове банде VII бригада ће се повратити на Мркоњићки терен.

Према наређењу В.Ш. један батаљон VII бригаде треба да дође на просторију Мајдан «— Језеро ради специјалних задатака³ које ће пглаб батаљона добити од начелника В.Ш.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/1—6, к. 456.

² Види док. бр. 23 и 38."

³ Види док. бр. 84.

друга Арсе. Остатак бригаде, тј. један батаљон, задржаћемо на просторији Трново — Герзово, док се III батаљон налази у Мркоњић Граду.

Болесне и изнемогле другове из VII бригаде већ смо раније упутили командама мјеста Кључ, Мркоњић и Јајце, зато ових другова немамо. Друга Стипу Билана, кога тражи одсјек за војне власти у позадини, ми смо још раније упутили у Јајце и он се тамо налази.

Наређење за упут на официрски курс примили смо и по истоме је поступљено, само је несигурно да ли [ће] из удаљених одреда као Прозорски моћи стићи на вријеме) сако је то постављено од Штаба Корпуса.

Наша IX бригада већ од раније налази се на блокади Купреса,⁴ а поред тога задатак бригаде је да у заједници са одредским снагама врши чишћење или ликвидацију четничких група на овој терену. Нужно би било када би IX бригаду могли ослободити од држања положаја око Купреса, како би је могли у цјелости ангажовати за чишћење четника. Блокаду Купреса могле би примити јединице I дивизије које се дјелимично тамо налазе. Исто тако постоје повољни услови за напад на град Дувно, гдје бисмо могли употребити ову бригаду. У Дувну се налазе око 200 усташа, који се свакодневно плаше напада са наше стране.

На простору Дувно — Мостар — Прозор створено је језгро за формирање једнога одреда на томе простору.⁵ Настојаћемо да се тај одред ускоро уздигне бројно, војнички и политички.

Штаб дивизије се сада налази у Благају и одмах ће кренути да се смјести према вашем наређењу негдје код Мркоњића.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник штаба
Хотић

Командант
Вел. М. Кнежевић

(М. П.)

Види док. бр. 33 и 38.
Вјероватно се односи на Рамски НОП одред.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
8 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦА-
МА ЗА РАЗМЈЕШТАЈ НА СЕКТОРУ ГОРЊИ ВАКУФ —
ПРОЗОР¹

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКОЈ БРИГАДЕ

Бр.- 541
8 септ. 1943 г.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА

Пошто је у изгледу да ће се наша бригада на сектору Горши Вакуф — Прозор задржати још извјесно вријеме, а како је за затварање правца Сајина Планина — Макљен — Дебело Брдо — Калац — Мејник довољно два батаљона, то ће се у циљу бољег одмора и војно-политичког рада вршити смјена батаљона на положају.

У ту сврху размјештај батаљона биће сљедећи:

а) II и IV батаљон остаће на досадањим положајима и са досадањим задацима с тим што ће IV батаљон одмах по пријему овог наређења упутити једну чету у село Мејник и извршити смјену чете VI батаљона која се тамо налази. Дужност и задатак командир ове чете добиће од друга Барјактаревића,² замјеника команданта VI батаљона, који се налази у Мејнику.

б) III батаљон смјестиће се у село Пидриш и бити директна резерва II и IV батаљону те ће са њима одржавати сталну везу.

ц) I батаљон смјестиће се на простору с. Кути — Ваганац са задатком извиђања и обезбјеђења од правца Горњег и Доњег Вуковског. Обавијештени смо да на простору Г. и Д. Вуковско постоји Вуковски партизански одред а између Шујице и Купреса IX Крајишка бригада па ће I батаљон настојати да се са овим јединицама повеже и прикупи податке о њиховом распореду.

д) VI батаљон смјестиће се у с. Ждримце.

Смјену II и IV батаљона извршиће III и VI батаљон када за то добију наређење.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!
ЗА ШТАБ БРИГАДЕ:

(М. П.)

Командант
Б. Божовић

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/1—3, к. 709.
² Бранислав

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ БРИГАДЕ ШТАБУ ДЕСЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА И ПОКРЕТИМА У ВРЕМЕНУ ОД 15 АВГУСТА ДО 1 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

**ШТАБ
VII КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
8-IX-1943 г.**

ШТАБУ X КРАЈИШКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ

**ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ VII КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
ОД 15-^111. ДО 1-IX-1943 ГОДИНЕ**

- 16-VIII-1943 г.* Ујутру у 3 сата стигла је бригада са свим својим дијеловима по прелазу Купрешког Поља у Омаре испод Црног Врха, гдје се размјестила на одмор истуривши потребна осигурања према Хрбљини. Овога дана у 18 часова бригада је исто са свим дијеловима колоном кренула из Омара преко с. Барјамоваца, Шеменоваца до Јања.
- 17-VIII-1943 г.* Ујутру у 2 сата стигли смо у шуму Лисина, Мала Лисина и Враша Глава, гдје смо се размјестили за одмор. По доласку у Лисину IV батаљон наше бригаде — његове патроле — наишле су на једну групу четничких бандита, гдје су се били склонили у шуму, ови су се, користећи мрак, разбјегли у шуми не дајући отпор, док је наша патрола на њих отворила ватру и ранила једног бандита из с. Прибељаца — Јањ, који је ухваћен. Ту смо остали на одмору читав дан, док смо ујутру рано упутили везу Штабу X Дивизије ради јављања и додјелјивања терена за смјештај и одмор бригаде.
- 18-VIII-1943 г.* Пошто смо ухватили везу са Штабом X Дивизије и од исте добили наређење за покрет и смјештај на просторију с. Олићи —

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/2, к. 853.

Пљева, то смо ујутру у 4 сата извршили покрет у том правцу. Тамо смо стигли око 7 часова, поставили мања осигурања на Пљевским и према Драгнић Подовима, а остало људство бригаде спустили у Пљеву око р. Пливе ради прања и купања. Овог дана у 11 часова обавијештени смо од Штаба X Дивизије да је непријатељ под притиском снага НОВ напустио гарнизоне Мркоњић Град и Јајце,² а да је III Крајишка бригада под неколико часовном борбом заузела и ослободила Доњи Вакуф;³ у Мркоњићу се налазе дијелови Рибничког партизанског одреда, а у Јајцу дијелови Јањског партизанског одреда. Том приликом је наређено нашој бригади да одмах упути један батаљон као посаду града Јајца, а остале дијелове да оријентише исто према Јајцу. Ми смо одмах упутили III батаљон у Јајце, а осталим батаљонима издато је наређење да се у току ноћи и сутрашњег дана, по прикупљању војника који су били пуштени код својих кућа, крену у правцу Јајца.

19-VIII-1943 г. I батаљон у 1 сат изјутра кренуо је са просторије Јања преко Горице — Шединца и Дренов Дола и у Бравнице и Каменицу се смјестио.

IV батаљон са санитаром и интендантуром кренуо је из Пљеве у 9 часова за с. Мујциће, гдје се требао одржати народни збор, а који је због заузећа Јајца одложен, јер је народ био пошао у већини тамо. Из Мујцића је заједно штаб ове бригаде са штабом дивизије кренуо за Јајце, а IV батаљон краћим путем за Ћусине.

20-VIII-1943 г. Овог дана су били батаљони размјештени овако: III батаљон са једном четом као посада града, а двије чете' на путу према Бањој Луци — с. Пруди. IV батаљон је прешао из Ћусине на Магаљдол, а I батаљон са неборачким дијеловима у с. Каменица — Бравнице.

^a Види том IV, књ. 16, док. бр. 59.

* Види том IV, књ. 16, док. бр. 59.

- 21-VIII-1943 г. Услијед напада III Крајишке бригаде на Бугојно⁴ ми смо добили наређење да са два батаљона одмах кренемо у правцу Турбета. То смо и урадили — I и IV батаљон кренули су из Јајца правцем за Турбе и у току дана стигли I батаљон у Караулу, а IV на Требеушу — пут Турбе — Доњи Вакуф. III батаљон је остао у Јајцу и околини.
- 22-VIII-1943 г. I и IV батаљон су били на положајима према Турбету, рушили жељезничку пругу и колски пут и спречавали непријатељу продор из Турбета.
- 23-VIII-1943 г. Овог дана је III Крајишка бригада пробила спољашњу одбрану града Бугојна и ушла у град, гдје је стјерала непријатеља у свега три куће, одакле су се ови бранили. Наши батаљони I и IV су онемогућавали непријатељу продор из Турбета преко Вакуфа за Бугојно.
По подне је VI Крајишка бригада, која је морала ради новог задатка⁵ напустити Мркоњић. извијестила нас да су се четничке банде прикупиле у Подрашници у јачини 300 — 400 бандита, а да Мркоњић осигурава само њихова једна чета. Ми смо одмах упутили тамо једну чету III батаљона, док су двије остале у Јајцу.
- 24-VIII-1943 г. III Крајишка бригада још је водила борбе у Бугојну. Наш I и IV батаљон су држали положаје према Турбету, а од III батаљона упутили смо још једну чету за Мркоњић Град.
- 25-VIII-1943 г. III Крајишка бригада је потпуно овладала и заузела град Бугојно.⁶ Наш I батаљон кренуо је из Карауле за Јајце, гдје је стигао око 10 часова. IV батаљон је остао и даље према Турбету, гдје је овог дана водио јаку борбу са непријатељем који је са моторизацијом и јачим снагама покушао

⁴ Види том IV, књ. 16, док. бр. 50, 51 и 118.

⁵ Види том IV, књ. 16, док. бр. 69.

* Види том IV, књ. 16, док. бр. 92.

- да продре за Доњи Вакуф и даље за Бугојно, али су му снаге нашег IV батаљона и Травничког одреда то онемогућиле дајући му жестоки отпор. Овог дана по подне се појавила и I Пролетерска бригада према Турбету,⁷ што је допринијело да се непријатељске снаге повуку у Турбе. Овог дана предвече је Врховни Штаб стигао у Јајце.
- 26-VIII-1943 г. Овог дана су наше снаге биле овако распоређене: I батаљон у Јајцу и околини, радио на мобилизацији људства, III батаљон у Мркоњић Граду, чистио село Тријебово од четничких банди, IV батаљон добио је наређење да, пошто га на положају смијени I Пролетерска бригада, крене за Јајце.
- 27-VIII-1943 г. IV батаљон је стигао пред вече у Јајце и продужио за Днолуку. Остали батаљони су били на ранијим мјестима.
- 28-VIII-1943 г. По наређењу⁸ Штаба X дивизије у 4 сата ујутру смо извршили покрет бригаде и то: I батаљон, санитет, интендантура и штаб бригаде у Магаљдол, IV батаљон у с. Влашиње, а III батаљон и даље остао у Мркоњићу.
- 29-VIII-1943 г. Овог дана смо примили 130 новомобилисаних ненаоружаних бораца из града Јајца и околине и 25 бораца са оружјем из Травничког одреда, већином дезертери из наше бригаде.
- 30-VIII-1943 г. По наређењу⁹ Штаба X Дивизије бригада је, сем III батаљона, извршила покрет правцем Магаљдол — Мајдан — Сињаково — Трново, са задатком чишћења тога краја од четничких банди. III батаљон је остао у Мркоњић Граду.
- 31-VIII-1943 г. I батаљон је био у с. Трнову, а IV батаљон у с. Чераја и Герзову. На овом терену четничких банди није нађено, побјегли су у правцу Млиништа и Јасенових Потока.

⁷ Види том IV, кн>. 16, док. бр. 71.

⁸ Види том IV, кн>. 16, док. бр. 85.

* Види том IV, кн>. 16, док. бр. 105.

За овај период од 15 дана жртава у борбама нијесмо имали. Било је неколико случајева дезертерства новомобилисаног људства, о чему смо извјештавали тај штаб.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Владо Данчевић

(М. П.)

Командант
М. Шиљеговић

БР. 59

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
8 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И
ШТАБУ БАЊАЛУЧКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ЗАТВАРАЊЕ
ПРАВЦА ОД КОТОР ВАРОШЈГ**

ШТАБ XII КНОУ БРИГАДЕ

Стр. пов. Оп. Број 29/43
дана 8 IX 1943. године

**БАЊАЛУЧКОМ НОП ОДРЕДУ
ШТАБОВИМА I, II и III БАТАЉОНА И
РЕФЕРЕНТУ САНИТЕТА ОВЕ БРИГАДЕ**

Положај

У вези са новонасталом ситуацијом на овоме терену и задатком² преосталих снага XI НОУ Дивизије, Бањалучки одред и XII КНОУ Бригада добиле су задатак од Штаба I Босанског НОУ Корпуса да по сваку цијену забране продор четника у К. Варош. У вези са концентрацијом четничких снага на положајима Поншз — Липовац потребно је да се банда на поменутих положајима поново разбије и протјера и да се заузму положаји раније предвиђеним наређењем штаба дивизије стр. пов. оп. бр. 17/43.³

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/10, к. 875.

* Види док. бр. 40.

' Види док. бр. 17.

Достављајући предње,

НАРЕЂУЈЕМО :

Јединице БНОП Одрета извршиће покрет, данас 8 ов. мј. у 16 часова. правцем: Башићи — Мемићи >— **Дебело Брдо** — Бјељевине — Понир, са задатком да на додијељеном правцу наглим продором и снажним ударом разбију четничку концентрацију, по могућству отсијеку од Карановца и претјерају у правцу Б. Луке, односно Челинца. Десним својим крилом наслањати се на снаге XII Бригаде, које ће једним дијелом наступати преко Меховаца. Обезбиједити лијево крило од напада евентуалних четничких група од Осмаче и не дозволити четничкој банди да бјежи у Осмачу.

Јединице I батаљона ове бригаде извршиће покрет, данас 8 ов.мј. у 16 часова послје подне, правцем: Меховци — Вукмановци — Јелићи.

Снаге III батаљона извршиће покрет, данас 8 ов.мј. у исто вријеме када и I батаљон правцем: Товладићи — Раже Брдо — Липовац, са задатком да се очисте предњи положаји од четничке банде и да бе сви четнички планови осујете.

Јединице II батаљона ове бригаде држаће и даље положаје на којима се и сада налазе, са задатком затварања комуникације К. Варош — Челинац, сузбијања евентуалног изласка из Челинца и контролисати сектор према Јошавки и пазити на покрете четничких снага које су концентрисане у Јошавки, са којима је I батаљон ове бригаде на дан 7 ов. мј. у ноћи водио борбу. Најхитније прикупити податке о поменутој банди и њиховим намјерама и обавијестити овај штаб.

Везу између одредских јединица и батаљона ове бригаде који учествују у наведеној акцији одржавати помоћу сигналних ракетли, паљењем мањих гомилица сијена, гужви сламе, четничких кућа, штала итд.

Напомињемо другарским штабовима и командама чета свих јединица да у борби против четника буду немилосрдни. У кблико се буде давао отпор из појединих села, моментано конфисковати све од четничких фамилија и кућу запалити и одмах правилно објашњавати о учињеном. Ово учинити нарочито према онима који су јучер пуцали из кућа приликом повлачења наших јединица, а што одредске јединице знају, или ће евентуално и данас пуцати.

Штаб ове бригаде налазиће се код свињарске школе,⁴ гдје све извјештаје слати што чешће о борби и ситуацији на

* Мисли се на школу у селу Свињарима.

појединим секторима. како би ми благовремено обавијестили штаб Корпуса.

I и III батаљон ове бригаде треба своје задатке да изврше што прије да би се у случају евентуалних промјена ка положајима према Јошавки и Челинцу могли брзо пребацити, односно промијенити положаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТКОМЕСАР
Радош

КОМАНДАНТ — МАЈОР
Мећава

БР. 60

ИЗВЈЕШТАЈ ЈЕДАНАЕСТЕ БРИГАДЕ ОД 8 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА И ПОВЛАЧЕЊУ НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕМА БАЊОЈ ЛУЦИ¹

ШТАБ
РИБНИЧКОГ Н. О. П. ОДРЕДА²
XI К. У. БРИГАДА
Бр. сл.
8-IX 1943 г.

ШТАБУ IV Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Положај

Наши батаљони налазе се на следећим положајима: I батаљон Шкрљевита — Разбој — Дебел»ак, II батаљон од Дебел»ака преко Кекића до Дојчиновића, а III батаљон десно од II до реке Гомјенице. Десно од нас налазе се снаге VI бригаде.

Немци су држали положај испред Мајдана (до нас са мањим снагама), а кад су приметили наше снаге, побегли су и заузели положај на Ракитовачи и брдима иза Мајдана, према Б. Луци. Са њима се налази Мутића бригада. Јучер

¹ Оригинал, гтисан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/1—21, к. 1626.

² У то вријеме није постојао Рибнички НОП одред, већ је од њега 24 августа 1943 год. формирана Тринаеста НОУ бригада. Она је у септембру 1943 године добила нови назив — Једанаеста. Види том IV, књ. 16, док. бр. 70 и у овој књ. док. бр. 16.

су кретали према нашим положајима са једним тенком и мањом пратњом, а кад су наши запуцали на њих, они су побегли назад.

Покушавали смо да их извучемо и да их приморамо на борбу ван њихових положаја, али они то избегавају и уопште неће да се крећу.

Подвалом напшх (бацили црвену ракетлу на немачке положаје) авиони су бомбардовали њихове положаје више од пола сата, тако да су Немци на њих отворили ватру из топа и митраљеза. Касније су запалили сено и тада су авиони отишли. Наше положаје су исто бомбардовали, али жртва није било.

Око Мајдана на положајима налази се око 500 Немаца са 5 тенкова, а изгледа да има и камиона.

Ваш допис у коме нас извештавате да одлуком Ш.³ Корпуса наша брига меша број⁴ добили смо. Врло незгодно је одјекнуло код наших бораца промена броја наше бригаде. Мишљеша смо, да би требали да предложите Штабу Корпуса, да наша бригада и даље носи број тринаест, пошто је то жеља наших бораца а и нас самих. Народ нас је упознао под бројем XIII, а тај је број везан за наш успех на Врхпољу заробљавашем 13 п.митраљеза истога дана када смо проглашени XIII бригадом. Број бригаде не игра никакву улогу, којој ћемо Дивизији припасти, док би то код наших бораца доста значило.

Код нас је долазио човек из Петровца, кога је послао начелник града Петровца да тражи везу са командантом наше бригаде. Они желе да наша бригада дође на њихов сектор.

О истом Вас извештавамо ради знаша.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Обрад⁵

Командант
Милан Зорић

(М. П.)

П.С. Друже Бошко,⁶ шта је било за друга Љубана? Он нам је неопходно потребан пошто ових дана формирамо неке нове чете.

Данас смо заробили још једног четника без оружја.

³ Штаба

* Види док. бр. 54.

¹ Стишовић

* Шиљеговић

**ИЗВЈЕШТАЈ ДЕЛЕГАТА ШТАБА ДРУГОГ БОСАНСКОГ
НОУ КОРПУСА ОД 9 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ
ДРУГОГ КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ГРА-
ХОВА¹**

ШТАБ
П БОС. Н. О. У. КОРПУСА
Бр. СК/24
Дне 9-1X-1943 г.

ШТАБУ П БОС. Н.О.У. КОРПУСА

Синоћ, тј. 8-1X- о.г., стигла је X Бригада у Прекају.² Ноћас ће бригада кренути на сектор Грахова и одмах ступити у акцију на четничке банде које се налазе око Стрмице.³ На сектору Грахова већ се налазе I и II батаљон Граховског одреда и Ударни батаљон Дрварског одреда. Ова три батаљона, у циљу јединствене команде, за вријеме операције на том сектору налазиће се директно под командом Штаба X Бригаде.

Будући да постоје подаци, иако непотпуни, да су се четници у извјесној мјери утврдили на Стрмици, наредио сам Штабу Дрварског одреда да свом Ударном батаљону, који ће дејствовати на сектору Грахова заједно са X Бригадом, достави техпки бацач мина и тромблонску пушку.

Остале снаге Граховског, Дрварског и Ударног одреда имају за сада сљедећи распоред.

1. Сајковачки батаљон. I чета тога батаљона налази се још увијек код Гламоча, камо је отишла прије 10 дана по наређешу друга пуковника Б. Пољанца. II чета тога батаљона налази се према усташким селима Рујани и др. у Ливашком Пољу. По повратку I чете у састав батаљона једна чета Сајковачког батаљона задржала се на сектору према Ливну, док ће се једна чета пребацити на сектор Печуље — Црни Луг и тамо постављати засједе машиним групама четника који се још туда крећу.

2. Једна чета Петровачког батаљона Дрварског одреда остаје на сектору Петровац.

3. Бихаћки батаљон Дрварског одреда остаје на сектору Бихаћ и дејствоваће према приликама.

¹ Оригинал, писан плавим мастилом, ћирилицом, налази се У архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/1—6, к. 456.

¹ Види док. бр. 25 и 31.

¹ Види док. бр. 25.

4. Вакуфска чета остаје на сектору Вакуфа са једним водом, док ће један вод налазити се на сектору Оштрељ.

5. Дрварска чета, која се је налазила до сада на сектору Оштрељ, налази се сада, умјесто чете Петровачког батаљона која је отишла за III Бригаду, на осигурању радника који раде на поправци и подизању машина у шуми.

6. Ударни одред остаје на сектору Црни Врх — Роре и наставити ће прогањање четничке банде из Савића.

Ваше наређеше Стр. пов. бр. 169 од 5 септембра о.г. да се упуте из Граховског одреда 2 друга на официрски курс, примио сам јутрос, тј. 9-IX- о.г., и одмах га телефоном доставио штабу Граховског одреда.

Накнадно сам примио извјештај од Граховског одреда да је једна њихова засједа у Гњату дне 4 о.мј. убила познатог четничког бандита из Казанаца Илију Катића „Гашана“ и том приликом заплијенила карабин, 100 метака и 22.000.— кн. Ударни одред је у селу Савићи заплијенио коша са седлом који је био власништво четничког командира.

Будући да сам током овог времена опазио да штабови одреда врло нередовно подносе извјештаје, издао сам им наредбу о подношењу извјештаја.⁴ Копију тога наређења Вам достављам. У колико су учињене неке неправилности, Ви ми јавите па ће исте бити исправљене.

Потреба подношења извјештаја о *свакодневном* раду јединица осјећала се је из разлога да би штабови осјетили контролу како над свакодневним шиховим радом тако и над свакодневним радом шихових јединица.

Дрварски одред имаде на располагању 6 пољских телефона и око 1.000 метара кабла. Штаб тога одреда, неке од телефона, дао је већ неким установама (Болници и Округном Н.О.О.), док се остали налазе још код њега. Поред тога штаб одреда намјерава да формира вод за везу. Мишљеша сам да би се исти телефони и кабл (жица) требали додијелити којој бригади јер телефонски вод за везу одреду није толико потребан већ би у одредима било потребно формирати *сигналне* десетине или водове (са барјачићима), који би без сумње задовољавали потребе одреда.

Осим тога мишљеша сам да штабови одреда не би смјели са^овољно да дијеле ствари, као што су телефони, јер се често дешава, што овдје не мора бити случај, да се таквим радом дијели према симпатијама а не према потреби. Мени је непознат Ваш став по тим питањима па зато очекујем наређење и директиве од Вас.

¹ Види док. бр. 53.

Дрварски одред посједује такођер и 1 тешки бацач, 1 мали бацач и 1 тромблон. И у овом случају мишљења сам да би се бар неке од тих ствари требале дати некој бригади будући да исто оружје не може и нема прилике одред ефикасно употребљавати.

Ја ћу по свој прилици кренути са X бригадом на сектор Грахова гдје ћу се задржати неколико дана, тј. док не буду изведене главне акције, а потом ћу се вратити на Тичево или у Прекају.

Уз другарски борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Славко Комарица

Јутрос смо примили вијест о капитулацији Италије. Јучер смо примили вијест да се извјестан број Талијана налази изван жице код Книна. Због тога ће бригада и остале јединице пожурити тамо. Јутрос смо примили вијест да је Книн ноћас поново бомбардован. Мартин Брод ту вијест потврђује, док Грахово о томе не зна ништа.

БР. 62

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О РЕОРГАНИЗАЦИЈИ И РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА¹

**ШТАБ
V Н. О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА**

Бр. сл.
Дне 9-IX- 1943 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Положај

1. Извршили смо реорганизацију² и попуну I и IV бригаде из раније XI бригаде, Травничког и Височко-фојничког одреда.

Приликом саопштења борцима XI бригаде да ће њихова два батаљона ући у састав I и IV бригаде, није запажено неко незадовољство. Добро су примили одлуку да чете улазе комплетне са командним кадром. Међутим, прије 4

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под рег. бр. 3920.

² Види док. бр. 28.

данг дезертиргло је 18 бораца из ранијег II батаљона и то 16 из Грмеча и два из с. Весела код Бугојна. Данас смо јавили Штабу II Бос. корпуса о овоме, поднијели им списак ових дезертера, да се поврате у своју јединицу. Не знамо да ли ће бити још случајева дезертерства. Вјероватно да ће их бити. Ми смо пред штабове бригада изнијели да обрате највећу пажњу на све нове борце, како би се они што боље осјећали у новим јединицама. Но, нама се чини да би се смањило број дезертера у најмањој мјери ако би се борци који напуштају своје јединице враћали назад. Нарочито штабови одреда морали би поштовати наредбу да не задржавају у свом одреду борце из других јединица.

Из Травничког одреда узели смо 99 бораца. У одреду је остало 58 бораца са особљем интендантуре. — Пред штаб одреда поставили смо да врше и даље мобилизацију способних људи. Од ових 99 дезертирало је 4 борца, и отишли су изгледа кућама. Наредили смо штабу одреда да их патролом пронађе.

Из Вис.-фојн. одреда узели смо 21 борца, који су изашли из Сарајева, Ђаци' и радници. Њих смо дали IV бригади. Заједно са командантом³ одреда били смо одредили 50 бораца за I бригаду. Од ових је дезертирало 20 једне ноћи у путу за I бригаду. Сам Новосел тежио је да остане на терену са одредом, али услијед његовог слабог рада, жеље да се као командант популарише у свом-крају, те везивањем бораца за себе, морали смо га повући. Он се сада привремено налази у штабу I бригаде, без одређене дужности. Он је врло амбициозан чокјек, политички несигуран и неможе да остане у свом крају, гдје би се могло још мобилисати бораца за одред.

Поставили смо за команданта одреда једног доброг, одадног и старог борца, који ће много боље радити но Новосел. За политкома поставили смо друга Лазу Радошевића, политкома батаљона IV бригаде. Замј. полит^ома остао је и даље друг Данило Штака, који добро одговара својој дужности. У одреду је остало 30 најбољих бораца са командним кадрам, који ће са новим штабом бити добро језгро одреда.

Пред штаб одреда поставили смо задатке: одржавање добрих веза са Сарајевом у циљу извлачења наших симпатизера и за прикупљање података о непр. снагама и др.; мобилизација нових бораца у одред са активним политрадом на терену и упознавање становништва о данашњој ситуацији; организовање широке об. мреже и слање редовних извјештаја.

* Милорад Новосел

Бројно сташе I и IV бригаде доставићемо Вам касније, док видимо даље држање нових бораца.

2. Наша I бригада у цјелини затвара правац према Јајцу и Д. Вакуфу, са два батаљона у резерви, а два на коњтроли положаја и извиђања. У ноћи 7 о.мј. постављена је мина на пругу Травник — Турбе. Детонација мине чула се 8 о.мј. у 6 час. Вјероватно је наишао воз, али немамо података. — 7 о.мј. изјутра непријатељ је кренуо са једном сатнијом и два тенка из Турбета и напао јединице IV батаљона. Непријатељ је одбијен и враћен у град. Непријатељски губици су непознати. Ми смо имали једног мртвог и 1 лакше рањеног, оба од гранате.⁴

IV бригада са једним батаљоном затвараће правац према Зијамету. Три батаљона бригаде требала су да нападну Бусовачу ноћас, гдје се налазила једна сатнија легије, са 4 брдска тспа, у свему око 300 војника. Уколико буде јачих снага напад се неће вршити.⁵ У том случају послаће пглаб бригаде два батаљона на рушење пруге Какањ — Лашва. Касније бригада ће рушити пругу Травник — Бусовача. — Успешније акције су нам отежане због везивања за Травник.

3. Податке о непријатељу шаље наш ОЦ. Вјероватно је да ће непријатељ из Фојнице брзо изаћи. Штаб IV бр. зна за ово, па уколико буде згоде упутиће један батаљон ка Фојници. (Обратили смо пажњу јединицама на отров кога дијеле гестаповци **сељацима.**)

4. Дивизијску болницу смјестићемо у с. Семир (у близини цесте Д. Вакуф — Јајце).

Штаб дивизије налазиће се у с. Вочићи (Видричка) и имаћемо тел. везу са Д. Вакуфом.

5. Штабу II Бос. корпуса послали смо 1 т. бацач, 4 теш. митр. и 20 пушкомитраљеза са муницијом.—

Придшли смо противколски тон и санитет. материјал из Шипрага.

Уз борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб

командант, п.пуковник

(М. П.)

Мил. Морача

П.С.⁶ Инжињер-Енглеz нешто се разболио. Изгледа нека прехлада. Др Макензи, мајор, препоручио му је да иде у Јајце, тако да је данас пошао тамо.

¹ Види док. бр. 70 и 149.

⁰ Исто

* На оригиналу дописано на машини, латиницом.

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
ОД 9 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА
ЗА НАПАД НА СЕЛА ЈАБУКУ И МРЕЖИЦУ¹**

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
9 септ. 1943 год.
у 8 часова

ШТАБУ ... БАТАЉОНА

Наша бригада у заједници са V Црногорском бригадом добила је задатак да ликвидира усташко-четничка села: Јабуку и Мрежицу. Поред ликвидације ових села потребно је да их примјерно казним због свирепих поступака према нашим рањеницима, који су остајали на путу у близини ових села за вријеме непријатељске Пете офанзиве.

У селу Јабука, према ранијим подацима, налази се око 150—200 милиционера. Наоружање је прилично слабо. Морал ових јединица је на врло ниском ступњу а тако исто и њихова борбеност. Још док смо били близу ових села, они су изјављивали да не желе борбу са нама, већ једино држе положаје да се бране од четника. Чак су поједини изјављивали да немају ништа против тога да све оне зликовце који су убијали наше рањенике стријељамо а имовину им конфискујемо.

Наша бригада извршиће опкол>авање а затим напад са сјеверозападне стране док ће V Црногорска то исто урадити са југоисточне стране.

За извршење предњег

НАРЕЂУЈЕМО :

1. II и V батаљон сачињаваће једну ударну групу. Са лросторије с. Бахово извршиће покрет правцем: с. Бахово — јужне падине брда Столац — с. Подстолац — с. Колаковићи — с. Подстијена — с. Улшићи — с. Подграђе — с. Камен — с. Модро Поље — долина р. Смјећа — с. Смјећа. По доласку у с. Смјећа један батаљон ће извршити опкол>авање с. Јабукe правцем: с. Смјећа — Црвена Страна — Кицељ — Ље-

¹ Оригинал, писан на машини, Нирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/1—1/И, к. 738.

Јвењак, избијајући на десну обалу рјечице Колуна западно од с. Јабукe; а други батаљон правцем: Смјећа — Лучина **Раван** — Дуга Њива — западно од с. Кумјеновићи, избијајући на обалу рјечице Колуна на југозападном дијелу с. **Јабукe**.

Десно од овог батаљона налазиће се V Дрногорска бригада.

Полазак из с. Бахова биће данас 9 ов.мј. у 13 часова.

Командант ове групе биће мајор Блажо Марковић, начелник Штаба ове бригаде.

2. III батаљон са придодатом Пратећом четом извршиће покрет са просторије на којој се сада налази правцем: с. Иловача — с. Бахово — јужне падине брда Столац — с. Подстолац — с. Палежи — с. Колаковићи — с. Подстијена — с. Укшићи — с. Подграђе — с. Камен. По доласку у с. Камен са двије чете продужити покрет преко с. Поплатићи, опкол*авајући с. Јабуку са сјеверозападне стране, а са једном четом преко с. Лучила (к. 1036) — западно од с. Војнићи, опкољавајући с. Јабуку са сјеверне стране.

Полазак данас 9 ов.мј. у 13 часова.

3. I батаљон са просторије на којој се сада налази извршиће покрет правцем одређеним за III батаљон све до доласка у с. Колаковићи. По доласку у с. Колаковићи продужити покрет преко с. Славичићи — к. 958, опкол*авајући с. Јабуку са сјеверне стране.

Полазак са просторије на којој се сада налази биће данас, 9 ов.мј., тачно у 13 часова.

У току данашњег дана извршити покрете до одређених мјеста, а у току ноћи 9/10 продужити са подилажењем и извршити потпуно опкол>авање с. Јабукe. У току ноћи се треба привући селу до првих кућа на периферији затварајући све излазе из села и посједајући све доминантне положаје. Тек у саму зору батаљони ће почети са нападом, тј. са претресом свих кућа и хватањем милиционера . . .

4. Интендантура бригаде ће се прикључити I батаљону по доласку овог батаљона у с. Околишта и са њиме продужити покрет. О овоме треба да поведе рачуна и штаб I батаљона. Музика нека уђе у састав интендантуре.

5. Штаб бригаде кретаће се правцем одређеним за III батаљон, а по ликвидацији села [Јабукe] налазиће се код цамије.

Батаљон ће водити своје коморе са собом.

6. За борбене знаке употребити знаке за распознавање.

7. Настати да се ово опкољавање што боље и правилније изврши како би ова акција била успјешна и како би оне зликовце похватили и казнили.

8. Бригадно превијалиште кретаће се на правцу Штаба бригаде.

9. По ликвидацији с. Јабукe добићете ново наређење за даљи покрет.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА КАРОДУ!

Политички комесар
Вој. Николић

Командант п.пуковник,
Љубо Вучковић
(М. П.)

Достављено

свима јединицама ове бригаде.

П. С. ВАЖНЕ РАДИО ВИЈЕСТИ ОД ЈУТРОС:

Италија је капитулирала. Енглеске трупе искрцале су се код Напула. Бадоло издао наредбу италијанској војсци да не пружа никакав отпор Савезницима.

Црвена војска заузела је град Стаљино и тиме ослободила читаву Доњецку област. Ова вијест објављена је у Москви плотуном од 20 метака из 224 топа. Црвена армија брзо се приближује Дњепру и већ је стигла на 50 км западно од Конотопа.

Наше јединице заузеле су Шујицу. У Лици наше јединице одбијају све покушаје шемачких дивизија да се пробију према Јадранском Мору.

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ НОУ БРИГАДЕ
ОД 9 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ БАЊАЛУЧКОГ
НОП ОДРЕДА О СИТУАЦИЈИ НА ПОЛОЖАЈИМА ЈЕ-
ДИНИЦА'**

ШТАБ XII КНОУ БРИГАДЕ

Стр. ПОВ. Оп. Број Сл.

дана 9 IX 1943 године

ШТАБУ БАЊАЛУЧКОГ НОП ОДРЕДА

Положај

Примљен је извјештај о стању на вашем сектору.² Што се тиче осталих положаја које држе јединице ове бригаде, нема никаквих промјена. Непријатељски покрет није примијећен нити од Јошавке нити од Челинца.

Што се тиче сутрашњег задатка јединица ове бригаде и тога одреда биће сљедећи: одредске јединице нека и даље остану на положајима које сада држе. Чврсту везу одржавати са III батаљоном ове бригаде, који се налази на Липовцу на старим положајима. II батаљон ове бригаде остаје и даље на положајима који су му додијељени наређењем стр. пов. оп. бр. 29/43 од 8 ов.мј.³ са истим задатком. I батаљон ове бригаде налазиће се у Товладићима, у резерви. и то као дивизиска резерва, и биће употребљен уколико се укаже потреба у акцији на Теслићу или околним положајима.

Стање на сектору Теслића и резултат акције⁴ и да ли је уопште отпочела, није нам познато. Испитујте и даље стање снага у Карановцу, Б. Луци и Челинцу и о четничким бандама, обавјештавајте овај штаб, будите будни и не дозволите више да се понови онакав случај као што је био прије два дана да четничка банда са мањим групицама разбије ваше јединице, без потребе их потисне, и то некажњено, и да код самих нас штабова ствара панику и увећава њихове снаге, а то у вези поднесених извјештаја (не-реалних) од нижих јединица.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 28/1, к. 875.

² Види док. бр. 52.

³ Види док. бр. 59.

⁴ Види док. бр. 40 прим. 2.

Штаб ове бригаде налази се у Шибовима с ову страну
моста преко Врбање.

Прилажемо вам најновије вијести.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТКОМЕСАР
отсутан

КОМАНДАНТ — МАЈОР
Мећава

БР. 65

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА БАЊАЛУЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД
9 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ
ДИВИЗИЈЕ О ИЗБИЈАЊУ НА ПРОСТОРИЈУ БЈЕЉВИНЕ
— ПОНИР¹**

ШТАБ
БАЊАЛУЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Број: Службено
9 септембра 1943 године
Положај

ШТАБУ ХI НОУ БРИГАДЕ²

Положај

У вези Вашег наређења³ од 8. IX. 1943 године Стр. Пов.
оп. број 29/43 извјештавамо Вас о сљедећем:

Јединице овога одреда извршиле су дне 8 овог мјесеца
у 17,30 часова покрет у правцу Башићи — Мемићи — Де-
бело Брдо и Бјељвине — Понир, са задатком разбијања чет-
ничких концентрација.

Наше снаге стигле су раном зором на просторију Бјељ-
вине — Понир, не наишавши читавим путем на никакву чет-
ничку групу.—

Обавијештени смо да се четничка банда пребацила
преко Врбаса, још исте ноћи 7 овог мјесеца.—

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у ар-
хиви Војноисториског института под рег. бр. 22/3, к. 875.

² У оригиналу погрешно написано „бригаде" а треба да стоји
„дивизије", пошто је у то вријеме Бањалучки НОП одред био под
командом Једанаесте НОУ дивизије.

³ Редакција није пронашла поменуто наређење.

Наше снаге распоредили смо на старим положајима, док смо једну чету моментално оставили на раскршћу челинском.—

Молимо Вас да нам по овим куририма јавите најновије радио-вијести, односно да ли је истина да је Италија капитулирала, као и о ситуацији напрама Теслићу.—

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Цолиткомесар
Момир

(М. П.)

Командант
Младен⁴

БР. 66

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 10 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ
И ПОЈ О БОРБАМА И ПОКРЕТИМА ЈЕДИНИЦА ОД
ЈУЛА ДО СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹**

**ШТАБ
XVII ИСТ.-БОСАНСКЕ
У. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.
10 септембра 1943 год.**

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Извјештај о акцијама XVII Ист.-босанске ударне дивизије од дана када је она формирана па до данас.

I.

1.

а. Одмах по доласку Штаба дивизије на Мајевицу приступило се попуни Мајевичке бригаде,² која је била јако ослабљена у петој њемачкој офанзиви у Црној Гори и која је стигла на Мајевицу са бројним стањем око 200 бораца.

Попуна Мајевичке бригаде извршена је из Мајевичког народно-ослободилачког партизанског одреда, тако да су

*** Обрадовић**

¹ Оригинал, писан на машици, латиницом, налази се у архиву ЦК СКЈ под рег. бр. 3947.

² Петнаеста (Прва) мајевичка НОУ бригада

створена 4 батаљона у бригади са једном четом пратећих оружја. Бројно стање бригаде попело се на 700 (седам стотина) људи.

б. Послије попуне Мајевичке бригаде, Мајевички одред остао је са три ослабљена батаљона, који су се одмах попунили из новомобилисаних бораца са просторије Мајевце, тако да се формирао и четврти батаљон у одреду. Бројно стање одреда попело се на око 500 бораца.

ц. Сређено је стање са командом подручја — за Мајевцу, с тим што је иста стављена под команду наше дивизије. У споразуму са Командом подручја извршили смо смјештај рањеника (болесника) на територији Мајевце.

2. У вези са наређењем В.Ш.-а, издатог преко радиograma, да се четници на Мајевци ликвидирају по сваку цијену, предузели смо акцију чишћења четника 19 јула т.г. у ноћи. Том приликом четници у јачини од 400 бораца били су разбијени. Непријатељ је имао 6 мртвих, 5 рањених и 5 заробљених. Наших губитака није било.

3. Одмах послје акције на четнике стигао је штаб Војвођанске дивизије³ са једном бригадом на просторију Мајевце.

4. Услијед присуства једне Војвођанске бригаде на Мајевци, а ради повољних услова за мобилизацију као и потребе за чишћење просторије Посавине од четничких банди (чије је бројно стање 800 бораца и неколико аутоматских оруђа), ми смо предузели акцију чишћења у том правцу. Приликом извођења ове акције Мајевичка бригада ојачана са једним батаљоном Мајевичког Н.О.П. одреда 24. VII т.г. успјела је да ликвидира ЈБубнички четнички батаљон на просторији Буквик — Вујичићи, ухвати команданта батаљона Мичића, који је доцније ликвидирао. Предало се око 80 четника, од којих је 50 ступило у наше редове. У даљем чишћењу Посавине стигли смо на просторију Г.Д. Жабар — Обудовац — Слатина. У Жабарима смо наишли на мањи отпор четника. Том приликом јавило се у нашу војску 120 четника са оружјем. Истовремено са чишћењем ове просторије од четничких банди предузели смо напад на град Градчац. Том приликом смо заузели град, заробили 80 домобрана, 4 официра, команданта мјеста, команданта легије. Заплијенили смо око 110 пушака, један тешки и 5 лаких митраљеза, 5 машинки, 20.000 метака, одјеће, обуће као и другог ратног материјала. Услијед напада Нијемаца са тенковима истог дана смо град напустили. Водили смо борбу са њиховим тенковским колонама у јачини од по 8 тенкова,

³ Шеснаеста НОУ дивизија

успјевши да непријатељу уништимо један тенк. У борби смо имали 13 мртвих и 14 рањених другова, међу којима једног команданта батаљона.

Даље наше акције на просторији Посавине биле су онемогућене присуством њемачких тенкова. Ради транспорта рањеника за Мајевицу као и повезивања са VI босанском бригадом повратили смо се 6. VIII т.г. на просторију Мајевице.

II.

1. По нашем доласку на Мајевицу ухватили смо везу са VI босанском бригадом, која је до тога времена била на просторији Шековићи — Романија са задатком осигурања болнице. Бригада је стигла на Мајевицу са три батаљона. Бројно стање бригаде било је 260 бораца.

а. Одмах се приступило попуни VI босанске бригаде с тим што се је од Мајевичког одреда прикључио један батаљон у јачини од 170 бораца. Такођер се формирао Муслимански батаљон⁴ од бораца муслимана из Мајевичке народно-ослободилачке ударне бригаде, који је придодат VI бригади. Бројно стање бригаде попело се је на 600 бораца.

б. Према наређењу Врховног штаба добивеном преко радиограма наша дивизија добила је задатак да ликвидира четничка упоришта на Требави и Озрену као и да смјени на Озрену II Пролетерску дивизију, која је требала одмах по смјени да крене на нови задатак. У том циљу ми смо са обадвије бригаде кренули у одређеном правцу.

2. 14 августа т.г. јединице наше дивизије извршиле су напад на четничка упоришта на Требави. Нашим јединицама успјело је да за кратко вријеме овладају свим доминантним и утврђеним положајима Требаве. У свим овим акцијама заробљено је 175 четника, међу којима и командант 3 бригаде Мамузић и неколико командира чета, као један љекар и љекарка. Непријатељ је имао преко 40 мртвих и већи број рањених. Наши губици су 6 мртвих и 9 рањених. У гоњењу и разбијању четничких банди нарочитог успјеха имале су јединице Мајевичке бригаде, а најважнију побједу у току ове акције имао је I батаљон VI босанске бригаде, који је вјештим маневром успио да разбије и растјера у паничном бјегству према Добоју комбиноване четничко-усташко-домобранске снаге у јачини преко 300 четника и усташко-домобранске бојне. Наше јединице заплијениле су преко 160 пушака, 1 п.митраљез, 1 бацач, преко 15.000 пушчаних метака, 2 сандука санитетског материјала, 4 радио апарата, 1860 кг.

* Види том IV, књ. 16, док. бр. 17.

шећера, 3500 кг. пшенице, 2100 кг. соли и разног другог материјала.

Већи дио заплијешене пшенице и соли додијељено је народу који је то са симпатијама примио.

Друга бригада овога четничког одреда није учествовала у овој борби, а њен командант Релџа Пећо добровољно се је предао нама.

Народ на Требави добро је примио наше јединице, што се нарочито види из присуства великог броја народа на нашим приредбама и зборовима, а које су одржане у свим селима гдје су наше јединице боравиле. Укупно узевши овом акцијом припремили смо терен и код заведених четника и код народа за повољнији наш будући рад на Требави.

3. За вријеме нашег -боравка на Требави примили смо поновно депешу од В.Ш.-а којом нам наређује да идемо на Озрен, да би смијенили II Пролетерску дивизију.⁵ Покрет смо извршили са цијелом дивизијом на Озрен, у ноћи 22/23 VIII т.г. На Озрену смо примили од IV Црногорске бригаде 47 рањеника, од којих је већи број на носилима. Одмах по доласку на Озрен четничке банде извршиле су напад на наше јединице, којом приликом смо имали 10 избачених другова из строја.

Услијед великог броја тешких рањеника а и сталног напада четничких банди на наше јединице ми смо се поново са дивизијом пребацили на десну обалу р. Спрече у ноћи између 27/28 т.г.

4. Са нама је са Озрена пошао и начелник штаба I босанског корпуса друг пуковник Јово Вукотић.

5. Послије кратког одмора од 2 дана наша дивизија извршила је напад на град Грачаницу као и на четничка упоришта Јасеницу — Смолућу и Потпећ.

У ноћи 31 августа Мајевичка бригада освојила је град Грачаницу. Том приликом заробљено је 20 жандара Нијемаца, убијен њихов командант њемачки официр, заплијењено је око 30 кола разног ратног материјала, 40 пушака и нешто муниције. Истовремено са нападом на Грачаницу порушена је жељезничка пруга Добој — Тузла на три мјеста.

VI босанска бригада извршила је акцију на Јасеницу — Смолућу и Потпећ. Том приликом заробљено је 26 хрватских жандара и 150 четника. Од заробљених четника 63 пришло је у бригаду а остало ступило у Мајевички Н.О.П. одред. (

⁵ Друга пролетерска дивизија тада је добила наређење за покрет. Види том IV, књ. 16, док. бр. 75, прим. 2.

6. Послије извршене акције на Грачаници — Јасеници Смолући и Потпећу наше су јединице имале кратак одмор у циљу сређивања. Према директиви штаба I босанског корпуса јединице наше дивизије извршиле су напад на четничка упоришта на Требави као и на непријатељски гарнизон Модричу. 7 септембра т.г. Мајевичка бригада напала је четничке банде на положајима Српска Зелиша — Дуга Њива — Палежница—Копривна — Осјечани. Јаким продором и вјештим маневром наши борци Мајевичке бригаде послје двочасовне борбе успјели су да сконцентрисаног непријатеља на Дугим Њивама потпуно разбију и протјерају. Том приликом непријатељ је оставио 10 мртвих и много рашених. Наши губици један мртав и 4 рашена.

VI босанска бригада је у ноћи 7/8 о.м., послје разбијаша четника на линији Скугрић — Толиса — Кречнице, извршила освајање гарнизона Модрича. Непријатељ је дао врло слаб отпор. Том приликом заробљено је 200 домобрана са 5 официра, од којих се 2 јавила добровољно у нашу војску. Заробљено је 200 пушака, 5 малих мино-бацача са муницијом, 6 п.митраљеза и троја кола муниције. Заплијешено је доста коша, свиша и говеда са пољопривредног добра близу Модрича, као и неколико вагона пшенице. Већи дио заплијешене тпенице као и стоке подијељено је народу.

Послије разбијаша четничких банди на Требави јединице наше дивизије врше мобилизацију нових бораца као и успостављају народну власт на овој територији. Нарочита пажња посвећује се оснивашу Н.О.П. одреда на сектору Требаве и Посавине.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Бр.® Петричевић-Кађа

(М. П.)

Командант
Глиго⁷

Достављено:

Врховном штабу Н.О.В. и П.О.Ј.
Штабу I Босанског корпуса

° Бранко
* Мандић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЦАЗИНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ЦАЗИНСКЕ КРАЈИНЕ¹

ШТАБ ЦАЗИНСКОГ Н.О.П. ОДРЕДА
10-1X-1943
Положај.

ШТАБУ II БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА

Н е г д ј е

Извјештавамо Вас о ситуацији на овом терену као и нашим мјерама које смо ми покушали.

Познато Вам је да су на овом терену Нијемци преко Хуске Миљковића почели да стварају некакве војне формације које мање-више имају четнички карактер а мобилишу масе под паролом борбе „за ислам“ и у „младу муслиманску војску“. Мобилизацију врши на разне начине, а највише силом одводи људе хватајући их око џамија када долазе молити се Богу. Посљедших дана почео је мобилисати дјецу од 12, 13 до 15 година.

Језгро шегове војске сачишава група дивљих усташа са којима се налази један четник. Хуска је молио једног нама повјерљивог Србина да му ухвати везу са четницима како би се са шима повезао. Он говори међу народом јавно да ће побиједити четници а не партизани.

Ових дана почео је да терорише муслиманске масе које су невјероватно уstraшене од шегових банди. Конкретно, у селу Малој Кладуши код Бега Ћогића извршили су пљачку од 15 оваца и хранили се код истога један дан њих 20, најравајући га да им пече пилиће. Овај четник, који се налази код њега, упирао је пушку у Ћогића и затражио од њега новац. Те терористичке банде почеле су по ноћи изводити из куће људе, премлаћивати их и одузимати им новац а онда говоре међу народом да то раде партизани.

Он стално одржава везу са Нијемцима, од којих углавном добива директиве за рад. Успио је да користи наше досадашње тактизирање које је била директива овдашњих наших форума, али која је по нашем мишљењу била линија

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/1—6, к. 456.

мањег отпора, и тај временски период тактизираша он је искористио за мобилизацију, тако да је према обавјештењима до сада мобилисано преко 600 људи, од којих има око 120 наоружаних. Од аутоматског оружја имају 2 пушкo-митраљеза и 2 шмајсера. У саставу те шегове војске налази се велики дио пребјеглих домобрана из домобранства који су као дезертери рачунали да ће најбољу сигурност имати у саставу „те младе муслиманске војске“. То домобранско људство великим дијелом је било расположено за нашу борбу и будући се са Хуском тактизирало, они су рачунали да он одржава са партизанима везу и зато су окренули у састав његове банде.

Не располажемо још потпуним подацима, али према свим претпоставкама да му је главни терен припремала за мобилизацију група ХСС-оваца. међу којима се нарочито истиче котарски претстојник овог котара Сајто Дилић, Хасан Миљковић, бивши народни посланик овога котара, и још неки грађански елементи, међу којима је један дио хоца.

Овакво је стање на овом терену и унутар Хускине банде. Будући да владају велике супротности унутар Хускиних редова и будући је вањска војна и политичка као и унутарња војна и политичка ситуација необично повољна по нас, ми смо покушали да искористимо ове моменте да првенствено привучемо Народно-ослободилачком покрету Хасана Миљковића, пославши му писмо од Штаба одреда и писмо, које му упућује грађанство града Кладуше са позивом, да је дошао 12 час и да има да се одлучи или за Нар.-ослобод. борбу или да јавно приђе Нијемцима, усташама и четницима. Ми смо га у писму нарочито упозорили на то да је Главни одбор ХСС-а пришао Н.О. борби и да је хрватски народ овога часа створио потпуну и јединствену националну фронту а да његов став не само да кочи стварање јединствене и националне фронте, у којој би и муслимани били један чинилац, него напротив да помаже онима који су покушали завести братоубилачки рат у нашим земљама Југославије. Даљни наш потез био је цгго смо почели јавно раскринкавати Хуску, ударајући нарочито по усташким и четничким елементима који се налазе код шеге, а позивајући поштене домобране да пребјегавају из шегових редова к нама. Ми смо ухватили везу са једним домобраном из његових редова, упознали га са ситуацијом и он се је примио задатка да ће о свему упознати своје другове-пријатеље и да ће створити кружоке сличне онима који су створени у домобранима и да ће извршити пуч и да ће настојати да побију ону његову језгру. Јавио нам се је један друг партизан, који би могао

доћи у додир с њим да изврши на њега атентат. О овоме нас Ви извијестите и дајте нам Ваше мишљење.

Врло важан моменат у његовим редовима је да их уопће не обавјештава ни о каквим ситуацијама у свијету ни код нас, тако да се је људство у његовим редовима почело питати: „Куда нас води“.

Како нам изгледа да би нарочито ова акција разривања његових редова могла боље успјети ако би имали извјесне своте новаца да потплатимо оне који одржавају са нама везу да би кружоке оформили што прије. Ми за тај посао немамо новаца а о томе Ви можете да дате своје мишљење.

Послије свог пасивног нападачког става према нама, који је имао све до синоћ, кад је прешао на отворену борбу, гдје је послао своје банде на чету овога одреда у Малој Кладуши са задатком да нас побије, прешао је на припрему за „шире акције“, како је он говорио, а то је да нападне Велику Кладушу и Вранограч, чиме би хтио да има у својим рукама ову цесту, тј. под својом контролом. Почео је писати пријетећа писма нашим повјереницима, сеоским и градским, да ће доћи с Нијемцима и да ће све поклати.

Подршка коју је имао у овом котару јест од елемената који су у главном помагали усташе, а о њиховом броју мислим да Вам не требамо много говорити јер знате колики је број овај крај дао у усташе, легију, једном ријечју у борбу против отаџбинског рата свих поробљених земаља. Ти му елементи великим дијелом и у главном служе као шпијуни, тако да он има увијек податке о свима промјенама код нас, нарочито у приласку и одласку војске. Команда мјеста Велике Кладуше нема тако јаке контрашпијунаже којом би могли паралисати његове покушаје. У главном имамо опћеницији преглед његовог кретања, тј. да се задржава на централном дијелу овог котара и у главном планинском и то: Тодорово, Бужим, Коњодор, Слапница, пребацујући се преко Пећиграда, Кудића [Села] за Штурлић и Видовску, хватајући опет планински дио и долазећи до Гредара (шума). Они се невјероватно боје наших снага и стално распитују да није дошла која бригада.

Као најглавнија карика у свему овоме сплету по нашем мишљешу јест Хасан Миљковић. Уколико нам успије да исти прије Народно-ослободилачком покрету, без сумње ће довести до огромне деморализације Хускине банде, а тим истовремено до распадања, што би значило да он остаје усамљен са усташама и четницима, које има уза се. Хасану Миљковићу изгледа да је најважније питање каријере — столице. Како нам изгледа, кад би му се понудио улаз у на-

ше Н.О. власти, Окружни или Обласни Н.О.О., да би си вјероватно могао изаћи. То је претпоставка која има извјесних разлога будући га као таква већина људи познаје. Он је иначе „пехливиано“ у својој политичкој прошлости борећи се за што бољу „столицу“.

Шаљући Вам овај допис, молимо Вас да нам дате Ваше мишљење да ли смо ми правилно заузели став.

Из ових података можемо извући закључак, а наше је је мишљење да би најзгодније било кад би паралелно дјеловали на политичком и војничком разбијању његових банди. Прво је уско везано са другим а ми војничко разбијање не можемо извести јер смо за то слаби. Морали би неминовно имати моралну војничку превагу над њим, а то ћемо постићи ако му задамо један јачи војнички ударац. Ми политички одржавамо по оближњим селима конференције откривајући његово лице и наличје. Позитивних резултата би било, али народ у њему види моментално јачу војничку силу и зато се боји прилазити к нама, чак шта више и давати нам хране.

Исто тако један од разлога њихове неодлучности приступања у Н.О. борбу, иако су сви објективни услови за то, јест тб, што још Цазин није ликвидиран и што Хуска има углавном под својим утицајем много више котара.

О овоме свему поведите рачуна да не би сјутра морали имати борбу против хиљаду, двије па можда и више наоружане банде.—

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комесар
Шемсо-

Командант
М.³ Абазовић

¹ Табаковић
' Мехо

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА РАСПОРЕД И ДЕЈСТВО НА СЕКТОРУ ФОЧА — САРАЈЕВО И НА ПОДРУЧЈУ ЈУЖНЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ И ЦРНЕ ГОРЕ¹

**ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ**

Стр. ПОВ. бр. СЛ.

11 септембра 1943 г.

у 18 час.

**ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ И
ШТАБУ V ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ И
ШТАБУ X ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИГАДЕ**

1.— У вези наредаба Штаба II Ударног корпуса, бригаде ове дивизије ће имати дејство и рад:

а) IV Пролетерска бригада, под непосредним руководством Штаба корпуса, као маневарска група у области Сарајево — Фоча.²

б) V Црногорска бригада, под непосредним руководством овога штаба, у области Црне Горе, са задатком разбијања четничких банди и мобилизације.

ц) X Херцеговачка бригада: на простору јужне Херцеговине са задатком разбијања четничких банди и мобилизације, под непосредним руководством свога штаба.

2.— Штаб V Црногорске бригаде ће извршити вечерас све припреме за покрет и снабдјети се са храном за неколико дана и бити спреман за покрет на дан 12 септембра у 10 часова. Штабове батаљона позвати сутра у 8 часова на савјетовање.

3.— У прилогу се достављају наредбе Штаба корпуса с тим да се по истима, а нарочито у погледу администрације, предузме све и послови обаве како је то наредбама и предвиђено.

4.— Потписани полази са V Црногорском бригадом у Црну Гору на дан 12 септембра прије подне.

С другарским борбеним поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Командант пуковник
Радован Вукановић

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19/1—1/11, к. 738.

² Види док. бр. 73.

НДРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 12 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ И ДЕСЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПОКРЕТ НА ТЕРИТОРИЈУ ДАЛМАЦИЈЕ¹

ПГГАБ
П БОС. Н.О.У. КОРПУСА
Стр. пов. Бр. 182
дне 12/IX. 1943 г.

ШТАБУ IV И X НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Снаге Народно ослободилачке војске у посљедња два дана ослободиле су већи дио далматинске обале, Приморја и острвља. Ослобођен је Сушак, Нови, Цриквеница, Обровац, Солин, Клис и још нека мјеста, затим острва Хвар, Раб и Вис. У руке НОВ пали су и дијелови Павелићеве морнарице као и талијанске морнарице. Италијански војници предају оружје нашим борцима. Досад је заплијењено преко 2000 пушака, 100 т.митраљеза и толико п.митраљеза.

Код овакве ситуације Врховни штаб је одлучио да са нашим јачим снагама овлада и са осталим гарнизонима у Далмацији. Са Сплитским гарнизonom воде се преговори и вјероватно је да ће Италијани предати власт.

За акције у Далмацији наш Корпус ће дати двије бригаде, а са једном бригадом смијенити положаје III Крајишке бригаде код Бугојна.

У вези наредбе Врховног штаба одређујемо:

Штаб IV НОУ дивизије упутиће своју X и VI бригаду на просторију Цетинске долине, негдје око Врлике. Са бригадама ће ићи и штаб дивизије. Са те просторије хватати везу са штабом I Пролетерске дивизије, који ће доћи са сјевера преко Аржана негдје у околину Сиша.² За ту везу користити и радио станицу. Штаб I пролетерске дивизије привремено ће командовати и са снагама IV дивизије.

Штаб X Дивизије упутиће 3 батаљон IX бригаде на затварање праваца Купрес — Бугојно и давање посаде у граду Бугојну.³ На овоме задатку је била III Крајишка бригада која треба бити смијењена.

¹ Оригинал, писан на машини, цитинцом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 38/1—2, к. 456.

* Види док. бр. 83 и 85.

³ Види док. бр. 138.

Са једним батаљоном IX бригаде и одредским снагама дјеловати на комуникацији Купрес — Шујица и на малованску банду.

X НОУ Дивизија са својим осталим снагама преузима затварање праваца од Б. Луке и контролу над просторијом јужно и сјеверно од Мркоњић Града.

VIII Крајишку бригаду прикупити на просторији Ситница — Чађавица — Ораховлани, одакле ће дијелови ове бригаде у колико се не измијени ситуација моћи кренути на просторију Крупа — Бихаћ — Бос. Нови за дејство на комуникацији Б. Нови — Бихаћ. Са VIII бригадом потребно је да остане з. команданта Дивизије.

Покрет снага на одређену просторију извршити одмах по пријему овога наређења, без обзира на предузете евентуалне акције.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	За команданта	Командант
В.⁴ Стојнић	Карановић'''	С.^о Родић

(М. П.)

ч

¹ Веља
⁵ Никола
* Славко

ШТАБ

Н. БОС. Н. О. ХОРВАЦА

Бр. 60

Датум: 14/13 1941г.

ШТАБ IV I A НОУ ДИВИЗИЈЕ

ПОЛОЖАЈ

Снаге Народно Ослободилачке Војске у последња два дана ослободиле су већи део далматинске обале, Приморју и ostrvља. Ослободен је Сушак, Нови, Crkvenica, Obrovac, Solin, Klis и још нека мјеста, затим ostrva Hvar, Rab и Vis. У руке НОВ пали су и дијелови Faveličeвог морнарице као и Италијанске морнарице. Италијански војници предају оруђе нашој борцима. До сад је запленијено преко 2000 пушака, 300 т. митралјеза и толико п. митралјеза.

Код овакве ситуације Врховни Штаб је одлучио да са нашој јашић снагама овлада и са осталим гарнизонима у Далмацији. Са Сплитским гарнизонном воде се преговори и вјероватно је да ће Италијани предати власт.

За акције у Далмацији наш Корпус ће дати Две бригаде, а са једном бригадом смјенити положаје III Крајишке бригаде код Бугојна.

У већи наредбе Врховног штаба одређујемо:

Штаб IV НОУ дивизије упutiће своју I и VI бригаду на просторију Cetinske долине, негде око Vrljike. Са бригадима ће ићи I Штаб дивизије. Са те просторије хватати везу са Штабом I Пролетерске дивизије који ће доћи са сјевера преко Арђана негде у околину Sinja. За ту везу користити I радио станицу. Штаб I пролетерске дивизије привремено ће командовати и са снагама IV дивизије.

Штаб I Дивизије упutiће 3 баталјон II бригаде на затварање правца Kupres-Bugoјно и давање посде у граду Бугојну. На овоме задатку је била III Крајишка бригада која треба бити смјенјена. Са једним баталјоном II бригаде и одредакима снагама djelovati на комуникацији Kupres-Sujica и на Малованску Бану.

I НОУ Дивизија са својим осталим снагама преузима затварање правца од B. Lake, и контролу над просторијом јужно и сјеверно од Mrkonjić Grada.

VIII Крајишку бригаду прикупити на просторији Sitnica-Cadavica-Crahovljani одакле ће дијелови ове бригаде у колико се не измени ситуација моћи кренути на просторију Krupa-Bihac-Bos. Нови са дејство на комуникацији B. L. - Bihac. Са VIII бригадом потребно је да остане у команданта Дивизије.

ПОКРЕТ СНАГА НА ОДРЕДНУ ПРОСТОРИЈУ ИЗВРШИТИ ОDMAH ПО ПРИЈЕМУ ОВОГА НАРЕДБЕНИЈА ИЛИ НА ПРЕДУЗЕТИ ЕВЕНТУАЛНЕ АКЦИЈЕ.

ШТАБ IV I А НОУ ДИВИЗИЈЕ

Политички Комесар,

Stojanovic

Командант,

Stojanovic

Комесар,

C. Stojanovic

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 СЕП-
ТЕМБРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О
БОРБАМА И РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА ОКО ТРАВНИКА,
БУСОВАЧЕ И ФОЈНИЦЕ¹

ШТАБ
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Бр. Сл.
Дне 12. IX. 1943 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Положај

&

Ноћу 7/8 о.мј. једна чета I бригаде спустила се на пругу иза Турбета према Травнику,² гдје је поставила мину. У 6 сати изјугра наишао је воз и мина је дигла локомотиву и један вагон у зрак. Воз је био путнички и цивили који су били у возу пуштени су. — Убрзо је дошао оклопни воз, чета се повукла без губитака.

Три батаљона IV бригаде која су требала да изврше напад на Бусовачу у ноћи 8 о.мј. одустала су од напада,³ јер се непријатељ повукао у само мјесто и организовао добру одбрану. Од непријателске бацачке ватре погинуо је један командир, док су двојица рашена.—

Са сектора Бусоваче два батаљона IV бригаде пошла су на задатак рушеша пруге Лашва — Какањ.

Исте ноћи, 8 о.мј., један батаљон IV бригаде вршио је рушење пруге између ст. Хан Биле и Доца, коју је од 1 до 4 сата порушио на више мјеста. Око 2 сата наишла су два тенка из Травника. Наши су их гађали из протуколских пушака. али без успјеха. Тенкови су се брзо повукли ка Бусовачи. — Конфисковано је 9 товара жита и 3 грла стоке од једног усташе.

Под контролом I бригаде зарушава се цеста Турбе — Јајце и цеста према Комару.

— По најновијим подацима са правца Брода стигло је у ст. Витез појачаше за сектор Травник. Јачина овог појачања није нам још познат⁴. — По једном извјештају говори се о три транспортна воза војске са њемачком командом, а по другом двије сатније.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под рег. бр. 3921.

² Види док. бр. 149.

³ Исто

— Друг Мујо⁴ донијеће собом најновије податке о Сарајеву и околини, као и неке податке о кретању непријатеља комуникацијама. Подаци су нам дошли ноћас. Из њих се види да појачања стижу у Сарајево и да се превози ратни материјал ка Мостару (противавионски топови и мали франц. тенкови). Иако има и добрих података, они још увијек не задовољавају, из њих се не види тачно помјерање непр. војске и у коликом броју.

На основу тих података и приједлога извјесних домобранских војника, постоје добре могућности за вршење акција на сектору око Сарајева. За ове акције требала би једна добра ударна јединица⁵ и ми би, према садашњој ситуацији, могли да пошаљемо свега два батаљона IV бригаде, који не би могли ефикасно да врше задатке. — Било би од велике користи наше задржавање на сектору Фојница — Високо — према Сарајеву ради наше даље пропаганде мобилизације и прихватања људи који излазе из Сарајева и без сигурних и наших веза. Наше везе са Сарајевом су још увијек слабе, што се показује сваки дан, када нам људи излазе и непријатељским везама. Друг Мујо ће вам усмено поднијети извјештај о овоме.

Уколико се Ви слажете, ми би послали два батаљона IV бригаде на поменути сектор, који би могли да изврше неку мању акцију, и са којима би организовали бољу везу са градовима, нарочито по питању изласка људи сигурним путем, чиме би се у исто вријеме могли добити и подаци* о тим људима, те би се онемогућило увлачење шпијуна у наше јединице.

Молимо Вас да нам дате савјете по овоме.

Са другом Мујом шаљемо Словенца авијатичара, који је добровољно прешао из Илијаша. Он је могао доћи са авионом, но, опет грешком људи који су имали са њиме везу, дошао је сам. — Друг Мујо поднијеће Вам извјештај о ескадри авиона (6) и о авијатичарима који су тражили да пређу са авионима на нашу страну, па су премјештени у Загреб.

— Прије три дана прошло је за Сарајево 12 апарата „штука“.

Уз борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Командант, п.пуковник

Матерић

(М. П.)

Мил. Морача

П.С. — Шаљем за Вашу радио службу 20 матрица — које смо послали 20. —

¹ Ковачевић

⁶ Види док. бр. 98.

**ИЗВЈЕШТАЈ СЕКРЕТАРА ОБЛАСНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 12 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ЦЕН-
ТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КПЈ О СТАЊУ У ХЕРЦЕГОВИНИ¹**

ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ К.П.Ј.

Драги другови,

Извијештен сам преко организације у М. да је пала пошта коју сте преко Рамског одреда упутили за нас. Они су је послали по тројици курира који су ухваћени на спавању у близини Лисичића.

Ми смо 7 прошлог мјесеца упутили замјеника команданта бригаде, П² Божовића, са извјештајима за Вас и В.Ш. Он је пошао за Источну Босну, али не знам да ли Вас је тамо затекао. Послали смо зам. коман. да би Вам он и усмено изложио ситуацију у овим крајевима. Вјероватно сте примили наше извјештаје. Ситуација се није у основи измијенила, али има неких нових момената. У овом извјештају ја нећу моћи да Вам прикажем потпуно тачно стање у свим крајевима Херцеговине јер се не налазим уз бригаду и већ преко двадесет дана немамо вијести из неких срезова. Ја сам се тек прије неколико дана дигао из постеље јер већ више од мјесеца лежао сам од трбушног тифуса. Тек сад се опорављам. Налазим се у Столачком срезу.

Почетком пр. мјесеца бригада је концентрисала своје батаљоне, који су били растурени, у циљу да обрачуна са четницима или бар да прокрстари села која су четници држали под својом влашћу. Око 10 пр. м. имали су један јачи сукоб са четницима који су напали бригаду, ту гдје је вршила концентрацију. У нападу је учествовало 4—500 четника. Наши су их разбили. Одмах иза тога бригада је кренула да прокрстари кроз четничка села. Четници су пружили слаб отпор и наши су извршили намјеравани марш без тешкоћа. Успут је требало мобилисати нове борце али одзив је био врло слаб. Већина бораца у тим селима нису пошли са четницима али нису хтјели ни да приђу нама. Ја нисам ишао са бригадом јер сам већ тада био болестан. Послије тога бригада је кренула за Гатачки срез, вјероватно са намјером да разбије тамошње четнике. Баш у то вријеме

¹ Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви ЦК СКЈ, под рег. бр. 5221.

" Петар

стигле су у Столац веће шемачке снаге³ које су у заједници са Талијашша предузеле претрес овог среза јер су били извијештени да се овдје налазе наше снаге. Том су приликом Нијемци потпуно ошвачкали неколико села, одгонећи сву стоку, под изговором да су та села помагала партизане. Све је то одмах отјерано у Мостар.

Крајем прошлог мјесеца стигао је у Столачки срез командант четничког корпуса, Видачић,⁴ са још неким четничким вођама. Силазили су и у Столац и имали неколико састанака са шемачким официрима. Водили су неке преговоре а је ли што било углављено не знако. Послије тога четници су приступили мобилизацији. Вође су са собом довели стотишак истакнутих бандита и почели су силем да мобилишу под пријетшом да ће свакоме ко се не одазове бити запаљена кућа и конфискована имовина. То су и примјером показали. Под тим пријетшама сељаци су се одазивали. Тако су успјели да мобилишу око 600 бораца. Мобилизацију су вршили под паролем да дочекају краља и Енглезе. Том приликом тражили су наше компромитоване другове. Успјели су да ухвате двојицу-тројицу и те су одмах убили. Пошто су се неко вријеме задржали у селима око Стоца четници су кренули у правцу Требиша. Успут су говорили да ће заједно са Талијанима да се боре против Нијемаца. Постоји опасност да им Талијани не предају оружје. Ови четнички покрети испрекидали су нам везе.

Дакле, четници мобилишу нешто милом, нешто силом. Прогоне и тероришу наше другове, пале им куће и др. У контакту су с Нијемцима а сада ће сигурно покушати да од Талијана дигну оружје, што ће им олакшати њихове старе везе са талијанским официрима. Међу сељацима који су наклоњени нама влада велики страх од четничког терора. Услијед тога јако је отежан политички рад. Наши другови који раде на терену врло тешко се крећу. Има велики број села у која уопште не могу залазити. Таква је сада ситуација у Требињском, ЈБубињском и Столачком срезу а вјероватно и у осталим срезовима. Да би се политички рад на терену могао одвијати нормално, ми би морали претходно разбити четнике или у сваком срезу имати нашу војничку јединицу која би онемогућила да четници тероришу наше симпатизере. Чини ми се да би се само тако могао подићи морал наших људи који су још у грозници од прошлог четничког терора. Ми смо покушали са стварањем домаћих,

³ Односи се на јединице Седме СС дивизије. Види док. бр. 153 и 222.

⁴ Милорад

еоских, чета али се на њих не може ослонити баш услијед охпите колебљивости наших симпатизера. Оно бораца који су спремни да се боре против сваког непријатеља мобилисано је у бригаду. Херцеговачка бригада, иако је сад нешто бројно ојачана, неће бити у сташу да сама ријеша горње војничке задатке. Четници ће сада нешто ојачати ако добију од Талијана оружје а послије ће, вјероватно, -опет прићи сарадши с Нијемцима.

Мислим да је Херцеговина у овој ситуацији врло валсан терен за нас с обзиром да је она залеђе Далмације и обале. Четници још нису разбијени ни војнички ни политички, иако је данас шихова снага куд и камо мања него пго је била некада, што показује и ова њихова насилна мобилизација. При свем том, мени се чини да би ово могла бити њихова главна база у будућности. Зато би, по мом мишљењу, требало на терен Херцеговине упутити још неке наше снаге. Чуо сам да је II дивизија заузела Фочу³ али не знам да ли ће она упућивати и што овамо. Карактеристично је да су Нијемци пустили на слободу неке четничке официре које су били интернирали прољетос: поручника Бошковића, Митра Шакоту и друге.

На 15 пр. м. одржан је други састанак Обласног комитета, са сљедећим дневним редом: 1.) Политичка ситуација; 2.) Организационо питање; 3.) Рад по секторима; 4.) Разно. Чланови Обл. ком. дошли су са терена појединих среских комитета гдје су провели од прошлог састанка. На састанку се показало да је рад кренуо напријед и да се сташе побољшало како у погледу броја чланства тако и у погледу политичког рада. Среска руководства су млада али ће моћи да одговоре своме задатку. Два среска комитета имају своју технику и издају редовно вијести. Само у два среза (Невесиње, Гацко) стање још није сређено услијед слабости тамошњих партијаца. Оне чланове Партије који су дезертирали из бригаде и нису се одазвали позиву да се врате у бригаду искључили смо из Партије али ћемо с њима и даље радити, узети их у активе итд. Податке о броју чланства поднијећу у идућем извјештају јер ће се за пар дана одржати [састанак] Обласног ком.

На терен Кошичког среза упутили смо једног друга са задатком да повеже тамошње партијце и да формира срески комитет. Он ће да се повеже са друговима који раде у Прозорском срезу и за та два среза формираћемо окружни комитет јер су мало удаљени од нас. С њима имамо везу.

⁵ Види док. бр. 150.

Најгоре је стање у самом граду М. Провала је потчј пуно паралисала партиски рад. Псмсћне организације: СКОЈ НОО. АФЖ нису захваћене провалом али је њихов рад ослабио усљед паралисања Партије. Пао је секретар досадашњег М.К. али се добро држи. Проваљени и остали чланови М.К. и морали су да се склоне. Утицај наше Партије у граду, који је био врло велики^ био је пољуљан. Сад се тај утицај поново јача, чему нарочито доприносе велики успјеси наше Н.О.В. и повсљни спољни догађаји. Највећу невољу овој* организацији нанијели су дезертери и бивши борци Мостарског батаљона који су се сручили у град. Једно вријеме у граду је било преко 80 илегалаца. Све то било на врату организације. Од њих потекла и провала. Ми смо предузели мјере да се тамошња организација среди. Тамо је отишао један члан Обласног с тим задатком. Од Обласног за сад неће нико остати у граду јер су друг и другарица који би једино дошли у сбзир по некслико пута прсваљени и тешко терећени. Иако у самом граду немамо другога који су способни за руковсдиоце, ипак ћемо некако ријешити питање ове организације. Наредили смо да [се] из града избацују људи за војску и то се врши.

Још нијесмо успјели да организујемо технику Обл. ком. Ту имамо највеће тешкоће како у погледу набавке материјала тако и у погледу смјештаја јер немамо нигдје сигурне територије, нарочито од четника. Јако оскудијевамо с материјалом. Учинићемо све да ријешимо питање технике. Овдје се налази и Махин. Користићемо га при агитпропу који ћемо сада формирати.

Наш рад досад је био сконцентрисан на успоставу и сређивање парт. организације на терену. Сад ћемо моћи осветити пажњу и другим питањима: техника, агитпроп итд.

Обласни комитет С.К.О.Ј. још не постоји јер немамо за то дораслих омладинаца. У сваком среском комитету постоји друг одговоран за тај рад и на терену се ради по линији омладине. Тражио сам од П.К. да нам пошаље два—три друга за Обласни. Ми имамо младих партијаца који би уз нашу помоћ могли одговорити томе, али то су све муслимани, који апсолутно не могу радити на терену. Ако нам П.К. не пошаље никог, ми ћемо онда то питање ријешити с овим с чим располажемо.

Са Далмацијом имамо везу преко Биокова, исто тако са парт. организацијом у Дубровнику.

Не знам гдје се сада налази наш П.К. и како ћу с њим држати везу?

У Мостару је Гестапо врбовао људе који би отишли у партизане са задатком да убију друга Тита. Кажу да их се јавило 19.

Пошто је материјал, који сте Ви послали још из Говзе за Обласни у Херцеговини, пропао, овдашња парт. организација¹ не располаже готово ни са каквим материјалом.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Чокалија"

12-1X-1943.

БР. 72

**ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА И НАОРУЖАЊА ЧЕТВРТЕ
ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ НА ДАН 10 СЕПТЕМБРА
1943 ГОДИНЕ'**

ШТАБ IV. БРИГАДЕ

Положај 12-1X-43. год.

ШТАБУ II. УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

Достављена се бројно сташе људства са списком оружја и муниције за 10-1X-43 год.—

Начелник — мајор
Блажо Марковић

(М. П.)

¹ Угљеша Даниловић

^{^ 1} Оригинал, писан плавим мастилом, ћирилицом, налази се У архиви Војноисториског института под рег. бр. 39—1/Н, к. 738.

П Р Е Г

Бројног стања и наоружања IV Пролетерске

Редни број	Јединица	По списку		У расходу		На лицу		Свега по списку	Пушака			Пуш. митр.		Мит.	
		Мушких	Женских	Мушких	Женских	Мушких	Женских		Југослов.	Талијански	Машингев.	Југослов.	Талијански	„Шарац“	Тешки
1	Штаб бригаде	23	7	—	—	23	7	30	8	2	3	—	—	—	—
2	Пратећи вод	20	7	2	—	18	7	27	18	3	—	—	1	—	—
3	I батаљон	127	24	17	3	110	21	151	99	10	—	2	—	1	—
4	II батаљон	119	27	7	1	112	26	146	91	13	—	2	1	—	—
5	III батаљон	132	24	6	1	126	23	156	90	11	1	5	—	—	—
6	V батаљон	109	18	14	1	95	17	127	67	11	3	3	1	—	—
7	Пратећа чета	21	5	3	—	18	5	26	17	—	—	—	—	—	1 (ш)
8	Интендантура	45	15	—	—	45	15	60	32	5	—	—	—	—	—
9	Бригадни санитет и особље болн.	30	22	—	—	30	22	52	13	—	—	—	—	—	—
	С в е г а	626	149	49	6	577	143	775	435	55	7	12	3	1	1

%

Л Е Д

бригаде да дан 10-IX-1943 године

Бадача	Револвера	Муниција									Бомби		Коња	
		за пушку			за пушком.		за мит.		За баџач	За револвер	Дефанзив.	Офанзивне	Јахаких	Товарних
		Југослов.	Талијански	Машингев.	Југослов.	Талијански	"Шарац"	Тешки						
—	25	170	40	300	—	—	—	—	—	280	16	1	8	4
—	12	520	80	—	—	80	—	—	—	130	14	—	—	3
—	31	2475	160	—	300	—	250	—	—	168	26	13	4	7
—	34	2250	200	—	300	200	—	—	—	320	27	10	3	9
1 лак.	14	3250	240	100	1650	—	—	—	27	160	72	26	3	7
—	20	1086	147	240	654	300	—	—	—	188	21	15	4	10
1 (г)	10	580	—	—	—	—	—	2900	61	120	13	7	—	14
—	16	600	80	—	—	—	—	—	—	140	4	11	5	16
—	20	350	—	—	—	—	—	—	—	210	3	2	10	8
2	182	1281	947	640	2904	580	250	2900	88	1716	196	85	37	78

Начелник, мајор
Блажо Марковић

(М. П.)

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
ОД 13 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА
ЗА НАИИД НА ТРНОВО¹**

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
13. IX. 1943 год.
У 13 часова

ШТАБУ . . . БАТАЉОНА

Подаци о непријатељу:

У Калиновику нема окупаторских снага. На комуникацији Калиновик — ЈЗарајево до закључно Д. и Г. Которца нема окупаторских снага. У Добром Пољу има мали број милиционера муслимана, док у Трнову има око 200 милиционера са нешто аутоматског оружја.

Наша бригада добила је задатак да у заједници са II Далматинском бригадом ликвидира непријатељска упоришта Добро Поље и Трново и то II Далматинска бригада Добро Поље, а наша бригада Трново.²

Ради извршеша предшег

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Бригада ће са просторије на којој се сада налази извршити покрет и то:

Десна колона, у чији састав улазе II и V батаљон, правцем: с. Високовићи — с. Прибисалићи — Вучија Глава — Града Бр. — Колаковићи — с. Мојковићи — с. Унуковићи. По доласку ова два батаљона размјестиће се у с. Мојковићи и с. Унуковићи.

Полазак батаљона из с. Високовићи биће данас, 13 ов. мј., тачно у 21 час, до кога времена батаљони треба да се прикупе на одређеном мјесту.

Командант колоне биће мајор Нико Стругар, замјеник команданта ове бригаде.

Лијева колона, у чији састав улазе: I и III батаљон, Пратећа чета, интендантура и болница, правцем: с. Високовићи — с. Осија — с. Варош — с. Поповићи — с. Варизе.

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/1—1/И, к. 738.

² Види док. бр. 86.

По доласку на ову просторију јединице ће се размјестити и I батаљон, Пратећа чета и интендантура у с. Варизе, а III батаљон и болница у с. Поповићи.

Штаб бригаде налазиће се у с. Поповићи.

Командант ове колоне биће мајор Блажо Марковић, начелник Штаба ове бригаде.

Полазак ове колоне биће данас, 13 ов.мј., тачно у 19 часова са зборног мјеста из с. Осија, до кога времена имају бити све јединице на одређеном мјесту.

Овај покрет треба извршити ноћу између 13/14 ов.мј.

2.— 14 ов.мј. бригада ће продужити покрет са просторије на коју је стигла, са задатком напада и ликвидације варошице Трново и то:

Десна колона правцем: с. Унуковићи—Игриште (к. 1451) — Лијесков Дол — Ћешина Страна. По доласку у Ћешину Страну један батаљон без коморе упутити преко: Оштрилак — к. 1037 — с. Бистрочај — Врела, са задатком напада на Трново са сјевероисточне стране у правцу школе и цркве; Други батаљон упутити правцем: с. Шишићи — с. Ријека — с. Јелачићи — с. Иловице — цеста Трново — Сарајево око шуме Храстовац — Селиште. Овај батаљон би имао задатак да затвори пут Трново — Сарајево и на овом простору што је могуће више разруши цесту, постави препреке итд.

Полазак ове колоне из с. Унуковићи биће сјутра 14 ов. мј. у 14 часова, тако да V 18 часова буду на линији Оштрилак — с. Ријека, одакле ће одмах продужити покрет, односно напад на варошицу.

Лијева **колона** правцем и то: I батаљон, чета пратећих оруђа, Штаб бригаде и бригадно превијалиште: с. Варизе — В. Њиве — к. 1248 — к. 1341 — Буздухаш (к. 1326) — Бич (к. 1215) — с. Башци, одакле ће I батаљон и чета пратећих оруђа продужити напад јужним дијелом с. Бистрочај на град са источне стране (падинама Лисичшака).

III батаљон, интендантура и болница из с. Поповићи кренуће правцем: долина рјечице Троглав — Комарни Дол — Троглав — Мушанов Гроб — Вис (к. 1260) — с. Широкари, с тим што ће III батаљон продужити напад на варошицу са јужне стране (на бившу аустриску касарну).

На просторији Мушанов Гроб — с. Башци ова колона мора бити најкасније до 18 часова. одакле ће продужити напад на град.

3.— По заузећу варошице издаће се наређеше о размјештају бригаде на новој просторији. Да не би било го; милаља и нереди по заузећу Трнова, батаљони који уче-

ствују директно у нападу размјестиће се и то: III батаљон у самој варошици, с тим да заведе правилну гарнизонску службу. I батаљон ће се одмах повући у с. Бистрочај, а батаљон десне колоне који буде учествовао директно у нападу повући ће се у с. Врбовник. Интендантура и болница продужиће одмах покрет за с. Бистрочај код I батаљона. У току 15 ов. мј. до подне батаљони ће добити наређење за нови размјештај, који треба да изврше истог дана до 20 часова.

4. Штаб бригаде кретаће се са I батаљоном, а за вријеме напада налазиће се у с. Бистрочај.

Хируршка екипа и бригадно превијалиште налазиће се у с. Бистрочај за вријеме напада.

5. Бербени знаци за 13/14 св.мј. Правац—Рајловац
за 14/15 -,,- Побједа—Близу
за 15/16 -,,- Маневар—Група

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За политичког комесара
М.³ Јовићевић

Командант п.пуковник
Љуб. Вучковић

¹ Мило

**ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРИНАЕСТЕ
БРИГАДЕ ШТАБУ ДЕСЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О ИЗВЕДЕ-
НИМ АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 28 АВГУСТА ДО 13
СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹**

ШТАБ
ХШ К.Н.О.У. БРИГАДЕ
Број: 20/43
од 13. IX.1943 године.

ШТАБУ Х К.Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Положај

Достављамо вам извјештај о извршеним-акцијама наших јединица за вријеме од 28.VIII. до 13.IX.1943 године.

28.VIII.1943 год. јединице I батаљона држале су положај у Крухарима. Непријатељ² је кренуо са Санског Моста према Крухарима у јачини око 120 војника, наше снаге дочекале су непријатеља и разбиле га. Непријатељ је имао неколико рашених. Док на нашој страни био је 1 рањен.

2.IX.1943 год. јединице II и III батаљона водиле су борбу у селу Трамошњи, засеок Берегменица³ и Ђаковићи са Нијемцима, усташама и четницима.⁴ Заробљено је 9 Нијемаца и 2 четника. Док је убијено 20 Нијемаца и 1 четник, а 25 рањено. Заробљено је 3 пушкомитраљеза („шарца“), 8 пушака, 1 стројница, 5 пиштола, 1 сигнал. пиштољ, 15 мина за бацач, 2.000 ком. пушчаних метака, 8 ком. ђебади, 8 ком. шаторских крила, 6 товарних коња и непгго ратне спреме. Наши губици 1 мртав и 3 рањена.

6.IX.1943 год. јединице II батаљона у селу Кекићима успјеле су да ухвате 6 непријатељских жандара, од којих је 5 са оружјем а 1 без оружја.

Остале дане, тј. 7, 8, 9, 10, 11 и 12, сва три батаљона била су у покрету и држали покретне положаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Обрад^Г

(М. П.)

Командант
Милан Н. Зорић

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/2, к. 853.

² Поред дијелова Треће горске пуковније у Санском Мосту налазиле су се и јединице 373 њемачке дивизије. Види док. бр. 157.

³ На карти 1 : 100.000 није нађено.

⁴ Види док. бр. 27.

⁵ Стишовић

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ШТАБУ ПЕТЕ НОУ БРИГАДЕ О ПОКРЕТИМА И АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 23 АВГУСТА ДО 13 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ II БАТАЉОНА
V К.К.Н.О.У. БРИГАДЕ
13.IX.1943 год.

15-дневни извјештај о
војним акцијама и
раду доставља —

ДРУГ. ШТАБУ V К.К.Н.О.У. БРИГАДЕ

Достављамо вам 15-дневни извјештај о војним акцијама и раду овог батаљона од 23. [VIII] до 13.IX.1943 год.

29.VIII. двије чете овог батаљона имале су покрет од Подбрђа до Челинца, истог дана протјерани су четници из села Опсјечког и Вршана, исто вече извршен је напад на непријатељско упориште Челинац, непријатељ је дао јак отпор из утврђених положаја са аутоматским оружјем и бацачем мина, жртава није било.

30.VIII. Батаљон на положају Опсјечко — Липовац, положај против четника и Хрвата, исто положај у Јошавки и Црном Врху гдје је била затворена цеста до Челинца. У вечер је вршен фингиран напад на Челинац.

31.VIII. Батаљон на положају Опсјечко — Липовац, непријатељ је патролирао са два тенка цестом Челинац — Котор Варош и Челинац — Јошавка. На цести Челинац непријатељ је заробио два наша коња и једног убио, који су ишли у млин. Предвече три авиона бомбардовала су наше положаје; жртава није било.

1.IX. Батаљон у покрету са положаја Опсјечко на положаје Подбрђе — Забрђе са задатком затварања цесте Челинац — Котор Варош; борбе није било.

2.IX. На положају Подбрђе — Забрђе; борбе није било.

3.IX. Исти положај, борбе није било.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10—6, к. 869.

4. IX. Исти положај, предвече долазе три авиона, гдје бомбардују наше положаје и митраљирају, имамо лакше рањеног друга Арсенића Николу, рањен од авионске бомбе.

5.IX. Исти положај, борбе није било. На вечер истог дана одржана је културна приредба у Котор Вароши.

Од 6. до 7. Батаљон у покрету са положаја Подбрђе до Масловара. од Масловара — Клупе — Чечава.

8.IX. Батаљон у покрету из Чечаве до Калошевића. Истог дана у вези акције на Теслић.- батаљон врши акцију на Стражаницу и Врела. непријатељ је дао јак отпор са утврђених положаја, гдје акција није успјела. А док са осталих положаја непријатељ је протјеран, заробљено је 4 домобрана, 3 карабина, 300 метака и једна бомба. После протјераног непријатеља једна чета истог батаљона спушта се на пругу Добој — Теслић, руши три километра пруге и један бетонски мост. Остале двије чете заузимају положај од Јелаха и Крижа; у овој акцији са наше стране жртава није било. а у непријатеља непознато.

9.IX. Батаљон у засједи према Крижу и Јелаху, непријатељ патролира са четири тенка до ближе наших положаја. Истог дана покрет према Теслићу у вези поновног напада на Теслић.

10.IX. Батаљон у покрету од Теслића до Калошевића, и држи положај од Крижа до Јелаха. Исту вечер вршимо акцију на Криж, непријатељ је побјегао.

11.IX. Батаљон на положају према Крижу и Јелаху.³ Непријатељ са пет тенкова и једном бојном надире према нашим положајима у два правца, од Крижа и Јелаха. Тенкови су продрли цестом за Теслић, иако смо тукли противтенковском пушком. Непријатељска пјешадија наступа под заштитом артиљериске ватре према нашим положајима, снаге нашег батаљона примају борбу са снагама II Бригаде и прогоне непријатеља у панично бјекство према Јелаху. После протјераног непријатеља хитан покрет са нашег положаја према Станарима. Истог дана новопримљени младић Ибро Хађалић несретним случајем ранио је друга из овог батаљона Душана Лазића, који је након осам сати умро. Ибро Хађалић побјегао је у непознатом правцу.

12.IX. Батаљон у покрету од Станара према ријечи Босни,¹ у вези пребацивања наших снага преко ријеке Босне. У покрету према одређеном правцу наишли смо на четничку засједу у селу ЈБескове Воде, снаге нашег бата-

² Види док. бр. 47, прим. 2.

⁵ Види док. бр. 92.

⁴ Исто

љона примиле су борбу и наставиле протјеривати четнике у правцу Љескових Вода, Буковице и Станова, ухватили смо једног четника... нађено код него 80 ком. метака и војничко одијело. Исту вечер снаге нашег батаљона спуштају се на пругу Добој — Дервента, кидају пругу на три мјеста и дижу у ваздух два бетонска моста. Послије извршеног задатка снаге нашег батаљона врше акцију на жељезничку станицу Руданка. Акција није успјела ради јаког отпора из блиндираног воза и самих утврђења око станице.

Одржано је војно савјетовање са командним кадром пред акцију [на] Теслић, говорено је о важности акције и дате су упуте за извођење акције и указивано на недостатке у војничком погледу.

У протеклих 15 дана јавила су се у наше редове добровољно три друга.

Дезертирало три, и то Станојевић Мирко из Лијевче Поља и Јовица Кос и водник штабовског вода Раде Међед из Козаре.

У овом батаљону исхрана била је добра, док обућа и одјећа била врло слаба.

Команде чета извршавају наређења штаба батаљона добро.

Културно-просвјетни рад у овом батаљону оживио је. Војнички живот у овом батаљону добар.

Морал и дисциплина код командног кадра и бораца је добар, а код новопримљених другова није на довољној висини, али се настоји да се поправи.

Однос између војске и становништва на сектору гдје се ми налазимо врло добар. Сем оних села гдје је непријатељ[ски] расположено према нама.

У овом батаљону командног кадра има потпун број.

На овом терену гдје се ми налазимо ситуација је оваква: Четничке групе Малића још лутају по овом терену и налазе се још на неким чукама, и припуцавају на наше мање снаге. Народ је већином за нас и доста расположен према нама.

Сташе код непријатеља непознато, због тога што су сви гарнизони далеко од нас.

Занимање, егзерцир, и све војне вјежбе врше се по плану кад год има вријеме.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Перо

Зам.
Команданта

ЛЗВЈЕШТАЈ ШТАБА РАМСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13
СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
БРИГАДЕ О РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У
ДОЛИНИ НЕРЕТВЕ¹

ШТАБ РАМСКОГ
Н.О.П. ОДРЕДА

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Положај

Извјештавамо вас о стању непријатељских гарнизона на прузи Сарајево — Мостар и цести Рама — Прозор.

Од Сарајева до Иван Планине осигуравају пругу усташе жељезничке бојне. Гарчин и Пазарић уз наведене усташе осигуравају и СС-овци. На Иван Седлу налази се сатнија домобрана. У Брадини има нешто усташа. Лукач [мост] држе СС-овци, простор око моста је миниран. Бункере у Брђанима запосјели су СС-овци, док се на положајима повише Брђана налазе домобрани. У Подорашцу има мало СС-оваца, а појачаше им стиже из Кошица.

Коњиц — у њему се налази једна сатнија СС-оваца и једна сатнија домобрана. Сам град и улазе у град држе СС-овци,² док су у бункерима око града и на положајима домобрани.

На прузи од Коњица до Дрежнице налази се једна домобранска пуковнија. Осигурање на мостовима (малим) од Коњица према Лисичићима дају домобрани са по једним пушкомитраљезом. На Крвавом Пољу налази се једна стална засједа СС-оваца у једном жбуну. У Лисичићима има 30 домобрана и 40 СС-оваца. У Острошцу се стално налази једна сатнија домобрана, од тих је побјргло 11 са једним митраљезом. На станици Рама има 60 СС-оваца и једна сатнија домобрана. На мосту ниже Раме има 15 домобрана.

У Јабланици је највећи непријатељски гарнизон на прузи Сарајево — Мостар, ту је сконцентрисано око 600

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/1—8, к. 707.

* Односи се на јединице њемачке Седме СС дивизије „Принц Еуген“. Види док. бр. 159.

домобрана и 150 СС-оваца.³ У Јабланици је и команда те јуковније. На простору од Јелачића до Дољанке поста&Дљене су мине, а такођер је миниран и простор око бункера изнад споменутих положаја. На жељезничком мосту испод Јабланице дају осигурање 15 домобрана, на тунелу иза моста 15 СС-оваца. На Бачини има 26 домобрана, на Прењу 140. У селу Доња Јабланица налази се 70—100 домобрана! У Алексину Хану има 100 домобрана и 700 СС-оваца, у Грајбовици 30 домобрана. у Дрежници једна сатнија домобрана. На прузи од Дрежнице до Мостара има 150 домобрана. У Мостару је стање непријатељског гарнизона промјенљиво.⁴

СС-овци с пруге од Брадине до Коњица већ су добили јуковрет према Јадрану, а говори се да ће ићи сви са споменуте пруге.

Прозор — Гарнизон броји 360 СС-оваца," од којих • 60 фингирају као четници, те су извјесили и четничку заставу. Разлике у одијелу ни у чему нема. Опет напомињемо! да је околни простор сав миниран. Около града плету дво-струки ред жице. бункере спајају, а за рад употребљавају све што је способно, па и жене и дјецу. Имају 8 тенкова, 1 један тешки и 3 лака бацача, 150 коња. 4 камиона, 3 мото-цикла. 4 тенка су укопана и маскирана као бункери. На Горици стање је исто, остале појединости из пријашњих извјештаја познате. Према Шћиту излази преко дана војска уз пратшу тенкова.

Намјере непријатеља су дефанзивне нарави и непријатељ је све ове мјере псдузео да што боље осигура за себе важну комуникацију Сарајево — Мостар у вези са догађајима у Средоземљу и Далмацији напосе.

Дознали смо да се је 10-ог о.м. развила жестока борба ју од Чапљине до Метковића између Нијемаца и Талијана* који су отступали према мору, те су за собом рушили пругу] и мостове на свим комуникацијама и палили магацине.

Из Јабланице је такођер дезертирало нешто домобрана, а морал је код свих врста непријатељских војника - поколебан и међу њима влада паника.

' Исто

' Поред штабова Седме СС дивизије „Принц Еуген“, Шесте пјешачке дивизије и Прве домобранске јуковније у Мостару су се налазили и њихови дијелови као и извјесне оружничке снаге. Види док. бр. 198 и 200.

⁶ Односи се на јединице Седме СС дивизије „Принц Еугек“. Види док. бр. 151, 153 и 162.

На Борцима је основан одред. Организатори су **Мостарци**. Одред је разоружао посаду у централу на Љутој код Коњица.

С. Ф. — С. н.

Куте 13.IX.43.

Пол. ком.
Матијанић⁶

(М. П.)

Командант
отсутан

П.С.⁷ Извијестите нас на вријеме о свом евентуалном покрету и да ли ће вас ко смијенити.

БР. 77

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 14 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ СЕДАМНАЕСТЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА НАПАД НА ГРАДАЧАЦ И БОСАНСКИ ШАМАЦ¹

ШТАБ
I БОС. НОУ КОРПУСА
Стр. Пов. бр. 97/43
14. IX. 43 године
у 14.30 часова

ЗАПОВИЈЕСТ

(Секција: Дервента, Тузла разм. 1:100.000)

Ситуација: Четничке снаге на Требави налазе се у распадању. Већим дијелом ови четници улазе у састав нашег Требавског партизанског одреда, док се један дио око **400** налазе на простору Бецањ (Станић Ријека) са 200 пребачених озренских четника. Морал ових четничких снага (Бецањ) је слаб, између четника и њихових вођа долази до чешћих несугласности и свађа.

" Ивица

* На оригиналу дописано машином, латиницом.

¹ Копија оригинала, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под. рег. бр. 7/1—1, к. 407*.

Добој: Јачина окупатора око 2 сатније Нијемаца, 1 батерија топова, 4 тенка и 1 бојна легије. Морал ових снага поколебан.

Градачац и Босански Шалац: Посада ових гарнизона је: слабији легионарски дијелови наоружани су пушкама, неборбени, наклоњени нашој борби. Посавски четници у јачини од око 1.000 бораца, неорганизовани, распоређени на простору Слатина — Обудовац — Г. и Д. Жабар, већим дијелом нерасположени за борбу са нашом војском.

Брчко: Сједиште домобранске пуковније, Ловачког здруга са једним артиљеријским склопом чији се дијелови налазе на лијевој обали ријеке Саве. У свему јачина пјешадије креће се од око 1.200 до 1.500 војника. Према прикупљеним подацима у Брчком моторизације нема. Борбеност ових снага је попустила као и дисциплина услед повољног развоја ситуације, како спољне, тако и унутарње код Савезника и успјеха наше Народно-ослободилачке војске.

У циљу заузимања непријатељских гарнизона Градачац и Босанског Шамца, као и разбијања посавских четника-

Н а р е ђ у ј е м :

1. Источна колона
XVII Бос. Ист. дивизија
састав 2 бригаде и
једно против-колско
одјељење топова

1. Напад једном бригадом са линије положаја Модрича — Скугрић и то правцима:
а) Модрича — село Милошевац — Црквина — Босански Шамац са задатком заузећа Шамца. По заузећу Босанског Шамца продужује напад правцем Босански Шамац — Ново Село — Слатина — Обудовац, са задатком разбијања и уништења четничких снага на простору Слатина — Обудовац. Маневар, обухват лијевим крилом, пресијецајући отступницу четника ка ријечи Сави.

б) Скугрић — Градачац, са задатком заузећа Градачаца, а по заузећу овог продужити правцем Градачац — Трамошница, — Г. Жабар — Д. Жабар, са задатком раз-

⁵ Види том IV, књ. 18. извјештај III Корпуса од 16.X.1943 године.

бијања и уништеша четника на простору Г. и Д. Жабара.

Одржавати тијесну везу између колоне са правца Босански Шамац — Обудовац и Градачац — Жабар.

Са II бригадом поставити се на простору Модрича — Копривна — Врањак — Д. Њива — Скугрић, са задатком затвараша правца из долине ријеке Босне, а у случају потребе садејствовати II Крајишкој бригади на простору Осјечани — Скиповац, односно Градачац — Жабар.

Везу одржавати са II Крајишком бригадом преко Палежнице, а са«бригадом која оперише на правцу Градачац — Жабар преко Градачаца.

По извршеном задатку јединицу која оперише у Посавини задржати на просторији Слатина — Обудовац — Жабар, обезбјеђујући се потребним дијелом снага од Брчког.

2. Западна колона

командант друг Станић³

састав: II Крајишка бригада

2. Поставиће се на простору Сјенина — Д. Палежница — Живковићи — Скиповац, са задатком затвараша правца и то: Добој — Бецаш — Осјечани, Станић Ријека — Лукавица — Палежница, Бријесница — Станови — Брђани и правца Грачаница — Брђани.

Бригада ће се обезбиједити потребним дијелом снаге на положајима Геров Гај — Зољин Вис (к. 527) — Вис (к. 521). Везу са бригадом VII дивизије на простору Д. Њива — Модрича одржавати са јачим патролама преко Г. Палежнице.

У случају потребе друга линија одбране биће на линији положаја Седло (к. 504) — к. 586 — Сплетена Липа — Ковачева Коса (к. 640) — Кланац — извор Краљуша.

3. По заузећу Босанског Шамца и Градачаца Штаб XVII Источнобосанске дивизије у договору са теренским друго-

' Драган

вима успоставиће нашу власт у поменутиим мјестима. Исто-
ремено извршити мобилизацију људства за попуну наг-
јединица, све новомобилисане упутити у мобилизацио-
центар Д. Скугрић.

4. Почетак напада биће ноћу 14—15 о.мј., а час напада за
источну колону одредиће штаб XVII дивизије.

5. Борбене, уговорене знаке, мјесто дивизијског саните
знак за присуство непријатељске моторизације, као и план
за одбрану од исте предвидиће команданти колона својом
заповијешћу.

6. Исхрана јединица биће на подручју својих положаја, од-
носно на правцима напада, водећи рачуна да првенствено
храна буде прибављена од непријатеља наше борбе.

7. По један примјерак заповијести као и извјештај о завр-
шеној операцији доставл>ати овом штабу што прије.

8. Штаб Корпуса по заузећу Градачца премјестиће се у
село Вида, сјеверо-западно од Градачца, гдје и извјепггаје
доставл>ати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Начелник Штаба
пуковник

Командант
генерал-мајор

**ИЗВЈЕШТАЈ ДЕЛЕГАТА ШТАБА ДРУГОГ БОСАНСКОГ
НОУ КОРПУСА ОД 14 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ
КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ И СТАЊУ У ПЕТРОВАЧКОМ
БАТАЉОНУ И ДРВАРСКОМ НОП ОДРЕДУ¹**

ДЕЛЕГАТ ШТАБА П БОС. Н.О.У. КОРПУСА

Број: СК 35 Стр. Пов.
Дне 14-IX-1943 године
Положај

ШТАБУ П БОС. Н.О.У. КОРПУСА

Положај

I Дана 13 ов. мјесеца одржао сам састанак са Штабом Дрварског НОП одреда. Главна пажња на састанку била је посвећена питању активизације одредских јединица те питању везе са непријатељским гарнизонима и организацији преласка легионара из тих гарнизона на нашу страну.

Будући прелазак легионара на нашу страну на сектору Дрварског одреда добија све масовнији карактер, наредио сам штабу Дрварског одреда да том питању у овим моментима посвети нарочиту пажњу те да са своје стране потпомогне и организује пребјегавање што већег броја легионара. Да би се то постигло препоручио сам им да преко веза, које имају са појединим легионарима у разним гарнизонима, истима шаљу директиве те по могућству да преко истих организују унутар гарнизона од неколицине најбољих легионара „војне комитете“. Задатак тих комитета био би одржавање везе са нашим јединицама, окупљање око себе што већег броја легионара, спремаше атентата на шемачке официре те организација масовног преласка легионара на нашу страну. Будући да се у гарнизонима врло брзо мијењају, бити ће потребно радити брзо. Уколико стварање војних комитета не буде из тих разлога могуће, тај ће се рад, по већ наведеним питањима, у главном одвијати преко појединаца.

До сада је Дрварском одреду од 1 ов. мј. предало се из гарнизона Бихаћ, Крњеуша и Вакуф 156 легионара. Тај број сваким даном се повећава. Легионари који су до сада пребјегли углавном су из „Тигар“ дивизије. Исти су са со-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/1—6, к. 456.

бом донијели укупно око 120 пушака, 9 „шараца“, 2 мал» бацача, 1 тромблонску пушку, 10.000 метака, 10 пиип 8 шмајсера и остале ратне спреме.

На сектор Петровац — Бихаћ отишли су замјеник комесара Одрета и шеф обавјештајног ОЦ одреда и исти ће тамо порадићи између осталог и по питању преласка легионара.

У ноћи 10 и 11 ов. мјесеца Петровачком батаљону пребјегло је 50 легионара. Штаб тога батаљона, иако је имао наређеше Штаба одреда да све пребјегле легионаре упућује у Штаб одреда заједно са шиховом ратном спремом и одијелима, све легионаре је свукао осим двојице и тада их послао Штабу одреда. Сам поступак према тим легионарима изгледа да није био најбољи јер су четворица од ших у ноћи од 11—12 побјегли према Санском Мосту . . .

У Дрварском одреду бити ће потребно формирати минерски вод који би се састојао од три минерске групе, свака у јачрши од 5—6 људи. Водник би руководио водом. Док би свака група имала свога шефа који [би] за свој рад и за рад своје групе одговарао воднику, а водник за цјелокупни рад вода директно Штабу одреда. Двије минерске групе за сада би дјеловале на прузи Бихаћ — Босанс Нови, а једна на цестама Оштрељ — Петровац. Кулен Вакуф — Лапац и другим, којима се непријатељ служи. Минерске групе у главном би дјеловале самостално а главни задатак био би им псставлаше нагазних мина на прузи и на цестама. Када би дозвољавале могућности, поједина група дјеловала би и у заједници са којом јединицом. У том случају задатак групе био би минираше пруге. гдје би иста јединица правила засједу, рушешем моста [и] другог објекта којег би дотична јединица заузела итд.

Да би се могло извршити формираше минерског вода, потребно би било да се пошаље један друг који је свршио минерски курс те који би оспособио другове, а уједно вршио дужност водника минерског вода. Дјеловаше ових минерских група успјешно би ометало непријатељски саобраћај и наносило му велике материјалне штете.

Ударни батаљон Дрварског одреда још увијек се налази са X бригадом на сектору Грахово — Книн.² Писао сам Штабу X бригаде да чим батаљон не буде више неопходно потребан на том сектору, истога упути у састав одреда. По повратку тај батаљон по свој прилици дјеловаће заједно са Петровачким батаљоном на цести Петровац

Види док. бр. 61.

Оштрељ са задатком да се чим више онемогући веза **Оштреља** са Петровцем.

Остале снаге Дрварског одреда остају на својим сталним секторима и извршиће низ фингираних напада на непријатељске гарнизоне да би на тај начин омогућили лакше пребјежаваше легионара на нашу страну.

У случају да се укаже прилика да би се могао извршити ^{ши}напад на који од гарнизона на сектору Дрварског **одреда**, тада **ће** се пребацити тамо и извјесне снаге Граховског одреда.

Штабу Дрварског одреда издао сам наређење да све легионаре који пребјегну на нашу страну задрже један до два дана те да исто вријеме политичким радом са шима настоје што већи број истих да придобијају да одмах ступе у редове НО војске. Оне који добровољно остаку да до даље наредбе упуте у јединице свога одреда, а оне који желе ићи у своје крајеве упуте преко ослобођеног територија. Прије поласка легионарима нека на лијеп начин приђу и растумаче им потребу да своје одијело и осталу војну спрему оставе, што у главном, како се до сада видило, сви легионари који одилазе учине доста радо. Умјесто војничких одијела и ципела легионарима **ће** се дати опанке и старији капут и хлаче, која роба не смије бити превише подерана.

Уколико овакав став према легионарима није исправан. јавите нам.

Да би се побољшало питаше везе којем се у одредима не посвећује скоро никаква пажња, прићи **ће** се формирашу десетина за везу. У ту сврху потребно је да нам доставите сигнални кључ за рад са барјачићима. Сваки одред, тј. Граховски и Дрварски пронаћиће способног друга, што неће бити тешко, који **ће** на себе преузети дужност да обучи 10 другова у сигнализацији са барјачићима. Да би се избјегло непотребно расипаше људства, сама обука у сигнализацији вршиће се при штабу одреда, а другови који буду свршавали тај курс служити **ће** уједно код штаба одреда у заштитници. Свака сигнална десетина налазити **ће** се директно под командом штаба одреда, који **ће** исту или дио исте додјељивати јединицама за вријеме акција, према потреби. Касније се може прићи формирашу батаљонских десетина за везу.

Будући да је одредима непотребан телефонски материјал (кабл, телефон и др.), потребно би било издати наређење свим одредима да по заробљавању истог материјала од стране њихових јединица тај материјал одмах достављају Штабу Корпуса који **ће** исти доставити јединицама којима **ј**^а потребан.

Питању војнога судства како у одредима тако изгледа и код позадинских војних власти на овом сектору не посвећује се никаква пажња, било би потребно да се по том питању пошаљу детаљне директиве како штабовима одреда тако и командама подручја. Војни судови по правилу морали би да подносе извјештаје свом вишем војном суду или „Војно-судском отеку“ свога вишега штаба, који би рад истих судова контролисао.

Војно-позадинске власти, команда подручја и команде мјеста препуштане су саме себи и апсолутно немају ауторитета. Однос команде подручја према штабу одреда није регулисан те врло често долази до разних трзавица између истих. Команде мјеста препуштене су саме себи, дјелују како саме знају и умију.

На сектору Петровачког батаљона из села Бјелајца налази се у четницима око 30 људи. Против истих нису предузете никакве мјере већ је мјестимично вршена конфискација али у веома малој мјери. Било би потребно против истих четника предузети строжије мјере. Мишљења сам, а с тим се слаже и Штаб Дрварског одреда, да се најокорелијим бандитима међу њима, којих има неколицина, конфискује читава имовина, спале куће и протјерају фамилије, док да се против колебљиваца који су у четнике отишли из страха пред непријатељем да би сачували куће и фамилије не предузима ништа, већ да им се упутити позив да се врате кућама. Са овим би се у њиховим редовима направио раздор и створили услови за повратак истих.

12 ов. мј. побјегао је из Дрвара у четнике један цивил а заједно са њиме и један партизан. Исти су побјегли из страха, будући да су са четницима, како је то доказано, одржавали везу. Против двојице требало би поступити најстрожије, то јест фамилије им протјерати а цјелокупну имовину заплијенити.

Како штабовима одреда тако и команди подручја било би потребно послати детаљне директиве по питању става према четницима, будући да се у њиховом раду по том питању врло често очитује опортунизам.

Ударни одред дјелује још увијек на сектору Црни Врх али без видних резултата. Сутра ће одред по мом наређењу доћи у Прекају, гдје ће се људство два до три дана одморити а за то вријеме одржаћемо конференцију командног кадра. Бројно стање тога одреда износи сада 76 другова и исто ће бити потребно повећати на 90. То ћемо учинити на тај начин што ће Команда мјеста Прекаја, која је мобилисала око 40 другова, исте упутити Дрварском одреду,]

а Дрварски одред упутиће 14 другова наоружаних оружјем, које су донијели легионари, за Ударни одред.

Бројна сташа и наоружања одреда који спадају под Јужни сектор доставићу Вам чим иста примим од свих одреда.

Очекујем Ваша наређеша и директиве по напријед наведеним питањима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Славко Комарица

БР. 79

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
ОД 14 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА
ЗА ПОКРЕТ ПРАВЦЕМ СЕЛО РАВНО — МОКРОНОГЕ
И ЕМИНОВО СЕЛО¹

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКОЈ БРИГАДЕ

14-IX-1943 год.

Бр. 545

**ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА
ЈЕДИНИЦА**

I) Трећа Крајишка бригада у току прошле ноћи стигла је на просторију села Мокроноге — Еминово Село и вечерас врши напад на Дувно,-

II) Наша бригада данас у 19 часова извршиће даљи покрет правцем с. Равно — Мокроноге и Еминово Село. Ред кретања и распоред јединица на новој просторији биће следећи:

а) I бат. биће бригадна претходница и по доласку на горе наведену просторију сместиће се у северном делу Еминова Села.

б) III бат. сместиће се у западном делу Еминова Села и у селу Бухово.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 35/1—1, к. 707.

' Види док. бр. 85 и 198.

ц) IV бат., бригадна интендантура и санитет сместиће се на простору села Мокроноге.

д) VI бат. сместиће се на простору Баковићев млин и биће бригадна заштитница.

е) Техничка чета и штаб бригаде сместиће се у шумици северно од Еминова Села.

Пошто је терен којим пролазимо го (без шума), то настојати да се људство и стока размести у току ноћи тако да се не би у току сутрашшега дана приметили.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант бригаде
Б. Божовић

(М.П.)

П.С. Пошаљите одмах редован 15-етнаестодневни извештај о наоружашу, бројно сташе људства и стоке.

БР. 80

ПЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ БРИГАДЕ ОД 14 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА'

ШТАБ
VI КРАЈИШКЕ Н.О. ПАРТИЗАНСКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ
Бр. службено
Дне 14.IX.1943 год.
у 9 сати

ШТАБУ IV НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Са два батаљона ове бригаде налазимо се са десне стране ријеке Сане, села: Томина. Паланка и Трамошња. Један батаљон налази нам се са лијеве стране ријеке Сане и мислимо [га] вечерас пребацити.

¹ Оригинал. писан мастилом, ћирилицом. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11—9, к. 774.

Четничке банде које су пошле према Трамошњи вратиле су се назад у Бронзани Мајдан без да су уопште примили борбу са нашим снагама.

Стање у Санском Мосту стално се мијења и за сада, према извјештају од 13 о. мј., има их око 700.² Једна бојна отишла је за Љубију док су двије сатније отишле у Приједор. Веза је ухваћена са остацима који су остали у Санском Мосту. Очекујемо извјештај. Мишљеша смо да оставимо један батаљон са лијеве стране ријеке Сане који би одржавао сталан контакт са градом као и са војском, пошто изгледа да су деморалисани, изгледа да им је наређено да ће их пребацили у „СС“ дивизије. Ови остају, према обавјештењима, десет дана. Мислим да би се могло нешто искористити.

Очекујемо ваш одговор за овај батаљон: да ли се слажете и ако има могућности, да нам VIII бригада посуди за пар дана противтенковску пушку да би извршили препад на воз и пругу онеспособили Приједор — Сански Мост.

Претстојник града Санског Моста извијестио нас је да не кидамо пругу за два до три дана пошто треба да дођу два вагона соли и још неких намирница.

За сада о пролазу неких трупа нема ни говора него је веза поручила да се сви Нијемци имају до 14 о. мј. пребацили с ону страну Саве. Бојна која је отишла у Љубију изгледа да је отишла смијенити Нијемце.

Са штабом бригаде налазићемо се у Козици, засеок Бабићи — Поповићи.

Пошаљите нам радиовијести.

Војска се за сада одмара. крпи, пере и цијепи против тифуса и 16 о. мј. биће спремна за покрет.³

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
сл. отсутан

Командант
Роца⁴

(М. П.)

² Вјероватно се односи на јединице Треће горскз пуковније, која је октобра 1943 год. уништена у Санском Мосту и Љубији. Види преглед домобранских јединица у архиви Војноисториског института.

³ Види док. бр. 69.

* Урош Богуновић

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОСМЕ БРИ-
ГАДЕ ШТАБУ ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О СТАЊУ И
РАДУ У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 14 СЕПТЕМБРА 1943
ГОДИНЕ'

ШТАБ
VIII К.Н.О.У. БРИГАДЕ
дне 14 септембра 1943
Положај

ШТАБУ IV НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

15-тодневни
извјештај.

За вријеме од 1—15 ов.мј. ова бригада вршила је претрес четничких терена на сектору Машаче — Раткова — Соколова и Хазића.² У овом претресу I. батаљон је имао два сукоба са четницима. Четници су растјерани без жртава. Других војничких акција ова бригада за посљедших 15 дана није имала.

ВОЈНИ РАД.

Одржана су два пута војна савјетовања са штабовима батаљона. На овим савјетованима расправљано је питање помоћи нижем командном кадру. Констатовано је да нарочито десетаре и воднике треба помоћи и подићи шихов ауторитет. Приступљено је раду са десетарима како би се оспособили за што боље руковођеше јединицама.

На задшем савјетовашу штабова батаљона присуствовао је и замј. команданта дивизије.³ На тим савјетованима учени су извјесни недостаци у бригади и нађено је рјешеше за отклашаше недостатака.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17—3, к. 775.

² Види док. бр. 12, 35, 43, 49 и 50.

³ Војо Тодоровић

По батаљонима се врши стројна и борбена обука и показало се да борци имају жељу да раде и да схваћају.

Одржана су такођер војна савјетовања са командама чета свију батаљона на којима се расправљало питање обуке бораца, подизање борбености и дисциплине у јединицама.

Послије савјетовања приступило се озбиљном раду и он је сада у јеку.

БОРБЕНОСТ И БОРБЕНА ГОТОВОСТ.

Борбеност је код бораца на висини. Борбена готовост исто тако. Опажа се да код бораца нема упорности приликом дужих борби. То је из разлога тога што је бригада већи дио свога живота провела у дефанзивним борбама.

ДИСЦИПЛИНА.

Дисциплина у овој бригади није била на висини, али је предузето све да се она поправи и вјерујемо у успјех.

ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ.

Здравствено сташе у овој бригади је задовољавајуће. Нема никаквих појава заразних болести. Појављују се мања обољења од прехладе. Чеше има врло мало.

ОДЈЕЊА и ОБУЊА.

За псљедших 15 дана стање одјеће и обуће није се ништа поправило те је оно и надаље врло слабо. Босих бораца нема. јер имају сви опутне опанке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
сл. отсутан

4

(М. П.)

Командант
Хамдија¹

¹ Омаћовић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ НОУ КОРПУСА ОД 15
СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА РА-
СПОРЕД ЈЕДИНИЦА¹

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА

Пов. бр. 10
15. IX. 1943 године

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ²

У вези наше идеје маневра на сектору Калиновик — Сарајево,³

НАРЕЂУЈЕМО :

1. IV пролетерска бригада: остаће на просторији Трново — Башци — Делијаш, са извиђачким истуреним дијеловима на правцу Делијаша и Иловице.

Штаб ове бригаде настаће да одмах ухвати везу са нама у селу Мушићи, гдје ће се овај штаб налазити на дан 16 ов. мј. у 6 часова.

Бављеше ове бригаде на означеној просторији има се искористити са сакупљашем једног општег збора селџака •ела те просторије, припрема и извршеша мобилизације како за јединице бригаде тако и за одред који се формира на просторији Калиновичког Загорја и Јахорине.

Податке о Сарајеву најинтензивније прикупљати и сређене што прије доставити овоме штабу. Користите везе наших другова према Сарајеву, као и у самом Сарајеву, и организујте брзо обавјештаваше о сташу непријатеља у граду и четничких група у области јужно од Сарајева.

2. II далматинска бригада: пребациће се са садашње просторије⁴ на просторију село Мушићи — Добро Поље — Бољановићи (западно од комуникације), све на правцу Сарајева, с тим да један батаљон буде у области с. Мушићи, гдје ће се налазити овај штаб.

Покрет извршити данас, 15 септембра, у 20 часова, тако да се јединице бригаде још у току ноћи смјесте на по-

¹ Оригинал. писан на машини, латиницом. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21/1—1/И, к. 738.

² Докуменат је нађен у архиви Четврте пролетерске бригаде.¹ ј

³ Види док. бр. 86.

У оближњим шумама, а у насељу а упутити само кухињско особље.

Настати да се штаб бригаде смјести у близини овога штаба, тј. у с. Мушићи.

3. Штабови бригада ће издати једно наређење одмах својим јединицама да не заборављају опасност непријатељске авијације, јер смо примијетили да се покрети и радови наших јединица обављају већ потпуно слободно, као да непријатељске авијације нема. Један непријатељски авион изненадно појављен може нанети губитке нашим јединицама велике. У том случају узимаћемо најстрожије на одговор старјешински кадар дотичне јединице у којој се то деси.

4. Овај штаб ће кренути данас у 22 часа у с. Мушиће. гдје ће штаб II далматинске бригаде ангажовати за смјештај један засебан засеок. У ову сврху овај ће штаб одредити коначарску групу, коју ћу упутити у ваш штаб.

5. У прилогу се достављају знаци распознавања и уговорени знаци за пет дана.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митгр Бакић

Командант
Генерал-мајор
Пеко Дапчевић

Пов. бр. 2 15/IX-1943

Поступљено

ч

Командант: Љуб. Вучковић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 15 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИ-
ЦАМА ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ СПЛИТА¹]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛ.

15 септ. 1943 г.

Бр. 253

НАРЕДБА

Штаба I Пролетерске ударне дивизије НОВЈ
за 15 септембар 1943 г.

1. — Вечерас у 20 час. све јединице ове Дивизије извршиће покрет ка просторији Сплита² и то:

а. — I Пролетерска бригада до просторије с. Каменско северно од Аржана — Букове Горе. Бригада ће на овој просторији истурити обезбеђеше ка Бушком Блату и Аржану као и према Виници. Напомише се да је ових дана крстарила једна немачка колона од Имотског ка Аржану и Ловречу са тенковима и камионима. Према томе на цести код села Брекала треба поставити и противколска оруђа.

б. — III Пролетерска бригада извршиће марш до просторије с. Врпоље — Тијарица (секција Сплит) са правцима обезбеђеша Граб — Сишко Поље — Триљ, — као и према цести Триљ — Ловреч. Нарочиту пажњу обратити према Сишком Пољу, у коме Немци бацају појачаше из авиона за фронт према Сплиту.

ц. — Противколски топ кретаће се са III Пролетерском бригадом и бити под шеном командом.

д. — Дивизиска болница кретаће се са I Пролетерском бригадом и сместиће се на шеној просторији. Прва пролетерска бригада обезбедиће ову болницу како у покрету тако и на месту.

е. — Штаб Дивизије налазиће се на сектору I бригаде — села Брчић или Матић.

Наређеше о даљем задатку јединица као и правцу кретања издаћемо накнадно.

III Пролетерска бригада испитаће преко мештана за све прелазе — газове на реци Цетини између Триља и с.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 53/2—1, к. 705.

² О борбама на овом сектору види том V, књ. 19, док. бр. 96, 103, 104, 109, 116, 125, 126, 127, 149, 153, 163, 170 и том V, књ. 20, док. бр. 41.

Лукачевића и извештај о томе што пре [доставити] Штабу Дивизије.

С обзиром да на терену смештаја нема воде за пиће то ће сви војници понети воду у чутурама коју у путу не пити већ је чувати за сутрашњи дан.

2. — Коморе бригада и батаљона су и сувише велике и гломазне. С обзиром да ће ова Дивизија имати веће борбе са окупаторским трупима и да јој је потребна што већа маневарска способност, то ће све јединице настојати да коморе сведу на минимум. У комори задржати само оно што је најнеопходније. Ово је такође потребно и с обзиром на дејство непријатељске авијације која је активна на фронту куда наша дивизија одлази. Ово растерећење извршити у току сутрашњег дана. Празне коње такође повести собом.

3. — Све јединице доставиће извештај о броју ненаоружаних људи у јединицама у току сутрашњег дана.

4. — Војнике Козарчане који су сада дошли распоређујемо у I Пролетерску бригаду.

5. — I Пролетерска бригада известиће до мрака о стању камиона за покрет.

6. — Све ствари и материјал који се буде редуцирао из коморе предати народно-ослободилачким одборима дотичних места на реверс који ће ово чувати и предати нам на повратку а ако се ми не вратимо истим путем, онда ма којој јединици наше војске. Ово нагласити у реверсу.

7. — С обзиром да постоје пречи путеви ка новоодређеној просторији, то ће се јединице снабдети потребним бројем путовођа.

8. — Болничарска чета при болници ове Дивизије је скоро расформирана. За извршеше попуне људством I и III бригада послаће болници за болн. чету по 15 војника. Војници да буду здрави и способни за вршеше ове дужности. Штабови бригада ће се при одређивашу посаветовати са реф. санитета. Војници да се упуте у току сутрашњег дана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Д-на:³ I и III Пролет. бригади,
болници, интендантури и
Топовском одељењу.

Заменик команданта
Милоје⁴

П. С. Настојати да се покрет заврши ноћу. Ако се не стигне ноћу, онда прекинути марш где се затекне јединица.¹

¹ Достављено

⁴ Милојевић

* Дописано машином, латиницом.

ОПЕРАТИВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ДИВИЗИЈЕ
ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О ИЗВЕ-
ДЕНИМ АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 7 ДО 14 СЕПТЕМ-
БРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
X H. O. Y. ДИВИЗИЈЕ
— 2 БОС. КОРПУСА —
Бр. сл.
15/1X 1943 г.

ШТАБУ II БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Положај

Оперативни извјештај ове дивизије достављамо у сљедећем: 1) 7. о.мј. са дијеловима VII бригаде, Благајским одредом и једним батаљоном IX бригаде вршен је напад и чишћеше на банду у Хрбљини, Шкадимовцу и Маловану.^Г Према подацима са којима смо располагали на овоме терену[^] се налазила банда Тривунчића, Душана Дувшака, Нокташал и Докића. Још док су се наше јединице налазиле у покрету['] према просторији коју је требало блокирати и напасти, банда је са главнином снага (око 400) побјегла преко Гламоча — Старетине за Ливашско Поље, док је на терену Хрбљине остало око 70 четника. И ова група четника изгледа да је на вријеме сазнала о покрету наших јединица те се је сакрила по шумама Малована и Цинцара, водећи са собом и неке четничке фамилије.

Када су наше јединице ушле и блокирале поменуту просторију, [на] тој просторији није нађено четника нити су давали игдје отпора. Извршена је конфискација четничке имовине и пронађен један четнички магацин у једној пећини, гдје су биле склошене ствари које је банда плачкала по разним селима. Нађена је већа количина сира и кајмака, женске одјеће и око 120 метара сукна и разног посуђа (тепсија, ћаса и др.). У Хрбљини је запаљено 5 чет. кућа и расељено 35 члан. фамил.

2) 9. о. мј. два батаљона VII бригаде извршила су напад на Тривунчићеву банду, која се је преко Гламоча и Млиништа повратила на Мркошићки сектор. Напад је из-

вршен на Драгнић и Подгорију, гдје се је налазило око 100 четника. Послије краће борбе и када су четници прилијетили да их наше јединице наткриљују са циљем опко-
Лжаваша, побјегли су у шуму према Млиништима и Јасено-
ви-м Потоцима. Недостатак у овој акцији је био тај што су се припреме и покрет за напад вршили дашу, тако да је непријатељ открио наше намјере и побјегао.

Непријатељ је имао два мртва и више рашених. VII. бригада је имала 2 теже рашена друга.

3) 13 о. мј. једна чета Пљевског одреда водила је борбу са бандом која се била спустила у Шипово, Бешшево и Лубово. Јачина банде је била око 400 људи. Борба је вођена готово цијели дан. Послије борбе непријатељ се залогоровао око Трнова и Герзова.

У току ове борбе непријатељ је запалио једну кућу у Бешшеву и тукао неке партизанске фамилије. Ова чета није имала губитака док непријатељски губици су нам непознати.

4) Ноћу између 13 и 14 о.мј. један батаљон VII крајишке бригаде упућен је хитно из Мркошића³ да нападне ову банду која се била смјестила око Трнова, Герзова и Бараћа. Овај батаљон стигао је тек око 8 часова 14 о. мј. и напао на банду. Послије борбе која је трајала дуже времена непријатељ се повукао у правцу Пецке.

У Овој борби ухваћен је један четник који је био током борбе рашен. Овај четник је изјавио да је банда имала намјеру да се пребаци за Машачу. Остали губици непријатеља су нам непознати. Овај батаљон VII бригаде имао је једног теже рашеног друга.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком Нач. штаба 3. ксманданта Командант
Баја⁴ . Вел. М. Кнежевић

(М. П.)

П. С.⁵ Ноћу између 7 и 8 о. мј. једна чета Пљевског одреда заробила је на спавашу два четника из Пљеве и једнога у борби ранила. Наши нијесу имали губитака.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОЛ
15 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕШИМ ЈЕДИНИЦА
МА ЗА РАЗМЈЕШТАЈ НА НОВОЈ ПРОСТОРИЈИ¹

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКОЈ БРИГАДЕ

15-1X-1943 год.

Бр. 544

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

I) Према новодобивеном задатку од Штаба Дивизије размештај и задатак батаљона биће следећи:

а) I бат. сместиће се на простору с. Стипанићи са задатком извиђаша и обезбеђеша према Великом и Малом Градцу (к. 1242).

б) VI бат. "ђместиће се на простору с. Блажуј — Дивно са правцем обезбеђеша и осматраша према [Ср.] Пољу (с. Оплећани — с. Рашћани). Овај бат. ће упутити једну чету у Дивно као посаду.

ц) III бат. сместиће се на простору Градина (к. 1078) — с. Подгај са правцем обезбеђеша и извиђаша Вучипоље и Ковач Пл.

д) IV бат. сместиће се у с. Мокроноге са правцем обезбеђеша и извиђаша од Шујице. Скреће се пажња да је непријатељ са тога правца у току јучерашњег дана вршио напад на делове III Кр. бригаде, који су водили борбу око Дувна.² Јачина непријатеља³ била је око 300 војника и исти су одбијени у правцу Шујице, где су, према добијеним подацима, и заноћили.

е) Бригадна интендантура и санитет сместиће се у западном делу Еминово Села у току ноћи.

II) Интендант Бригаде⁴ ће одмах по пријему овога наређеша доћи у Еминово Село, где ће од III Кр. бригаде пркмити извесне намирнице и материјал. Између осталог примиће и 40.000 пушчаних метака и 70 бомби за бацач.

Штабови бат. у току сутрашњег дана упутиће код бригадног интенданта у Еминово Село потребан број коња за пријем по 5000 пушчаних метака и по 20 бацачких бомби.

¹ Препис оригинала, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/1—3, к. 709.

² Види док. бр. 79.

* Види док. бр. 198.

* Ђоко Савићевић

III) Данас 15 ов. месеца у 18,30 ч. Бригада ће извршити даљи покрет правцем: Дувно — с. Стипанићи — с. Аржано.⁵ I бат. ће у селу Стипанићи сачекати долазак свих батаљона и јединица Бригаде а одатле ће покрет бити овим редом: I бат. бригадна претходница, за I бат. кретаће се VI и IV бат. као главнина Бригаде, док ће се III бат. кретати на зачељу и бити бригадна заштитница. Са IV бат. кретаће се интендантура и бригадна болница.

На извршеше задатка под „1" поћи одмах по пријему овог наређеша, а сутрашњи покрет извршити тачно у одређено време.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант

БР. 86

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
ОД 15 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ НОУ
КОРПУСА О ОСЛОБОЂЕЊУ ТРНОВА¹

ШТАБ

IV ПРОЛ. БРИГАДЕ

' Пов. бр. 1
] 15. IX. 1943 год.
у 10 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

У вези Вашег наређеша Стр. пов. бр. 4, наша бригада је са просторије с. Мрежица, гдје се је налазила, извршила покрет у двије етапе и ноћу 14/15 ов. мј. извршила напад на варошицу Трново.² Прије напада упутили смо један батаљон као засједу на цесту Трново — Сарајево и то у висини с. Иловице — Храстовац, са задатком затвараша тога правца. рушеша цесте итд.

* Види док. бр. 83.

У Трново смо ушли без икакве борбе око 19 часова 14 ов. мј. Нешто милиције, која је овдје била, разбјежало се је, док смо 3 домобрана (оружника) заробили. Милиција из околних села, иако их има прилично, није уопште давала никаквог отпора. Један дио милиционера је остао код својих кућа, док се други дио склонио у шуме. Предузели смо све преко наших политичких руководилаца као и преко мјештана — позадинских радника, да би се ови милиционери што прије вратили својим кућама и предали оружје. Према изјави ових позадинских радника постоји вјероватноћа, не само да се сви предају, већ и да један дио приступи нашим редовима.

У православним селима бивши четници већином су остали код кућа, док се је један врло мали број, највише вође, склонио испред нас, но ни они нису отварали ватру на нас. Изгледа да се ова група бандита удаљила са овог терену у правцу Јахорине, гдје према подацима имају намјеру одржати збор на Госпођин дан. Село у којем мисле одржати овај збор није сувише далеко одавде, те у случају да се овде задржимо, могао би отићи и који наш батаљон „да присуствује збору“. Исто тако пишу нам позадинци из Црне Ријеке да би било потребно да један наш батаљон оде код ших ради спровођења мобилизације, тј. у првом реду да очисти четничка села: Забојску, Дивчиће итд. који им много сметају. Поред тога, у овим селима има прилично оружја, које би им било потребно за наоружаше шихових људи. Уколико не добијемо у току данашњег дана неко ново наређење од Вас, ми бисмо сјутра упутили један наш батаљон да рашчисти ова села, одржи зборове итд. и тиме омогући мобилизацију наших слмпатизера.

Одмах по заузећу Трнова ми смо упутили један батаљон на с. Говедовићи, гдје се је, према подацима, налазила милиција са једним тешким митраљезом. Још нисмо сазнали резултат ове акције. У исто вријеме упутили смо један батаљон западно од цесте Трново — Сарајево у с. Турови и Годише, са задатком разоружаша ове милиције. Милиција је дала у овим селима врло мали отпор и разбјежала се у правцу Трескавице. У изгледу је да се ова милиција врати, пошто, према исказу оних који су остали, они неће да воде борбу са нама, а отворили су ватру само ради тога што су мислили да су четници.

Резултат свих ових акција је сљедећи:

Заробљено: 3 домобрана и неколико милиционера.

Према до сада прикупљеним подацима, заплијељено је: 5 пушака, око 8000 метака за југословенску пушку и

око 2000 метака за француску и аустријску пушку, 80 ручних њемачких бомби, 2 писаће машине, нешто новаца (око 150.000 куна), и нешто војничке спреме. Вјероватно да ћемо у току данашњег дана прикупити и још нешто оружја.

Распоред наше бригаде углавном је на линији Трново — Бистрочај — Башци са једним батаљоном и противколцем у с. Иловица. До сада је свакодневно из Сарајева долазила њемачка патрола од три мала аутомобила до Трнова, па смо им данас припремили засједу уколико наиђу.

Подаци о непријатељском гарнизону Сарајево врло су различити, но о томе ћете добити детаљан извјештај од нашег об. центра.

Јавите нам да ли су истинити подаци које смо ми чули о Црној Гори, тј. о Никшићу, гдје су се, наводно, Талијани прикључили нашим батаљонима и да заједнички воде борбе против Нијемаца.

ц, Морал и борбеност бригаде је на висини.

Овога момента наша засједа према Сарајеву заплијенила је 2 теретна аутомобила и један полутеретни фирме „Сарачевић“. Теретне аутомобиле Вам шаљемо заједно са овима који су данас изашли из Сарајева, који ће Вам дати најбоље податке о стању у Сарајеву. Полутеретни аутомобил не можемо послати, пошто нема бензина.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

За политичког комесара

Командант п. пуковник

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ НОУ
БРИГАДЕ О СТАЊУ И РАДУ У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 15
СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹ .

ШТАБ IX КНОУ БРИГАДЕ
„СИМО ШОЛАЈА“

Број: сл.
Дне 15-IX-43 г.

15-ДНЕВНИ ВОЈНИЧКИ ИЗВЕШТАЈ

О оојничком стању и раду у IX КНОУ бригади
од 1-IX- до 15-IX-43

1) Бројно стање бригаде:

Бригада сада броји 758 бораца (без расхода). Од тога је 669 наоружаних, док их је 89 ненаоружаних. Бригада има два бацача мина (тешка) са малом количином муниције, а који су сада упућени на привремену употребу у школу за нижи официрски курс, 7 митраљеза, 19 пушкомитраљеза, * око 110 ручних бомби и око 21.000 метака.

За ових последших 15 дана бригада се је повећала са једним комплетним батаљоном из Гломачког одреда са 155 бораца, који је укључен у нашу бригаду као IV батаљон, и II батаљон са 98 бораца, тако да сада броји 184 борца.

2) Командни кадар, команде чета и штабови батаљона
Команде чета и штабови батаљона нису потпуни због одласка 9-рице војних старешина на нижи и виши официрски курс. Командни кадар је средњи у погледу руковођења јединицама и имају ауторитета. Једино један део десетара нема још ауторитета због младости, али се интензивно ради на шиховоме уздизању, у чему се осећа напредак.

4) ЈБудство бригаде:

Борци су доста дисциплиновани, одани и прилично борбени. Немају довољно искуства, јер су мало били у акцијама.

4) Акције:

Није било борбених акција у којима би бригада као целина учествовала сем у блокади Купреса.² Непријатељ

је у 5 махова нападао на наше снаге у циљу да прискочи у помоћ блокираној посади Купреса, било да ови пробију обруч изнутра. Редовно су били одбијани. Од тих акција најзначајнија је она од 14 ов. месеца, када су усташе и маловански четници покушали да са три правца пробију положаје нашега III батаљона на Ће^алић — Тиквица [Врх] — Јарам. Непријатељ је био одбијен. У свима тим акцијама имали смо 3 рашена борца.

Јединице као и команде и штабови батаљона су сређени, дисциплиновани и задовољавајуће учвршћени. Људство се тешко привикава дефанзивним борбама. Ми настојимо да васпитамо командни кадар у дефанзивним борбама.

Сматрамо да је потребно, а и сами желимо, да наша бригада учествује у ширим акцијама поред осталих наших јединица.

У бригади нема никаквога стручнога људства од кога би формирали пионирски вод и вод за везу. Исто тако у бригади немамо радника и занатлија, што се јасно види из списка команднога кадра.

Ми сада формирамо пионирски вод и вод за везу, очекујући повратак другова са курса, које би поставили за руководиоце ових водова.

С обзиром на сектор на коме оперишемо, на војничку и политичку ситуацију и с обзиром да имамо војнички кадар приличан, било би потребно да се наша бригада прошири, како људством тако и оружјем.

Чланови штаба ове бригаде одржавају редовно војничке састанке са штабовима батаљона и командама чета и настоје да испомажу штабове батаљона у свима акцијама, како саветима тако и делом.

Овове штабу била би потребна одговарајућа војна литература, како би се сам штаб изграђивао, да би успешније и друге изграђивао и теоријски, поред практичне изградше.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомесар
Гојко³

Командант
Дакић⁴

(М.П.)

**Родић
Максо**

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ НОУ БРИГАДЕ **ОД**
15 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗД
РАЗМЈЕШТАЈ ЈЕДИНИЦА НА НОВИМ ПРОСТОРИЈАМДІ

ШТАБ XII КНОУ БРИГАДЕ

стр. пов. оп. број 30/43
дана 15-IX-1943 године

ШТАБОВИМА I, II и III БАТАЉОНА ОВЕ БРИГАДЕ

Положај

Према извјештајима Башалучког НОП одреда бригада Младена Милановића¹ у јачини од 380 људи, која је ноћас нападала на снаге одреда, треба данас да се концентрише у Мемиима. У вези с тим издајемо сљедеће наређење:

I батаљон ове бригаде извршиће покрет са садашњег положаја правцем: Товладићи — Јасик — Сердари, на тој линији ће се зауставити и повући у састав чету одреда која се налази у Јаворанима, затим једна чета нашег I батаљона и одредска чета развијају се и нападају Мемиихе са југоисточне стране. II чета нашег I батаљона брзо се пробија између Мемиића и Љубачева и отсијеца четнике од Чернице и Осмаче.

На нашем десном крилу нападаће снаге Одред³ — тј. са сјеверне стране — и везаће се са снагама нашег I батаљона, оријентисати снаге онако како је најзгодније. Снаге одреда које ће нападати нека поведу рачуна о непријатељском упоришту на Карановцу.

II батаљон ове бригаде остаје на истим положајима са истим задатком, тј. затварајући правце од Челинца и Јошавке.

Чета III батаљона која се налази на Липовцу остаје такођер на истом положају са истим задатком.

Вријеме напада у 2 часа ујутро.

По прогону или уништешу непријатеља све јединице враћају се на полазне положаје.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТКОМЕСАР

Раде⁴

ЗАМЈ. КОМАНДАНТА

Миле⁵

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29/1, к. 875.

² Четнички командант око Бање Луке и Котор Вароши

³ Види док. бр. 89.

⁴ Башић

⁵ Вученовић

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА БАЊАЛУЧКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 15 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТЕ НОУ
БРИГАДЕ ДА НЕ МОЖЕ УПУТИТИ ОДРЕЂЕНУ ЧЕТУ
НА ЗАДАТАК¹**

**ШТАБ
БАЊАЛУЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**
Положај, 15 септембра 1943 г.

ШТАБУ XII Н. О. КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ

Положај

У вези вашег наређења² о сутрашњој акцији на четнике, ми вам саопштавамо да не можемо дати чету, јер ми овдје, на положају, имамо само једну чету и један вод и не би било zgodно да нам се понови онај исти случај који нам се догдио прошли пута, када смо претресали Осмачу. Ми би могли дати један вод и ону чету која се налази у Јаворанима. О свему нас обавијестите, јесте ли вољни да вам дамо тај један вод.

Непријатељ је из Карановца, у заједници са четницима, био данас изишао, а пошто он има врло добру обавјештајну службу, они врло добро знају да ми имамо само један вод, и заузели би овако важне за нас стратегиске положаје.

У данашњој борби са четницима, који су били у јачини од четири стотине, ми смо им убили 4, а заробили 2, а било је и неколико рањених. Заробили смо 4 пушке. Ми смо имали 6 рањених, од којих 2 теже, а и 2 мртва.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Уз. политкомесара
Сафет³

Уз. команданта
Тринки⁴

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиву Војноисториског института под рег. бр. 23/3, к. 875.

² Види док. бр. 88.

³ Филиповић

⁴ Алберт

ПЕТНАЕСТОДНЕБНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ
БАТАЉОНА ШТАБУ ПЕТЕ НОУ БРИГАДЕ О ПОКРЕ-
ТИМА И АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 15 СЕПТЕМ-
БРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ IV БАТАЉОНА
V ККНОУ БРИГАДЕ
15-1X-1943
Положај

ШТАБУ V ККНОУ БРИГАДЕ

Положај

Петнаестодневни војни извјештај:

Акције:

1 о. мј. наш батаљон држао је положај Просјек — Оштра Главица — Бијело Брдо са задатком спријечавати отступницу четницима који су од наших снага тјерани из Мотајице. На наше положаје непријатељ није наишао пошто се је провукао поред Врбаса.

2 о. мј. батаљон је држао исти положај као и 1-ог. Око 19 часова четници су напали² на наше положаје у циљу пробијаша за Мотајицу. Напад је одбијен али су четници успјели са извјесним снагама да се пробију. Непријатељ је имао једног мртвог, рашених непознат број. Наши губици: 6 другова рашених. Истога дана нестала су два друга која су пратила жито из Просјека за Пршавор.

3 о. мј. овај батаљон је држао исте положаје. У 6 сати изјутра упутили смо једну чету да испита Деветину. На Деветини су се налазили четници Лазе Тешановића. Иста чета их је напала и протјерала. Непријатељ је имао три мртва. Наша два друга лакше рашена. Заробљена су два карабина. У 16 сати цио батаљон је кренуо за Драговиће.

4 о. мј. батаљон је кренуо из Драговића преко Деветине и Бошковића за Кадишане. У Кадишанима смо водили борбу са четницима, а 1 чета на десном крилу водила је борбу са хрватском војском. Кад смо четнике протјерали, вратили смо се у Деветину. Непријатељски губици непознати. Наша 2 друга лакше рашена.

5 о. мј. у 7 сати изјутра батаљон је кренуо из Деветине са колима за Пршавор. Једна чета остала је у Прњавору^{на} расположењу Команди мјеста а са двије чете продужили смо на положаје Шибовска — Палачковци.

6 о. мј. овај батаљон је држао **положај** Шибовска — **Палачковци** а једна чета била је у Прњавору.

7 о. мј. у 7 сати цио батаљон је са колима кренуо преко Прњавора, Вучијака, Драгловаца, Станара до Растуше. У Растушу смо стигли у 17 сати и ту ноћили.

8 о. мј. у 7 сати батаљон је кренуо из Растуше преко Укринца, Осивице, Ранковића те у 23 часа са двије чете напао непријатељски гарнизон град Теслић,³ а са једном четом спољна упоришта Барићи и Рудник.

9 о. мј. наставља батаљон борбу започету 8 о. мј. 2 чета успијева да просијече жицу и да са једном десетином упадне у град, али под притиском непријатељске ватре морала се повући. На Барићима није било непријатеља. Пред сам дан батаљон смо повукли за Ранковиће. Наши губици су 1 мртав, 2 нестала и 8 рањених, од којих је један подлегао ранама. Увече у 21 [час] батаљон је добио задатак да поновимо напад на непријатељски гарнизон град Теслић. Напад је извршен са двије чете на град а једна чета је ликвидирала упориште Каћун и одмах продужила на град.

10 о. мј. продужава се борба до пред сам дан и пошто се није успјело ући у град, батаљон се повукао за Осивицу. Наши губици: 4 мртва, два нестала и 12 рањених. Мртве другове осим једног смо успјели изнијети и покопати у гробље. Истога дана у 16 сати по подне кренули смо са батаљоном преко Осивице за Станаре, гдје смо стигли у 20 часова.

11 о. мј. Са двије чете држали смо положај у Станарима а једна чета парила је одијело.

12 о. мј. у 6 сати изјутра батаљон је кренуо из Станара преко Доше Осоваче,⁴ Љескове Воде, Грабовице, Заорјаче,⁵ Малог Пршавора са задатком да нападнемо непријатељско упориште жељезничку станицу и жандармериску станицу Которско, и пречистимо Мали Пршавор, и затворимо пролаз од Дервенте за Добој како би се наше снаге могле успјешно пребацили преко воде Босне.⁶ У Малом Прњавору смо растерали милицију која је на нас припуцала и продужили даље на задатак. Непријатељско упориште напали смо са двије

I —

³ Види док. бр. 47, прим. 2.

⁴ Вјероватно Остружње

⁵ Зарића

⁶ Види док. бр. 92.

чете, и то са једном на жељезничку а са другом на жанда^И мериску станицу, а са једним водом напали смо непријатеља - ску стражу која се налазила на Нуки изнад Которског одакле је непријатељ одмах побјегао. Послије дуже борбе и жестоке борбе наши борци успјели су заузети жандармериску и жељезничку станицу и спалити један воз у коме се налазио и 1 тенк. Непријатељ је из тенка побјегао у бункер, из кога су дали жесток отпор и није се могао заузети. На неколико мјеста претргнута је жељезничка пруга те два мостића на прузи и један на цести. Ово непријатељско упориште бранила је смјеса: Нијемаца, домобрана, легионара, жандара и жељезничара. Број непријатеља непознат. Непријатељски губици: 10 мртвих, 1 рашен и 4 домобрана заробљена, 5 жељезничара и један легионар. Поред тога заробљено је: 33 пушке, муниције око 3.000, бомби 100 комада, више дувана, који није пребројаван, 100 пари одијела половног, 20 пари обуће, 20 шишела, фишеклија 40 комада и друге спреме. Наши губици: 2 рашена. *

13 о. мј. у 4 сата батаљон се повукао преко Малог Пршавора, гдје нас је дочекао непријатељ и то легија и четници. У овој борби непријатељ је имао 5 мртвих и више рашених. Са батаљоном смо стигли у Љескове Воде, одмарали и у 15'сати кренули за Станаре. У овој борби имали смо 1 рашеног.

14 о. мј. батаљон је у 9 сати кренуо из Станара за Вучијак. Овај батаљон добио је задатак да протјера непријатеља који се налазио у Вијачанима, Ралутинцу, који је извршио послије краће борбе. У овој борби имали смо 2 друга рањена.

15 о. мј. овај батаљон кренуо је у 15 сати из Ралу-Јтинца за Лишњу и заузео положај са једном четом на Гусаку а са осталим снагама у Лишњи.

Војно уздизање командног кадра и бораца:

Пошто сам 11 о. мј. примио овај батаљон, а услијед сталног покрета, по овој тачци није рађено ништа.

Добровољно се јавило у нашу војску 3 друга. Дезертера није било.

За ових 15 дана исхрана овог батаљона била је слаба ради честих покрета.

Што се тиче одјеће, овај батаљон добро стоји, а што се тиче обуће, има још добар број босих и слабо обуће*.[^] них другова.

Војнички живот је већином био у покрету.

Водници и десетари извршавају наређеша команди [^] добро.

Морал и дисциплина у овом батаљону доста су добри, али се још увијек дешава по неки испад, који се отклаша одржавашем стројева и указивашем на недостатке.

Однос између војске и позадине је добар.

На сектору на коме се налази овај батаљон нема већих непријатељских снага изузев четничких банди које су разбијене и деморалисане.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Михајло

БР. 91

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
16 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА
ЗА СМАЊЕЊЕ КОМОРЕ¹**

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКОЈ БРИГАДЕ

16-IX-1943 год.

Бр. 548

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

I) Коморе батаљона и јединица су исувише велике и гломазне. С обзиром да ће наша Бригада имати веће борбе са окупаторским трупима и да би се постигла што већа маневарска способност, то ће све јединице настојати да коморе I сведу на минимум. У комори задржати само оно што је најнеопходније. Ово је такође потребно и с обзиром на дејство непријатељске авијације, која је активна на фронту куда ће се наша бригада кретати.² Растерећеше комора извршити одмах по пријему овога наређења.

II) Све ствари и материјал које се буду из комора редуцирале предати најближим народно-ослободилачким одборима на реверс, који ће ово чувати и предати нам по повратку, а ако се ми не вратимо истим путем, онда су народно-ослободилачки одбори дужни предају односних

ствари извршити ма којој јединици наше војске. Ово у р» версу нагласити.

III) Сви батаљони и јединице доставиће одмах по пријему овога наређења извјештај о броју ненаоружаног људства.

IV) Сви батаљони ће одмах по пријему овога наређења упутити у овај штаб по три (3) друга — борца, који ће бити упућени у дивизијску болничку чету. При избору ових другова руководити се тиме што ови другови треба да буду физички јаки и здрави како би могли одговорити дужностима у овој чети.

V) Према обавјештењу које смо добили од Штаба Дивизије, пребацивање наших јединица у правцу Сплита вршиће се камионима, док ће интендантуре и коморе ићи пјешке, а по могућности и сав материјал (муниција, храна и сл.) биће транспортовани такође камионима, па ће у вези са овим штабови батаљона и команде јединица предузети¹ потребне мјере и извршити припреме за овај посао тако, да, када камиони дођу, не би било задржаваша. За спровођење комора штабови батаљона и команде јединица одређиће по једног одговорног друга. О времену поласка и правцу кретања добиће се накнадна обавјештеша.

VI) Команданти и политички комесари батаљона доћи ће у Штаб Бригаде данас у 12 часова.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

(М.П.)

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ БРИГАДЕ ШТАБУ ЈЕДНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 16 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
V КК. НОУ. БРИГАДЕ
Бр. Стр. пов.
16 сеп. 1943 г.

ШТАБУ XI НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Достављамо вам петнаестодневни извјештај о војним акцијама од 1—16 септембра 1943 год.

II батаљон

29 августа 1943 год. имао је покрет од Подбрђа до Челинца.² На путу за Челинац протјерани су четници из Вршана и Опсјечкога. Исто вече извршен је напад на Челинац. непријатељ је дао јак отпор из добро утврђених полсн жаја, са аутоматским оружјем и бацачем мина, али и поред свега тога наши нису имали губитака. — I, III и IV батаљон учествују у акцији³ на четничке банде у Мотајици. III батаљон тога дана у акцији на четнике у Мотајици заробио је 4 четника, 3 карабина, 3 бомбе. I батаљон чисти терен од четничких банди у Чистоме Камену, Раковцу и Великој Илови. На Чистоме Камену четници су примили борбу и том приликом ухваћена су три четника, заплијешена су три карабина, писаћа машина и нешто одијела. Наши тога дана нису имали губитака.

30 августа 1943 г. II батаљон остаје на старим положајима против четника и Хрвата.⁴ Остале снаге наше бригаде учествују на даљем чишћењу и гошешу четничких банди са сектора Мотајице.⁵ I и III батаљон тога дана избијају на Градину (највиши врх Мотајице). I батаљон предвече креће за Србац, гдје на путу хвата једног четничког

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/2, к. 869.

² Види док. бр. 42.

* Види док. бр. 75 и 90.

³ Односи се на усташе и домобране.

⁴ Види док. бр. 75 и 90.

курира, који је пошао са задатком да повуче једну ману групу четника која се је крила у шуми. Након краћег окршаја четници су се разбјегли. Батаљон је заноћио у Каоцима.

31 августа 1943 год. II батаљон на положајима против непријатеља на сектору Опсјечко — Липовац. Непријатељ је патролирао са два тенка цестом Котор Варош — **Батра** Лука, а предвечер бомбардовао је са три авиона наше положаје, али без успјеха. Остали батаљони настављају са чишћешем мотајичког терена од разбијених четничких **банди**. Након што је ухваћена веза са II бригадом подузело се чишћеше терена око Саве, гдје су се по кукурузима разбјежали четници. Том приликом убијена су 4 четника, заплијешена су 4 карабина и нешто муниције. Након што је очишћен терен до Саве, предузели смо акцију за прелаз наших снага преко Саве. У прелазу на лијеву обалу **Саве** узети су само добровољци, и то они који су знали **пливати**. Око 2 сата послје подне наши су се пребацили преко **Саве** и заузели положаје да би омогућили прелаз другим нашим снагама. Након успјешног прелаза и краће борбе са 30 домаћих усташа наше су снаге заузеле градић Давор. Непријатељ је имао 8 мртвих, заплијешена су 4 карабина и 500 метака, 1 писаћи строј, 1 радио апарат и доста санитетског материјала. Наши су прошли без губитака. — Становништво села Давора одушевљено је дочекало наше. Становништво је нудило наше борце храном, а многи су добили за поклон и веш.

1 септембра 1943 г. II батаљон у покрету са Опсјечког на положаје Подбрђе — Забрђе са задатком затварња цесте Котор Варош — Челинац. Борбе није било. IV **батаљон** држи положаје Просјек — Оштра Глава са задатком затварања отступнице четницима које наше остале снаге уз помоћ II бригаде гоне. Али четничке банде су се извукле из нашега обруча провукавши се поред обале Врбаса. I **батаљон** стиже у Иличане, а III у Шешковце. Борбе са непријатељем није било.

2 сеп. 1943 год. II батаљон остаје на старим положајима. I и III батаљон извршили су покрет за Драговиће, **гонећи** пред собом четнике. Четници су уз цијену великих губитака покушали да се пробију из обруча и у томе су успјели. Нарочито јак притисак при пробоју је био код III батаљона, гдје су четници, пошто су били много надмоћнији у људству, успјели да се долином Врбаса пробију. Том **приликом** погинуо је један наш борац а 6 је рашено. Непријатељски губици непознати.

3 септембра 1943 г. IV батаљон након гоњења четника пред вечер дошао је у састав бригаде. Том приликом IV батаљон је нанио непријатељу 3 мртва и заробио 2 карабина. II батаљон на положајима Подбрђе — Забрђе. I и III након кратких сукоба са четницима Лазе Тешановића на Девехини и у Црноме Врху пред вечер враћају се у састав бригаде у Хрваћанима.

4 септембра 1943 год. III батаљон креће се из Хрваћана за Кулаше, I батаљон са IV гони четнике преко Црнога Врха, Кадишана до Слатине. Том приликом рашена су нам 3 друга, док нам је један погинуо. Непријатељ је имао 7 раниених. II батаљон остаје на истим положајима. Непријатељ бомбардује положаје и том приликом рањава лакше једног друга.

5 септембра 1943 год. III батаљон на Кулашима. I батаљон на Глоговцу са задатком затвараша праваца од Дрвените. IV батаљон на положајима Шибовска — Палачковци. II батаљон је на старим положајима, гдје пред вечер одржава културну приредбу (у Котор Вароши).

6, 7 септембра 1943 год. II батаљон је у покрету са положаја Подбрђе до Масловара, а од Масловара за Клупе. III батаљон, након одмора, прегледа оружја и одржања војно-политичке конференције креће за Станаре а затим за Укритицу. IV батаљон креће за Растушу, док I остаје на старим положајима са задатком затварања праваца од Дрвените и чувања Прњавора.

8—9 септембар 1943 год. Сви батаљони се налазе у покрету на Теслић, на којег се спрема напад.® Распоред батаљона био је овај: I батаљон имао је да нападне град Теслић са сјеверне стране. II батаљон добија задатак, да након што скрши спољна упоришта буде у засједи на прузи Добој — Теслић и да исту онеспособи за евентуална појачања која би могла да стигну из Добоја. IV батаљон напада спољна упоришта Барићи и Рудник и након што их је скршио напада на град. III батаљон удара са јужне стране. Сви су батаљони извршили своје задатке одређене: скршили спољна непријатељска упоришта и стјерали непријатеља из јако утврђених спољних утврда града. При ликвидирању спољних упоришта наши су заробили 4 домобрана, 3 карабина и 300 метака. По ликвидирању спољних утврђења наши батаљони нападају на град. Непријатељ се јако утврдио и отвара паклену ватру. Код непријатеља се осјећа ки број аутоматскога оружја. Непријатељска спољна

утврђења града су опасана са три жице, а кроз једну пролази струја високога напона, што је нашим борцима беда тешка препрека. Наши су вршили честе јурише и по неким чете успјеле су да продру кроз непријатељска утврђења* али су се морали повући, јер остале наше снаге нису **експ** шиле спољна непријатељска утврђења. Пошто се видјело да је град било тешко заузети и да би могло доћи до још већих губитака, пред зору наређено је повлачеше. **Тога** дана имали смо сљедеће губитке: I батаљон 1 мртвог и 6 рашених, IV батаљон 1 мртав, 2 нестала, 8 рашених, од којих је један касније подлегао ранама, III батаљон је **имао** само једног лакше рашенога, док је заробио 1 пушкомитраљез и 10 пушака. Тога дана, након што су се наше **снаге** повукле мало уназад, није било борби. Код Другога батаљона, који држи засједу према Јелаху, непријатељ патролира са 4 тенка.

9—10 септембар 1943 год. у 12 часова врши се поновни напад на град. У нападу на град учествују сви батаљони. Непријатељ је био поново запосјео утврђења изван града, али су иста била скршена и непријатељ поново протјеран иза жице. Град се и те ноћи није могао заузети и поред најбоље воље бораца, и свих настојаша командног кадра. И те ноћи поједине десетине продрле су у град, запаљена је школа, али се под непријатељском ватром морале повући натраг. Пред зору, након што се видјело да се град не може преузети, наређено је повлачеше. Непријатељ је осјетио наш отступ и отворио најжешћу ватру из свих врста оружја као и из топова. Наши губици су сљедећи: IV батаљон има 4 мртва, 2 нестала и 12 рашених, — остали батаљони нису имали губитака. Истог дана IV батаљон креће за Станаре, I батаљон за Глоговац, који је имао задатак да брани Прњавор пошто се непријатељ спремао да га преузме. III креће за Укриницу, гдје држи положаје према четницима и одмара се. Тога дана II батаљон је у покрету за Калосевић и држи положај од Крижа до Јелаха.

11 септембар 1943 год. III батаљон у покрету за Станаре, гдје се налази и IV батаљон, који искоришћава слободно вријеме у прашу и парешу веша. I батаљон распоредио је своје снаге на Мачином Брду, Пршавору и Глоговцу, а II батаљон је на положају Криж — Јелах. Непријатељ са 5 тенкова и једном бојном надире на наше положаје. Непријатељско напредоваше потпомаже артиљериска ватра, наши уз помоћ II бригаде прелазе у контранапад и прогоне непријатеља који панично бјежи. Након што је непријатељ скршен и протјеран, наши крећу за Станаре. ч

12 септембар 1943 год. I батаљон је на Глоговцу, гдје даје културну приредбу у заједници са омладином Прњавора. Одржавају се краћа савјетовања са командама чета. Остали батаљони крећу ка ријеци Босни да би омогућили II бригади преко ријеке Босне. II батаљон преко Лескових Вода, Буковице спушта се на пругу Добој — Дервента. Када пругу на три мјеста и диже у ваздух два бетонска моста. После извршеног напада снаге овог батаљона врше акцију на жељ. станицу Руданка. Акција није успјела ради јаког отпора из блхшираног воза и самих **утоврђеша** око станице. IV батаљон напада на жељ. станицу Которско и затвара правац од Дервенте да би омогућио прелаз II бригаде преко Босне. Наши борци заузели су жељ.

пцу и жандармериску (обе су спаљене). На станици је један и један воз у коме је био и један тенк. На неколико мјеста претргнута је жељ. пруга и неколико мостића. Ова непријатељска упоришта бранили су Нијемци, легионари и домобрани. Јачина непријатеља непозната. Непријатељски губици 10 мртвих. 1 рањен и 4 домобрана заједно, 5 жељезничара и 1 легионар. Поред тога заједно је 33 пушке, муниције око 3.000, 100 ком. бомби, 100 пари одијела, 20 пари обуће, 20 шишела, 40 фикилија и друге спреме; наши губици 2 рањена.

13 септембра 1943 год. I батаљон на старим положајима. Остали батаљони враћају се за Станаре, након што су омогућили прелаз II бригаде преко ријеке Босне. IV батаљон при повлачењу имао је борбу са легијом и четницима код Малог Пршавора. У овој борби непријатељ је имао 5 мртвих и више рањених. У овој борби IV батаљон је имао једнога лакше рањенога. Сва три батаљона пред вечер стижу у Станаре, гдје се је и преноћило.

14 септембар 1943 год. Четници врше напад на наше војске и на град Пршавор. Снаге I батаљона иду у помоћ Пршаворскоме одреду и ступају у борбу са непријатељем код самог града, којег су четници успјели да преузму. Град је повраћен након 15 минута и снаге I батаљона настављају са гоњењем непријатеља у правцу Цареве Горе. У томе моменту стижу и батаљони III и IV и они учествују у гоњењу непријатеља. Тога дана III батаљон има покрет за Цареву Гору.

Команде батаљона извршавају у потпуности своје задатке.

За протеклих 15 дана било је дезертирања како код ноћних тако и код старијих бораца само у мањој

мјери. У наше редове приступила су три добровољца, док су 3 стара борца дезертирала у Козару.

Културни рад у ових протеклих 15 дана био је понешто скучен, односно ограничен, ради сталних покрета и акција. Иначе свако слободно вријеме искоришћавано је, и тад командни кадар одржава војна савјетовања, врши се прање и пареше веша.

Исхрана је добра.

Однос бораца и команднога кадра је на висини.

Морал бораца одличан, код непријатеља веома слаб; уколико се ратна ситуација код нас и у свијету мијења у нашу корист, утолико морал код непријатеља све више опада.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар,

Командант мајор,
Ранко"

БР. 93

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ БРИГАДЕ ОД 16 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О БОРБАМА И СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ БОСАНСКО ГРАХОВО — ШАТОР И СТАРЕТИНА¹

ШТАБ
Х КРАЈ. Н.О.У. БРИГАДЕ
Бр. 28
Г6/1Х-1943 г.
— Положај —

ШТАБУ II БОС. Н. О. У. КОРПУСА

Положај

Извештај о акцији на просторији Грахова — Книна, Шатора и Старетине.

Акцију коју смо извели на Книнском и Граховском сектору са нашом бригадом и два батаљона одредска и то: Граховско-Пеуљским и ударним батаљоном Дрварског одреда.

¹ Шипка

Г

Са три батаљона у колонама пребацили су се ноћу 12 ов. мј. са задатком да отсијеку Стрмицу, Мрачај, Сурдуп и рисовац од Книна и да поставе засједе на Плешевици и висовима испод Бадша и Рисовца, а са десне стране висове изнад Голубића, док са остала три батаљона отпочело је изјутра чишћеше шуме. Ударни батаљон и III батаљон X бригаде који су кретали да запосједну висове на Плешевици и висове испод Бадша, као све путеве и раскрснице, наишли су на четничку патролу од које је један ухваћен под оружјем. док је други успио побјећи.

Батаљони су продужили у својим правцима, у 3 сата лослије поноћи ликвидирана је Плешевица, гдје је било 30 озиданих од камена утврђења. Банда се распршила и побјегла у правцу Книна, ту је заробљено 1.000 француских метака, кухиша са 3 коња и списак бригаде „Петар Мркоњић”. који вам исто достављамо. У исто вријеме III батаљон ове бригаде продужио је да запосједне лијево од Плешевице Кордунушу, гдје је био дочекан исто из озиданих ровова, гдје се водила борба 1 и по сат. Банда је огорчено бранила ту коту, бацајући велики број ручних бомби на наше борце, а поред тога викали су „хајте на Нијемце на Книн, ми'нећемо на вас”. Батаљон је ликвидирао коту, са шест убијених четника, док су остали побјегли ка Топољу и Козјаку.

IV Батаљон у свом чишћешу преко Мрачаја и Сурдуца ухватио је три под оружјем и двојицу ранио који су били у истој групи. Ухваћени покушали су бјежати, али су сва тројица на лицу мјеста ликвидирана. У наше руке пало је пет карабина са 1.000 метака и нешто војничке спреме, као и четничко-талијанске легитимације. Истог дана покушали смо ухватити везу са далматинским снагама према Кијеву и Полачи, док нисмо успјели ухватити везу, и тако не знамо гдје се њихове снаге налазе. Ноћу између 13 и 14 ов. мј. примијећени четници на висовима изнад Книна на Урљају и Вељуву; те ноћи поновно смо извршили на њих акцију и опкол>авање; чим се смркло банда је побјегла, а ми смо без борбе узели те висове и сами Голубић. Тога дана наше патроле спуштале су се у село Врпоље долином Стрмице и Полачом.

Из Книна Нијемци су послије подне већ са авионима извршили извиђање наших положаја, и почели тући са хаубицама. Ударни батаљон Др.² одреда имао је губитке од једне топ>вске гранате, и то: три члана команде чете, међу

њима полит. комесар,³ командир и један од замјеника и још три борца лакше рањена. Погинули другови пребачени су својим кућама у Дрвар. На страни III батаљона X бр. трп, лакше рањена.

Друга подузета акција у истом времену на Шатор и Старетину од стране једног батаљона Граховско — Пеуљског одреда и неким снагама Летећег одреда које су требале бити око Рора и Преоца, примили смо један извјештај од команданта одреда да се батаљон сукобио са бандом у Шатору и да се банда дала у бјекство према Рорским подовима,⁴ других извјештаја нисмо примили.

Стање око Книна и у самом граду: доласком Нијемаца у Книн и разоружавање Талијана од стране Нијемаца, који се сада налазе у жици [и] добијају свега једанпут дневно јести. Талијански официри са пиштољима шетају се са Нијемцима по граду. Ђујић⁵ и његова банда напустили су Книн и са штабом се налазе у Косову. Мане Роквић, који је био са Нијемцима у Петровцу, служио је Нијемцима у овој офанзиви на Лику као водич до Книна, гдје се и сада налази у граду и одржава директну везу са Ђујићем и њиховим штабом. Народу говоре да су четници напустили Книн и да неће са Нијемцима да сарађују. У Книн стиже сваки дан све већи број Нијемаца преко Лике. Книн још нема везе ни са Сплитом ни са Шибеником, чује се стално борба у Лици.

Наше је мишљење да би било на овај сектор Книна потребно ангажовати јаче снаге личке, далматинске и наше крајишке са сјевера, и заиста банду приморати у жицу и по могућности ликвидирати сам град. Ово је заиста легло четничке реакције које би требало пречистити у најкраћем времену или је приморати у жицу са свих страна, да се отворено компромитују код народа као савезници окупатора.

Гледајући то стање око Книна да наша бригада сама не може ништа већег подузети на том терену, већ то прегањање које је већ неколико пута чинила, дошли смо до закључка и повољног момента, да смо упутили два батаљона наше бригаде на Петровачки сектор.

Како смо обавијештени у Пркосима се налази већи број домобрана под њемачком командом, исто тако у Крњеуши, Меденој Главици и самом Петровцу, који би се

дредали под нашим мало јачим ударцем, као и хватајући
везу са шима. Са овим батаљонима кренуо је политкомесар
бригде.®

На овом сектору имамо три батаљона који патролирају
овим сектором према Книну.

Напомена: Дрварски ударни батаљон исто је кренуо
на Петровачки сектор.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. политкома
Живко⁷

(М. П.)

Командант
Владо⁵

БР. 94

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПОДГРМЕЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД
16 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ
НОУ КОРПУСА О СТАЊУ У ОДРЕДУ, КВАЛИТЕТУ И
БРОЈНОМ СТАЊУ ЈЕДИНИЦА¹

**ШТАБ
ПОДГРМЕЧКОГ Н.О.П. ОДРЕДА**

Број: сл.
16/IX 1943 г.

ШТАБУ II БОС. КОРПУСА

Положај

Одласком наших бораца за III КНОУ бригаду бројно
као и квалитативно сташе овога одреда остало је врло лоше.
Мобилизација која се врши преко Команде Подгрмечког
војног подручја, показала је доста слабе резултате. Прилив
новомобилисаних бораца у наше јединице слаб је како
по квантитету тако и по квалитету. Већи дио бораца који
су нам до сада од стране Подручја упућени физички је
врло слаб и према томе врло мало користан у једној опе-
ративној јединици.

" Милош Марчета
' Родић
* Прошић

Насупрот томе у заштитницама команди мјеста и подручја налази се врло велики број младих, здравих и за оперативне јединице способних бораца. На конференцији одржаној поводом поновног формирања команди мјеста и подручја, а којој је присуствовао и друг Петар Војиновић, замј. команд- IV дивизије, закључено је да команде мјеста могу имати до 15 бораца а команда подручја 25 бораца. Међутим команде мјеста и подручја имају данас заштитнице од 50—60 па и више и то најспособнијих бораца, тако да је бројно стање заштитница истих премашило бројно стање овога одреда, а да и не говоримо о квалитету бораца једних и других. Неке од поменутих команди мјеста створиле су читаве оперативне јединице, са којима имају и самосталне офанзивне намјере, што не само да смета раду наших јединица на терену, него и руши углед истих у очима позадине.

Овај је штаб мишљеша да би се бројно стање заштитница svelo на одређени минимум, као и да би се борци способни за оперативне јединице, а који се налазе при поменутих заштитницама, замјенили са слабијим и за покрет мање способним борцима, од којих се овај одред сада претежно састоји. Стога вас молимо да нам дадете ваше мишљење као и директиве како да се горе наведено изврши.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкмесар
Рецо-

Командант 1
Миланчић*

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА БАЊАЛУЧКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 16 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТЕ НОУ
БРИГАДЕ О АКЦИЈИ НА СЕЛО МЕМИЋЕ И РАСПО-
РЕДУ НЕПРИЈАТЕЉА¹**

**ШТАБ
БАЊАЛУЧКОГ ОДРЕДА**

Број: службено
од 16/1X 1943 г.

ШТАБУ XII К. Н. О. У. БРИГАДЕ

Положај

Са вашим Првим батаљоном имамо везу и он је био на ручку у селу Балтама. Ту су чекали десетину која је отишла да хвата везу са нашом 3 четом у Јаворанима- Патрола се је мимоишла са нашом четом која је стигла синоћ у 2 сата послије пола ноћи.

Батаљон је извршио акцију на Мемиче, али се је четничка банда отуда повукла и отишла у Карановац и Љубачево.

У Карановцу се налазе четници,² гдје се још налазе Лазо Тешановић, који лежи у једној кући и не зна се право или је рашен или болестан, само се за сигурно зна да је тешко рашен један шихов командант и командир 2 чете I батаљона шиховог, брђанин из села Понира.

У Карановцу се још налазе Мишић и Дреновић. Како смо обавијештени, непријатељ је јучер имао 15 мртвих и 20 рањених, 20 несталих.

Ми смо нашли 9 мртвих и два смо стријељали, то је једанаест.

Ево истом смо сад добили извјештај, гдје је сам Мишић имао 3 мртва, 4 рашена, и 9 несталих, од којих још до сада није ниједан избио натраг.

Ми смо заробили једног коња, али то није Тешановићев. На нашем положају нема никаквих новости, само смо отишли да претресемо Понир са једном четом, јер изгледа да се тамо крију неки рањени четници. Кад имаднемо све потанкости, извијестићемо вас. Извијестите нас дајете ли ви

приредбу у суботу, јер ми имамо најмеру да дамо приредбу у недељу, па да не би био програм исти, потребно нам је да нас извијестите и о томе какви ћете ви имати програм.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. политкомесара
Сафет¹

Зам. команданта
(отсутан)

БР. 96

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРАВНИЧКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ДЕСЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОСТАЉУ И АКЦИЈАМА ЈЕДИНИЦА У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 15 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
ТРАВНИЧКОГ ПАРТ. ОДРЕДА

§

Број: Службено

Дана 16 септембра 1943 г.

ШТАБУ Х Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ

Положај

Доставља се следећи петнаестодневни

ИЗВЈЕШТАЈ

Од 1 до 15 о.м. није било никаквих промјена у овом Штабу а извршена је реорганизација овог одреда на следећи начин:

До сада су у одреду биле двије чете а сад су с обзиром на прилив бораца формиране још двије, тако да одред броји 4 чете, чије се бројно сташе види у „Списку убојне спреме“. Такођер су извршене измјене у командама I и II чете.

Досадашњи замјеник командира I чете друг Баварчић Ристо постављен је за командира III новоформиране чете, а шегово досадашње мјесто остало је упражшено.

* Филиповић

В

За замјеника командира III чете постављен је друг **Селимовић Сафет**, досадашњи десетар из I чете.

За политичког комесара III чете постављен је друг **Манђука Февзија**, досадашњи борац I чете.

За командира IV чете постављен је друг **Ковачић Стојан**, досадашњи замјеник командира II чете, а његово досадашње мјесто остало је упражњено.

За замјеника командира ове чете постављен је друг **Пејић Милан**, досадашњи водник II чете.

Мјеста замјеника политичких комесара су упражњена услијед недостатка кадра.

Од 1 до 15 о.м. одред је смањен за 104 борца, од којих је 101 упућен у V Дивизију, са 36 пушака, док смо 2 упутили Вама а 1 у IX бригаду- Одред је повећан за 143 борца, услијед дјелимичне мобилизације коју спроводимо на овом терену. Мобилизација, коју смо вршили досад на овом терену, успјела је доста добро и сви су изгледи да ће се и даље моћи наставити са успјехом. Али највећи нам је проблем недостатак оружја. Чете су организоване овако: свака чета има два вода а сваки вод двије десетине, такође су постављени десетари и њихови замјеници.

I

Дисциплина у одреду

Дисциплина код бораца овог одреда је различита, у I и II чети дисциплина се побољшава у односу на протеклих 15 дана, док је у III и IV чети дисциплина врло слаба с обзиром да су то новоформиране чете и да се у њиховом саставу налазе врло млади људи, али су изгледи да ће се и код ових двију чета поставити дисциплина са што свесрднијим радом са командним кадром и борцима. Борбеност је такође различита. Код једног дијела, већег, борбеност је врло добра док је код другог дијела слаба и неиспробана.

11

[']

Рад у одреду

Од 1 до 15 о.м. одржана су 3 састанка односно 3 теоретска часа са командирима чета, водницима и десетарима, док су командери чета одржали по 4 састанка са водницима и десетарима. Дисциплина и рад старјешина побољшала се је у односу на прошлих 15 дана, такође је порастао углед старјешина и њихов ауторитет. По четама се врши свакодневно занимање и извођеше војничких вјежби по плану који смо изабрали као најпотребнији за нашу јединицу.

Између осталог, највише је посвећена пажња борбеној обуци- Новомобилисане борце који нису служили војску распоређујемо у засебне јединице и са шима се почињу радити најосновнији појмови и затим даље по програму.

III

Акције одреда

Ноћу између 1 и 2 о.м. наш одред извршио је акцију на пругу Травник — Бусовача, порушено је 1.400 м. жељезничке пруге, исте ноћи са једном четом напали смо жељезничку станицу Била, али пошто се је непријатељ јако утврдио, станица није могла бити ликвидирана. Том приликом непријатељ је имао 5 мртвих и 6 рањених, док су наши губици 1 мртав и 3 лакше рашена. Пошто су се на овом сектору налазиле јединице V Н. О. У. Дивизије и контролисали комуникације и гарнизоне на којима би ми могли извршити неке мање акције, на пругу итд., то нам је на тај начин било онемогућено, јер смо потпали под њихову команду у погледу извођења акција. Према томе наш одред се је у прошлих 15 дана ограничио на рад око дјелимичне мобилизације и учвршћивања јединица-

IV

Закључци

Пошто је код извјесног дијела бораца дисциплина слаба и на врло ниском нивоу, то је потребно учврстити дисциплину, подигнути ауторитет командног кадра и што више помоћи у погледу војничког рада, такођер је потребно учврстити десетину као основну војну јединицу. Пошто у овај одред долазе млади и неискусни борци и пошто је код извјесног дијела бораца борбеност доста слаба а код једног дијела и неиспробана, потребно је људство што чешће увести у наше акције и на тај начин појачавати борбеност бораца.

Како нам је оскудица у војном руководству, то смо највише пажше посветили подизашу командног кадра и раду са истим.

Потребно је појачати војни и политички рад уопште.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. политком.
Бранко Ј.

Командант
Милован

(М. П.)

ПЕТНАЕСТОДНЕБНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ШТАБУ ПЕТЕ НОУ БРИГАДЕ О ПОКРЕТИМА И АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 28 АВГУСТА ДО 16 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
I БАТАЉОНА V К.КНОУ
БРИГАДЕ
16. IX. 1943 год.

ШТАБУ V КОЗ. БРИГАДЕ

Достављамо вам петнаестодневни извјештај о војним акцијама од 1—16-IX т.г.

28. VIII- Извршили смо покрет са батаљоном из Појезне за Мачино Брдо као помоћ, исте ноћи са батаљоном извршили смо покрет даље преко Цареве Горе према Чистом Камену и Раковцу.

29. VIII. Са батаљоном наставили смо чишћеше четничких банди на Чистоме Камену, Раковцу и Великој Илови. На Чистоме Камену смо примили борбу и том приликом смо ухватили 3 четника, ми без губитака. Заплијењено је 3 карабина, 1 коњска кола, буре пиве, 1 писаћа машина и нешто одијела.

Истога дана навече са батаљоном смо кренули у Велику Илову (црква) на коначеше и одмор.

30. VIII. Са батаљоном смо кренули преко Чистога Камена на чишћење Мотајице и прогоњење четничких банди на томе сектору, са задатком избијања на Градину (највиши вис Мотајице) и поновне концентрације наших снага, хватања везе са II бригадом и нашим III батаљоном.

Поподне смо упутили пошту за Штаб бригаде, тј. извјештај, а уједно и направили мањи одмор наших снага.

Истога дана предвече смо кренули са Мотајице (Градине) у села Каоце и Србац, у путу смо ухватили четничког курира који је пошао да повуче машину четничку групу која се крила по шуми, а био је послан са Изгорелих кола.¹ Од истога смо дознали да се четничке банде налазе на Изгорелим колима концентрисане за покрет; ми смо направили распоред наших снага са мањим групама и појачаним

са неколико пушкомитраљеза да се четничке банде изненадно нападну и што више униште, према томе нас је опазио стражар шихов и опалио метак а ми смо у томе моменту осули јаки плотун и протјерали четнике који су се разбјегли по шуми и кукурузима према Сави. Уједно смо ухватили на цести у Каоцима једног четничког лугара, који је био пијан на стражи, и истога смо ликвидирали, заплијењена је једна двоцијевка код лугара. Истога момента ухватили смо четничког курира, цивила, који је тога момента био са Винчићем и послао га да преко стражара, кога смо већ убили, повуче њихове снаге; одмах смо пошли на потјеру за Винчићем који се негдје сакрио а уједно смо ухватили и везу са одредом који [је] већ био упао у Србац. Затоћили смо и одмарали у Каоцима.

31. VIII. Са батаљоном смо кренули, тј. са двије чете, из Каоца за Србац а са једном четом у чишћешу разбијених четника око Саве, који су се разбјежали по кукурузима*,j тада смо ухватили везу са II бригадом и уз њихову помоћ пречистили смо поља и кукурузе око Саве, ту смо убили 4 четника, заплијенили 4 карабина и нешто муниције. Са истом четом кренули смо у састав батаљона у Србцу. По доласку ове чете у Србац, већ су неки другови из штаба батаљона и штаба бригаде направили план за прелажење преко Саве и заузимање Давора, с истим планом и ми смо се сложили. потражили из батаљона добровољце, пливаче, од којих се већи број јавио, са истим друговима било је и другова који нису знали пливати а ишли су на акцију., Пронашли смо два чамца и почели са пребацивањем око пола два сата по подне преко Саве; такође су формиране^ три групе од горе наведених бораца и почели са пребацивањем, у прву лађу стала је једна од ових група, којз је по прелазу запосјела лијеву обалу Саве и омогућила даље пребацивање, затим се пребацила и друга група и изашла је на обалу; у том моменту непријатељ је насту-пао кроз кукурузе у стрељачком строју према групама на обали- Наша заштита са десне стране Саве то је примијетила и одмах отворила паљбу и о томе обавијестила' групе на лијевој обали Саве, које су се одмах развиле и прешле у контрајуриш; послије кратког времена наши су упали у град и кроз сат борбе заузет је град Давор, кога су бранили 30 дсмаћих усташа. Ми смо без губитака, непријатељ је имао 8 мртвих војника, међу којима је био и сам биљежник из Давора. Заплијењено је 4 карабина, 500 метак, 1 писаћи строј, 1 радио апарат и доста санитетсвдг материјала. По завршеној акцији група се повратила

у састав батаљона. Ову акцију народ села околних одутевљено је гледао са брда и при повратку наших бораца окупио се око њих, имајући јасну слику о народним борцима којима је, уједно са војском, и изложена ситуација.

1. IX. Са батаљоном извршили смо покрет за Чукале, одакле је продужен покрет последије кратког одмора за **Иличане**.

2. IX. Извршили смо покрет из Иличана преко Гумијере за Драговиће. У путу смо запалили кућу Љубе Бундале и једнога усташе, у којој је једна женска као шпијун држала трговину, ствари смо реквирирали а кућу упалили. Запалили смо и четничке магацине у Иличанима, у којима су четници раније држали жито-

Истога дана у 3 сата по подне четници су извршили пробој са Деветине у три колоне према Мотајици.

Једна маша колона ударила је на наш батаљон, док је једна јача наступала поред Врбаса на наш III батаљон, а трећа колона је цестом кренула на Просјек, тј. на наш IV батаљон.

Послије дуже борбе ми смо одбили колону која је наишла на наш батаљон, а уједно смо и послали једну чету III батаљону као помоћ, пошто се код [њих] одвијала жестока борба. Тога дана ми нисмо имали губитака. Непријатељ је успио продријети поред Врбаса за Мотајицу, пошто је био много надмоћнији у људству. Непријатељски губици су били више рањених.

3. IX. Извршили смо покрет ујутру са батаљоном за Просјек у састав бригаде.

4. IX. Са батаљоном смо кренули у 1 сат по поноћи за Деветину са осталим снагама наше бригаде у прогашање четничких банди- По избијању на Деветину непријатеља није било; последије краћег одмора кренули смо према Кадиванима и Црном Врху, пошто смо били обавијештени да се четници налазе на тој линији. Батаљон је наступао у три правца према Црном Врху. Четници су примијетили једну колону овог батаљона, почели бацати бацаче, и том приликом смо имали једног мртвог и 1 рашена друга, успјели смо четнике протјерати према Слатини; у тој борби непријатељ је имао 7 рашених.

Истога дана по завршеном задатку повратили смо се на Деветину, а уједно и ухаћена веза са III батаљоном у Јошавци. Заноћили смо у Деветини, прикупљали смо кола за превоз батаљона за Прњавор.

5. IX. Извршили смо покрет из Деветине за Пршавор и даље за Глоговац.

6. IX. Са двије чете на Глоговцу са задатком загварања правца од Дервенте, а једна чета кренула да пропатролира преко Појезне — Осиње.

7. IX- Двије чете на Глоговцу а чета са Појезне повратила се у састав батаљона.

8. IX. Извршили смо покрет још у току ноћи са Глоговца за Укриницу у састав бригаде, тј. за акцију на Теслић.³ Истога дана кренули смо на висове изнад Теслића и припрема за акцију. Навече у 11 сати извршили смо напад на град; задатак нашег батаљона био је да нападне са сјеверне стране, тј. од пр. цркве и гробља па до В. Усоре; такођер смо имали задатак да нападнемо и непријатељско упориште Криж. као што смо и урадили; напад на горе поменути град био је без успјеха из разлога што је непријатељ био јако утврђен а ми нисмо имали тешког оруђа са којим би могли бар мало да прочистимо пут за даље напредовање, успјех нашег батаљона у овој акцији, тј. задатак оних чета које су нападале на град успјеле су да пресјеку електризирану жицу на три мјеста, није се упало" у град из разлога што није са друге стране, одакле је напала II бригада, било јаке ватре да би непријатеља привукли на себе. У овој борби имали смо 2 рањена друга, 1 другарицу и 1 мртвог- Такођер акција на Криж није успјела, на Крижу имали смо 4 рањена друга. Од ових рањених другова већ се три друга налазе у борби. Изјутра у 7 сати повукли смо се са нападних положаја изнад града на висове Осивице.

9. IX. Батаљон на одмору на висовима Осивице, исто вече поновљен је напад на град, акција није успјела из истих разлога као и прошле ноћи; [из] ове акције имали смо 2 лакше рашена.

10. IX. Са батаљоном смо изашли на исте висове, гдје смо очекивали наредбу штаба бригаде, по наређешу штаба бригаде извршен је покрет са бат. за Глоговац; срили су нас у путу курири из Пршавора као и кола за војску и писмо од другова из ОК да непријатељ припрема напад на град Прњавор са снагама од 1000 људи, према томе ми смо са двије чете кренули у град а са једном четом на Глоговац. Са четом на Глоговцу затваран је правац од Дервенте а са остале двије одбрана града.

11. IX- Једна чета на Мачином Брду, једна у граду- (резерва) а једна на Глоговцу са истим задатком.

Истога дана чета је повучена из града на Глоговац, док је један вод остао код команде мјеста за стражу.

12. IX. Двије чете на Глоговцу, а једна на Мачином Брду. Истога дана одржан је збор у Глоговцу и дата је културна приредба скупа са омладином Прњавора. Извршена смјена командира 1 чете. Одржана краћа савјетовања са командама чета.

13. IX. Чете на истим положајима. Одржана конференција са двије чете од стране комесара бригаде-

14. IX. Пошто смо чули борбу око Лишње — Вијачана и прикучивање исте према Прњавору, ми смо [се] интересовали и питали одред ко напада на њих и о томе смо извијестили штаб дивизије; од штаба дивизије добили смо наређење да са батаљоном кренемо за Вијачане; када смо стигли до Вучијака, борба се чула око цесте Прњавор — Лишња и Мачина Брда, ватре су се видјеле у близини самога града, ту смо снаге овог батаљона обуставили, у тај моменат стигао је и штаб бригаде и добили смо наређење да кренемо у правцу града, да ступимо у везу са снагама које се већ боре око града; ми смо јурили према граду и направили распоред наших снага, једну смо чету дали десно од града преко Бобановаца у правцу Мачина Брда да прогони непријатеља и хвата везу са нашом четом која је већ у борби, а [с] овом четом ишли смо кроз град. Четници су били заузели преко пола града који смо ми повратили у року 15 минута, наставили прогошење непријатеља према Царевој Гори и Градини. У овој борби непријатељ је имао двоја кола мртвих и рањених војника, док ми без губитака. Непријатељ је бјежао тако да је бацао опљачкане ствари као и ципеле.

Батаљон се истога дана повратио у град гдје је примио вечеру.

15. IX. Извршили смо покрет са батаљоном из Прњавора за Појезну.

Пред сваку акцију одржана су војна савјетовања као и говори пред батаљоном. Борци овог батаљона и даље су расположени за борбу и постоји све већа мржња противу непријатеља- У овом батаљону има већи број босих другова, као и слаба одијела.

Команде чета овог батаљона до сада извршавају своје задатке и показали су се одлучни и способни за извршење задатака. Команде чета способне су да неке акције изводе саме.

За ових 15 дана прилива у људству није било, док дезертерства дешавало се мањих размјера. Дезертерство је све од нових другова.

У овом батаљону постепено одвија се културни рад а док још није на висини. Исхрана овог батаљона је доста добра.

Међусобни односи бораца као и командног кадра [су] на висини.

У овом батаљону има довољан број командног кадра, само није потпун. Сектор на коме се ми налазимо није похваљен, цивилство је непријатељски расположено према нама, узрок томе, како се чује од другова повјерљивих, је да народ највише нас мрзи што се ту буде кратко вријеме а не растјерају се четничке банде.

На овоме терену моћи [ће] се мобилисати већи број људства за ствараше Појезанског батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
(отсутан)

Командант
Вел.ко

БР. 98

ИЗВЛЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 17 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О СИТУАЦИЈИ И АКЦИЈАМА ОКО КАКЊА, ТРАВНИКА И ТУРБЕТА¹

ШТАБ
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Бр. СЛ.
Дне 17-IX 1943 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

У ноћи између 8 и 9 септембра три батаљона IV бригаде требала су да изврше напад на Бусовачу, гдје се налазило 300 легионара, са шемачком командом (једна пјешачка сатнија, остало посада код 4 брдска топа). Напад није извршен услед тога што је непријатељ имао добро утврђену унутрашњу одбрану Бусоваче.²

Од артиљериске ватре исте ноћи погинуо је један командир, а три борца су лакше рањена.

У ноћи између 9 и 10 септембра један батаљон IV бригаде држао је засједу на прузи Лашва — Какањ.³ У 3 сата ујутру наишао је војни воз од Лашве за Сарајево. Пруга је била слабо истргана и воз је у највећој брзини пројурио мимо засједе. Борци су успјели да баце на воз 20 бомби и тукли су га митраљеском ватром. Исти воз, између ж. ст. Модриње и Какња налетио је на теретни воз. Обадва воза ту су се сурвала, локомотиве су потпуно оштећене, као и велики број вагона. Наши борци, који су били код ових возова, морали су се повући због бомбардовања авиона, који је тукао саме вагоне, мислећи да се наши налазе тамо. Непријатељ је, осим особља воза, имао најмање 40 мртвих војника.

На ж. ст. Модриње наши борци спалили су 15 вагона. Ми нисмо имали губитака.

11 ов. мј. преко Височког одреда дошла нам је једна група радника и ђака из Сарајева, ших 21.

12 ов. мј. једна јача непријатељска патрола из Травника напала је наше истурене дијелове. Патрола је брзо одбачена назад. Непријатељ је имао 3 мртва. Наши без губитака.

У ноћи између 15 и 16 ов. мј. извршили смо напад на Турбе.⁴ са два батаљона I бригаде. Један батаљон I бригаде био је у засједи на прузи и цести Травник — Турбе. Други батаљон I бригаде извршио је демонстративан напад на Травник, са јужне стране. Један батаљон IV бригаде рушио је пругу између Травника и Витеза.

Напад на Турбе вршили смо из разлога јер је постојала могућност да нам се домобранска посада, која је бројала 250 војника I коњичког склопа, преда, а имали смо и везу са једним сатником, који нам је јављао да ће прећи са сатнијом чим му се укаже прилика. Батаљон који је био на прузи и цести према Травнику онемогућио је долазак појачања из Травника рушењем пруге и цесте. Међутим, блиндирани воз пред ноћ је дошао у Турбе, тако да је појачао одбрану. Посада Турбета давала је огорчени отпор и наши батаљони морали су се повући. У борби на Турбету имали смо 8 рањених, од којих 2 теже. Шесторица од њих рањени су од бацачке ватре. Нису нам још познати губици непријатеља у Турбету. Наш противколски топ имао је добрих погодака.

Батаљон који је био на засједи према Травнику порушио је 40 метара пруге, зарушио цесту на више мјеста и оборио 10 телефонских стубова. — У 5 сати изјутра из Турбета је кренуло 20 војника у пратши блиндираног воза. Наши борци су их дочекали, убили 12, ранили 3. Заплијенили су 1 „Шарац“, 5 карабина, 3 стројнице, 5 пари одијела, 8 пари ципела и 2.000 метака. Блиндирани воз их је спријечио да покупе сав плијен. Војници су били легионари. Наши нису имали губитака.

Батаљон који је вршио демонстративни напад на непријатељске бункере с јужне стране код Травника водио је борбу са посадом бункера, која је била састављена из легионара и домобрана. Нашим борцима је успјело да истјерају легионаре из 2 бункера, гдје су неколика убили бомбама. Из друга 2 бункера заробљено је 17 домобрана, од којих су 2 подофицира-наредника. Заплијешен је један п. митраљез, 15 карабина, 40 бомби, 1 ручни бацач са 54 мине и 3.000 метака. — Ми нисмо имали губитака.

Батаљон IV бригаде, између Травника и Витеза, разрушио је 1½ км пруге, један мост дрвени од 6 метара, а оштетио један мост од 8 метара. порушио је телефонских стубова у дужини од 1%км. Код овог батаљона непријатељ није реагирао, сем што је тукао артиљеријом. Ујутру је изашао један сатник са 2. домобрана и предао се нашим борцима.

Укупан резултат акција:

10.IX.943 — од судара возова уништене 2 локомотиве и велики број вагона. Погинуло 40 војника. На ж. ст. Модрише запаљено је 15 вагона.

15—16.IX.943 — заробљено 17 домобрана, заплијешено: 2 п.митраљеза, 20 карабина, 1 мали бацач са 54 мине, 40 ручних бомби, 5.000 метака и 3 стројнице. Разрушено 1Уг км жељ. пруге, оборено 2У» км телефонске линије. Срушен један дрвени мост на прузи од 6 метара. Непријатељ је имао мртвих,-шихов ћемо број дознати.

Ми смо имали 2 теже и 6 лакше рашених.

Извијештени смо да је непријатељу стигло појачаше на ж. ст. Витез од 600 легионара. Изгледа да је ово друга група легионара, која је дошла послје оне од 7 ов. мј., о којој смо Вам јавили. Ове ћемо податке провјерити.

Одлучили смо да створимо једну ударну групу од 3 батаљона I и IV бригаде, која би дејствовала на комуникацијама Травник — Зеница — Бусовача — Какаш. Око самог Травника и Турбета тешко би се могло што учинити, јер непријатељ ефикасно реагира, добро је утврђен, а и

саме домобранске јединице добро су чуване од легионара,
а нити показују довољно одлучности да пређу на нашу
страну.

Према Прозору за сад нема никаквих промјена.
Са Фојничког сектора још се није вратио друг Мујо.⁵
Уз другарски поздрав.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Матерић"

Командант, пуковник
Мил.⁷ Морача

(М. П.)

Примили смо 10 к. Билтена. —

БР. 99

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ БРИГАДЕ ОД 17 СЕП-
ТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИ-
ЗИЈЕ О ПОКРЕТУ НЕПРИЈАТЕЉА И РАСПОРЕДУ ЈЕ-
ДИНИЦА¹**

ШТАБ XII КНОУ БРИГАДЕ

стр. ПОВ.
дана 17 IX 1943 године

ШТАБУ XI НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Сташе на нашем положају је следеће:

(I Јутрос у три сата извијестио нас је штаб Башалучког
одреда да су обавијештени да четници скупа са Нијемцима
намјеравају да нападну положаје шихове и наше.²

У вези с тим ми смо наш I батаљон, који је био у ре-
зерви, упутили према Липовцу да испомогне наш III ба-
таљон и одред уколико непријатељ нападне. На путу за
Липовац сусреле су се коморе III батаљона и I батаљона, а
у томе моменту су налетели авиони и открили комору. Тако

⁵ Ковачевић

⁶ Илија

⁷ Милутин

су и I батаљон и комора III батаљона били изложени читав дан непријатељској авијацији без престанка. У исти мах четници измијешани са хрватским снагама наступали су од Балта и Бастаха са већим снагама. Наш I батаљон и поред авијације оријентисао се са непријатељем и сукобио с шиме на Кабловима. Четници су се повукли на Бол>анићи — Јаворане. Непријатељ је имао 10 мртвих и непознат број рашених. Наши губици и од авијације и у борби са непријатељем су 1 мртав, и то од четника, 10 рашених, од тога 5 теже, а 5 лакше рањених. Рашени су сви од авијације. Непријатељска авијација била је данас врло активна, без прекида су нас бомбардовали од 7 ујутро до 6 сати на вечер.

Сви рањеници отпремљени су за дивизиску болницу. Батаљони су концентрисани.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. команданта
Политкомесар

БР. 100

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА БАЊАЛУЧКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 17 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСА-
РУ О БОРБАМА ОКО БАЊА ЛУКЕ¹**

**ШТАБ
БАЊАЛУЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Број: службено
17 септембра 1943 године
П о л о ж а ј

Другу
Молиру Капору,
Политкомесару Бањалучког одреда

Положај

Према траженом обавјештењу, ми Те извјештавамо да нас је непријатељ напао² 15 овог мјесеца у 4 сата ујутро у јачини од 500—600 наоружаних војника и 100—200 нена-

оружаних цивила. Непријатељ нас је напао са свих страна, тако да нас је успио опколити и да смо ми у контрајури-
на неколико страна успјели да разбијемо непријатеља у 7-часовној борби да га сасвим протјерамо и поново повра-
тимо изгубљене положаје. Непријатељ је имао 12 мртвих, 20 рањених и 20 несталих. Ми смо заробили 2 четника... даххш губици износе: 2 мртва, 2 теже и 4 лакше рањена и 1 дастао. —

Непријатељ је баш овога момента почео да из Дебе-
^ака и Карановца туче наше положаје са тешким бацачима.

Такођер имамо обавјештење да ћемо данас на вече бити нападнути са двије стране, и то од Карановца и Че-
линца. —

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. политкомесара
Сафет

БР. 101

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ НОУ КОРПУСА ОД 18 СЕП-
ТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
БРИГАДЕ ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ СЕЛА МРЕ-
ЖИЦА — БУДАЊ — БРАТОВЧИЋИ¹**

**ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА**
¹ Стр. Пов. бр. 11
18.1X.1943 године
у 8 часова

ШТАБУ IV ПРОЛ. БРИГАДЕ

Подаци о непријатељу:

Приближавање наших јединица изазвало је код не-
пријатеља у Сарајеву извјесну узнемиреност и непријатељ
је у току 16 и 17 ов. мј. предузео један испад правцем ко-
муникације Сарајево — Трново, и то источном и западном
страном ове комуникације. Његова лијева колона (источно

од комуникације), која се креће правцем Грабске **Шуме** рокира се више падинама Јахорине, док је шегова десна колона (западно од комуникације) нешто слабија и **мане** активна из области Пресјеница. Непријатељ има и артиљерије, као и нешто тенкова правцем саме комуникације са вјероватним положајима у области Јабланица — **Граб**. Закључујемо: да је непријатељ предузео овај испад оади растерећења блокаде Сарајева и заузимања Трнова као предстражарског положаја јужне одбране самог града Сарајева.

Са правца Невесиша нема никакве активности непријатеља. По подацима које смо примили, Невесише држе четници и нема Нијемаца.

Од правца Горажда до овог момента непријатељ није био активан.

Једна маша четничка група извршила је препад на нашу посаду код моста на Броду, али до сада немамо никакве податке о овоме, већ је ове податке дао један друг који је при препаду изгубио везу са својом четом.

У вези предших података, а у духу нашег плана за рад ове маневарске групе, **НАРЕЂУЈЕМО:**

1. *IV пролетерска бригада:* у току ноћи 18/19 септембра извршиће покрет са садашње просторије на просторију: Мрежица, с тим да главнина бригаде буде у области Мрежица, а један батаљон бригаде у области Горњег Будња — Братовчићи (област Миљевина).

У току данашњег дана настати да се сваки јачи контакт са непријатељем избјегне, већ на правцу непријатеља оставити извиђачко-заштитничка одјелеша, а нарочито на правцу Јахорине, односно према лијевој непријател/Ској колони. Обавјештајну службу развити на правцима: Сарајево. Кошиц, а по доласку на одређену просторију развити ову службу на правце Горажде, Прача.

2. *II далматинска бригада:*

а) појачаће гарнизон Калиновик до јачине једног цијелог батаљона, Ово појачање упутити вечерас у **први** сумрак.

б) Остатак бригаде извршиће покрет у току ноћи 18/19 септембра до просторије: Оцркавље, са једним батаљоном истуреним на положаје у области с. Даничићи — Д. Село — Градац (909).

ц) IV батаљон ове бригаде ће и даље остати у области Устиколина — Фоча — Брод, са главним задатком затварања овог правца и заштите моста код Брода.

3. Овај штаб ће извршити покрет са штабом и глав-
ПНОМ Н далматинске бригаде и то са садашњег мјеста
авцем: Катунште — Околишта — Равни Крш — Репишта
Мукиша — Пољца — Оцржавље, а овај штаб ће проду-
^ити даље до области рудника у Миљевини, гдје је штаб
раније био пред полазак у Калиновик.

" Штаб II далматинске бригаде одредиће мјесто овоме
•абу на маршу а час поласка да буде са изласком мјесеца.

4. Штаб II далматинске бригаде ће у току дана вршити
иђаше и осматраше на правцу Трнова и на том правцу
рушити све мостове, а у колико буде потребно рокирати
своју болницу и интендантуру на правац с. Мушићи, гдје
би се ови задржали до вечерашњег покрета. У овом по-
гледу одржавати везу са IV пролетерском бригадом.

5. Извлачеше из контакта са непријатељем, извршеше
ларша и смјештај на новоодређеној просторији има бити у
пуној тајности, у вези нашег даљег рада.

Г 6. Сутра 19 ов. мј. до 12 часова послаће извјештај²
овоше Штабу о току марша и детаљно о смјештају на од-
ређеним просторијама, назначујући м^есто батаљона, бол-
нице. интендантуре и штаба бригаде.

7. На одређеној просторији бригаде ће одморити своје
л>удство и предузети одржаваше мјесних зборова у инте-
рес^ наше мобилизације и наше војске уопште.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
Генералмајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

² Види док. бр. 110.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 СЕЦ
ТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА О НАПАДУ НА СЕЛА БАРАЋИ, ГЕРЗОВО И
БОРБИ ОКО ДУВНА¹**

**ШТАБ
X Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
— 2 БОС. КОРПУСА —
Бр. сл.
18/IX 1943 г.**

ШТАБУ II БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Положај

Један батаљон VII КНОУ бригаде напао је **Тривунчићеву** банду 14 о. мј. у Бараћима и Герзову.² Јачина ове банде била је од 300—400 људи. У овој борби непријатељ је имао 2 мртва и више рашених, док је један четник **заробљен**. Заплијешене су 4 пушке.

Једна чета Благајско-јањског одреда извршила је напад на благајску банду и том приликом рањен је један бандит а неколика су се предала.

Дијелови IX КНОУ бригаде у току 13, 14 и 15 о. мј. имали су мање борбе са усташама из Дувна, који су покушавали да продру до Купреса. Сви шихови покушаји су **осујећени** и враћени су назад у Дувно.³

У овим борбама наше јединице нијесу имале губитака.,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Баја⁴

Командант
Вел. М. Кнежевћ

(М. П.)

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/1—б, к. 456.

² Види док. бр. 106.

³ Види док. бр. 87.

⁴ Дмитар Бајалица

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ПО-
КТИЧКОМ КОМЕСАРУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОР-
ПУСА о ПОЛИТИЧКОМ РАДУ И СТАЊУ У БРИГАДИ
у ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 15 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹**

**ШТАБ
II КНОУ БРИГАДЕ
18-IX-1943 г.
ПОЛИТИЧКИ КОМЕСАР**

ПОЛИТКОМЕСАРУ I БНОУ КОРПУСА

Положај

ИЗВЕШТАЈ

О политичком раду и стању у II Крај. Нар. Ослоб.
Удар. Бригади у времену од 1.IX до 15.IX.1943 г.

Политички рад у јединицама: за последњих 15 дана
[Политички рад у батаљонима био је недовољан услед го-
тово сталних покрета и акција које је наша Бригада имала.
На заједничкој конференцији комесара батаљона донесен
је закључак да се редовно сваких 8 дана одржавају бата-
љонске конференције на којима ће се опширно износити
војно-политичка ситуација код нас и у свету, како ниједан
политички или војнички догађај не би прошао мимо наших
бораца. На истој конференцији закључено је да се са на-
шим нижим политичким кадром обради брошура „Питање
здругог фронта“ — чланак прештампан из совјетског часо-
писа „Рат и радничка класа“ — и да се иста тема проради
са борцима, да би ово питање ради његове актуелности
[освежили. Поред тога закључено је да се са борцима пре-
ради сав материјал који се односи на издајничко вођство
ХСС-а са потребном дискусијом, као и наш став према ма-
сама ХСС-а. Те три теме биле су предмет политичког рада
у нашој Бригади за последњих 15 дана. Осим горњег на
свакодневним политичким часовима читани су уз диску-
сију чланци из „Бос. ударника“ и из листова „Глас“,
кДапред“.

Радне четне конференције на којима [су] се претре-
сала унутрашња питања чета одржаване су, али не у свим
четама наше Бригаде.

Од политичког материјала имамо нешто бројева „Гласа”, којих има сваки батаљон, „Бос. ударник”, „Јасе. новачки логор”, „Млади Крајишник” и брошуру „Типо Крајишницима”. Из горшег се види да је политички материјал у нашој Бригади доста оскудан. Пре обраде са борцима важније теме обрађују засебно политкомесари чета и водни делегати са полкомесарима батаљона.

Политички рад у народу; за последних 15 дана одржана су два већа збора и неколико мањих конференција на којима су иступали полком-и батаљона и чета, као и велики збор у Глоговцу на којем су говорили чланови Штаба Бригаде. На овим зборовима и конференцијама говорено је углавном о војно-политичкој ситуацији. На свим зборовима и конференцијама било је присутно око 700 учесника. 1

Опште политичко стање бораца добро је. Није било никаквих нарочитих испада од стране бораца.

Ауторитет наших војних и политичких руководилаца је довољан, али њихово стручно знање, нарочито војних руководилаца, не задовољава.

Однос бораца према командном кадру прожет је поштовањем и респектом, но водници и десетари, као и водни делегати још немају довољно ауторитета.

Однос бораца према народу био је потпуно правилан.

Културни рад: у свим батаљонима постоје културни одбори и културне екипе. У I, II и IV батаљону створен је програм који је већ неколико пута даван на зборовима и на четним састанцима. Аналфабетски течајеви за последњих 15 дана деловали су само у II батаљону. У Бригади има око 50 неписмених, међу којима има и неколико полуписмених. За последњих 15 дана није одржано ниједно културно предавање ни у једном батаљону.

Санитетска служба: у нашој Бригади добро је организована. Сваки вод има своју болничарку, поред четних и батаљонских референата санитета. За ових 15 дана извршено је прање веша два пута у свим батаљонима, пареше једанпут у три батаљона и цепљени су против трбушног тифуса сви батаљони.

Није било никаквих појава заразних болести, изузев два случаја упале поребрице.

Бригадна болница постоји. У њој се лечи 13 рањеника и неколико реконвалесцената. При бригадној болници организован је курс за болничарке који броји 12 болничарки. На том курсу узгредно је организован аналфабетски течај. Курсисткињама ће се одржати неколико политичких пре-

давања. Са свим санитарским особљем одржан је један стични састанак на којем је био присутан полком Бригаде.

Исхрана: наше Бригаде за последњих 15 дана углавном се је вршила на добровољној бази и била је прилична.

Исхрана је организована преко батаљонских интендата. Док је бригадна интендантура углавном вршила бављање намирница за болницу дивизијску и вршила куацију четничких магацина са терена Мотајице.

Одећа и обућа поправила се у последњим акцијама.

Наши борци у последњим борбама које смо водили кроз читавих 15 дана показали су велику борбеност, док је наше руководство у III батаљону — с обзиром да је цео штаб млад — подбацило у акцији на Теслић.

Проблеми:

Као централни проблем наше Бригаде је погуна наших батаљона. За последњих 15 дана по том питању није се ништа учинило, изузев што се је на зборовима апеловало на омладину да приступа у наше редове. Долазећи на овај терен, поставили смо штабовима наших батаљона као први задатак мобилизацију.

Дезертерство — појавило се као озбиљна појава у нашем II батаљону, где је за последњих 15 дана дезертирало 14 бораца. Сви су ти борци из села Појезне. Као узрок ртерства утврђено је: одилазак из батаљона бившег еника команданта неког четничког батаљона ЈБубе Геђе, за којег су сви ти људи били везани. Геђо је дат у ППО, на теренеги рад.

Да би спречили дезертерство закључено је да се нашим батаљоном појача политички рад са новомобилисаним, како скупни, тако и појединачни, да се новомобилисани увуку у културни рад и да однос старих бораца према новима буде такав да их веже за наше јединице љубављу и гарским — колективним животом као најјачом залогом постојаности новопримљених бораца.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар II КНОУ бриг.
Ђејван²

**ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАИТА ИЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОЛ
19 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. НАЧЕЛНИКУ ВРХОВНОГ
ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ ОКО
САРАЈЕВА¹**

19-1X-43.

НАЧЕЛНИКУ В. Ш. ГЕНЕРАЛ-МАЈОРУ, ДРУГУ **АРСИ**

Друже Арсо,

Друг Мујо² нам је реферисао о резултату његовог бављења на сектору према Сарајеву. Рекли смо му да о **томе** реферише и Теби, пошто иде до друга Влатка.³

Из Сарајева има изгледа на шире излагање људи у НО војску. До сада их је изашло преко 50. — Друго на сектору Сарајево — Лашва, на комуникацијама, могле би се вршити добре акције, као што смо то и раније чинили. Оне би омогућиле и јачу мобилизацију на сектору Високо — Фојница. Затим, четнички рад у самом Сарајеву и у **око-**лини је доста разгранат и имају успјеха. О **томе** друг **Мујо** има података.

Сви горњи разлози говоре да би била од користи и имала би успјеха једна наша јединица на ономе **сектору**. — Наша дивизија, како сада има распоред,⁴ теже може одвајати јаче снаге, које би се дуже задржавале на **сектору** према Сарајеву. — Ми смо сада послали два батаљона **IV** бригаде са задатком да дочекају неки транспорт војске или материјала на прузи Лашва — Какаш, да изведу неколике акције на пругу и према Високом и Кисељаку. Мобилисали смо до сада око 300 нових бораца, а немамо довољно оружја за њих, па се надамо да ће ови батаљони нешто да заплијене. —

Мишљеша смо, дакле, да једна наша бригада оде за извјесно вријеме на сектор према Сарајеву. У том случају морали би се ослободити положаја код Травника. Добро **5и** било када би нека Крајишка бригада могла да узме Травнички сектор, који је готово мртав. Било би још болје да нам се већ сада пошаље једна бригада у састав дивизије; онда би могли изводити и добрих акција.

¹ Оригинал, писан зеленим мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23—2, к. 9 А.

* Мујо Ковачевић

³ Влатко Велебит (Влатко)

* Види док. бр. 149.

У сваком случају, под оваквим условима, ми морамо апоставити терен према Сарајеву и комуникацијама, јер можемо ефикасно дјеловати и слати јаче јединице. авник нас много веже као и Прозор — пасивни смо.

Молим Те, реци нам по другу Муји шта би се најбоље **МОГЛО** учинити.

Уз борб. поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Милутин Морача

БР. 105

НАРИБЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 19 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ФОРМИРАЊЕ РАДНИХ ВОДОВА ПРИ БАТАЉОНИМА И УПУТСТВО ЗА РАД РЕФЕРЕНТА САНИТЕТА'

ШТАБ

V КК. НОУ БРИГАДЕ

19 сеп. 1943.

Бр. (стр. пов.) 19

ШТАБОВИМА I, II, III и IV БАТАЉОНА

Положај

I, У циљу што бољег сређиваша наших јединица, како би добиле збиља војнички изглед, а то се сада намеће у најоштријој форми ради наглог пораста наше војске, шезиног свакодневног јачаша, принуђени смо да по угледу на наше пролетерске јединице, а и остале наше јединице, реорганизујемо наше јединице.

Ако погледамо наше јединице, оне умјесто да су сваки дан покретније, што је највећа одлика јединица, постају све нелокретније. Ради овога штабови батаљона предузеће одмах реорганизацију својих јединица и то:

1. Укидају се кухиње и кошоводци по четама и приabu батаљона.

Образложење:

Створио се је један кадар куvara бораца, који од казана не види ништа даље, није риједак случај да ти куvari живећи таквим животом често не знају зашто се борда камо ли да знају тумачити најновије догађаје. Редовно не иду у строј, при покрету праве увијек највише нереди, у односу са народом највише праве испадне, често само^вољно узимају туђе ствари. Да би се свему томе стало на крај, оснивају се радни водови при свакоме батаљону у.|| које улазе сви економски четници, куvari, коњоводци и штабски курири. Поставља им се водник и делегат. Нема више куvara ове или оне чете, него је то радни вод батаљона,»ј који кува за сав батаљон. У случају да нека чета иде одвојено од батаљона, онда ће водник односно делегат сдредити потребан број људства и казана за ту чету, а чим чета дође у састав батаљона, људство поново долази у састав свога вода.

Водник и делегат дужни су да редовно граве стројево, да упознавају вод са свим војничким дужностима, наредбама, односно о политичкој ситуацији.

2. Питање санитета:

Томе питању је од свију штабова поклашано најмање пажње. Није се санитету пружила пуна помоћ, нити су правилно регулисани односи између референата санитета и штабова.

Да би се средило питање санитета штабови су дужни промијенити свој став у односу на референте санитета. Чести су случајеви да су референти санитета штабске куvariце, вешарице, пегларице итд., ради тога референти су санитета занемаривали своје праве дужности.

Убудуће референти санитета то не смију чинити.

Даље, референти санитета су чланови штаба, то неће рећи да су чланови оперативног штаба, али су поред обавјештајаца и интенданата споредни чланови штаба. Штаб је дужан одржавати састанке на којима ће учествовати и референти санитета и обавјештајни официри и интенданати батаљона.]>

У свакоме покрету, акцији у заједници и на приједлог референата санитета дужни су одређивати м^есто превизијалишта. Упознати референте санитета са наредбом о акцији, ширином акције, да би референт санитета могао да подузме све потребне мјере.

Референти санитета дужни су подносити петнаестодневне извјештаје референту санитета бригаде, а овај ко-

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ БРИГАДЕ ШТАБУ ДЕСЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 16 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
VII КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
19-IX-1943 г.

ШТАБУ X КРАЈИШКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ

Петнаестодневни извјештај VII Крајишке бригаде од 1 до 16-IX-1943 г.

- 1-IX-1943 г. По доласку од Јајца I и IV батаљон размјестили су се на просторији и то: I батаљон у с. Трново, а IV батаљон у с. Цераја, са једном четом у Герзову. Радило се на чишћешу те просторије од четничких банди, као и конфисковашу имовине окорјелих четничких зликоваца и оних који су пошли у шемачку војску (СС трупе).
- 2-IX-1943 г. Распоред и рад истих као и први дан. Приликом покрета од Јајца, III батаљон је и даље задржан на терену Мркоњић Града.
- 3-IX-1943 г. По наређењу² штаба X дивизије бригада (без III батаљона) је извршила покрет и то: I батаљон са штабом бригаде правцем с. Трново — с. Шипово — с. Мујџићи — с. Тодорићи, а IV батаљон с. Цераја — с. Соколац — Попужи — Стројица — Ваган. На тој просторији се преноћило.
- 4-IX-1943 г. У 12 часова бригада је извршила покрет правцем: Јаш преко Лисине у Ђукића и Миловчеве кошаре.
- 5-IX-1943 г. Читав дан смо остали на прегорији Ђукића и Миловчеве кошаре, гдје смо чекали наређеше штаба дивизије за акцију,³ које смо добили око 19 часова. Била је

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/2, к. 853.

* Види док. бр. 33.

³ Види док. бр. 56.

велика киша и јака помрчина, тако да ноћу нијесмо могли извршити покрет.

IX-1943 г.

Ујутру у 3 сата бригада је извршила покрет правцем: Марића, Клекових, Зубића и Курељушића кошара. Ту нас је сачекала чета Благајског одреда, која нам се ставља на расположење као познаваоци терена и путовође. Одатле смо продужили покрет у 10 часова за Шкадимовац, гдје смо при улазу у исти извршили распоред батаљона тако да смо обухватили читаву просторију овог великог катуна са извиђачким и за чишћеше одређеним патролама. Четници су били вјероватно обавијештени о нашем покрету у овом правцу па су се благовремено склонили у Кујачу, Осјеченицу и Цинцар. На читавом терену Шкадимовца, који је познат као потпуно четнички настројен крај, нијесмо наишли ни на једног наоружаног четника. нити је пак при нашем уласку у све засеке овог катуна пукла и **једна** непријатељска пушка. Изгледа да нијесу то смјели урадити ни покушати на VII бригаду, јер би у том случају очекивали строге репресалије.

IX-1943 г.

Били смо читав дан на просторији Шкадимовца и Лубог Дола, вршили чишћеше и спроводили конфискацију четничке имовине; том приликом смо пронашли и открили у једној дубокој јами прилично велико склониште ствари и животних намирница које су четници били склонили. По подне смо добили наређење од штаба дивизије да се одмах кренемо преко Хрбљине за Прибељу по извјесном задатку. Кренули смо у 7 часова тим правцем.

IX-1943 г.

Осванули смо у Прибељи, гдје смо се смјестили за одмор, последије напорног ноћног марша. Ухватили смо везу са ударним батаљоном Ливашско-гламочког батаљона који је био у Прибељи и који нас је обавијестио да су [се] четничке банде из Гламочког Поља, оне које смо ми имали напаст, повукле и пошле у правцу Мли-

ништа и Јасенових Потока. Предвече смо добили наређење штаба дивизије да се са бригадом кренемо у правцу Мркошић Града, с тим, што имамо један батаљон-одмах упутити у Мајдан да се јави начелнику В. Ш. ради добијаша извјесног задатка.⁴

9-IX-1943 г.

У 5 часова ујутру пошли смо из Прибеље преко Јастребшака лијево од Букове Главице]. Ту смо извршили распоред снага, јер смо обавијештени да се на Драгнић Подовима налазе неке четничке групе бригаде Тривунчића. Командант бригаде друг Шиљеговић⁵ је предузео да он сам изврши распоред снага за напад на четнике, у чему је прилично погријешио, јер није познавао терен, а уз то се није савјетовао ни са штабом бригаде, нити пак са штабовима батаљона, те смо тако пропустили једну ријетку прилику без успјеха. Дио наших снага који је пошао преко Драгнић Подова и Луње Главе напao је четнике који су се без неког нарочитог отпора надали у дивље бјекство, које су наши борци у трчећем кораку и трку јурили све до Млиништа и Јасенових Потока, гдје су се бандити склонили у шуму. Било их је око 70 формираних у двије чете. Током ове борбе непријатељ је имао једног мртвог и неколика рашена, док смо ми имали два рашена друга из I батаљона. Пошто смо очистили цио терен, смјестили смо се у с. Герзово ради преноћишта и одмора.

10-IX-1943 г.

Ујутру рано смо упутили наш IV батаљон у Мајдан, а са I батаљоном били смо у Герзову конфискујући четничку имовину. Добили смо наређење дивизије за покрет са I батаљоном у Мркошић Град — с. Брдо.

11-IX-1943 г.

Ујутру у 6 часова кренули смо правцем: Герзово — Вукоманова кошара — Лисина — с. Брдо код Мркошић Града.

- Командант бригаде друг Милош Шиљегић је премјештен и предао дужност своје замјенику Момчилу Полексићу.
- 12-IX-1943 г.* Овог дана чланови штаба бригаде су обили наш III батаљон, који је дуже времена био одвојен од бригаде и налазио се у Мркошићу. I батаљон се одмарао, а IV батаљон кренуо је из Мајдана у Јајце по наређешу В. Ш.
- 13-IX-1943 г.* Ујутру рано је упућена једна чета I батаљона у Мујџиће као заштита дивизијске болнице. Ово по наређешу штаба дивизије. Предвече је упућен III батаљон на задатак чишћеша четничких банди са просторије с. Шибова — Вукоманове кошаре — Трнова — Бараћа и Подрашнице.
- 14-IX-1943 г.* I батаљон упутио је једну чету у с. Подбрдо ради осигураша пута Мркошић — Кључ, тако да је само једна чета овог батаљона остала у граду. III батаљон је у путу наишао на четничке банде код Вукоманове кошаре, Међугорја и Борика и скоро читав водио борбу са шима, протјерао их у правцу Јасенових Потока, гдје су иза подне у бјекству отступили. Овом приликом непријатељ је имао неколико рашених, од којих је један заробљен и ликвидирао, а ми смо имали једног рањеног.
- 15-IX-1943 г.* III батаљон је прошао терен од Вукоманове кошаре преко Ћетеништа, Герзова Брда до Царевца, гонећи четничке банде, а одатле ноћу скренуо за Подрашницу ради чишћеша исте. I батаљон је био распоређен и то: једна чета у Мујџићима, друга чета у Мркошић Граду и трећа у Подбрду, док је IV батаљон и даље у Јајцу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Владо Дапчевић

(М. П.)

Зам. команданта
Момчило Полексић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НОИ ОДРЕДА „ГАВРИЛО ПРИНЦИП“ ОД 19 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТОЈ ДИВИЗИЈЕ О ПОКРЕТУ НЕПРИЈАТЕЉА ИЗ КНЦ. НА У ПРАВЦУ СТРМИЦЕ¹

ШТАБ ОДРЕДА
„ГАВРИЛО ПРИНЦИП“
Дне 19/IX.43 год.

ШТАБУ IV Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Другови, дознајемо преко Об. службе да су јутрос Немци кренули из Книна у правцу Стрмице заједно са четницима Мане Роквића и дошли у Стрмицу и да крећу у правцу Јелиног Поља. У Стрмици су се чуле бомбе а тешки митраљез на Сухом Пољу.

Дознаје се да је и поп Ђујић пактирао са Немцима и да се крећу у правцу Грахова. Друго нема ништа, наши батаљони спремни су да крену на добивени задатак.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полком.
Коста²

Командант
Мирко³

¹ Оригинал, писан мастиљавом оловком, Кирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 32—3, к. 766 А.

² Коста Пајчин, погинуо у току НОР.

³ Вишекруна

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА ОД 20 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДЕ-
СЕТЕ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ И ДЕЈСТВУ ДЕСЕТЕ
БРИГАДЕ¹

ШТАБ
II БОС. Н.О.У. КОРПУСА
Пов. Бр. 191
дне 20-IX-1943 г.

ШТАБУ X НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

1) Ваше извјештаје од 18 о. мј.²: о акцији на четнике бандита Тривунчића и о додјељивашу за Ваше јединице ? потребне спреме и материјала, примили смо.

2) У току овога мјесеца наш Корпус досада није добио ни један авион спреме, а уколико се додијели, биће распо- ређена оним јединицама за које то потреба буде највише изискивала. *Напомињемо Вам* да Штаб Корпуса има увид о потребама о подручним јединицама и да ће се према томе, уколико спреме буде добијао, изравнати.

Штабу IV наше дивизије, прије поласка на додије- љени јој задатак,³ напоменули смо да што више оружја, г муниције и спреме пошаље нама, а сем тога тражили смо од Дрварског НОП одреда да нам оружје од предатих двиј" сатнија пошаљу, те уколико и са ове стране будемо добили, ^ имаћемо у виду Ваше јединице.

3) Пушкомитраљез, о коме је ријеч у Вашем извје- штају, шаљемо Вам. Телефоне од Дрварског НОП одреда још нисмо добили у потпуном броју, а када их добијемо, | послаћемо Вам потребан број истих са телефонским мате- ј ријалом за извођеше обуке.

4) Већ смо Вам јавили да осигурате цесту Чађавица — Мркошић Град. То је потребно учинити из разлога јер [банда тамо стално вршља, а наши курири и разни други г транспорти комуницирају тим путем. Сем тога, послије 23 о. мј., тим правцем вјероватно ће пролазити и другови ви- ших форума.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом. налази се у ар- хиви Војноисториског института под рег. бр. 42/1—2. к. 456.

² Види док. бр. 102.

* Види док. бр. 69.

5) Ово вријеме треба користити за разбијање четничке банде и уништавање ове. У ту сврху треба јединицама дати подробности о начину рада, са напоменом да ту буду иницијативни и да за сваку ситницу не чекају наређење од вишег штаба.

6) Ових дана X Крајишка НОУ Бригада са Дрварским ударним одредом и граховским батаљонима разјурила је Ђујићеву банду на сектору Грахово — Стрмица — Динара.⁴ Овом приликом убијено је 10, а рашено више четника, док их је неколико заробљено. Заплијешено је 10 карабина, око 2.000 метака, 3 кухиње са три коња и осталих ситних ствари. Заплијењен је списак четника четничке бригаде „Петар Мркоњић”. Остала банда побјегла је на Косово у близини Книна, док Мане Роквић, који је служио Нијемцима као водич преко Лике, са Швабама у Книну и са Ђујићем држи директну везу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Вељо Стојнић

(М. П.)

Замј. команданта

БР. 109

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА ПРОСТОРИЈИ ТРНОВО — ГЕРЗОВО — БАРАЋИ¹

ШТАБ
Х Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
— 2 БОС. КОРПУСА —
Бр. СЛ.
20/IX 1943 г.

ШТАБУ II БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Положај

Јединице ове дивизије распоређене су по плану који је и вама познат и у главном су активиране према четничкој банди. У најновије вријеме ослободили смо два батаљона VII КНОУ бригаде које ћемо набацити на просторије Трново

— Герзово — Бараћи,² јер су се према добивеним подацима
5 вребациле извјесне групе четника из Мањаче. Досадашње
лаше акције у борби против четничких банди нијесу пока-
' зале видних резултата, убијено је неколико четника а исто
дако неколико их је и рањено. Наша XIII КНОУ бригада
Г задржава се око Машаче и приступила је извршењу ре-
; пресалија против четника. Још нијесмо добили детаљније
лодатке о томе колики је број кућа попаљен и колико је
Нетничких породица расељено.

Ових дана формирали смо команду Бугојанске чете,
која ће послје извршене мобилизације да се укључи у
нашу дивизију.

У прилогу достављамо вам преглед бројног стања и
наоружања наше дивизије без података за Рамски одред,
који нам још до сада није исте послао. Подаци које уносимо
у овај преглед нијесу потпуно тачни, односно неке наше
[јединице нијесу нам доставиле податке у потпуности.

У току је формирање Санског одреда па је потребно
да нам јавите под чијом ће командом стајати одред.

Ових дана спустиле су се двије групе Енглеза,³ међу
њима један генерал, као и један пуковник-инжињер. Са
групом се налази такођер и један амерички мајор. Од при-
спјелог материјала наша дивизија добила је 60 пари оди-
јела, ципела 64, 10 падобрана, 4 п. митраљеза „Шарца“ и
16.000 метака. Овај материјал добили смо по одлуци В. Ш.,
а обавијештени смо такођер да је један авион бацао и вама
материјал па вас молимо да нам пошаљете што већу коли-
чину, узимајући у обзир сташе у нашој дивизији које вам
је познато. Настојте да нам пошаљете што више оружја и
[муниције као и одјеће, јер из прегледа бројног стања које
вам достављамо видјећете да имамо велики број ненаору-
жаних људи.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Баја

Начелник штаба
Хотић⁴

Командант
Вел. М. Кнежсвић

(М. П.)

* Види док. бр. 102 и 106.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГД
ДЕ ОД 20 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ НОУ
КОРПУСА О РАЗМЈЕШТАЈУ ЈЕДИНИЦА НА ПРОСТО
РИЈИ СЕЛА БУНОВИ¹

ШТАБ
IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
К. Пов. бр. 5
20 септембра 1943 год.
У 16.30 часова

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Извјештавамо вас да [смо] према вашем наређењу Стр. пов. бр. 15 од 19 ов. мј. извршили покрет са просторије с. Мрежипа на просторију с. Бунови.

Из с. Мрежице пошли смо данас 20 ов. мј. у 2 часа а стигли смо на одређену просторију тачно у 12 часова.

У току марша није било никаквих потешкоћа, већ смо у потпуном реду извршили овај марш.

По доласку у с. Бунови бригада се размјестила по следећем распореду:

- I батаљон у с. Шајевићи
- II батаљон у с. Биротићи
- III батаљон у с. Брдо
- V батаљон у засеке Соје — Лаз
- Пратећа чета у с. Биротићи
- Болница у с. Шајевићи
- Интендантура у с. Дубови
- Штаб бригаде налази се у с. Биротићи.

Према истом наређењу у току сјутрашњег дана извршићемо покрет са ове просторије на новоодређену просторију.²

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде
начелник мајор

(М. П.)

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
90 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА
ЗД ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈИ ХРВАЊАНИ — ЦРКВИ-
НА — ПОТОЧАНИ — ГУСАК И ГАЈЕВИ¹

ШТАБ XII КНОУ БРИГАДЕ

стр. ПОВ. бр. СЛ

дана 20 IX 1943 године

ШТАБОВИМА I, II и III БАТАЉОНА ОВЕ БРИГАДЕ

Положај

У вези задатка XI дивизије — разбијања и уништења четничких група Радић — Форкапа — Бундала — и извјештаја које смо добили о непријатељу, према којима четничке снаге крећу од Орашја преко Поточана [и] имају намеру да избјегну нашем опкољавашу, издајемо следеће наређење.

I и III батаљон кренуће правцем Хрвањани — Црквина — Поточани — Гусак — Гајеви и тиме онемогућити извлачење четника према Јошавци. Пошто избију на линију Поточани — Гусак — Гајеви оба батаљона оријентисаће се и наступити према Орашју и потискивати четнике према Мотајици пред главнину наших снага, тј. пред V бригаду и Пршаворски одред, који наступају преко Мотајице. Са Орашја наступати доминирајућим висовима према Просјеку.

На линији Просјек батаљони ће се зауставити и слати везу штабу бригаде, који ће се налазити скупа са II батаљоном на Деветини.

Оба батаљона нека одржавају за читаво вријеме борбе **И** марша најтешшу везу, а штабови батаљона нека се налазе скупа, ради заједничког и бржег доношеша одлука. Бити самоиницијативан и брзо разбијати непријатељски отпор, не дозволити да поједине групе задржавају читаве батаљоне по неколико сати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТКОМЕСАР

Раде-

КОМАНДАНТ-МАЈОР

Међава¹

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиву Војноисториског института под рег. бр. 30/1, к. 875.

² Башић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ БРИГАДЕ ОД 21 СЕП.
ТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЈЕДНАНАЕСТЕ НОУ ДИВЦ.
ЗИЈЕ О БОРБАМА НА ПОЛОЖАЈИМА ДЕВЕТИНА -
ХРВАЊАНИ — ПОТОЧАНИ¹

ШТАБ XII КНОУ БРИГАДЕ

стр. ПОВ. ОП бр. СЛ.
дана 21 IX 1943. године

ШТАБУ XI НОУ ДИВИЗИЈЕ и
ШТАБУ V КНОУ БРИГАДЕ

Положај

На дан 20 ов. мј. у јутро око 7 часова непријатељ је са јачом концентрацијом својих снага напао јединице ове бригаде. Борба је вођена од ујутро па до 15 часова послје подне на положајима² Деветина — Хрвањани — Поточани. Како је непријатељ концентрично напао поједине батаљоне ове бригаде са јачим снагама, I и III батаљон морали су се повући на положаје Деветина — Марков Храст — Стара Цеста, одакле су јединице ове бригаде концентрично извршиле противнапад, [и] непријатељске снаге разбиле. Како је непријатељ имао извјесну резерву, поновно је бацио преко Поточана, оријентисане према Хрвањанима, заправо према нашим положајима, као и са јединицама које су разбијене, тј. које су се поново прикупиле, већ у саму ноћ непријатељ је задржао на положајима Поточани — Хрвањани⁴ — Драговићи — Чардашиште — Бошковићи — Чардачани и једним дијелом према Црном Врху, који су у току цијелог дана припуцкавали с леђа. Да нам не би непријатељ умакао према Црном Врху, издали смо наређеше³ јединицама да се непријатељ избаци са напријед наведених положаја и да се гтротјера према Мотајици. Ово је успио учинити само I батаљон ове бригаде, а остали нису могли због временских непогода. Већ у саму ноћ стиже IV батаљон V бригаде и обзиром што је он био концентрисан, замј. команданта V бригаде⁴ у договору са овим штабом пребацио је IV батаљон

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 28/3, к. 875.

² Види док. бр. 111 и 113.

³ Види док. бр. 113.

⁴ Ратко Вујовић

Ј

у бригаде на наше лијево крило Бошковићи и даље уз Вр-
5ас према Милосавцима.

Јединице ове бригаде заузимају сљедећи распоред: I
батаљон Хрваћани — Просјек, гдје има ухватити везу са
I батаљоном V бригаде на десном крилу. III батаљон Дра-
I уовићи и избити на лијеву падину Просјека. II батаљон
Чардашиште — Церова Коса, повезати се са IV батаљоном
V бригаде на лијевом крилу. Један вод тога батаљона остаје
у заштитници оријентисан према групицама које припуц-
кавају од Црног Врха.

Непријатељ је јачине око 1000 бандита. Аутоматског
оружја се није толико осјетило. Непријатељ је претрпио
веће губитке у лфтвим и рањеним, али су нам ти губици
још непознати. Натјеривали су неке Галицијане да им возе
мртве и рашене у колима. Наши губици 4 рањена, од којих
је 1 подлегао.

Прилажу се добивени подаци о четничкој банди.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТКОМЕСАР

Раде

у 6 ч.

КОМАНДАНТ-МАЈОР

Мећава

БР. 113

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 21
СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА
ИЗБИЈАЊЕ НА СЕКТОР ПРОСЈЕК — ЦЕРОВА КОСА¹**

ШТАБ XII КНОУ БРИГАДЕ

стр. пов. бр. сл.

дана 21 IX 1943 године

ШТАБОВИМА I, II и III БАТАЉОНА ОВЕ БРИГАДЕ

Положај

У вези даљег задатка² снаге ове бригаде дајемо сље-
дећи распоред јединица и то: I батаљон извршиће покрет
правцем Хрваћани — Просјек, гдје се задржати и повезати
се са снагама I батаљона V бригаде на десном крилу, које ће

избити, уколико већ нису избиле. На Просјеку се задржати до даљег. III батаљон извршиће покрет правцем Драговићи и избити на лијеву падину Просјека, повезати се са I батаљоном десно, а лијево са II батаљоном. II батаљон извршиће покрет Чардашиште — Церова Коса, повезати се десно са јединицама II батаљона ове бригаде, а лијево са IV батаљоном V бригаде, који наступа правцем преко Бошковића — Милосаваца. Један вод оставити у Деветини у заштитници, оријентисан према Црном Врху и четничким групама које припуцкавају од Црног Врха.

Штаб бригаде са бригадном амбулантом и интендантуром извршиће покрет правцем Бојић — Чардашиште Драговићи.

Покрет извршити данас 21 ов. мј. у 6 часова ујутро.

Све јединице ове бригаде у вези наређеша штаба дивизије са предвиђеним распоредом снага ове бригаде и снага V бригаде имају да стежу обруч око четничке банде и да четнике прогоне према Врбасу, а IV батаљон V бригаде има за задатак да се провуче низ Врбас према Клашницама.

Скреће се пажња јединицама ове бригаде да се свесрдно заложу у извршешу предвиђеног плана, да наглим и клиновитим продорима испресијецају четничке снаге које се налазе испред нас, да се што чвршће јединице повежу и затворе предвиђене правце, како се четничка банда не би пребацила јединицама (нашим) за леђа, већ да се прогоне напријед и натјерају у халку, како би им се могао задати најјачи ударац. **, Ш**

Скренути пажњу борцима на вођеше борбе са четничком бандом на овоме терену, нагласити да то није сектор Чемерница ни Липовац, већ да је то сектор равнији и већи брисани простор и да је потребна већа војничка будност. Везу одржавати помоћу паљеша сламе, сијена, гужви, разних ватара, сигналним ракетама итд.

Све извјештаје слати у штаб бригаде, који ће се кретати предвиђеним правцем и то што чешће.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТКОМЕСАГ
Раде

у 5 45 h

КОМАНДАНТ-МАЈОР
Мећава

ЛЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОР-
ПУСА ОД 22 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТА-
БУ НОВ И ПОЈ О НАПАДУ НА СЕЛА ПРКОСИ И
ОСТРОЖАЦ¹

ШТАБ

д БОС. Н. О. У. КОРПУСА

Пов. Бр. 196

. Дне 22. IX. 1943 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1) Ноћу 17/18 о. мј. два батаљона X Крајишке НОУ Бригаде и Ударни батаљон Дрварско-петровачког НОП Одред извршили су напад на непријатељски логор у с. Пркосима (комуникација Врточе — Кулен Вакуф).² Послије дуге и жестоке борбе логор је потпуно уништен.

Том приликом заробљено је 27 легионара, док је убијено 200 Нијемаца и легије, а заплијешено је:

а) 10 пушкомитраљеза „шараца”,

б) 5 тромблонских пушака,

в) 1 радио-станица,

г) 2 мала бацача,

д) 1 тешки митраљез,

ђ) 4 тешке хаубице (једна од 155 мм. а 3 од 105 мм),

које су због тога што се нису могле извући — биле уништене.

ц) убијено је око 100 коша,

е) већа количина спреме, материјала, муниције и пушка заплијешена је.

2) Ноћу између 17/18 о. мј. Рамски НОП Одред извршио је напад на град и жељезничку станицу Острожац.³ Град је био брашен једном сатнијом II горске пуковније, а обезбјеђен са добрим бункерима.

Након жешће борбе наши борци ослободили су Острожац. У овој акцији убијено је 12, а заробљен 41 домобран. Кашпепењено је:

а) 2 лака бацача,

б) 41 пушка,

¹ Копија оригинала, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23/1—6, к. 456.

* Односи се на јединице њемачке 114 ловачке дивизије. Види Док. бр. 151 и 173.

* Види док. бр. 220.

- в) 2 тешка митраљеза,
- г) 2 пушкомитраљеза,
- д) 1 ручни двоглед,
- ђ) 7 коња и остале спреме и материјала.

На жељезничкој станици уништена су сва постројења и неколико вагона натоварених са сијеном, припремљених за извоз окупатору. Спаљена је сва архива у пошти и жандармеријској станици.

Послије три часа држаша Острошца, непријатељ је поново овладао са истим.

3) Јединице Подгрмечког НОП Одрета уништиле су на прузи Приједор — Бос. Нови 2 теретна и један блиндирани воз,⁴ који је пошао у помоћ. Овом приликом убијено је 83 Нијемца. Иста јединица претргла је пругу између Новог и Бос. Крупе, гдје је избачен један теретни воз из шина.

4) У акцији на четнике на просторији Б. Грахово — Книн, између 10 и 15 о. мј., убијено је 15 четника, а заробљена су два четника. Заплијешена су три коња са кухињама и списак четничке Бригаде „Петар Мркоњић“, остали су четници побјегли и налазе се у околини Книна. Ову акцију извела је X Крајишка НОУ Бригада.⁵

5) У вези Вашег посљедњег наређења упутили смо наређење IV НОУ Дивизији да се пребаци са прострије Косово — Врлика на просторију Сиша.⁶ Два батаљона Гламочког и Граховског НОП Одрета упућена су на Пролошко седло ради пресијецаша тамошше комуникације.

6) Снаге наше X НОУ Дивизије налазе се на раније додијељеним им задацима.⁷

7) VIII Крајишка НОУ Бригада избила на комуниганцију Нови — Крупа — Петровац, гдје је већ водила борбу, о чијем исходу још нисмо добили извјештаја.⁸ XI Козарска НОУ Бригада оријентисана је једним дијелом на комуникацију Бос. Нови — Костајница у циљу рушења моста на Волињи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
сл. отсутан

К о м а н д а н т

(М. П.)

* Види док. бр. 133.

⁵ Види док. бр. 93.

* Види док. бр. 69.

⁷ Исто

* Исто

НАРЕЂЕЊЕ КОМАНДАНТА ЈЕДНАЕСТЕ НОУ ДИВИ-
ЗИЈЕ ОД 22 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДВАНА-
ЕСТЕ БРИГАДЕ ЗА РАСПОРЕД ЈЕДИНИЦА'

КОМАНДАНТ XI Н.О.У. ДИВ.

ШТАБУ XII КНОУ БРИГАДЕ

Примљен ваш извјештај од 21/1X у 6 ћ.² Како не знамо да ли сте у току јучерашњег дана мијењали распоред, то да би кретали по плану и распореду свих снага V и XII бригаде, узмете 22/1X до 8ћ ујутро сљедећи распоред:

IV бат. V бригаде: од Милосаваца (кота 250) до Врбаса снаге XII бригаде: од коте 250 у десно до Церове Косе; — Обезбјеђење са леђа према групама Радића (Ц. Врх — Деветина); I Бат. креће са положаја Поточани — Хрваћани 22/1X — у 5ћ преко Просјека на Гумијеру. III Батаљон преко Отпочиваљке и Оштре Главе на Бабешницу а II Батаљон из Усрноваца на Разбој и Мартинац.

Задатак: прогонити до уништења сјеверну четничку групу Форкапа, Винчић, Дукић која се креће према с. Мартшшу и Ножичком.

Штаб V налази се уз I Батаљон — гдје ћу се и ја налазити.

Везу слати чешће.

По нашем избијању на Гумијеру пошаљите најновије податке о четном распореду ради издавања наредбе о даљем покрету. Пао је Чернигов.

Наши су узели Горицу, Слов. Бистрицу, Пељешац, Шипан, Лопуд, Ластово, Калиновик, Трново и Жабљак у Ц. Гори. На Рабу ослобођено 5.000 из конц. логора. 1/3 ступила у Н. О. војску.

С. Ф. — С. Н.

22/1X.43
0.50ћ

Шоша³

¹ Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 31/1, к. 875.

² Види док. бр. 112.

* Јосип Мажар

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
22 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА
ЗА ПОКРЕТ ПРАВЦЕМ МАКАРЕВАЦ — МИЛАНОВАЦ —
БИЈЕЛО БРДО — НОВИ МАРТИНАЦ — РАДОВАЧА¹

ШТАБ XII КНОУ БРИГАДЕ

стр. пов. оп. бр. сл.
дана 22 IX 1943 године

ШТАБОВИМА I, II и III БАТАЉОНА ОВЕ БРИГАДЕ

Положај

Штаб дивизије наређењем својим од данас доставио је слjedeће:²

У вези чишћења сектора испред нас од четничке банде ударне групе V и XII бригаде: наша бригада има да наступа у двије колоне и то: I батаљон правцем Макаревац — Милановац — Бијело Брдо — Нови Мартинац — Радовача и на тој се линији задржати до даљег наређеша.³

II батаљон паралелно са I батаљоном наступаће правцем Бабешница — десно од Бијелог Брда и Новог Мартинца, преко Ковачевића [Брда], на Осојац, гдје се задржати на положајима као и I батаљон до даљег наређења.

III батаљон са штабом бригаде, бригадном амбулантом и интендантуром извршиће покрет правцем Церова Коса — Гумијера — Макаревац и правцем Липова Коса, одакле ће се издати слjedeћа наређеша.

Скреће се пажња другарским штабовима батаљона да у пролазу преко наведених терена на својим правцима претресају секторе, обзиром на уобичајено да четници, приликом проласка наших снага, пресвлаче се у цивилна одијела, крију се по цивилним кућама, потоцима, жбуњевима, шумама па чак и бункерима.

II батаљон ове бригаде има да одржава везу удесно са I батаљоном V бригаде.

I батаљон има да одржава везу улијево са IV батаљоном V бригаде.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 33/1, к. 875.

² Види док. бр. 115.

³ Види док. бр. 120.

Батаљони између себе имају да одржавају везу помоћу паљења мањих гужви сијена и сигналним ракетама.

Покрет извршити данас 22 ов. мј. у 14 часова.

III батаљон да сачека штаб бригаде на Церовој Коси уколико прије стигне, уколико не стигне, штаб бригаде ће чекати III батаљон.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТКОМЕСАР

Раде

у 12.30 h

КОМАНДАНТ-МАЈОР

Мећава

БР. 117

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 23 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ СЕДАМНАЕСТЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА НОВИ РАЗМЈЕШТАЈ ЈЕДИНИЦА¹

**ШТАБ
I БОС. НОУ КОРПУСА**

Бр. Сл/43
23.IX.43.

Х и т н о

ШТАБУ II КНОУ БРИГАДЕ И ХУП-ТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

По пријему овог наређења поступите слиједеће:²

1. Штаб XVII босанске дивизије извршиће помјерање својих јединица и то: I Мајевичку бригаду пребациће са досадашње просторије на просторију Сјенина — Лукавица — Зоље са задатком да спријечи сваки испад четника са правца Бецањ — Станић Ријека. Један батаљон од ове бригаде задржати на Дугим Њивама, а Требавски партизански одред, кога ставити под команду Штаба Мајевичке бригаде, поставити на простору Церов Гај — Потурице са задатком затварања правца из долине ријеке Босне према Сјенини. Овој бригади ставити у задатак да руши жељезничку пругу почев од Сухог Поља у правцу Болганић — Карановац. Ова рушеша изводити ноћно са појединим батаљонима и то што темељитије и на што већој дужини.

У1-ту босанску бригаду пребацили са досадашње просторије [у] ноћи 23 на 24 о. м. на просторију Горњи Хргови — Срнице.

Ш-ћу босанску бригаду (муслиманску) по извршеном задатку на правцу Буквик — Вучковац — Мионица — Кереп — Биберово Поље — Муслиманска Шпионица — Љенобуд, поставити тако да на просторији Љенобуда буде неизоставно ноћу 24 о. м.

2. II Крајишка бригада са Озренским партизанским одредом пребациће се са досадашње просторије на просторију Грачаница — Сокол са задатком да заузме Грачаницу, разоружа легију у истој и приступи рушешу жељезничке пруге и свих објеката на прузи почев од жељезничке станице Карановац у правцу Босанског Петровог Села. Ове акције на прузи изводити ноћу са потребном обазривошћу од испада непријатељске моторизације са правца Тузле односно Добоја.

У договору са старјешиним сатније сатником Дајићићем настојати да се легија мобилише у редове наше војске.

С обзиром на топографски положај Грачанице, која се налази у рупи, исту држати мањим снагама или уопште не држати, о чему ће сам Штаб бригаде донијети одлуку.

3. Штаб XVII НОУ босанске дивизије даће задатак Посавском партизанском одреду, оријентишући га у случају јачег притиска непријатеља према главнини наших снага, с тим што ће ненаоружано људство тога Одрода прикључити својим јединицама.

С обзиром да ће се II Крајишка бригада са Озренским партизанским одредом вечерас пребацили одређеним правцем, то ће Штаб дивизије хитно издати наређење Мајевичкој бригади да се пребаци на одређену просторију скрећући јој нарочиту пажњу на темељито и стално рушење жељезничке пруге у долини ријеке Спрече с обзиром на важност претстојећег задатка.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
Командант, генералмајор:
Коста³

**ЛЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДАМНАЕСТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД
23 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ
НОУ КОРПУСА О РАЗМЈЕШТАЈУ ЈЕДИНИЦА¹**

**ШТАБ
XVII ИСТ.-БОСАНСКЕ
У. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.
23-IX-1943 године**

ШТАБУ I БОС. Н.О.У. КОРПУСА

Ноћу 23/24 о.м. наша дивизија као и партизански народно-ослободилачки одреди Требавски и Песавски извршиће померање својих снага и то:

1. Штаб I Мајевичке Н.О.У. бригаде пребациће се са дседашше просторије на просторију Сјенина — Лукавица — Зоље са задатком да спријечи сваки испад четничких банди од правца Бецаш — Станић Ријека. Са једним баталоном поставиће се на Дуге Њиве контролишући правац Кожухе — Копривна — Врашак — Модрича, чврсто држећи Дуге Њиве до даљег нашег наређења.

Штаб Мајевичке бригаде ставиће под своју команду Требавски народно-ослободилачки партизански одред и поставити га на просторију Церов Гај — Потурице, са задатком затварања правца из долине р. Босне према Сјенини.

Са просторије Сјенина — Лукавица — Зоље предузети темељито рушење пруге и друма од Сухог Поља преко Бољанића до Карановца. Ово рушење изводити ноћу упућујући у ту сврху најмање један батаљон, рушећи што темељитије и на што већој дуљини. Батаљон који одлази на тај задатак обезбјеђивати га са потребним снагама леђно од четничких банди.

Батаљон са Дугих Њива држаће увијек један вод са п. митраљезом у Модричи а један вод у Градачцу обезбјеђујући тамошше команде мјеста и у случају неког јачег притиска непријатеља на те гарнизоне водови ће евакуисати команде мјеста повлачећи се у правцу Дугих Њива.

Одржавати чврсто везу са штабом II Крајишке Н.О.У. бригаде у Грачаници или Соколу и у случају неког непријатељског испада садејствовати.

2. VI босанска Н.О.У. бригада пребациће се са своја досадашње просторије на просторију Срниде — Шпжница — Горњи Хргови контролишући правац од Брчког. Штаб VI босанске Н.О.У. бригаде све ненаоружане борце Посавског народно-ослободилачког партизанског одреда узеће у састав својих јединица пред повлачеше на одређену просторију.

По доласку на нову просторију одмах успоставити телефонску везу са овим штабом у Церику (Бегов Конак), као и са командом мјеста Градачац у колико постоји телефонска линија.

3. III босанска муслиманска Н.О.У. бригада по извршењу задатка који је добила од овога штаба, а најдаље до 25 о.м. у 6 часова, поставиће се на просторији ЈБенобуда. По доласку на ту просторију ухватити везу са партизанским батаљонима у Смолући и Потпећу, а Муслимански батаљон из Сребрника прикључити у састав бригаде као Трећи батаљон.

4. Штаб Посавског народно-ослободилачког партизанског одреда са својим јединицама поставиће се на просторији Горши Жабар — Буквик — Поребрице, контролишући правац од Брчког и одржавајући везу са VI босанском Н.О.У. бригадом преко Церика у Срнице. На просторији Посавине вршити мобилизацију, с тим што ће наоружано људство задржавати у одреду а ненаоружано одмах слати преко везе са потребним обезбјеђешем штабу VI бригаде или првој јединици ове дивизије. У случају јачег непријатељског притиска јединице одреда раставити на што мање групе, чак и у десетине, које ће избјегавати фронталну борбу са непријатељем и дјеловати на партизански начин, чврсто одржавајући међусобно везу. Сталним покретима и дјеловањем на терену Посавине онемсгућити разбијеним чентичким бандама поновно организовање.

5. Штаб Требавског народно-ослободилачког партизанског одреда привремено ће се поставити под команду I мајевичке Н.О.У. бригаде, постављајући се на горе поменутој просторији.

Напомене:

а. II Крајишка Н.О.У. бригада са Озренским партизанским одредом пребациће се са досадашње просторије на просторију Грачаница — Сокол са задатком да заузме Грачаницу, разоружа легију у истој и приступи рушењу железничке пруге и свих објеката на прузи почев од железничке станице Карановац у правцу Босанског Петровог Села.

С обзиром на топографски положај Грачанице, исту II Крајишка бригада држати са машиним снагама или је уопште неће држати, о чему ће штаб Мајевичке бригаде приликом одашиљаша патрола за везу водити рачуна предочивши патролама потребну опрезност приликом уласка у Грачаницу.

б. С обзиром да ће се II Крајишка бригада са Озренским партизанским одредом вечерас пребацити одређеним иравцем, то ће штаб Мајевичке бригаде хитно издати **наређење** својим јединицама да се пребаце на новоодређену просторију, скрећући им пажњу на темељито и стално **рушење** жељезничке пруге у долини р. Спрече, што ће и сам **штаб** бригаде то рушеше контролисати.

ц. Примичењено је да су наше јединице недовољно активне у смјењивашу старе власти (кнезови, муктари и др.) и стварању наше власти — народно-ослободилачких одбора. Задатак сваке наше јединице при доласку у неки град или село јесте да, уколико постоји стара власт, исту одмах смијени и да преко конференције грађана, односно сељака изабере народно-ослободилачки одбор. У ове народно-ослободилачке одборе могу да уђу и бивши кнезови или муктари само ако су поштени људи. Сва снабдијевања и све друге послове који су повезани са народом треба наше јединице да врше преко народно-ослободилачких одбора, **ре** свдећи те одборе само на сакупљаче хране, већ трудећи се да им се подигне ауторитет и да заиста постану органи народне власти.

д. Штаб дивизије, хируршка екипа и дивизиска болница налазиће се у Церику (Бегов Конак) од 24 о.м.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Б. Петричевић

Командант-пуковник
Гл.² Мандић

Начелник штаба
Вукашин Суботић

УПУТСТВО ШТАБА ДВАНАЕСТЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 23
СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА
МОБИЛИЗАЦИЈУ ЉУДСТВА ЗА НАРОДНООСЛОБОДИ
ЛАЧКУ ВОЈСКУ¹

ШТАБ XII КНОУ БРИГАДЕ

број СЛ

дана 23. IX. 1943 године

ШТАБОВИМА I, II И III БАТАЉОНА ОВЕ БРИГАДЕ

Положај

На положајима које сада држите задржати се до даљег наређења. Повежите се међусобно и II батаљон да се повеже са јединицама V бригаде, и да извијести овај штаб.

Доставите извјештаје писмене о јучерашњем покрету у вези наређења овог штаба.

На секторима које држите потребно је одржати зборове и извршити мобилизацију. Мобилизација се може вршити на овај начин: сазову се одборници и њима се објасни да је потребан извјестан број војника. Прикупе се подаци од одборника тко би све могао да се дигне за војску, пошаље се позивница по приложеном формулару са патролом и патрола сачека док се новомобилисани спреми за јединицу. Не држати се овога круто и не сматрати да је ово општа мобилизација, већ из појединих села дизати само по пет до десет, односно по договору са одборницима, односно са народном власти. Објаснити сваком новомобилисаном да, уколико побјегне, сматраће се војним бјегунцем... Исто тако објаснити одборницима — народној власти као и народу да је ситуација сазрела и да ми на мобилизацију; имамо пуно право, обзиром на ситуацију у земљи и иностранству и обзиром на двије и по године вођене крваве борбе за ослобођење овога народа и земље и да смо ми за ту слободу много крви пролили.

Обзиром на задржавање по појединим селима, уколико је могуће и уколико имате спреман који програм, можете одржати и по неку приредбу.

Штаб бригаде до даљег налазиће се у Новом Мартинцу, код дућана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗАМЈ. ПОЛИТКОМЕСАРА

Влад. Ковачевић

у 7 ч.

КОМАНДАНТ-МАЈОР

Мећава

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 18/10, к. 875.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ БРИГАДЕ ОД 23 СЕП-
ТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИ-
ЗИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА НА СЕКТОРУ РАДО-
ВАЧА — ОСОЈАЦ — СУХ ГРЕБ¹

ШТАБ XII КНОУ БРИГАДЕ
број СЛ
дана 23. IX. 1943 године

ШТАБУ XI НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

У вези усменог наређења команданта дивизије² једи-
нице ове бригаде извршиле су свој постављени јој задатак³
к сада се налазе на линији Радовача — Осојац — Сух Греб,
и лијево Брезовача. Штаб бригаде налази се у Новом Мар-
[пшцу] кота 201, код капеле.

За вријеме покрета јединица ове бригаде није било
таквих сукоба са четничком бандом нити је могло бити
због тога што је II батаљон V бригаде прешао испред нас
I нашим правцем, једино се говори да постоје неке групице
у Старом Мартинцу за којима већ трагамо.

Наше задржавање данас на овом терену искористиће
се за одржавање зборова и колико је могуће нешто мобил-
лисати.

Јавите нам гдје се налазите и доставите наређење за
даљи рад.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗАМЈ. ПОЛИТКОМЕСАРА
Влад.⁴ Ковачевић

КОМАНДАНТ-МАЈОР
Мећава

Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у ар-
хиви Војноисториског института под рег. бр. 29/3, к. 875.

" Јосип Мажар-Шоша

' Види док. бр. 112, 113, 115 и 116.

* Владо

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСДВ,
ГРАХОВСКО-ПЕУЉСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 23 СПТВЧИ
БРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ «
РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА¹»

ШТАБУ IV НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

По наређењу делегата² Корпуса за Југозападни сектор ја сам дошао са специјалним задатком у наш III (Сајковички) батаљон, који се сада налази на цести Сиш — Ливно (поред Вагња, кота Обровац Велики и Мали). Упознат сач са Вашим дописом којег сте послали 21-IX ов. г. с тим да наша два батаљона (I и II) поврате се на сектор Псуње* — Јелино Поље, као и то, да један члан нашег Штаба ухвати везу са Вашим штабом [ради] пријема спреме и оружја за наш одред, те ради руковаша са Сајковичким батаљоном, уколико исти буде ангажован у борби.⁴

Овај ће батаљон остати овдје до даљњег, а штаб Корпуса, односно делегат Корпуса у сагласности са политкомесаром⁵ Корпуса, који се тада налазио у Прекаји, не знајући за ово Ваше наређење, рекао је да ће на овај сектор одмах доћи и друга наша 2 батаљона.

По Вашем наређењу јуче је на Тичево дошао неки караван с којим сам ја требао руководити, али ја о том каравану нисам био детаљно упознат куд ће он ићи, у ком правцу и шта ће гонити — те је караван остао и даље на Тичеву, о којем даље не знам ништа.

Извијестите ме одмах да ли је потребно да ја дођем ради тога наоружања итд.

Извијестите ме о ситуацији.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

23-IX-43 г.
8 сати навече

Замј. политкома Грахов. Пеуљ.
Н.О.П. одреда,

Јово

¹ Оригинал, писан плавим мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 41—3, к. 766 А.

² Славко Комарица

³ Вјероватно Пеуље

⁴ Види док. бр. 134.

⁵ Вељо Стојнић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЈЕДНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
24 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ МО-
ТАЈИЦЕ¹

ШТАБ
XI НОУ ДИВИЗИЈЕ
Број: 29/43

24 септембра 1943 год.

Положај

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Положај

Ових дана наше јединице подузеле су чишћење сектора Мотајице и Црног Врха од четничких банди Раде Радића, Форкапе и Бундале. Акција још није завршена, али према до сада добивеним извјештајима четници су разбијени на читавом том сектору. Чим акција буде завршена, послаћемо вам детал>ан извјештај.² —

17 овог мј. т.г. од 6 сати ујутро до 19 часова непрестано је непријатељска авијација бомбардовала положаје XII КНОУ бригаде и Бањалучког одреда. За вријеме бомбардовања четници, измијешани са легијом, усташама и Нијемцима наступили су од Балта и Бастаха. Снаге XII КНОУ бригаде и Бањалучког ПО-а и поред авијације и непријатељске артиљерије, која је тога дана била дјелагна на том сектору, наше снаге су цијели дан водиле борбу са непријатељем. У тој борби непријатељ је имао 10 мртвих и више рањених војника и официра. Наши губици су 1 мр-тав и 10 рањених, од којих је 5 лакше рањено.³

22 овог мј. т.г. 4 непријатељска авиона бомбардовала су Команду мјеста у Скендеру. Жртва није било. Истога дана једна група од 40 четника упала је у Скендер. Команда мјеста била је напустила Скендер, пошто у близини није било наших јединица, али се сутрадан поново вратила. Тога истога дана четници Лазе Тешановића покушали су упад у Котор Варош, мислећи да ће им то успјети, ради отсућности XII КНОУ бригаде, али су одбијени од снага Рачког ПО-а. —

Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под рег. бр. 3941.

Види док. бр. 111.

Види док. бр. 99.

Шаљемо вам летак који је непријатељ бацао по
торима око Мотајице, Црног Врха, Прњавора и Дервент
као и један златник, који је нађен код убијеног етничког
командира. Код истог је нађена једна цедуља на којој
пише, да је то поклон од Раде Радића дотичном командиру

У прилогу овога дописа шаљемо вам и велику зидну
 карту Источног фронта, а ону коју је друг Вељко наручио
није још стигла и уколико стигне задржаћемо је код себе

Ових дана формирали смо Тешашко-теслићски одред

Прије два дана отпочео је војно-политички курс при
штабу Пршаворског одреда на којем учествује преко 100
обвезника. Отпочеће још један курс у Шипрагама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
сл. отсутан

Командант-пуковник
сл. отсутан Ј

Начелник Штаба-мајор,
М. Пекић

(М. П.)

БР. 123

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИ-
ГАДЕ ОД 24 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ЗА ПОКРЕТ НА
БОАН¹

ШТАБ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Копија

Пов. број 13
24 септембар 1943 г.
у 15,50 час.

З А П О В И Ј Е С Т

за наступни марш са просторије Жабљак на просторију
варошице Боан

Наша бригада добила је задатак да изврши покрет на
просторију в. Боан. На том путу нема непријатељских

снага, изузев малих четничких групица Јачине око 20 људи. до јучерашњег дана у самом Боану налазио се Иван Ружкић, са око 30 четника.

У циљу извршеша предшег задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

Претходница

Командант поручник Никола Бановић.

Еастав: свега 1 батаљон.

Полази са просторије на којој се сада налази правцем: Мотички Гај и даље најкраћим путем за Баре Сировачке — Сировац, гдје ће се по доласку смјестити. По доласку на одређену просторију батаљон ће се повезати са мјештанским партизанима у ком циљу ће користити другове из Колашинског среза у циљу прикупљања података о непријатељским снагама у Колашину и околини.

На Вратлу се прије неколико дана налазила четничка банда Миљана Мандића, па је потребно да батаљон буде опрезан.

Полазак претходнице сјутра 25 о. мј. тачно у 2,30 часова.

Главнина

командант мајор Нико Стругар.

јСастав: III бат., I бат., чета пратећих

оруђа, интендантура и болница.

Полази са просторије Мотички Гај, гдје ће се колона формирати правцем одређеним за претходницу.

Ред маршевања:

I бат., Штаб бригаде, III бат., интендантура, болница.

Полазак главнине тачно у 3,00 25 о. мј. са просторије Мотички Гај, до ког времена све јединице морају бити на одређеном мјесту.

По доласку на просторију в. Боан командант главнине извршиће распоред за смјештај јединица.

Заштитница
Командант мајор Вељко Жижих.
Састав: један батаљон (V батаљон).

Полази са просторије на којој се сада налази правцем одређеним за главнину. Полазак овог батаљона 25 о. мј. тачно у 4,00 часа.

По доласку на одређену просторију овај батаљон смјестиће се на просторију с. Тушиње.

Достављено свима јединицама ове бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
(М. П.) Блажо Марковић

БР. 124

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 24 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ ФОЧА — ТРНОВО И МАРШУ ДО КОЛАШИНА¹

Копија

ШТАБ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Пов. бр.12
24 септ. 1943 г.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Достављамо вам укратко извјештај о борбама, као и покретима наше бригаде:

Према задшем наређешу Штаба II Ударног корпуса о формирашу II пролетерске и III ударне дивизије наша бригада остала је под непосредном командом Штаба корпуса.

У току бављеша на просторији Фоча — Трново — Сарајево наша бригада имала је наше борбе у току 16, 17 и 18 о. мј. са милицијом околине Трнова,² усташама и Нијемцима из Сарајева. Заузели смо Трново и Кијево, а затим по-

^лије једне јаче непријатељске офанзиве од правца Сарајев^а повукли' смо се према наређењу Штаба корпуса. Ипак, у борби коју смо водили са Нијемцима нанијели смо им прилично губитака (3 камиона мртвих и рањених). Ми смо цмали једног рањеног.

Послије овога повукли смо се на просторију с. Мрезице,³ одакле смо према наређењу Штаба корпуса изврдаили покрет преко Фоче, Завајита, Челебића, Мештровца, - Тепце и 23 о.мј. ујутро стигли у Жабл>ак. У току овога покрета на непријатеља нијесмо наилазили. Марш је изведен без икаквих потешкоћа и у потпуности је успио.

Према наређешу Штаба корпуса 25 о.мј. ујутро полазимо за Боан⁴ у циљу напада и ликвидације Колашина.⁵

И у будуће ћемо вам достављати операцијске извјештаје кад год будемо имали везу са вама. све док се налазимо под непосредном командом Штаба корпуса.

Према наређешу Штаба корпуса упућујемо вам друга капетана Маша Јелића са око 15 коња и коњоводаца ради пријема оружја које се тамо налази. Као прва и најхитнија попуна у оружју потребно нам је сљедеће: 8 (осам) теш. митраљеза, 15 пуш. митраљеза, 1 (један) теш. бацач и 3 (три) мала бацача. На сваки тешки митраљез најмаше по 2.000 метака, а за пуш. митраљез по 600 метака. За теш. бацач што више муниције (комплетне са упаљачима, допунским и основним пуњењима). Било би добро кад би нам I послали најмање 200 граната. За лаке бацаче довољно би било за сада по 50 граната за бацач.

Уколико не будете имали оволики број колико ми г тражимо, пошаљите нам што више можете. Надамо се да ћете ипак оволико имати, пошто смо чули да талијанског | оружја тамо има доста.

Молимо вас да нам пошаљете коју мазгу (талијанску) јер би добро дошле за пренос траженог оружја и муниције, као и за даљу употребу у нашој бригади.

Извјештавамо вас да је Врховни штаб поставио за замјеника политкомесара наше бригаде друга Радована Раовића, досадашњег замј. полит. комесара IV бат. II далматинске бригаде. Друг Мило Јовићевић одређен је наређењем за помоћника политкомесара Главног штаба за Ц. Г. и Боку.

- Наређешем Штаба корпуса упућен је друг Бошко Кулача, капетан, на расположеше Главном штабу за Црну

³ Види док. бр. 110.

* Види док. бр. 123.

⁶ Види док. бр. 130, 141 и 142.

Гору и Боку. За команданта I бат. одређен је друг Блаао>'¹
Јанковић, досадањи замј. команданта V бат.

Према наређењу Штаба корпуса овој групи, када се
буде враћала, требате дати јачу пратњу, најмање 30 борацјнј
С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

(М. П.)

Командант I
п.пуковник
Љубо Вучковик

БР. 125

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУ-
СА ОД 25 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ МАЈЕВИЧКОГ
НОП ОДРЕДА ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ ТИЊА¹**

Сл.
25 септембра 43

ШТАБУ МАЈЕВИЧКОГ ПО

Одмах по пријему овог наређења крените се са ва-
шим Одредом најкраћим путем до на просторију Право-
славна — Муслиманска Тиња, гдје ће Одред остати до да-
љег наређења.

У погледу затварања правца од Брчког преко Челића
ка Тузли поступити у духу разговора са политкомесаром
од тога Одрета другом Филипковићем.²

По доласку на просторију села Тиња Штаб Одрета
доћи ће на састанак у Штаб Корпуса у село Сребрник.

Ово наређење сматрати врло хитним и неодољивим,
у ком сте смислу добили већ једно наређење преко полит-
комесара Одрета, а друго путем радиограма 25 о. мј.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
ВП³

Командант 3
Генерал-мајср
К.⁴

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у ар-
хиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1—1, к. 407.

* Народни херој Мирко Филипковић. Априла 1944 ухватили га
Нијемци на Мајевници и, раљена, стријељали.

* Владимир Поповић

' Коста Нађ

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИ-
ГАДЕ ОД 25 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ЗА ПОКРЕТ НА
ПРОСТОРИЈУ СЕЛА ЛИПОВО¹

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
ПОВ. бр. 14
25 септ. 1943 год.
у 17,30 часова

З А П О В И Ј Е С Т
| ЗА ИЗВРШЕЊЕ НАСТУПНОГ МАРША СА ПРОСТОРИЈЕ БОАНА
НА ПРОСТОРИЈУ С. ЛИПОВО

(Секција Никшић, Колашин, разм. 1:100.000)

Према подацима са којим располажемо у Колашину и непосредној околини налази се око 200 четника под ко-
I мандом мајора Лашића.² На Сишајевини налази се једна
K група четника од 20—30 под командом капетана Ружића.
Четници су успоставили власт у Колашину и околини. Дру-
[гих четника, према подацима, на читавој овој територији
нема. Покушавају са принудном мобилизацијом, али им се
I народ не одазива. У Колашину, Матешеву и другим окол-
[ним мјестима нема никаквих окупаторских снага.

У Санџаку јединице наше II дивизије заузеле су
гПљевља³ и том приликом заплијенили велики ратни мате-
ријал. Јавило се је одмах 200 муслимана у партизане.

Наша бригада добила је задатак да изврши наступни
марш са просторије Боана на просторију с. Липова, са за-
- датком прикупљаша података о јачини четничких снага на
I просторији Колашин — Матешево, као и приступашу
I ликвидације Колашина.

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у ар-
хиви Војноисториског института под рег. бр. 24/1—1/Н, к. 738.

² Борђе Лашић, мајор у старој Југословенској војсци, при-
времено замјењивао команданта четника у Црној Гори. Погинуо
1944 год. приликом бомбардовања Подгорице од стране савезничких
P...она.

Види том III, књ. 5, док. бр. 84 и 99.

Ради извршења предњег задатка

Н А Р Е Љ У Ј Е М О :

Претходница:

Командант капетан Мило Лубарда.
Свега један батаљон (I батаљон).

1. Полази са просторије Боана правцем — с. Сировац — с. Крња Јела — Катун Вратло — Ропушица — Каљића **Сею** — Г. Липово — Д. Липово — с. Мигаловица — с. Војковићи.

По доласку у с. Војковиће истурити јаче извиђачке водове у правцу с. Плана — Марковог Брда, ради испитивања тога положаја, као и комуникације Колашин — Мојковац. Батаљон ће **смјестити** у с. Војковићи, одакле ће предузети извиђачке и развити об. службу ради прикупљања података о непријатељу на просторији Колашин — Матешево.

Полазак претходнице биће сјутра **26** ов. мј. тачно у 3.30 часова из Боана.

Главнина:

Командант мајор Блажо Марковић.
Састав: 2 батаљона, чета пратећих оруђа, болница и интендантура.

2. Полази са просторије Боана правцем одређеним за претходницу.

Ред маршевања: II батаљон, чета пратећих оруђа, Штаб бригаде, V батаљон, болница и интендантура.

Чета пратећих оруђа упутиће у састав претходнице један тешки бацач и један тешки митраљез. Ова два одјељења ставиће се на расположење команданту претходнице.

По избијању на Вратло II батаљон ће упутити једну чету на Јабланов Врх, која ће остати све док не прође читав колони, а затим доћи у састав батаљона.

Уколико на Јаблановом Врху буде јачих снага, II батаљон ће одредити према потреби и јаче снаге.

По доласку на нову просторију јединице ће се размјестити и то: II батаљон у с. Блатина, са задатком извиђања и осматрања у правцу с. Дријенак — с. Бабљак — Колашин, као и затвараша тога правца. Настати да се прикупе што тачнији подаци о јачини непријатеља на просторији Колашин — Матешево. Пратећа чета смјестиће се у с. Мигаловица, V батаљон и Штаб бригаде на просторији с. Мигаловица — с. Д. Липово, болница и интендантура у Д. Липово.

Полазак главнине из Боана биће сјутра **26** ов. мј. тачно у 4.00 часа.

Заштитница:

Командант мајор Мироје Жарић.
Свега један батаљон (III).

3. Полази са просторије Боана правцем одређеним за главнину.

По доласку на нову просторију смјестити се у с. Г. Липову са задатком заштите свих наших јединица са правца Вратла и Јаблановог Врха.

Полазак из Боана сјутра, **26** ов. мј., тачно у 4.30 часова.

4. У току кретања све јединице, а нарочито претходница, морају бити врло обзриве, а у случају сукоба са гчетничким бандама бити дрзак и безобзиран.

5. На Сишајевини налази се један партизански одред у околини Бистрице, претпостављамо да ћемо се у току сјутрашњег дана са њима повезати.

7. Борбени знаци за 26/27 ов. мј. Слога — Сабља
за 27/28 ов. мј. Пиштољ — Полтава
за 28/29 ов. мј. Пљевља — Правда

8. Пошто је сјутрашши марш преко отвореног и чистог терена, то ће све јединице предузети потребно ради маскирања и заштите од непријатељске авијације.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде
Командант п. пуковник
Љуб. Вучковић

Достављено

свима јединицама ове бригаде.

Напомена: Заузимашем Пљеваља нашим јединицама пао је у руке следећи ратни материјал: 9 т. митраљеза, 20 п. митраљеза, око 1000 мина за бацач, 30.000 метака, 3 камиона, 2 луксузна аутомобила и други ратни материјал.

БР. 127

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 27 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ШЕСНАЕСТЕ И СЕДАМНАЕСТЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА НАПАД НА ТУЗЛУ¹

**ШТАБ
I БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА**

Стр. пов. бр. 102/ 43
27 септембра 1943
Положај

ШТАБОВИМА XVI ВОЈВОЂАНСКЕ И XVII БОСАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ, ШТАБОВИМА II КРАЈИШКЕ, V БОСАНСКЕ I МАЈЕВИЧКЕ И III БОСАНСКЕ МУСЛИМАНСКЕ БРИГАДЕ, ШТАБОВИМА МАЈЕВИЧКОГ И ТРЕБАВСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Да би успјешно ријешили основне задатке које је Врховни Штаб НОВ и ПОЈ поставио пред наше снаге у Источној Босни, Штаб Корпуса је донио одлуку да изврши акцију на град Тузлу,² индустриско предузеће Лукавац и околна непријатељска упоришта.

Успјешно извођеше акције на Тузлу је од огромног војно-политичког значаја за цијелу Источну Босну. Окупатор и шегове слуге тиме губе једно од важних својих војничких упоришта, губе базу руде (угљена, соли, соде и шпирита), неопходно потребних за вођеше рата. Нама, сад, се отварају широке могућности за мобилизацију људства и нарочито радника, који жељно и нестрпљиво очекују нашу војску, стварају се могућности за уврштавање у редове НОВ Муслиманске легије и муслимана уопште, продубљује се већ настала диференцијација у редовима деморалисаних четника и омогућава се успјешно извођење ак-

[дија против њих, отварају се могућности успјешног војно-политичког дејства наших снага у цијелој Источној Босни и учвршћеша позиција Народно-ослободилачког покрета.

У моменту побједоносног наступања ослободилачке Дрвене армије на истоку, те појачане активности савезничких енглеско-америчких армија у Италији — у часу кад наша славом овјенчана НОВ у Далмацији, Приморју, Словенији, Босни, Црној Гори итд., ослобађајући крај за крајем наше отаџбине, води тешке борбе за коначно ослобођење свих наших народа — дужност је наших команданата, командира, политичких комесара и свих бораца, да и овог пута, као и до сада, извршавајући своју свету дужност према народу и отаџбини, дају све од себе за извршеше поављеног задатка.

Г

З А П О В И Ј Е С Т

(Секције Тузла — Дервента — Кладањ, размјера 1:100.000).

Ситуација: јачина непријатељских снага на сектору Тузле креће се око 2.000 војника.³ Састав: Тузлу бране јединице Тузланског здруга, једна јуришна бојна, око 1.000 бораца које су Нијемци покупили по околини и одјенули у њемачке униформе. У самој вароши Тузли налази се извјестан број жандармерије за унутрашњу службу, а по потреби и за борбу кроз варош. Јачина ових жандарма креће се наводно око 2 сатније. И ово није провјерено.

Морал свих непријатељских снага је на врло ниском степену због данашње ситуације како у земљи тако и ван земље, те један енергичан напад створио би расуло и деморализацију међу непријатељем.

Наоружање: Посада Тузле наоружана је пушкама, око 30 јаких и тешких аутоматских оружја, непознат број бацача и 20 топова распоређених за одбрану Тузле (види скицу). Према прикупљеним подацима у Тузли се налази велика количина муниције и друге ратне спреме.

Одбрану сјеверног и јужног сектора Тузле чине углавном дијелови тузланског здруга. — насилно мобилисани муслимани и Хрвати на страну Нијемаца. Према посљедњим подацима моторизованих јединица нема, но јединице морају бити активне и на отсуство моторизације.

Фортификациско уређење: Положаји сјеверног и јужног сектора састоје се из неколико ослоних тачака с бункерима који су дјеломично ограђени једним редом бодљикаве жице. Утврђене тачке сјеверног сектора: Молухе, Пи-

скавица, Којшино, Парлог и Слани бунар, јужног сектопа-Илинчица, Крека, Кужићи и Црвено Брдо.

Јачина непријатеља у Лукавцу креће се око 300 бо-раца 5 бојне Тузланског здруга и једна сатнија Нцјемаца« чији се дијелови налазе и у Букишама. У Лукавцу се ка-лази и Стожер жељезничке бојне за одржаваше жељез-ничке пруге Добој — Тузла.

Наоружање: Лукавац брани поменута посада са 7 те-шких митраљеза, потребни број пушкомитраљеза и дијелом артиљерије која се пребацује по потреби са сектора Тузла. Фортификацијско уређење Лукавца састоји се из потреб-ног броја бункера и стрељачких ровова ограђених са бод-љикавом жицом. Наводно ова се бодљикава жица пуни електричном струјом. Лукавац се налази у тијесној вези друмом и жељезничком пругом са Тузлом односно Добојем.

Све посаде на жељезничким станицама, на прузи До-бој — Тузла бројно су слабе, слабо наоружане и са моралом на врло ниском ступшу, једним јачим налетом спремне су за предају. Једна од јачих станица је Миричина, која је дијелом и утврђена, а жељезнички мост недавно миниран.

Јединице овог Корпуса у садејству са XVI Војвођан-ском дивизијом добиле су задатак да изврше напад на горе поменуте гарнизоне и заузму их, те успоставе нашу на-родно-ослободилачку власт, у том циљу

НАРЕЂУЈЕМО :

I. Главна колона: командант
пуковник друг Глиго Мандић,
састав II⁵ Босанске и II Крајишке
бригаде те Озренски п. о.

1. Напад са линије положаја Осоје — Муслиманска Ободница. општим правцем напада: Мусл. Ободница — село Степановићи — Високо Брдо — село Мехмедовићи — Којшино — Православна црква сјеверно од цамије, на друму који пролази кроз Тузлу, са за-датком заузећа вароши Тузле и даљ-шег гошеша непријатеља.

Зона ширеша источно поток који утјече у Јалу преко Мусл. Грабовице, западно поток који прелази западно од

Пискавице — Молухе — Рудника угл>a и Јале, западно од Соларе.

На Горњу Тузлу нападају дијелови XVI Војвођанске дивизије, а на Букиње III Бос. мусл. бригада, са којим јединицама одржавати везу.

2. Средња колона: командант друг Черић Салем, састав III Бос. мусл. бригада

2. Напада са полазног положаја Мрамор општим правцем напада: Мрамор — Мраморски Поток — Погориоци — Букиње са задатком заузећа Букиша. По заузећу Букиња срушити ж[^]лезничку пругу и створити барикаде на самом путу Лукавац — Тузла у циљу кидања везе између ова два мјеста. По заузећу Букиња један батаљон оријентисати Лукавцу у циљу садејства Мајевичком п.о. на Лукавац, а са главнином бригаде оријентисати се југозападном дијелу [на] Тузлу преко Креке. Лијево напада главна колона на Тузлу а десно Мајевички п.о. на Лукавац, са којим јединицама одржавати тијесну везу као и са јединицама XVI дивизије које нападају Тузлу са јужне стране. Зона ширења источно поток Језеро, који протиче преко Худећа у Јалу, а западно Дубоки Поток — Дивковићи.

Ч

3. Западна колона: командант друг Вељко Лукић,⁰ састав Мајевачки п.о., Техничка чета и један противколски топ 47 мм.

3. Напада са полазног положаја Прав. [и] Мусл. Тиња, општим правцем напада: Тиња — [с.] Прав. Лукавац — Хускићи — Загорје — Кудузовићи — [варошица] Лукавац са задатком да узме [варошицу] Лукавац.

Источно напада III Бос. мусл. бригада на Букиње, а сјеверозападно на простору [с.] Лукавица — Грачаница

затвара правац Добој — Тузла Прва Мајевичка бригада и Требавски п.о., којим јединицама одржавати везу. 1

Зона ширења југоисточно к. 322 пут Лукавац — Тузла — жељезничка станица Лукавац, западно поток који утиче у ријеку Спречу југозападно од Лукавца.

Противколско одјељење топова поставити тако да неутралише бункере у Лукавцу и да туче и осматра друм Добој — Лукавац. У случају јачег отпора непријатеља из Лукавца, исти блокирати кидајући му тако везу са Тузлом односно Добојем до доласка појачања последије ликвидације Тузле.

4. *Јужна колона:* командант пукпвник друг Лекић,⁷ састав XVI Војв. дивизија.

4. Напада са линије положаја Тупковић — Дубница општим правцем напада: Тупковић — к. 231 — Парсело — Орашје — Илинчица — жељезничка станица Тузла са једном бригадом, а са потребним дијелом снаге врши напад на Г. Тузлу, затварајући истовремено правац Зворник — Тузла.

Зона ширења источно од Дубраве — к. 283 — Видаковићи — поток који утиче у Јалу западно од назива Јала, западно Бубањ — Кат. Дубрава — Кужићи — Крека — жељезничка станица на западном дијелу вароши. Везу одржавати преко ријеке Јале са главном колоном, а преко Миладије са дијелом средње колоне која садејствује у нападу на Тузлу са југозападне стране.

5. *Обезбјеђење:* I Мајевичка бригада са Требавским партизанским одредом поставља се на простору [с.] Лукавица са задатком да затвори и онеспособи жељезничку пругу и друм Добој — Тузла. Рушењу пруге и друма приступити почев од 27 о. мј. ноћу, упућујући појединачно батаљоне са потребним обезбјеђењем. Рушеше извести темелито како би искључили сваку интервенцију непријателл

за вријеме извођења операција на Тузлу и Лукавац. Оријентисати потребан дио снага за евентуалну потребу против озренских четника. Ове јединице морају бити прикупљене како би могле брзо интервенисати гдје се укаже потреба. Штаб Мајевичког партизанског одреда одредиће једну чету за затварање правца Брчко — Тузла, док ће XVI Војвођанска дивизија затворити правац Зворник — Тузла.

I " 6. **План одбране** од моторизације: Све јединице на својим правцима дејства настојаће да поруше жељезничку пругу, да створе препреке и барикаде на путевима, а Мајевички партизански одред поставиће своје противколско одјељење за осматрање друма Добој — Тузла. Свака јединица понијеће собом потребан број бензинских флаша против тенкова, односно за паљење објеката који се буду упорно држали.

[7. **Санитетска служба:** Дивизијска болница биће у селу Доњи Сребрник. Хируршка екипа биће у селу Чанићи, одакле ће се рањеници даље транспортовати за дивизијску болницу. Шеф Хируршке екипе унапријед ће настојати и мобилисати потребан број кола за преношење рањеника, односно сељака за носеше тешких рањеника.

8. **Почетак напада:** биће дана 29. IX. у 21 час по старом југословенском времену, до ког времена јединице треба да изврше подилажеше непријатељским положајима и неизоставно почну напад.

Уговорени борбени знаци биће за 29. IX. топ — Тито, ноћу продири — брзо. За 30. IX. дању Стаљин — пobjеда, ноћу Далмација — слобода.

Поред уговорених борбених знакова дању и ноћу биће и видни знаци за распознавање, и то дању 29. IX. издигнута пушка у десној руци вертикално на више, а 30. IX. махаше I капом у кругу изнад главе.

9. Штлб Кзрпуса налазиће се V селу Добоња, а касније преко Дикле ка Тузли, на ком правцу нам и извјештаје слати.

10. **Веза:** Све јединице, а нарочито главна колона, поставиће телефонску везу у циљу што бржег командовања и спровођења одлука, поред телефонске везе одржавати везу куририма и одјељењима за везу. Све јединице предвиђене за напад упутиће благовремено по 2 курира у оперативни дио Штаба — село Добрња. У току напредовања јединице ће обиљежавати линије докле су доспјеле паљењем појединих објеката и брзим напуштањем истих у Циљу избјегавања непријатељске артиљеријске ватре. користити сигналне ракетле за збуњивање непријатеља.

По извршеном задатку распоред јединица биће слЈИ дећи: Војвођанска дивизија извршиће покрет до на про» сторију Сребрник — Шпионица у духу добивене директцве

VI Босанска бригада остаће као посада јединицау3 вароши за одржаваше реда и чуваше разних установа, сла- галишта и других објеката. Штаб ове бригаде одредиће је. диницу која ће бити стављена на располагање шефу еко- номског отсјека при овоме штабу и интенданту XVII дивизије за правилну и благовремену евакуацију спреме и рат- ног материјала.

II Крајишка бригада по паду Тузле оријентисаће се према Лукавцу за ликвидацију истог, уколико овај не буде заузет, иначе вршиће детаљно систематско скидаше же- љезничке пруге.

III Босанска муслиманска бригада преоациће се на просторију села Љубаче, гдје ће бити евакуисана сва спрема и ратни материјал. Обезбјеђеше ове спреме вршиће поменута бригада.

Све јединице које руше жељезничку пругу Добој — Тузла мобилисаће сељаке са потребним алатом да би се пруга што прије и што боље порушила.

Шеф економског отсјека при Штабу I Босанског кор- пуса и индендант XVII дивизије ступиће благовремено у везу са Штабом IV Босанске бригаде и организовати брзу евакуацију ратног плијена и шену правилну подјелу.

Сви штабови јединица подузеће све да се у заузетим мјестима избјегну проваљиваша станова, нарочито трго- вина, надлештава као и других установа, у ком смислу при- премити јединице у духу разговора на састанку 26 о. мј. .

Заробљенички логор биће у селу Подорашје, а обез- бјеђеше регулисаће командант главне колоне.

Све јединице на својим правцима напада ставиће у задатак нарочитим одјељешима која ће бити припремљена за кидаше телефонске линије на правцима напада, како би се онемогућила свака веза између непријатељских упо- ришта.

Након завршене акције све јединице које судјелују у овим акцијама дужне су у најкраћем року поднијети испра- ван извјештај.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар

Начелник-пуковник

Командантјј
генерал-мајор

ЛЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ КОР-
ПУСА ОД 27 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТА-
СУ НОВ И ПОЈ О БОРБАМА НА ЛИНИЈИ БОСАНСКА
КРУПА — БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ — БИХАЋ И КОД
ДОБРЉИНА¹

ШТАБ
И БОС. Н.О.У. КОРПУСА
Оп. Бр. 198
Дне 27 септембар 1943 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1. 23 ов. мј. Петровачки батаљон Дрварско-петровачког одреда напао је једну непријатељску колону у близини **Бос. Петровца**. У овоме сукобу заробљена су 3 њемачка војника док их је више убијено и рашено. Заробљен је један пушкомитраљез „шарац“, неколико пушака са муницијом и нешто ратне спреме.

2. Сајковачки батаљон одреда „Гаврило Принцип“ сачекао је у засједи на цести Ливно — Сињ једну њемачко-усташку колону која је надирала према Сишу. У овој акцији убијено је око 40 усташа и Нијемаца, док је већи број рањен. Заробљено је 5 пушкомитраљеза, нешто пушака и спреме.

3. VIII Крајишка НОУ Бригада уз садејство Подгрмечког одреда већ неколико дана води борбу на линији Б. Крупа — Петровац — Бихаћ.² 23 ов. мј. уништена су 3 непријатељска камиона. Убијено 30 Нијемаца и легионара, 27 заробљено, од чега 4 официра. Заплијењена су 3 митраљеза „шарца“, 1 мали бацач, 24 карабина и остале ратне спреме.

4. XI Козарска НОУ Бригада код Добрљина разбила једвије бојне усташа. На мјесту борбе остало је 16 усташа артивих, док је већи број рањен. Заплијењен је један камион. 1 радио станица, 1 мотор са приколицом и друге ратне спреме.

Иста бригада водила је борбу код Б. Градишке, гдје су непријатељу нанесени осјетни губици.

На страну XI Козарске бригаде прешло је:

1 домобрански поручник

1 часнички намјесник

1 наредник

7 шофера

са 4 теретна камиона

2 луксузна аутомобила

и нешто друге ратне спреме.

5. Ударни одред који оперише на просторији Шатор — Црна Гора за посљедших неколико дана истријебио је 10 четника. Пљевски одред заробио је 9 четника, а Јанском одреду се предало 6 четника.

6. У акцији на непријатељски гарнизон у Пркосима, о чему смо вас раније обавијестили, непријатељ је имао 250 избачених из строја војника. У тој акцији и на нашој страни били су осјетни губици: 22 мртва друга и 41 рањен, од чега 6 теже. Штаб бригаде је имао погрешна обавјештеша да ће се легионари предати, међутим то није био случај те је и дошло до оволиких губитака.

На осталим секторима без промјена.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Вељо Стојнић

Командант
С. Родић

(М. П.)

**Д^РЕЂЕЊЕ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
27 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ И ДВАНАЕСТЕ
БРИГАДЕ ЗА УНИШТЕЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА
У ЦЕНТРАЛНОЈ БОСНИ¹**

**ШТАБ XI Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
(КОМАНДАНТ)**

г Стр. пов. Оп. Бр. сл.
Положај, 27/IX 1943

**ШТАБОВИМА V И XII КНОУ БРИГАДЕ И
ПРЂАВОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

У циљу даљег разбијања четничких група на сек-
тору Централне Босне, који су једна од највећих сметњи
за масовно привођење народа Централне Босне у редове
бораца јединственог антифашистичког народноослободи-
лачког фронта против окупатора, формираће се од снага
V, XII и П.П.О. у почетку — три, а касније четири опера-
[тивне групе које ће брзим продорима и нападима уништа-
вати четничке групе, претресајући читав терен у батаљон-
ским, четним, всдним колонама или стрел»ачким стројем сав
| терен сјеверно од Црног Врха и Љубића до Саве.

Четничке групе: Р. Радића на просторији Деветина —
Кокори, патролирајући Вршаке. Позадина: Слатина — Ка-
[дињани (350—400). ']

Љ. Бундало на просторији Гумијера — Шешковци
(150).

Н. Форкапа — Винчић, на просторији Лепеница —
Раковац — Илова — Кунова — Кобаш (400—500).

I Група (снаге XII бригаде и један
батаљон V —• јачи) кренуће **30 ов. мј. у 3
сата** ујутро са линије Стари Мартинац у
двје колоне:

десна наступа са снагама XII преко
Шешковаца, Кришковаца, Папажана на
Милосавце; у Кришковцима одваја се ма-
ња колона преко Великог Гробља, Гуми-
јере на Бијелића Главицу;

лијева колона наступа преко Н. Мар-
тинца, Бабешнице, претресајући Оштру
Главицу [избија] на Просјек.

1/X o. z. у 2 сата креће десна колонз правцем Милосавци — Чардачани, опет раздвајајући се на колону преко Блац3 Кадишана, Четојевића, захватајући Ра<! чевце и Лађеџце преко Кокора избија на Вршане, док другом преко Деветине, изнад Хрваћана и Црквине, избија на Гусак (Гајеви);

лијева колона (1 бат. V) из Просјека креће преко Драговића на Хрваћане — Поточане — Којин Хан.

2/X o.z. у 10 сати издвојиће се из горше I Групе батаљон V бригаде и један батаљон XII бригаде, који се формирају привремено у засебну оперативну групу „Лијевче" под командом замј. команданта XII бригаде друга Миле Вученовића и полкома V бригаде друга Нике Јуринчића, који ће тај дан кренути у двије колоне преко Орашја — Скуцана — Отпочиваљке и преко Јефтића Брда, Осиповача² и Разбоја на просторију Мартинац — Ножичко — Чуколе — Брезовљани — Пребјези — Селиште — Повелић — Србац, на којој ће се просторији задржати према нахођењу штаба ове групе или до даљег наређења са задатком вој. акција у Лијевче Пољу, патролираша додијелене просторије, мобилизације са исте и из Лијевча Поља, мобилизације пољске машине, организацIје позадинске власти, збришаваша избјеглица из Лијевча Поља итд. Исти дан кренуће преостале снаге XII бригаде у двије колоне преко Лишње и Бубша на Цер (Окодица). 4/X ове снаге XII бригаде избиће на линију Глоговац — Палачковци, гдје ће на правцу Синовске хватати везу са снагама V бригаде, гдје ће добити даља наређења.

II Група (3 батаљона V бригаде) кренуће: 30 о. мј. у 3 сата ујутро са линије Србац — Селиште — Брезовљани, у три колоне: прва колона сјеверним падинама Мотајице преко Каоца — Влакнице — Брусника — Бос. Кобапто — Нове Васи.

Друга колона из Брезовљана преко Ситнеша, Г. Лепениде на Градину — Оштраја — Монастирица³ (Сухајци), трећа колона са Селишта преко Срђевића — Раковца (претрести Краљев Стол и Чисти Камен) избија на Кунову.

1/X одмор, политички рад и мобилизација.

2/X кренути ће лијева колона преко Кунове за Трстенце, средша колона преко Хумке на Градину (с. Мишковци), десна колона преко Г. Смртића на Д. Смртиће и Мишковце, узевши положаје Богосавац и Дубочко Брдо.

3/X одмор, политички рад, прикупљаше података о непријатељу итд. Веза са снагама П.П.О. Смртићи — Мишковци.

4/X веза са снагама XII бригаде на правцу Шибовска, Палачковци. Послати све податке о непријатељ. селима и гарнизонима у шима око Дервенте и дуж пруге Брод — Добој. За даљи рад добиће се посебно наређеше.

III Група (2 бат. и 1 чета П.П.О. — једна чета у заштити на Глоговцу и раду на мобилизацији) кренуће 30 ов. мј. у 3 сата са линије Мачино Брдо — Бабановци⁴ у двије колоне: **лијева** западним обронцима Цареве Горе изнад Илове прије Смедерева у Печенеговце, **десна** преко Калаба, Спасовишта на Смртиће (Стојичко Брдо).

2/X запосјести Циганско и Дубочко Брдо и претресати околне гајеве, куће итд., вршити политички рад, итд.

3/X успоставити везу са снагама V бригаде на правцу Мишковци.

4/X кренути у три сата на просторију Илова — Кунова — Лепеница — Ситнеш — Раковац гдје се задржати у циљу чишћења села од скривених четника, организације позад. н-о. власти, вршеша мобилизације, пол. рада итд. На правцу Ситнеш — Брезовљани хватање везе са групом „Лијевче“.

Ја ћу се налазити 4/X у штабу XII бригаде.

Везе унутар јединица у саставу поједине групе морају се уговорити и најчвршће одржавати. Штабови морају показати што више одлучности и самоиницијативе у промијешеним условима. Јј

Група „Лијевче" мора до 10/X успоставити два сигурна и брза канала преко Лијевча са снагама XI КНОУ Бригаде.

Борбени знаци:

- 1/X Пушка — Пљевља
- 2/X Сплит — Слободан
- 3/X Босна — Брач
- 4/X Бомба — Бакар
- 5/X Словен — Смоленск

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
(службенс отсутан)

Командант, п.пуковник
Шоша

БР. 130

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ НОУ КОРПУСА ОД 28 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА УПУЋИВАЊЕ ИЗВИЂАЧКИХ ОДЈЕЉЕЊА У ПРАВЦУ МАТЕШЕВА, ВРАЊКА И ВРАЂЕШТИЦЕ¹

**ШТАБ
И УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. сл.
28 септ. 1943 год.
у 15.30 часова

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

29. ов. мј. у зору упутићете извиђачка одјељеша и то •

- а) у правцу Матешева,
- б) у правцу катуна Врашак и
- в) у правцу Врашештице.

Задатак ових извиђачких одјељеша је да испитају тај терен и да донесу податке о четницима. Одјељеше које

ђе поћи у правцу Матешева, ако не наиђе на четнике, ухватиће везу са Италијанима и обавијестити се о јачини италијанских снага као и расположешу италијанских војника и •ицира. Одјељеше које иде у правцу Врашештице труд^ће се да дозна ситуацију у срезу Андријевичком.

У току сјутрашшег дана, 29 ов.мј., ваше ће се јединице још одмарати на просторији Колашина, зато ћете предузети мјере за што удобнији смјештај ваших јединица, јер ће јединице послије тога добити покрет а врло је вјероватно да ћемо се сукобити и са четничким бандама.

Развијте обавјештајну службу како у правцу Подгорице тако и у правцу Андријевице да нам се не деси да нас Нијемци изненаде. Поставите потребна обезбјеђеша на комуникацији Колашин — Матешево. Препреке на комуникацији Колашин — Матешево морају такође бити стављене, јер нам се не смије десити да Нијемци моторизацијом или на неки други начин изненаде наше јединице у Колашину.

Одмах нас обавијестите о распореду ваших јединица.
С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
Командант
Генералмајор
Пеко Дапчевић

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 28 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИ
ЦАМА ЗА НАПАД НА ТУЗЛУ¹

ШТАБ
XVII ИСТ.-БОСАНСКЕ
У. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.
28-IX-1943 године

. 5

З А П О В И Ј Е С Т

Штаба главне колоне за 28-IX-1943 године у 16 часова
(Секција Тузла — Кладањ размјере 1 : 100.000)

Ситуација: Изложена у заповијести штаба I босанског
корпуса бр. 102 од 27 о. м.²

Распоред непријатељских снага, наоружање и фортификациско уређење за одбрану града Тузле изнијето у истој заповијести корпуса са приложеном скицом.

На основу поменуте заповијести Штаба Корпуса, у циљу ликвидирања и заузимања непријатељског гарнизона Тузле,

Н А Р Е Ђ У Ј Е М О

1. VI босанска бригада

Командант: друг Милош Зекић, састав — све јединице ове бригаде, сем техничке чете.

1. Напада са свог полазног положаја с. Осоје општим правцем: с. Трсје — Топаловићи — Снос — Зонићи — к. 407 (Матановићи) — Пискавица — Тушањ — Ж. ст. у Тузли, са задатком ликвидирања непријатељских упоришта на том правцу и заузимања града Тузле (западни дио).

Зона ширења источно: с. Расовац — поток Тушаш до његовог утока у р. Јалу — к. 393 (Црвено Брдо), западно: поток који пролази западно од Пискавице — Молухе — рудника угља у Јалу западно од соларе — Вис (к. 409).

III

Везу одржава источно са II Крајишком, а западно са III М. бригадом.

2.) II Крајишка бригада

командант;³ командант те бригаде,
састав: све јединице ове бригаде
л Озренски партизански одред.

2.) Напада са свог полазног положаја Муслиманска Ободница — Брешке, општим правцем: Бруснице (к. 546) — Шабани — Гај (к. 509) — Парлог — Плочник — Слани Бунар — православна црква у граду Тузли, са задатком заузећа вароши Тузле на свом правцу и ликвидирања непријатељских упоришта, потом даље гоњење непријатеља до његовог потпуног уништења.

Зона ширења, источно: Поток који утиче у р. Јалу преко Муслиманске Грабовице — Шисело, западно: источна граница ширења за VI бригаду.

Везу одржава источно са дијеловима XVI дивизије, а западно са VI бригадом.

На простору између потока који протиче кроз Муслиманску Грабовицу и потока Солине, упутиће један батаљон правцем Градоврх (478) — к. 328, који има задатак да дочека и разбије непријатељске дијелове који би се од Горње Тузле повлачили ка граду Тузли, а у првом реду овај батаљон има задатак да упада у Тузлу са источне стране.

Остале снаге ове бригаде распоредиће се између потока Солине и потока Тушањ у циљу напада на Тузлу, с тим што један батаљон по могућству треба одредити да упада у град без борбе.

Командант ове колоне може распоредити Озренски одред тако да Озренци буду уз штабове батаљона као познаваоци и водичи.

Отите напомене:

1.) Долазак јединица на полазне положаје да буде сутра до подне, тј. до 12 часова 29 о. м.

2.) Штабови бригада, према процјени и потреби, одредиће потребну резерву за своје бригаде, тако да гдје непријатељ буде евентуално пружао јачи отпор, да могу те резерве употребити за брзо ликвидирање тог отпора.

3.) Штабови бригада одредиће гдје ће се и како јединице њихових бригада прикупити по извршењу задатка.

4.) У току акције — напада штаб ове колоне налазиће се на положају Високо Брдо (к. 527), а потом ће се кретати на правцу II Крајишке бригаде ка Тузли. Дивелови уз штаб ове колоне (уз штаб дивизије) смјестиће се у току акције у село Степановићи, код капеле.

5.) Заробљенике које буду заробиле II и VI бригада упућивати до штаба ове колоне. Нарочито пазити да се спровођење заробљеника врши организовано, тј. да се тачно одреде мање јединице које ће их спровести, да се успут не скидају.

6.) Одмах, чим се заузме Тузла, II и VI бригада упутиће одјељења за хватање везе са дијеловима XVI дивизије, која напада са јужне стране од Тупковића. Ова одјељења упутиће и то: II Крајишка бригада према Илинчици (к. 453), а VI бригада према Кужићи — Црвено Брдо. Уколико се непријатељ буде налазио на тим положајима, напашће га с леђа, јер су то углавном положаји који бране Тузлу са јужне стране, тако да се олакша и брже ухвати веза са XVI дивизијом.

7.) Штабови бригада по заузимању рудника, предвидјеће и припремити ове за уништеше — рушење у случају да би се морали изненадно повући.

8.) Минерски вод техничке чете прикупиће се и одмах упутити у састав западне колоне, у прав. Мусл. Тиње.

Вод за везу техничке чете биће са штабом ове колоне и поставиће линију између мјеста штаба корпуса (с. Добрња) и Високог Брда.

9.) Штабови бригада наредиће да се припреме маказе и томе слично за сјечење жица (секире, ћебад, даске). Бункере, у колико их буде било, заобилазити и нападати.

У случају дејства непријатељске авијације предвидјети начин заштите и не дозволити панику. Ово се односи и на цивилно становништво.

10.) Војни курс уз штаб дивизије смјестиће се и продужиће рад у селу Подорашје. Командир чете војних курсиста одредиће привремено потребну стражу која ће чувати заробљенике који ће стизати у Подорашје. Поред тога одредиће потребно обезбјеђење.

11.) Штаб II и VI бригаде упутиће по два курира у овај штаб, чим стигну на линију полазног положаја. Овај штаб премјестиће се сутра до подне у село Подорашје.

12.) Све остало — по заповијести штаба корпуса строго пов. број 102 од 27 о. м.⁴

Прије ове заповијести потврдити и уједно извијестити и тражити објашњење ако по овој заповијести има што нејасно или двесмислено.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Б. Петричевић

Командант-пуковник
Глиго

Начелник штаба
Вукашин Суботић

Достављено:
Штабу VI и II Крај. бригаде
и Озренском партизанском одреду.
Штабу I босанског Н.О.У. корпуса

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ НОУ БРИГАДЕ ОЛ
28 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТЛБУ ДВАНАЕСТЕ НОУ
БРИГАДЕ О ПРЕБАЦИВАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕКО
ВРБАСА¹

ШТАБ
V КК НОУ БРИГАДЕ
28 сеп. 1943 год.

ШТАБУ XII БРИГАДЕ

Положај

Обавијестио нас је III батаљон, који се налази у Ножичком и на Пребјезима, да се непријатељ пребацио на неколико газова на ову страну Врбаса.

Ти [су] газови око Старог Мартинца и треба да их контролишу снаге ваше бригаде.

Извијестите нас о свему томе и да ли ваше **јединице** контролишу до Врбаса. Једна наша патрола кренула је у правцу ваших снага које треба да се налазе у томе **правцу** и још се није вратила.

Молимо вас да нам тачно јавите гдје се налазе ваше снаге и шта контролишу.² Наше снаге су распоређене: Пребјези — Ножичко — Брезовљани — Селиште — **Петковићи**.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Командант **мајор**
Ранко

К

ОЕТНЛЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПОДГРМЕЧ-
КОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ДРУГОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД
11 ДО 27 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
ПОДГРМЕЧКОГ Н.О.П. ОДРЕДА
Број 44
28/IX 1943 г.

ШТАБУ II БОС. НОУ КОРПУСА

Положај

Достављамо вам 15-дневни извјештај о извршеним акцијама и засједама као и о војничком раду јединица овога одреда за вријеме од 11 до 27 о. м.

11 о. м. диверзантска група овога одреда срушила је **пругу** Приједор — Бос. Нови. Том приликом наишла је непријатељска патрола у јачини од 25 војника од којих је 6 убијено експлозијом мине.

12 о. м. III батаљон овога одреда вршио је засједу на **цести** С. Мост — Приједор и том приликом прекопао цесту и срушио ћуприју. Са бојном непријатељском која је **нашла** на нашу засједу наше јединице примиле су борбу али су **се** услјед надмоћности непријатеља морале повући. Непријатељски губици нису нам познати. Властитих губитака није било. Истога дана једна десетина истог батаљона **залијенила** је у Радимировцима неке усташке ствари војничког поријекла.

13 о. м. диверзантска група овога одреда уништила је непријатељски блиндирани воз у самом мјесту Благај, на прузи Приједор — Бос. Нови. Том приликом уништена су два блиндирана вагона, једна локомотива и пет материјалних вагона. Непријатељ је имао 84 мртва, међу којима два официра. Затим је наишао транспортни влак који се није могао зауставити већ је налетео на срушени блиндирани воз. Број жртава у истоме непознат.

17 о. м. диверзантска група поставила је мине на прузи Приједор — Бос. Нови на које је наишао непријатељски воз. Уништена су 4 вагона и једна локомотива. Број жртава није познат.

18 о. м. извршена је смотра јединица овога одреда као I и формирање I батаљона, који је био расформиран **ОДЦЗ** скбм наших бораца за I дивизију.

21 о. м. јединице I батаљона вршиле су засједу ц. • цести Крупа — Петровац. Два камиона која су наишла на засједу уништена су. Заробљено је: једна стројница, један пшптољ и једна пушка, као и 13 кутија противтенковских граната, те извјесна количина остале ратне спреме. Том приликом убијена су два а заробљен један непријатељски војник. Наше јединице нису имале губитака. У овој засједи потрошено је 200 комада пушчаних метака.

22 о. м. диверзантска група и једна чета нашег II батаљона у заједници са I четом VIII КНОУ бригаде разорила³ је жељезничку пругу Нови—Крупа на дванаест мјеста а у дужини од 400 метара и то између станице Рудице и Блатна. Намјеравана акција на непријатељска упоришта на тим мјестима није извршена пошто је непријатељ био јако утврђен.

23 о. м. јединице нашег I и II батаљона вршиле су засједу на цести Бос. Крупа — Петровац. На засједу су наишла четири непријатељска камиона са војском. У борби која се је развила између наших јединица и непријатељских снага уништена су четири камиона, један топ и бацач. Непријатељу је дошло веће појачаше из Бос. Крупе и Рисовца, тако да су наше јединице морале отступити не могавши доћи до плијена. Убијено је 60 непријатељских војника. Ми смо имали једнога мртвог и шест рањених војника. Потрошено је 1.500 метака.⁴

22 о. м. један вод нашег III батаљона у Побријежју ухватио је нека шверцера са кола и том приликом заробио извјесне количине цигарета, духана, папирића, шећера, соли и осталих ситних стварчица.

Од 24 до 27 о. м. јединице I и II батаљона налазиле су се у покрету на цести од Суваје према Рисовцу у намјери да поставља на тој комуникацији засједе. До борбе није дошло пошто је »епријатељ пред нашим јединицама напуштао једно упориште за другим, тако да су наше јединице без икакве борбе дошле у село Крњеушу, гдје су преноћиле и одатле кренуле назад. в

Осим горе наведених засједа јединице овога **одреда** вршиле су свакодневно засједе са мањим и јачим **снагама** на свим непријатељским комуникацијама које пролазе у

зину наших гарнизона, али до борбе није дошло пошто пријатељ није наишао.

У вријеме када су јединице биле на одмарању одржани су редовно војнички часови као и старјешински са-
"гтанци. У II батаљону одржан је и један течај из читања царата и планова. Течају су присуствовали сви војни и по-
•ички руководиоци тога батаљона.

У току протеклих петнаест дана изашли су из непријатељских гарнизона и предали се нашим јединицама три војника и два цивила.

У прилогу достављамо вам¹ и бројно стање јединица нашег одреда.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

иткомесар
Рецо"

(М. П.)

Ксмандант
Миланчић⁶

ш.

БР. 134

ДЕСЕТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ГРАХОВСКО*
ПЕУЉСКОГ НОП ОДРЕДА ДЕЛЕГАТУ ДРУГОГ БОСАН-
СКОГ НОУ КОРПУСА О ПОКРЕТИМА И АКЦИЈАМА У
ВРЕМЕНУ ОД 19 ДО 28 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

**ШТАБ
ГРАХОВСКО-ПЕУЉСКОГ
НОП ОДРЕДА**

Бр. 47
28-IX-1943 г.

ДЕЛЕГАТУ² II БОСАНСКОГ УДАРНОГ КОРПУСА
ЗА ЈУЖНИ СЕКТОР

Положај

Оперативни извјештај
од 19-9 до 28-9-1943 год.

I батаљон овога Одреда заједно са нашим II батаљо-
ном 19-9 на вече кренули су по наређењу Штаба 4 Диви-
зије на положаје према Книну, тј. држали су положаје на

⁵ Терзић

* Миљевић

Плешевици, Дебелој коси, Црној коси и Кордунуши. 20-9 изјутра једна чета нашег I батаљона водила је борбу цр Плешевици са четничком бандом „Петра Мркоњића“, којом је приликом наш један војник лакше рањен; непријатељ је имао такођер неколико рањених.

Са та два батаљона налазили су се на положајима командант и комесар нашега Одрета. На тим положајима смо се задржали до 23-9, одакле смо се повукли по наређењу Штаба 4 Дивизије на своје старе положаје и то I батаљон на Стожиште, тако да контролише терен Рисовац — Јелино Поље — Тишковац, а II батаљон у Грковце, с тим да контролише села Црнолушке општине, у која се привлачи банда а гдје је при повлачењу са положаја пречистила Динару и Лику, али није ништа успио.

Од 23-9—28-9 I батаљон налазио се на Стожиштима, одакле је слао патроле према Стрмици и Јелину Пољу, а исто тако правио је засједе на тим положајима. За то вријеме одржавани су војни и политички часови са војском, гдје су се борци учили руковању са пушкомитраљезом, као и пјешадиски езерцир, ратну службу. Борби са непријатељем за то вријеме није имао.

Од 23-9 до 28-9 II батаљон, како је горе наведено, налазио се је у Грковцима правећи засједе у Пеулама, у Црном лугу, исто бандитима успеха није било. Овај батаљон, поред војног [и] политичког рада са војском, прилично је развио политички рад у масама ради мобилизације, у чему је доста добро и успио; за ово вријеме мобилисано је око 25 војника а има изгледа да ће се све одазвати кроз кратко вријеме у нашу војску.

Наш III батаљон, како Вам је већ познато, по Вашем наређењу³ а на потражњу Штаба 4 Оперативне зоне, пребацио се на положај Вагањ више Пролошке Драге на цести Ливно — Сињ још 11-9, на којим се положајима налази и сада.

За то вријеме имао је борбу са усташама 21 и 22-9, којом је приликом имао тај батаљон 6 мртвих и 2 рањена, док је непријатељ имао око 40 мртвих и више рањених, што се могло установити. Задатак који је дат томе батаљону од стране друга делегата Корпуса преко замј. полит. комесара нашега Одрета није се могао извршити из разлога који су већ јављени, тј. ради тога што се непријатељ јако утврдио на оним мјестима гдје је требало извршити прекопавање цесте.

Пошто сада тај батаљон нема нарочите потребе да се задржи на том положају, ми ћемо га позвати сутра да се дребаци у Сајковић јер усташе сад надиру с времена на време из Рујана према тим селима. Мишљења смо да извршимо са снагама нашег Одрета напад на та села, уколико се то не би кршило са плановима виших штабова, о чему нас одмах извјестите.

Ето, то је углавном рад јединица нашега Одрета од последњег извјештаја којег смо послали 20-9 до закључно 28-9-1943 године.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Долит. комесар
П.⁴ Коста

(М. П.)

Командант
Мирко⁵

БР. 135

ПЕТПЛЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ШТАБУ ПЕТЕ НОУ БРИГАДЕ О ПОКРЕТИМА И АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 13 ДО 27 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ II БАТАЉОНА
V К.К.Н.О. УДАРНЕ БРИГАДЕ
28/IX. 1943

ШТАБУ V К. К. Н. О. УДАРНЕ БРИГАДЕ!

Положај

Достављамо Вам петнаестодневни извјештај о војним цијама и раду овог батаљона 13—27/IX. 1943 год.

13/IX батаљон у покрету од Буковице до Станара.

14/IX батаљон у хитном покрету² од Станара према Пршавору у вези истјериваша четника који су били ушли у рњавор. Батаљон се задржао на Вучијаку пошто су остале наге наше истјерале четнике из Пршавора.

¹ Пајчик

⁵ Пантош

ј ¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11—6, к. 869.

* Види док. бр. 92.

15/IX батаљон у покрету од Вучијака на Мачино Брдо Шибовска. Палачковци и држи полсжај сд четника.

16/IX. Исти положај. На вечер у 10 сати наша патрода у јачини једнога вода, у селу Илова — Печенеговцз наипшј је на четничку патролу код куће Обрада Живанића, који су слушали радио; четници су запуцали на нашу патролу али су се брзо разбјежали од пуцша наше патроле. Ухваћен је четнички сарадник општински биљежник Обрад Живанић. Код истога ухваћена је огптинска архива, запљешен је радио апарат и реквирирано је од именованогбиљежника потребне ствари за нашу сврху као и нешто дувана. Четничко-општински биљежник послије **саслушања** пуштен је кући. Истог дана ухваћен је један четник који је на лицу мјеста стријељан. Са наше стране није било ни мртвих а нити рашених.

17 до 18-IX исти положај, чете су вјежбале по предвиђеном упутству које су добиле од штаба бригаде.

19 и 20-IX одржана је батаљонска конференција, изложена је политичка ситуација гдје је борцима омогућено да искажу своје жеље. На конференцији се раеправљало о војничким као и политичким недостацима. У вези са акцијом на четнике 20 тек. мјесеца у 4 сата батаљон је кренуо према Царевој Гори и селу Паремије.

21-IX. Батаљон у покрету од Паремија до Усрповаца, неко вријеме одмарао, затим покрет у 5 сати у село Мартинац, пред четнике који су разбијени од наших снага и отступали према Мотајици. На вечер у 11 сати наша једна чета код чуковачке цркве ненадно се сукобила са четницима Винчића и Васе Шиканића у јачини четири стотине четника, отворена је јака ватра и с једне и са друге стране. Наши борци успјели су разбити четнике у више праваца. Послије завршене борбе ујутро нађено је осам четника мртвих, а дознато је да их је више рашено. Међу мртвима нађен је четнички командант ЈБубичке бригаде Васо Шиканић, заробљено је 6 карабина, један војно-државни пиштољ са 25 ком. метака и 100 комада за карабин, као и 2 војничка одијела. Са наше стране није било ни мртвих а нити рањених.

22-IX. Батаљон на одмору на Чукалама. Једна чета нашег батаљона која је упућена у патролу [у] село Нови Мартинац, ухватила је 3 четника, који су служили као писари и помагачи четничке општине у селу Мартинцу. Код њих је нађено 3 карабина и 150 ком. метака. У општини је заплијешено 30.000 куна, 15 метара соли, 2 писаћа строја и општинска архива која је спаљена. На вечер у 8 сати ба-

он у покрету од Чукала за Србац. Заробљени четници
к« остали у нашим редовима.

Г 23-1X. Батаљон у Србцу држи положај према Мота-
јици °Д четника. Истог дана наше патроле ухватиле су 2
^тника, пронађена два карабина, 60 ком. метака и двије
^цбе. Један је четник остао у нашим редовима а један је
гштен кући. Борбе није било.

24/1X. Батаљон на истом положају. Пред вечер у 5
сати заказан је збор са приредбом у Србцу. На збор се је
азвало доста народа, али збор није завршен због авиона
који је наишао и бомбардовао. Народ је био растјеран. Из
наше Друге чете погинуо је један друг, и несретним слу-
чајем погинуо друг Ганци, који је узео у руку бомбу која
није експлодирала а бачена из авиона. Од истог бомбардо-
ван>а рањена су наша 3 друга, само лакше. Такођер су ра-
гна наша 2 друга из авиона који су пратили караван за
рњавор. Истог дана од авиона на збору погинуло је 2 и
Е,ено 6 цивила. Борбе није било.

25/1X. Батаљон на истом положају, на вечер у седам
сати покрет из Србца према Пребјезима, преко ноћи наше
двије чете блокирају Врбас у циљу хватања четника који
би се пребацивали преко Врбаса, који су потиснути од на-
ших снага из Лијевча Поља.

Од 24 до 28-1X. Наша једна чета налази се на путу
у пратњи каравана за Прњавор.

26-1X. Исти положај. Наша једна чета држи положај
од четника према Мотајици. Такође штити леђа нашим
тагама које воде борбу у Лијевчу Пољу. На вечер у 8 сати
;галањон у покрету на нове положаје Брезовљани, држи
~ожај према Мотајици и контролише цесту према Врбас
ћуприји.

27-1X. Исти положај, исти задатак.

За протеклих 15 дана јавило се у наше редове

"угова.

Дезертерства није било.

Исхрана овога батаљона је добра, обућа доста слаба.

Културно-просвјетни рад је прилично добар, у по-
^ сљедњих 15 дана није одржана ни једна приредба.

Војнички живот у овом батаљону доста добар.

Команде чета извршавају наређења штаба батаљона
•добро.

Морал и дисциплина код командног кадра и бораца
г су добри и код новопримљених прилични, а настоји се да
I дођу на исту висину као и код старих бораца.

Однос између војске и становништва на теренима куда смо пролазили био је добар, без обзира што у неким селица има народа непријатељски расположена према нама.

У јединицама овог батаљона има доста командног кадра.

На сектору [на] којем се ми налазимо ситуација је оваква. Налази се извјестан број четника према Мотајици који су разбијени приликом посљедњих наших акција на Лијевчу. Такођер се налази око моста Врбас у селу Разбоју нешто легије, чији је број непознат.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. команданта
(потпис нечитак)

БР. 136

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ НОУ КОРПУСА ОД 29 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ МАТЕШЕВА¹

УПОЗОРЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 29 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДИ ИТАЛИЈАН-
СКИХ СНАГА У ПРИБОЈУ НА ПОСЉЕДИЦЕ ЕВЕНТУ-
ДЛНОГ НЕПРИДРЖАВАЊА НАРЕЂЕЊА ИТАЛИЈАН-
СКЕ И САВЕЗНИЧКЕ ВРХОВНЕ КОМАНДЕ У ИТА-
ЛИЈИ¹

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Бр. 86/43
29 септембра 1943 год.

КОМАНДИ МЕСТА ИТАЛИЈАНСКИХ СНАГА
У ПРИБОЈУ²

1. — Примили смо ваше писмо од 28-IX-1943 г.
2. — Сматрамо да је Ваше повезиваше досадашње
ј. неправилно и у супротности према одредбама Ваше Врховне
ј. команде у Италији, као и одредбама г. генерала Вилсона,
ј. команданта савезничких снага на Блиском Истоку, по коме
! је наређешу овлаштен наш Штаб да ступи у везу са свима
К италијанским снагама на операцијском правцу наше ди-
I визије.
3. — Сматрамо да је у Вашем интересу и у интересу
I свих Ваших војника, да се наведено питање нашег контакта
са Вама изведе у потпуности и без икаквог инцидента.
4. — Сматрамо за потребно, да Вам и овом приликом
I нагласимо наш став у духу постојећег наређеша Ваше Вр-
I ховне команде у Италији и Команде савезничких снага.
5. — Сматрамо за потребно да Вам овим писмом скре-
I немо пажњу на Вашу дужност, а уједно и на Вашу одго-
ворност, коју ћете потпуно сносити заједно са свима онима
I који омету наш контакт са Вама, те Вас упозоравамо да по-
шступите по следећем:
 - а) да у року од 6 часова, по пријему овога писма, сту-
| пите преко одређене Ваше комисије у везу са нашим Шта-
| бом II Далматинске бригаде, који овлашћујемо да реши
Вправилно питање нашег контакта са Вама;
 - б) да лишите слободе све оне који Вас буду ма и нај-
I мање ометали у Вашој дужности у духу овог нашег пра-
шк

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у ар-
I хиви Војноисториског института под рег. бр. 18/2, к. 731.
' Види том III, књ. 5, док. бр. 25.

вила и такве предате нашем Ратном суду при Штабу ц Далматинске бригаде;

ц) да предузмете све потребно, да се не деси случај саботаже или уништења ратног материјала, ратне опреме хране итд.

б. — У колико не донесете одлуку и не поступите духу предњег, изјављујемо Вам: да себи остављамо право у духу наређења Ваше Врховне команде у Италији и одлуке нашег Врховног штаба, да приступимо решењу питања нашег контакта са Вама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Сл.³ Пенезић

Командант-п.пуксвник
Љуб.⁴ Ђурић

Помоћник начелника Штаба
II Ударног корпуса-п.пуковник
Б. Обрадовић"

* Слободан
* Љубодраг

ШТАБ
II БРОНЕПЕШКЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Ров. Бр. 26/43

29. септембра - 1943 год.

188.9-207

КОМАНДИ МЕСТА ИТАЛИЈАНСКИХ СНАГА У ПРИБОЈУ

- 1.- Примли смо vaše писмо од 28.-IX- 1943.г.
- 2.- Сматрамо, да је vaše повезивање досадашње неpravilно и у супротности према одредбама Ваше Врховне команде у Италији, као и одредбама г. генерала WILSONA, команданта savezničkih snaga на Блиском Истоку, по коме је наређењу овлаштен наш Стаб, да ступи у везу са свима италијанским snagama на операцијском правцу наше дивизије.
- 3.- Сматрамо, да је у Вашем интересу и у интересу свих Ваших војника, да се наведено питање нашег контакта са Vama изведе у потпуности и без икаквог инцидента.
- 4.- Сматрамо за потребно, да Вам и овом приликом нагласимо наш став у духу постојећег наређења Ваше Врховне команде у Италији и Команде savezničkih snaga.
- 5.- Сматрамо за потребно, да Вам овим писмом акренемо пању на Вашу дужност, а уједно и на Вашу одговорност, коју ćete потпуно snositi заједно са свима онима, који омету наш контакт са Vama, те Вас упозоравамо да поступите по следећем:
 - a) да у року од 6 часова, по пријему овога писма, ступите преко одређене Ваше комисије у везу са нашим штабом II Далматинске Бригаде, који овлашћујемо да riješi pravilno питање нашег контакта са Vama.
 - b) да лишите слободу све one, који Вас буду са и најмање ометали у Вашој дужности у духу овог нашег правила и такве предасте нашем Ратном суду при Штабу II Далматинске Бригаде.
 - c) да предузмете све потребно, да се не desi случај саботаже или уништења ратног материјала, ратне опреме, хране и тд.
- 6.- У колико не donesete одлуку и не поступите у духу предњег, изјављујемо Вам: да себи остављамо право у духу наређења Ваше Врховне команде у Италији и одлуке нашег Врховног Штаба, да приступимо решењу питања нашег контакта са Vama.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

Политички Комесар,

Ca. Kerasul

Командант - п. пуковник,

Marko Mijelj

Помоћник Начелника Штаба
II Ударног Корпуса - пуковник,

Plav. B. B. Radomir

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ НОУ
БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ ПОКРЕТИМА И АКЦИЈАМА
У ВРЕМЕНУ ОД 13 ДО 27 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ IX КНОУ БРИГАДЕ

„СИМО ШОЛАЈА”

Дне 29-IX-43 године

Број: 10/43

ВОЈНИЧКИ ИЗВЕШТАЈ

штаба IX КНОУ бригаде у времену од 13 до 27 септембра
1943 године.

13-IX-43 г.

I батаљон је са једном четом држао положаје на В. и М. Вратима, док су остале две биле у резерви и радиле војнички (издавање заповести од стране десетара и водника).

II батаљон је једном четом држао положаје на В. Стожеру, једна чета је била у резерви, док је једна држала положаје на Малом Стожеру, одржавајући везу са I батаљоном. Чета која је држала положаје на В. Стожеру слала је по једну патролу у село Горавце у току преподнева као и Бегово Село. Патрола није наишла на непријатеља.

III батаљон је са две чете држао положаје у Темалићу са две чете и на Брдима - - Гајевина са једном четом. У току дана патрола је упућена у Шујицу. На путу није наишла на непријатеља.

IV батаљон је са једном четом контролисао положаје Подстожер [и] Лупоглаву, везујући се за Вуковски одред. Две чете су биле у резерви.

14-IX-43 г.

I батаљон је у току дана држао исте положаје са смељеним четама. У току дана чете у резерви радиле су војнички (егзерцир: престојења у месту, равнање). У 16 часова две чете су кренуле у Бугојно као посада осигурања града. На место њих дошла је једна чета II батаљона.

II батаљон је са две чете држао исте положаје, док [је] једна чета заузела положаје на В. Вратима са I батаљоном.

III батаљон је држао исте положаје. У току прошле ноћи једна патрола је отишла у Злосела по кромнир, где

је наишла на заседу непријатеља. После краће пуцн>аве непријатељска патрола се је повукла у Купрес.

IV батаљон је држао исте положаје са истим задатком
15-IX-43 г..

I батаљон је са четом био на положају до подне. После подне одмарање и вежбање у прављењу заседа.

II батаљон је држао исте положаје на којима није било промена.

III батаљон је држао исте положаје. Непријатељ је покушао из Шујнице и Дувна да се пробије за Купрес. III батаљон га је са две чете лако повратио. Непријатељ је имао 2 рањена војника.

IV батаљон је држао исте положаје с тим што се је померио нешто у десно. Патроле су слате према Горавцима. Није било непријатеља.

16-IX-43 г.

I батаљон је са четом држао исте положаје и држан је војнички час позади самих положаја (обука на тешком митраљезу и о војничкој дисциплини).

II батаљон је држао исте положаје. Навече је једна десетина ишла у село Ботун ради кромпира и вратила се извршивши задатак неометана од стране непријатеља. У току ноћи послат је један вод у заседу усташкој стоци и житу кога су гонили из Злосела у Купрес. Непажњом појединих бораца откривена је заседа и непријатељ је са стоком побегао у Купрес. Вод је стигао у јединицу у 14 часова.

III батаљон је држао исте положаје; у 4 сата једна чета је кренула у правцу Дувна у патролу. Навечер се вратила не наишавши на непријатеља.

IV батаљон је држао исте положаје. Јача патрола је упућена у 4 сата према Горавцима у заседу, али непријатељске патроле нису излазиле на тај правац.

17-IX-43 г.

I батаљон: чете из Бугојна су се вратиле на положај, док је једна остала. На положају је рањено из стројеве обуке (једна чета, док је једна имала конференцију).

II батаљон је једном четом држао исте положаје, док је једна отишла у Бугојно, где је сменила једну чету I батаљона.

III батаљон је држао исте положаје.

IV батаљон је држао исте положаје. Позади положаја чете су радиле престојења.

18-IX-43 г.

I батаљон је са једном четом држао исте положаје, док са једном у резерви ради престојења и борбену обуку.

II батаљон је држао исте положаје. Рано је упутио патролу према Горавцима, где је око 7 часова примећена непријатељска патрола од око 50 милиционера који су ишли према Ботуну у циљу да заштите одвоз жита. Вуковски одред их је напао са чела, док је II и IV батаљон са бока, ради чега се је непријатељ повукао не одвезавши жито.

III батаљон је имао борбу са милицијом. Непријатељ је у току ноћи био заузео Брда, али га је чета стерала у шоље.

батаљон је држао положаје исте. Рано је упутио патролу према Ботуну. Заједно са Вуковским одредом и II батаљоном одбио је покушај непријатеља да осигура одвоз жита у Купрес. Непријатељ је имао 2—3 рањена милиционера.

19-IX-43 г.

I батаљон је држао исте положаје и вежбао гађање плутоном по десетинама.

II батаљон је држао исте положаје. После подне у 14 часова једна чета је кренула у Бугојно да смени чете у Бугојну, док је друга кренула у Бугојно у 19 часова, када је [стигла чета из Бугојна.

III батаљон је држао исте положаје. Патрола упућена у 4 сата у Шујицу вратила се навече не наишавши на непријатеља.

IV батаљон је држао исте положаје и радио војнички (поздрављање).

20-IX-43 г.

I батаљон је имао борбу са Купрешком милицијом у 6 сати. Непријатељ је одбијен уз губитке 9 мртвих и рањених милиционера. Батаљон није имао губитака.

II батаљон је једном четом водио борбу са милицијом када и I батаљон. Непријатељ је једновремено одбијен и од стране овога батаљона без губитака по нас.

! III батаљон је држао исте положаје.

IV батаљон је држао исте положаје и радио војнички (подела десетине на групе, познавање бомби).

21-IX-43 г.

I батаљон је држао исте положаје, док су чете у резерви имале конференцију [и] радиле егзерцир.

II батаљон је једном четом држао положаје док је једна цепљена а трећа је дошла из Бугојна на положај.

III батаљон је послао једну чету у Хрбљину, али је банда на њу запуцала и побегла. Чета се је навече вратила на полазни положај.

IV батаљон је упутио две чете у Бугојно, док је једна остала на положају са једном четом II батаљона.

22-IX-43 г.

I батаљон је имао састанак војних старешина на коме су прерађивали упутства В. Ш. о организовању наших јединица и др.

II батаљон је послао једну чету интендантури Ради реквизиције, док су остале држале старе положаје.

III батаљон је држао исте положаје. Један вод патролирао до Шујице.

IV батаљон је држао исте положаје једном четом, док су две биле у Бугојну.

23-IX-43 г.

I батаљон је једном четом држао старе положаје, док су друге две вежбале стражарску и патролну службу. Наше патроле су припуцавале на усташке.

II батаљон је држао исте положаје.

III батаљон је држао исте положаје. Чета на Брдима водила је рано борбу са усташама који су покушали да овладају Брдима. Чета их је протерала уз губитке: 3 мртва и 3 рањена милиционера, док сама није имала губитака.

IV батаљон је извршио смену чете на положају са једном четом из Бугојна. На положајима није било новости.

24-IX-43 г.

I батаљон је држао исте положаје и радио борбену обуку.

II батаљон је држао исте положаје. Патроле упућиване према Горавцима.

III батаљон је држао исте положаје. Чета у Брдима имала је борбу са непријатељем. Непријатељ је морао да отступи уз 2 мртва или рањена милиционера. Ми нисмо имали губитака.

IV батаљон је држао исте положаје. После подне одржан је састанак команди чета на коме је дискутовано о војничкоме програму и о начину држања положаја.

25-IX-43 г.

I батаљон је са две чете држао старе положаје, док је једна у резерви радила наоружање.

II батаљон држао исте положаје с тим што су све јединице заузеле положаје, пошто се је претпостављало да ће непријатељ вршити напад. Дато је у задатак свима јединицама, да у случају напада на једну јединицу, суседна јединица треба да удара с бока. Непријатељ је напао на положаје III батаљона. II батаљон је упутио једну чету да заједно са једном четом IV батаљона нападне непријат

који [је] надирао на Брда. Непријатеља су стерали са по-
I дожаја. "У борбама те две чете су нанеле непријатељу 2
? мртва и 2 рањена милиционера, док су чете које су нападе
рпријател>а који је пошао у Горавце убиле 4 милиционера
и 1 раниле. Чете су се вратиле са Брда [у] састав батаљона
[у 16 часова.

III батаљон је водио борбу са непријатељем почев од
ране зоре, када је непријатељ успео да приђе сасвим близу,
како спреда, тако и са бокова. Чете су се повукле оста-
вивши четне казане и један део спреме. Разлог за ово је
небудност, иако је штаб батаљона био упозорен од стране
штаба бригаде да 25 ов. месеца буду опрезни. Чета која је
била на Брдима је такође била небудна, тако да је непри-
јатељ заузео положаје на Брдима. Чета је у зору пошла
на положаје и нагазила на непријатеља. Том приликом по-
гинуо је заменик командира друг Марковић Перо и друг
Велимир, водни делегат. Чета се повукла без борбе и у не-
реду. пошто ју је непријатељ изненадио.

После подне, када се је непријатељ повукао, пошто
је успео да продре из Ливна за Купрес, чете су заузеле
исте положаје.

IV батаљон је држао исте положаје, с том разликом
што је једну чету упутио у помоћ III батаљону, а једну је
чету спустио до самих Горавца и заједно са II батаљоном
I протерао непријатеља.

26-IX-43 г.

I батаљон је држао старе положаје.

II батаљон је предвече крекуо на положаје III бата-
љона. Пошто је стигао извештај да ће усташе поново поку-
шати продор из Ливна, то је батаљон добио задатак да са
две чете направи заседу на цести код Г. Малована. Бата-
љон је заузео одређене положаје у току ноћи.

III батаљон је држао старе положаје до 19 часова,
када је кренуо на положаје IV батаљона и II. Батаљон је
задоцнио неколико сати.

IV батаљон је са једном четом држао исте положаје,
док су две биле у Бугојну.

27-IX-43 г.

I батаљон је држао старе положаје са две чете, док
је једна у резерви занимала војнички.

II батаљон од пола ноћи држао положаје у Темалићу
са једном четом, док је са два четама правио заседу код
Малована до 15 часова. После 15 часова, до којег времена
је било у задатку да чека на томе положају, две чете са

полкомесаром кренуле су у Шујицу у патролу и набавку хране. Чете су се повратиле у Ћемалић у 20 часова.

III батаљон је држао положаје које је држао II батаљон (В. Стожер, Подстожер и Лупоглава).

IV батаљон је држао исте положаје као и дан пре.

Штаб бригаде је одржао два састанка са штабовима батаљона, док је са командама чета и штабовима батаљона одржан један састанак. На састанку нису редовно присуствовале све команде чета због велике удаљености и важности присуства старешина на положајима. Штаб бригаде је зато одређивао по једнога члана штаба који је обишао батаљоне и одржао састанке са штабовима и командама чета.

Извршивање задатака од стране штабова I, II и IV батаљона је задовољавајуће, док штаб III батаљона је редовно грешио или их уопште није извршавао. Исто тако војнички рад у III батаљону је знатно заостајао за радом осталих батаљона. То долази услед војничке слабости и недисциплинованости штаба батаљона (командант и заменик полкомесара су на курсу).

Јединице ове бригаде су већ више од месец дана приковане за Купрес,² тако да не можемо да вршимо готово никаквих акција. Потребно би било из тих разлога, и због тога што је људство необучено, да нас нека јединица смени на овим положајима.

Такође би било потребно да неко од тога штаба посети овај штаб и јединице ове бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

полкомесар
Гојко³

командант
Дакић Максо

(М. П.)

ДДРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
27 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА
ПОКРЕТ ПРАВЦЕМ ШЕШКОВЦИ — КРИШКОВЦИ —
ПАПАЖАНИ — МИЛОСАВЦИ¹

ШТАБ XII КНОУ БРИГАДЕ

стр. пов. оп. бр. 32/43

дана 29-IX-1943 године

ШТАБОВИМА I, II и III БАТАЉОНА
РЕФЕРЕНТУ САНИТЕТА И ИНТЕНДАНТУРИ
ОВЕ БРИГАДЕ

Положај

Штаб XI НОУ Дивизије стр. пов. оп. бр. сл. од 27 IX 43
год. доставио је следеће:²

„У циљу даљег разбијања четничких група на сектору
Централне Босне, који су једна од највећих сметњи за ма-
совно привођење народа Централне Босне у редове бораца
јединственог антифашистичког народно-ослободилачког
фронта против окупатора, формираће се од снага V, XII и
ШПО у почетку три, а касније четири оперативне групе које
ће брзим продорима и нападима уништавати четничке
групе, претресајз^и читав терен у батаљонским, четним и
водним колонама или стрел>ачким стројем сав терен сје-
верно од Црног Врха и Љубића до Саве.

Четничке групе: Радић на просторији Деветина — Ко-
кори патролирајући Вршане. Позадина: Слатина — Кади-
њани (350 до 400).

Љ. Бундало на просторији Гумијера — Шешковци
(150).

Н. Форкапа — Винчић, на просторији Лепеница — Ра-
ковац — Илова —¹ Кунова — [Бос.] Кобаш (400 до 500).

1 Група (снаге XII бригаде и један батаљон V (јачи)
рренуће 30 ов. мј. у 3 сата ујутро са линије Ст. Мартинац
у двије колоне. Десна наступа са снагама XII бригаде преко
Шешковаца — Кришковаца — Папажана на Милосавце.
У Кришковцима одваја се мања колона преко Великог
Гробља — Гумијере на Бјелића Главицу. Лијева колона

наступа преко Н. Мартинца — Бабешнице, претресају Јц, Оштру Главицу, на Просјек.

1. X. о. г. у 2 сата креће десна колона правцем Милосавци — Чардачани, опет раздвајајући се на колону преко Блашког — Кадињана — Четојевића, захватајући Рајчевце и Лађевце преко Кокора избија на Вршане, док другом колоном преко Деветине изнад Хрваћана и Црквине избија на Гусак (Гајеви). Лијева колона (I бат. V) из Просјека креће преко Драговића на Хрваћане — Поточане — Којин Хан.

2. X. о. г. у 10 сати издвојиће се из горње I групе батаљон V бригаде и један батаљон XII бригаде, који се формирају привремено у засебну оперативну групу „Лијевче“ под командом замј. команданта XII бригаде друга Миле Вученовића и политкомесара V бригаде друга Нике Јуринчића, који ће у тај дан кренути у двије колоне преко Орашја — Скуцана — Отпочивалке и преко Јефтића Брда — Усрповаца и Разбоја на просторију Мартинац — Ножичко — Чукале — Брезозлани — Пребјези — Селиште — Велићи — Србац, на којој ће се просторији задржати према нахођењу штаба ове групе или до даљњег наређења са задатком вој. акције у Лијевче Пољу, патролирање додјелене просторије, мобилизације са исте и из Лијевче Поља, мобилизације пољске мањине, организације позадинске власти, збрињавање избјеглица из Лијевче Поља итд.

Исти дан кренуће преостале снаге XII бригаде у двије колоне преко Лишње и Бубња на Цер (Околица).

4. X. о. г. снаге XII бригаде избиће на линију Глоговац — Палачковци, гдје ће на правцу Шибовске хватати везу са снагама V бригаде, гдје ће добити даљња наређења."

Достављајући предње *наређујемо*:

У десну групу II и III батаљона ове бригаде са правцем кретања: Ст. Мартинац — Шешковци — Кришковци — Папажани — Милосавци. Полазак 30 св. мј. у 3 сата ујутро.

I батаљон ове бригаде исто тако спада у десну групу и креће се позади II и III батаљона до Кришковаца, одакле се одваја и врши покрет правцем Велико Гробље — Гумијера до Бијелића Главице, гдје запосједа положаје. Везу удесно одржава са јединицама нашег II батаљона, а улијево са I батаљоном V бригаде, који се креће преко Н. Мартинца — Бабешнице, претреса Оштру Главицу и запосједа положај на Просјеку.

На дан 1 X 43 г. батаљони ове бригаде извршиће покрет у 2 сата ујутро правцем: III батаљон Милосавци — Чардачани — Блашко — Кадињани — Четојевићи, захва-

ајући Рајчевце и Лађевце преко Кокора избија на Вршане, л ту се задржава на положајима. II батаљон правцем Деве-ина — Хрваћани — Црквине избија на Гусак (Гајеви), гдје остаје на положајима.

I батаљон правцем Бојићи — Бундали — Чардаши-Дте — Хрваћани — Поточани — Којин Хан, гдје се спаја са I батаљоном V бригаде, гдје ће већ бити образован оперативни штаб „Лијевче“, од којег ће добити даљња наређења.

На дан 2 X ов. год. у 10 сати прије подне јединице II и III батаљона ове бригаде извршиће покрет правцем: II батаљон Виноград — Бубањ на Цер гдје ће се задржати. III батаљон правцем Лишња — Гаљиповци — Цер и уз јединице II батаљона остати на положајима.

На дан 3 ов. мј. батаљони II и III ове бригаде на положајима Цера налазиће се на одмору, који одмор има да се искористи за војнички и политички рад у јединицама и на терену, прикуговање података о непријатељу, хватати везу са јединицама Прњаворског одреда Смртићи — Мишковци, олико њихове патроле буду допирале ближе нашим јединицама.

На дан 4 ов. мј. извршити покрет правцем: II батаљон, Глоговац — Велики Луг — Палачковци. III батаљон правац Мачковац — Трњани — Вијачки Луг — Драгановац код Палачковаца. Ухватити везу са јединицама V бригаде на Шибовској и обавијестити овај штаб.

Штаб бригаде кретаће се са јединицама III батаљона.

Бригадна амбуланта у току данашњег дана има да се реорганизује у двије групе, од којих ће једна група са реницима остати при I батаљону, а друга група као санитетска екипа са заштитницом кретаће се уз штаб бригаде. Референт санитета бригаде добио је потребна упутства од таба бригаде за реорганизацију амбуланта и формирање покретне санитетске групе.

Бригадна интендантура остаје уз привремени оперативни штаб, тј. уз I батаљон ове бригаде, сем што ће штаб бригаде један дио да поведе са собом.

Веза између батаљона одржаваће се паљењем гужви сијена, сламе итд. Штаб бригаде јављаће се батаљонима •налним ракетама.

Концентрација јединица ове бригаде за покрет биће у Ст. Мартинцу, одакле ће се покрет извршити тачно у 3 часа ујутро, до којега времена сва три батаљона имају да буду на зборном мјесту код цркве у Ст. Мартинцу.

Скреће се пажња другарским штабовима батаљона да све потчињено руководство, војно и политичко, у потпу-

ности упознају са предвиђеним задацима за сваки поједини дан, да се задатак у потпуности разради на штабским са-станцима као и при самим покретима да се борци са задатком дотичне јединице у потпуности упознају како би се што правилније и потпуније извршио постављени задатак и постигао жељени циљ. Нижем командном кадру скреће се пажња да при извршењу постављених им задатака потпуно схвате своју дужност у руковођењу са додијељеним им јединицама, да својим наглим, смјелим и ударничким продором што више нанесу непријатељу губитака.

Знакови распознавања за вријеме од 1 до 5 октобра мјесеца.

1. X.	Пушка	Пљевља
2. X.	Сплит	Слободан
3. X.	Босна	Брач
4. X.	Бомба	Бакар
5. X.	Словен	Смоленск

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
сл. отсутан

у 18 ћ

Командант-мајор
Мећава

БР. 140

ПЕТНАЕСТОДНЕБНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ШТАБУ ПЕТЕ НОУ БРИГАДЕ О ПОКРЕТИМА И АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 15 ДО 29 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
I БАТАЉОНА V БРИГАДЕ
29 септ. 1943 г.

ШТАБУ V КОЗ. БРИГАДЕ

Достављамо вам петнаестодневни извјештај о акцијама од 15-IX. до 29. IX. т. г.

Дана 16. IX. Батаљон у селу Појезни. Навече вршили смо акцију са једном четом на четничке сватове у селу Горњим Церанима, том приликом убијена су 4 четника. за-

плијењена 4 карабина, нешто муниције и одијела са истих четника, међу четницима убијеним налазио се и командир Раде Сарић, зликовац из Церана.

Дана 17. IX. Батаљон на одмору у селу Појезни, по подне са двије чете смо кренули у село Сочаницу на акцију; пошто се у истоме селу налазило око 35 четника, успјели смо 2 убити и два заробити, заплијењено је 5 карабина, нешто муниције и 5 пари ципела.

Истога дана одржана је батаљонска конференција у Појезни.

Дана 18. IX. Батаљон у селу Појезни, одржао савјетовање са командама чета а уједно извршено и пелцовање бораца.

Дана 19. IX. Батаљон у селу Појезни, истога дана прикупљали смо дезертере а уједно предвече одржана је и батаљонска конференција на којој су присуствовала два члана штаба бригаде.

Дана 20. IX. Батаљон извршио покрет са Појезне преко Прњавора [и] Лишње за село Поточане, гдје смо и ноћили.

Дана 21. IX. Батаљон у селу Поточанима, једна чета упућена у Хрваћане за хватање везе са нашим IV батаљ. и са XII бригадом; чета није ухватила везу већ је држала положај према Деветини, гдје су се налазили четници.

Дана 22. IX. Са двије чете извршили смо покрет из Поточана за Просјек, одакле смо послје ручка кренули у село Селиште, гдје смо ухватили везу са нашим II батаљоном.

Дана 23. IX. Са батаљоном смо кренули око 4 сата по подне преко Брезовљана и Повелића за Пребјеге и Разбој, тј. на акцију. Задатак нам је био запосјести обалу Врбаса и фингирати напад на Разбој а по могућности и пребацити се на лијеву обалу Врбаса преко моста; ми смо осигурали мостобран као и успјели се са једном четом пребацити преко моста и учествовати на акцији на упориште Разбој. Борба је трајала цијелу ноћ; у заједници са IV батаљоном наше бригаде ујутру приморали смо непријатеља да се преда, послје огорчене борбе. Ми без губитака, непријатељ је имао 5 мртвих и неколико рањених. Заплијењено је у заједници са IV бат. 60 жандара. Заплијењено је 2 пушкомитраџеза, 58 карабина, 2 сандука муниције, нешто бомби и остале ратне спреме. Истог дана од Шваба у Карај-Изовцима добили смо 6 карабина.

Дана 24. IX. Двије чете на положају у Сређанима, тј. појачање XII бригади, која је била на засједи према Кла-

шницама. Једна чета на положају према [Новој] Тополи, појачање IV батаљону. Истога дана непријатељ је напао XII бригаду, која је била на засједи, и наше двије чете у заједници са XII бригадом одбиле су непријатеља. У исто вријеме непријатељ је напао и чету IV батаљона, која [је] била према Тополи, и наша чета која је била као појачање скупно су разбиле непријатеља и одбиле; непријатељ је имао 9 мртвих и више рањених војника, заплијењено је 1 тешки митраљез њемачки, 7 пушака, 2 пиштоља, нешто муниције и одијела; сав плијен остао је при IV батаљону.

Дана 25. IX. Са батаљоном смо кренули у село Карајзовце са задатком затварања правца на томе сектору од главне цесте, тј. Тополе. По подне непријатељ је кренуо, тј. нешто Шваба, од Тополе, које је једна наша чета одбила за кратко вријеме.

Дана 26. IX. Били смо на положајима у Карајзовцима са задатком мобилизације нових бораца. Око 10 сати ујутру непријатељ је кренуо са јачим снагама према нашим положајима, ми смо га сачекали из засједе и сачекали смо га, али непријатељ је знао гдје су наши положаји и прије је осуо паљбу на нас, послије краће борбе на брисаном терену чету која је била на лијевом крилу приморао је да отступи са својих положаја, док друге двије чете су држале положаје и на неким мјестима и одбиле непријатеља, али по отступању наше чете са лијевог крила непријатељ је успио са тенковима доћи нашим двијема четама са лијевог крила, тј. са леђа на 30 метара, тако да су биле приморане да се повлаче. Борба је цијелог дана била огорчена, а нарочито авиони, ксји су стално кружили изнад нас, и уопште батаљон је био онемогућен да предузме контранапад, али ипак ми смо се повлачили до цесте код Врбаса задржавајући непријатеља до ноћи. У овој борби ми смо имали 1 мртвог, 3 нестала, рањених 17, (од рањених 3 [се] већ налазе у строју, остали су лакше рањени сем једног). Губици у оружју 1 разнесена пушка, 3 пушке код несталих и 7 пушака код новомобилисаних.

Дана 27. IX. Батаљон у селу Ножичком, око 9 сати извршили смо покрет за село Селиште.

Дана 28. IX. Батаљон у селу Селишту на одмору и сређивању.

Дана 29. IX. Батаљон у Селишту на одмору и рад са оружјем са новим борцима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Командант.!

п. С.

Батаљон послѣје ових борби није деморалисан.

Исхрана батаљона је задовољавајућа, док обућа и одјећа слаба.

Команде чета су младе и још се нису снашле у раду и не у потпуности у извјесним ситуацијама не задовољавају.

Морал и дисциплина код командног кадра и бораца **СУ** задовољавајући.

Однос бораца према цивилном становништву је добар на сваком сектору.

Командног кадра има довољан број, а уједно и ради се и даље на уздизању командног кадра.

Политкомесар
Јоцо

Командант
Вељко

БР. 141

ОБАВЈЕШТАЈИИ БИЛГЕН ШТАБА ДРУГОГ НОУ КОРПУСА ОД 30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА И СИТУАЦИЈИ У ЦРНОЈ ГОРИ И ХЕРЦЕГОВИНИ¹

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
ОБ. ЦЕНТАР
Билтен Бр. 3
30 септ. 1943 год.

У овом билтену обавјештавамо вас о стању у Санцаку и Црној Гори након доласка јединица II Ударног корпуса на поменуту територију.

II Пролетерска дивизија, чим је стигла на територију санцака, водила је борбе са четничким бандама Драже Михаиловића, о чему сте били обавијештени у билтену бр. 1.

Окупатор је напустио Санцак, те су четници дигли главу и упали у неколико градова, гдје су успоставили своју власт. Одмах су прешли на мобилизацију људства на цијелој територији. Приликом мобилизације вршили су разна »сиља над народом који се није одазивао њиховом позиву приступао четничким организацијама.

Муслимани су били успоставили своју власт у Пљевљима након тога што га је окупатор напустио а сада драи власт још у неком гарнизону. Они су се данас нашли усамљени, јер их је окупатор напустио, те су принуђени да прилазе Народно-ослободилачкој војсци. Срби — четници **дсн**екле су промијенили став према муслиманима, само да би их мобилисали, али нијесу успјели. У том смислу издали су и један летак. Четници! настоје да придобију за себе Италијане.

У Црној Гори стање је промјенљиво. Четници су **по**ново дигли главу, нарочито у Срезу цетињском. гдје су се окупили разни бандити. Јединице Ловћенског партизанског одреда водиле су борбу са њима. Прилив у партизанским редовима стално расте, одреди се повећавају. Ступило се у контакт са осталим италијанским гарнизонима, који још нијесу приступили Народно-ослободилачкој војсци.

I. ФОРМИРАЊЕ НОВИХ ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА "

У Санцаку формиран су Бјелопољски и Пљеваљски народно-ослободилачки партизански одреди. Овим одредима приступило је много муслимана Санцаклија.

У Црној Гори формирано је још неколико партизанских чета и батаљона.¹

II. АКЦИЈЕ ЈЕДИНИЦА Н.О. ВОЈСКЕ И ПАРТИЗ. ОДРЕДА ¹

Санцак:

1. 22 ов. мј. јединице II Пролетерске бригаде и III Санцачке бригаде разбиле су четничке банде око Пљевалза и ослободиле град Пљевља. Муслиманска милиција која је држала град предала га је без борбе.

У борбама код Пљеваља четници су имали: 20 мртвих, 40 рањених и 20 заробљених. Међу заробљенима је и рез. поручник Гаврило Барјактаровић. проф. из с. Петњика код Берана.

2. Јединице II Пролетерске бригаде и III Санцачке бригаде 25 ов. мј. заузеле су град Пријепоље. Положаје око града бранило је 150 четника под командом Калајита, а сам град бранило је око 1000 четника бандита под командом официра: Мише Јовановића, Мирослава Радовића, Лукачевића, Калајита и других. У граду је било и нешто Италијана који се нијесу борили.

Заробљено је 98 Италијана, док су се сви четници - разбјежали.

Црна Гора:

3. V Црногорска бригада са дијеловима X Херцеговачке бригаде заузела је без великих борби Гацко, Автовац и с. Југовићи. Усташко село Грачаница давало је доста велики отпор, али је савладано и потпуно спаљено.

4. На просторији с. Југовићи — с. Домрке једна четличка колона у јачини 300 бораца на челу са Милорадом Поповићем разбијена је од стране дијелова X Херцеговачке бригаде. Четници су имали: 5 мртвих и 4 рањена. Наши без губитака.

5. У току 15, 16 и 17 ов. мј. V и X бригада водиле су борбу са четницима на просторији: Казанци — Плана — Билећа. Пошто су четници у току 15 септ. били разбијени и принуђени на повлачење, затражили су хитну помоћ од Нијемаца из Дубровника. Нијемци су послали један камион војника којег су наши дочекали код Фазлагих Куле и убили 12 Нијемаца а једног заробили. Уништен је 1 аутомобил и 1 мотоцикл. Наши су наставили гоњење четника у правцу Билеће и нанијели гм 34 мртва и рањена. Наши губици: 2 мртва и 2 рањена.

17 ов. мј. четници су поново тражили помоћ од Нијемаца. Нијемци су дошли са 3 тенка, 3 противколска топа и око 30—40 камиона војске и материјала. Четници су остали у граду а Нијемци пошли на положај према нашим. Услијед велике надмоћности непријатеља, наше јединице су одустале од напада на град и повукле се на нове положаје изгубивши контакт са непријатељем.

6. Бањански партизански батаљон заузео је в. Велимље коју су четници држали.

7. 24 ов. мј. јединице V Црногорске бригаде напале су метничко упориште в. Вилусе, разбили четнике и варошицу заузели. Четници су имали: 3 мртва и 2 заробљена, наши без губитака.

8. 23. ов. мј. дијелови Пиперског партизанског и Никшићког партизанског батаљона напали су четничке банде у с. Озринићи, код Никшића. и нанијели им 4 мртва и 7 тешко рањених. Наши без жртава.

9. Ловћенски партизански батаљон неколико дана водио је борбе са четницима из Црмничке и Ријечке Нахије и нанио им преко 20 мртвих и рањених четника.

10. Једна мања њемачка колона покушала се је пробити од Цетиња ка Чеву 20 ов. мј.. Наши борци дочекали су је на Симуњи. Убијен је 1 њемачки официр и 2 војника рањена. Наши имали 1 рањеног.

11. IV Пролетерска бригада, послје великог и напорног марша који је направила од Боана, заузела је град Ко-

лашин на јуриш 27 ов. мј. Непријатељ у граду био је: [око 300 четника и 500 Италијана. Четници су били успјели да* придобију Италијане за себе у борби против партизана 5 Четници су успјели да се извуку оставивши око 30 мртвих. Међу погинулима је и четнички командант батаљона мајор Секуле Влаховић. Поред мртвих имали су и 30 рањених. Д Италијани су имали 2 мртва и 10 рањених. Наши губици- 5 мртвих и 12 рањених. Сви Италијани су се предали и изјавили жељу да ће заједно с нама да се боре против Није- маца и четника. Заплијењени су велики магацини хране и муниције.

III. ОКУПАТОР

Окупатор је напустио све гарнизоне у Санџаку. Био је немоћан да поведе борбу против Н. О. војске и партизан- ских одреда.

У Црној Гори налазе се мање посаде Нијемаца у Под- горици и Никшићу, чији број нијесмо могли тачно да уста- новимо. Међу њима налази се већи број мобилисаних из Чешке, Пољске и Хрватске. Морално стање слабо. Већ има дезертера. Стално саобраћају комуникацијом Никшић — Подгорица — Скадар.

У пограничним гарнизонима у Србији налази се не- што Бугара, који нису нарочито борбени. Наоружање им је слабо. Гарнизони њемачки су мали, уколико их има. Јаче посаде Нијемпи држе на прузи Београд — Ниш и Београд — Скопље. На тим пругама Нијемци врше снабдијевање сво- јих трупа.

IV. ЧЕТНИЦИ

Четници своју издајничку улогу и даље су наставили. ^ Пошто је капитулирала Италија и пошто од њих нијесу више могли добити помоћи, то су се окренули Нијемцима, те заједно са њима врше нападе на јединице Н.О. војске и партизанске одреде, чувају њемачке гарнизоне и осигура- вају комуникације за пролаз њемачких јединица. Неко- лико пута наше т_единице водиле су борбу против Нијемаца и четника.

Покушавају свим силама да Италијане придобију на своју страну у борби против партизана, пријетећи им са Савезницима. Италијани су увидјели њихову подлост те прилазе Н. О. војсци.

Са мобилизацијом муслимана у Санџаку нијесу успјели.

Терор који спроводе у Васојевићима ради мобилиза- ције много им не успијева. јер народ прилази нашој војсци.

На сектору Пријепоље — Прибој налазе се ојачане формације четника, сакупљене са свих страна, и ове банде располажу са извјесним бројем камиона, те се тако пребацују са сектора на сектор. У Прибоју има их, по изјави заробљених Италијана, око 1000 наоружаних само пушкама. Доорал ових је доста слаб.

На сектору Бијелог Поља у задње вријеме четници су почели ту да се концентришу. Сем четника мјештана има нешто пребјеглих четника из Васојевића и Среза колацхинског. Њихову јачину нијесмо могли утврдити.

Град Чајнице контролишу мањи четнички дијелови.

Према изјави заробљеног Барјактаровића Дража се налази у с. Доброселици (Срез златиборски). Са њиме има неколико официра и то: капетан Гогић, из Андријевице, мајор Лалатовић, капетан Миљан Јанковић, затим Енглеz Бели и други. Дража одржава везу са Недићем, од кога добија помоћ у храни и муницији. Прије кратког времена стријељао је „војводу“ Јаворског и Машана Ђуровића.

Колашин — главно четничко упориште у овим крајевима — је ослобођен и данас се налази у рукама Н.О. војске. Сада су отворена врата Н. О. војсци за чишћење Васојевића од четничких издајничких банди Драже Михаиловића. Народ је увидио издајничку улогу четника и прилази партизанима.

V. МУСЛИМАНИ

Послије заузећа Пљеваља и Пријепоља муслимани су очели прилазити Н.О. војсци и формирати партизанске дреде. Првог дана по заузећу Пљеваља партизанима је пришло око 200 муслимана. Очекује се велики прилив муслимана у бригаде. Муслимани су на крају ипак увидјели да им је ту мјесто и да ће [се] једино на тај начин спасти од уништења од стране четника и окупатора.

VI. ИТАЛИЈАНИ

Дивизија „Тауринензе“, која је пришла Н.О. војсци, налази се на положајима.

Батаљон 83-ће пуковније дивизије „Венеција“ који је био у Колашину пришао је нашим јединицама. Воде се преговори са командантом дивизије „Венеција“ за предају гарнизона Беране и Матешево. Настоји се да се ступи у контакт са осталим италијанским гарнизонима.

У Беранама налази се око 6000 Италијана. У Андријевици их има око 400, који су слабо наоружани.

Муслимани, последије капитулације Италије, **успјели** су да разоружају Италијане у Мурини, Плаву, Гусину, Рожају и Тутину. Ово су учињели заједно са нашим партизанима, те су тамо успоставили своју власт.

VII. РАТНИ ТРОФЕЈИ

Заплијењен је већи плијен у материјалу (ратном) и храни.

VIII. ОПШТИ ЗАКЉУЧАК

Окупаторско-четничка пропаганда у области Санцака имала је великог утицаја на становништво. Велики јаз се осјећа између православног и муслиманског живља. Са мобилизацијом Срба и Муслимана успјеће се. Четници, разбијени у главним њиховим мјестима, губе свако повјерење код народа.

У Плаву и Гусињу, како муслиманске тако и православне масе су огорчене против четника и очекују долазак партизанских јединица. Четници у раду на организовању својих одреда наишли су на снажан отпор маса тога краја.

Пред заједничком опасношћу четници и зеленаши у Црној Гори споразумјели су се са Нијемцима, те заједнички врше нападе на партизанске јединице. Партизански одреди се повећавају. Народ је увидио ко су четници и шта су им они донијели, те сваким даном прилазе партизанским одредима. Омладинци из неослобођених градова бјеже у партизане.

Што се тиче мобилизације људства, перспективе су доста добре, нарочито последије разбијања четничког главног упоришта Колашина, а још боље ће бити након чишћења Васојевића од четничких банди.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Об. центар
капетан
Бр. Спасић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
од 30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА
ЗА ДЕЈСТВО НА ПРОСТОРИЈИ ПРИЈЕПОЉЕ — ПЉЕ-
ВЉА — ПРИБОЈ¹

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. 93/43
30 септембра 1943 год.
у 12 час.

ШТАБУ

Овога момента смо примили наређеше Штаба II Ударног корпуса Пов. бр. 42 од 27 о. мес. у 13 час., у коме нас наређењу извештава о ослобођењу града Колашина.² Колашин су бранили четници (њих 300) са 500 Италијана, те је град после 14 часова жестоке борбе заузет на јуриш. Непријатељ је имао 30 мртвих и толико рањених, а јединице IV Пролетерске бригаде 5 мртвих и 18 рањених. Заплењен је огроман ратни материјал. Приступило се вези са Штабом талијанске дивизије „Венеција“.

Поменути наређењем Штаб Корпуса је наредио најхитније пребацивање II Далматинске бригаде у област Мојковца, под непосредну команду Штаба Корпуса.

У вези предњег

НАРЕЂУЈЕМО :

1.— II Далматинска бригада:

а) Батаљон у Пљевљима, под командом зам. команданта бригаде пребациће се данас у 13 час. на простор Мојковца. За ово је издато усмено наређење другу Обраду Егићу.

б) Батаљон из области Крњаче пребациће се такођер данас на правац Мојковца. За ово смо упутили посебно наређење штабу овога батаљона.

ц) Штаб бригаде са два батаљона из области **Прибоја 1** кренуће се одмах по пријему овога наређења до ПљеваД а одатле даље на правац Мојковца.

Уколико је ситуација код Прибоја таква да је у изгледу лака и брза ликвидација посаде талијанске војске у овоме граду, ова група (штаб бригаде са два батаљона) извршиће тај задатак, али ће нас о томе најхитније **извести**. Иначе, кренути одмах и по могућству неопажено како би се непријатељу у области Прибоја створила забуна.

д) При наиласку групе под ц) прикључиће се **истој** интендантура и болница бригаде.

2.— *II Пролетерска бригада:*

а) Штаб бригаде и један батаљон остаће у области Јабуге, са задатком: обезбеђења теренске везе са правца Камене Горе на правац Лима у области Прибој — Пријепоље.

б) Један батаљон у Пријепољу, са задатком повезивања свих праваца који воде из Пријепоља.

ц) Један батаљон у области Пљеваља, као маневарска група за повезивање свих праваца који воде из **овога** града.

д) Један батаљон у области Бијелог Пол>а, који се већ налази на правцу Бијелог Пол>а, са задатком заузимања овога града и повезивања са II Далматинском бригадом у области Мојковца.

е) Болница и интендантура остају на својим **истим** местима.

3.— *III Санџачка бригада:*

а) Батаљон у области Бољанића остаје по досадашњем задатку.

б) Батаљон у области Пријепоља остаће и даље по досадашњем задатку.

ц) Батаљон у области Бијелог Пол>а, са III батаљоном II Пролетерске бригаде, са задатком заузимања града.

д) Болница и интендантура остају на досадашњим местима.

4.— Сви штабови бригада на својим секторима ће предузети све мере да се све телефонске везе што пре оправе, телефонске станице поставе и организује брза и сигурна телефонска веза.

II Далматинска бригада предузеће такође оправку пута ка Мојковцу и Бијелом Пољу.

5.— Штаб II Далматинске бригаде ће се одмах по пристизању у Мојковац везати са Штабом Корпуса. Ову везу

ђе успоставити друг Егић, чим пристигне данас са камио-
рша на Мојковац.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Литички комесар
Сл. Пенезић

Командант
п.пуковник
ЈБуб. Ђурић

Помоћник начелника Штаба
Корпуса

БР. 143

ИЈЕДЛОГ ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 30
ПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ О МОГУЋНОСТИМА ЗА ЛИКВИДАЦИЈУ
ЛИВНА¹

ШТАБ
IV Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
- 2 БОС. КОРПУСА —
Бр. служб.
30.IX.1943 г.
у 11,15

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Снаге VI КНОУ Бригаде налазе се на одмору с. Вр-
дово — Руњевица — к. Врдово.²

Снаге X КНОУ Бригаде упућене су према Малиновцу
и Пенићу ради осигурања извлачења моторизације као и
на одмор. Један батаљон ове бригаде упућен је према селу
Бајагићу ради чишћења непријатеља који се наводно на-
лази у том селу. Борба се чује у правцу снага X КНОУ Бри-
гаде. о којој немамо још никаквих извјештаја.

По повратку друг Бошко³ донио је саопштење за при-
авање непријатељском упоришту које имамо ликви-

¹ Оригинал, писан на магини, латиницом, налази се у ар-
хиви Војноисториског института под рег. бр. 31—8, к. 766.

² Вјероватно Врстан (к. 953).

* Шилеговић, политички комесар дивизије

дирати у садејству I Пролетерске дивизије. Овом приближавању претходило би чишћење мањих непријатељских упоришта — Чапразлије и околних села према главном непријатељском упоришту, које држи непријатељ. Мишљења смо да се не би требало спуштати одмах у села која су непријатељски према нама расположена са снагама VI ^ X Кр. бригаде, већ иста спустити до Сајковића, гдје их држати у тајности пошто су та села према нама, тј. Народно-ослободилачкој војсци расположена и непријатељ не би сазнао јачину наших снага. На дан прије акције на непријатељско упориште ми би мањим нашим снагама ликвидирали непријатељска упоришта Чапразлије, Рујани, Лиштани итд. и потом се са мањим снагама задржали према главном непријатељском упоришту до поласка на саму акцију. »

За вријеме саме акције увући у град извјестан дио наших снага за ликвидирање непријатељских противколских оруђа да би наша моторизација могла слободно да се креће и да руши непријатељске утврде и препреке, као и извјестан број противколских оруђа привући за уништавање непријатељских оклопних кола. Такођер непрекидно отворати ватру из артиљерије и осталих тешких оруђа ради заглашавања привлачења оклопних моторизованих јединица. Ова ватра артиљерије и тешких оруђа има биги сконцентрисана на поједине циљеве гдје не би сметала нашим ударним групама у граду. У колико би артиљерија и тешка оруђа могли ликвидирати непријатељска протуколска оруђа, у овом случају не би биле потребне ударне групе за уништавање непријатељских протуколских оруђа, једино би [било] потребно увући ударне групе за посједање важнијих зграда ради спрјечавања уласка непријатељу у исте када буде бјежао из бункера.

Јавите шта има ново на сектору Сињ — Ливно. Још нисмо добили извјештај о стању моторизације. Да би избјегли овакву гњаважу око поменуте моторизације, исту је требало додијелити једној јединици и дати дотичној јединици у задатак да исту извуче и осигура како артиљерију тако и моторизацију.

Ми намјеравамо у току ноћи између 30.IX. и 1.X. кренути на одређени задатак,⁴ у колико је потребно осигурање моторизације од наших снага, можемо и то извршити. Наш штаб налази се у селу Врдову.

Потребно би било да нам дате ваше знаке за 15 дана ошто су ове двије јединице на истим задацима. Знаци које смо добили од нашег Корпуса отворени су у путу и морамо извијестити штаб Корпуса да исте поништи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Лолитички комесар
Бошко Шиљековић

Ксмандант
Петар

(М. П.)

Васо,⁵

Одговори штабу IV дивизије.

Остаје на снази раније усмено наређење о непосредном [избијању на просторију Чапразлије, Рујани, Лиштани итд. Морамо радити брзо. За прву етапу може се главнина нај-прије задржати изнад ових села док их мањи дијелови не заузму и блокирају.

О начину ликвидације Ливна узећемо у обзир њихове приједлоге и сугестије.

Осигурање моторизације прима III пролетбригада. Ослободити од тога IV дивизију.

Да се не би повриједила нечија осјетљивост, потпиши „по наређењу к-нта дивизије“...

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД ^{3п}
СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСТЕ И ДЕСЕТЕ
БРИГАДЕ ЗА ПОКРЕТ У ЛИВАЊСКО ПОЉЕ¹

ШТАБ
IV Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
— 2 БОС. КОРПУСА —
Бр. службено
30.IX.1943 г.
У 17,45

ШТАБУ VI И X КНОУ БРИГАДЕ

Положај

Штаб VI КНОУ Бригаде са снагама своје бригаде кренуће најкраћим правцем за Ливањско Поље одмах по пријему овога дописа, тј. кад јединице вечерају, са задатком ликвидације милиције у селима: Чапразлије — Рујани — Лиштани — Оцак и околна села, послије чега блокирати путеве који воде Ливањским Пољем према Ливну у циљу спријечавања одласка становника у град Ливно. Један дио снага пребацити на сјеверну ивицу Ливањског Поља према Лушнићу. Овај задатак извршити у рану зору 1.X. т. г. тако да акција на чишћењу поменутих села између Ливна и Сајковића буде завршена у свануће и јединице смјештене на краћи одмор у поменутих селима" или у непосредној околини до даљег наређења.

Штаб X КНОУ Бригаде са снагама своје бригаде кренуће најкраћим правцем за Ливањско Поље до изнад села: Чапразлије — Рујани — Лиштани. гдје ће [се] изнад поменутих села задржати на одмору у шуми до даљег наређења.

За вријеме одмора руководиоци јединица заинтересоваће се и проучавати непријатељско упориште Лијевно¹ и по могућству извиђати. Скице непријатељског упоришта Лијевно добиће јединице од овога штаба 1.X. т. г., у које ће уносити утврде и препреку поменутог непријатељског упоришта по добивеним подацима од својих обавјештајаца. Главну скицу са унесеним објектима добиће јединице са задатком за ликвидирање овога упоришта (планом).

За вријеме бављења у Ливањском Пољу завести нај-
већу конспирацију јединица и пронијети глас да идемо на
Викице у Старетини, Млиништима и Цинцару. Храну ку-
вати у кућама поменутих села и старати се да буде храна
«а људство и стоку што боља, пошто су ти крајеви богати
и има много усташке и четничке имовине. Водити рачуна
о поступку са становништвом пошто је већи дио станов-
ника наклоњен Народно-ослободилачкој војсци.

Рањенике евакуисати у амбуланту — Сајковић.

Знаци распознавања за 1. Х. т. г. Суваја — Добој.
Знаци: — дизање десне руке три пута увис и доношење
палеца на раме са лактом у страну, одзив — избацивање
десне руке два пута у страну и доношење на груди са
палецом у страну.

За 2. Х. т. г. — Дабар — Паланка, — дневни: избаци-
вање десне руке два пута у страну и доношење уз тијело,
— одзив дизање лијеве руке једанпут увис у ставу кле-
вет.

Штаб дивизије налазиће се у селу Рујани.

По доласку у Ливањско Поље поднијети овом штабу
најхитније извјештај о распореду снага и мјесту штабова
и одабра.

Штаб VI бригаде ухватиће везу са снагама III Про-
рогске бригаде у Прологу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

(М. П.)

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ШТАБУ ПЕТОГ ИОУ КОРПУСА О БОРБАМА У БОСАНСКОЈ КРДЛИНИ У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
IV ДИВИЗИЈЕ V КОРПУСА
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Стр. ПОВ број

Мјесечни извјештај
операцијски за
септембар 1943 г.

ШТАБУ V КОРПУСА Н. О. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Јединице ове дивизије у времену од 1. IX. до 30. IX. 1943 год. имале су сљедеће акције и додир са непријатељем.

1. IX. 1943 до 10. IX. 1943	Један дио снага VI бригаде врши чишћење села Козице од четничких групица. 11 Са снагама VI и VIII КНОУ бригаде вршено чишћење Мањаче од четничких банди. ² VI бригада заробила је 4 четника ; и више мањих сукоба прошло је без жртава. VIII бригада имала је два сукоба са бандом и исту протјерала без губитака. X бригада дјеловала је на свом терену углавном са задатком растјеривања четничких банди.
14. IX. 1943	Припремана акција на Сански Мост, али је иста одложена јер је непријатељу дошло у задњи час појачање.
15. IX. 1943	Покрет снага VI бригаде за Рамиће и даље за Далмацију.
19. IX. 1943	Снаге X бригаде нападе су непријатељско упориште Пркоси. Заплијењено је:

- 10 „шараца“, 2 тромблонске пушке и муниција за њих, 4 хаубице, али се исто није могло извући па су онеспособљени, заробљено 30 легионара. Наши губици: 8 мртвих и 20 рањених.
20. IX. 1943 Снаге X бригаде протјерале су банде из Врлике.
21. IX. 1943 Снаге VIII бригаде остале су [са] замјеником команданта дивизије на терену Подгрмеча.
22. IX. 1943
ноћу 22-23 IX Стигли смо са јединицама у Хрваце. Извршене су припреме за напад на Сињ. Извршен са снагама I пролетерске дивизије напад на непријатељско упориште Сињ. Напад није успио јер није било притиска са других страна. Једино је притисак вршила Сјеверна [колоне] која је исто тако оклијевала ишчекивајући тенкове. У само свануће Сјеверна колоне повучена је испод јаке непријатељске ватре и распоређена на положаје.
- 23-IX У ноћи 23—24 IX извршен је поновни напад на Сињ, који није успио.
- 24-IX Наше снаге држе положаје у околини Сплита заштићавајући евакуацију из Сплита. Наша 2 борца рањена.
- 23-IX I батаљон VI бригаде водио је борбу са непријатељем који је успио да се из Врлике пробије за Хрваце. У овој борби имали смо 4 друга рањена од бацача. Непријатељ је имао непознате губитке.
- 26-IX Пребацивање моторизације на лијеву обалу Цетине заштићивале су снаге наше дивизије.
- 27-IX Снаге X бригаде воде жестоку борбу у селу Бителићу и успјеле су да одбију непријатеља.
- 28—30-IX Пребацивали смо се са нашим снагама преко Динаре и отпочели са чишћењем Ливањског Поља.
Извјештај VIII бригаде прилаже се овом извјештају.

ШТАБУ II БОС. НОУ КОРПУСА I

Извјештај о акцијама и раду од 16 септембра до 1 октобра.

Акције:

21-IX. Два батаљона VIII бригаде поставила су засједу на цести Крупа — Петровац. Засједа није потпуно успјела јер је непажњом наших чета била откривена. Развила се борба са непријатељским предњим одјељењем и том приликом заробљено [је] 20 легионара и убијено 15. Заплијењен је један „шарац“, 2 лака митраљез*[^] и 1 мали бацач са 20 граната, 1 тромблонска пушка са 8 бомби, два шмајсера, два пиштоља и 10 карабина. Непосредно иза тога II батаљон VIII бригаде са једним водом I батаљона Подгрмечког одреда дочекали су два камиона. Убијена су 3 официра, међу њима један капетан и неколико војника. Спаљена су два камиона и заплијењена 3 карабина, два шмајсера, два пиштоља и друга разна спрема. Наши губици у овој акцији били су два мртва и седам рањених.

22. IX. 1943 г. навечер снаге I батаљона VIII бригаде са једним батаљоном Подгрмечког одреда извршиле су тргање пруге Нови — Крупа на сектору између Рудица и Крупе. Потргано је око 300 метара пруге. Наши без губитака.

23. IX. 1943.

Два батаљона VIII бригаде поставила су засједу између Крупе и Чардака. Непријатељ је наишао из Крупе и том приликом убијено је 6 легионара, а заробљено 4 официра и 12 легионара. Заплијењен је један пушкомитраљез, 16 пушака, једна стројница, три телефона и доста телефонског материјала. У овој акцији наши нису имали жртава.

Истог дана снаге Подгрмечког одреда поставиле су засједу на цести између Крупе и Чардака и дочекале усташе којк су намјеравали отићи из Чардака за Крупу. Непријатељ је уз губитке морао да се врати натраг за Чардак. Истовремено

кренула су 4 камиона из Крупе за Чардак као помоћ посади на Чардаку. Снаге одреда дочекале су ове камионе и према досадањим подацима, које смо провјерили, непријатељ је имао 80 мртвих и рањених. Ова се акција није искористила до краја, јер је непријатељу дошло појачање са Рисовца и пошто се наши нису с те стране осигурали, морали су се повући. У овој акцији снаге Подгрмечког одреда имале су једног мртвог и 4 рањена.

24. IX. 1943. г. Непријатељ је покушао испад из Крупе ка Брањској Мосури и Малом Радићу. Непријатељ је одбијен уз мање губитке.
- 25/26. IX. Снаге VIII бригаде добиле су задатак да ликвидирају жељезнички мост на Грмуши, да ликвидирају непријатељску посаду на Црном Језеру и гарнизон на Титином брду, а IV батаљон VIII бригаде да трга пругу између Грмуше и Острошца. Посада у овим гарнизонима била је искључиво домобранска, слабо расположена за борбу и тражила је везу са нашим снагама. Ова акција није успјела премда непријатељ није давао јачи отпор. Снаге VIII бригаде заузеле су Титино брдо и протјерале непријатеља који се ту налазио на ону страну ријеке, али услјед недовољне одлучности и слабог сналажења бораца и командног кадра у оваквим акцијама није задатак извршен са успјехом. У овој акцији заплијењен је један тешки митраљез и један карабин са 1000 метака. Потргана је пруга између Грмуше и Острошца. Непријатељ у овој акцији имао је нешто жртава, а наши губици били су два мртва и 11 лакше рањених.
27. IX. 1943 г. Непријатељ је напао из Бихаћа и Крупе са три сатније и 8 тенкова на I и IV батаљон VIII бригаде. Борба се водила читав дан. Непријатељ је протјеран уз губитке. Наш 1 мртав и 1 рањен. Истога и наредних дана снаге Подгрмечког одреда постављале су засједу на цести Врточе — Крупа, али непријатељ није више саобра-

ћао том цестом, нити цестом Врточе Бихаћ, а када је непријатељ напустио РжЛ совац, Крњеушу, Петровац и ОштрелГ I снаге Подгрмечког одреда повукле су се л на Сански Мост, сектор Сан. Моста, са I задатком рушења пруге Сана — Приједор и дочекивања непријатељских транспората на истој.

Након ових акција било је потребно повући снаге VIII бригаде на кратак одмор да би се прорадило борбено искуство стечено у посљедњим акцијама и уочене грешке од стране командног кадра и бораца. У овим акцијама се показало да снаге VIII бригаде немају још довољно искуства у акцијама. Командни кадар чета и батаљона нема још увијек довољно ударништва, а има појединаца командног кадра чета који слабо одговарају својим дужностима у борби.

Борбеност код бораца и командног кадра је на висини, премда у овим посљедњим акцијама нису успјели руководиоци чета и батаљона ангажовати све борце у борбу. Недовољно искуство у постављању засједа и у нападу на гарнизоне, неразвијено ударништво и колебљивост код извјесног дијела бораца и командног кадра довело је до несразмјерног броја рањених и погинулих у акцији. Послије наведених акција одржане су конференције са штабовима батаљона, командама чета, водницима и десетарима и батаљонске конференције са борцима, на којима је прорађено искуство из ових борби и указано на пропусте и грешке.

Стање у бригади, захваљујући посљедњим акцијама и раду на војничком пољу ових посљедњих дана, много се поправило и константним радом и акцијама моћи ће снаге ове бригаде у најскорије вријеме показати много боље резултате. Непријатељске снаге на сектору Нови — Крупа — Бихаћ су знатне. Од Новог до Крупе непријатељ располаже са 3200 домобрана

и легионара. У Новоме налази се једна СС бојна у јачини од око 880 људи, састављена од Нијемаца, Румуна и Словака. У Крупи налази се једна ловачка усташка бригада. Од Крупе до Грмуше и Острошца на прузи држи положај једна домобранска бојна, а од цесте Острошца до Бихаћа и око Бихаћа налазе се снаге 384 пуковније у јачини од 2400 људи са једним ескадроном артиљерије од 800 људи. Постоји веза са непријатељским гарнизонима у Бихаћу, Крупи и Отоци. У Крупи и Отоци имамо по једног официра а исто тако и у Бихаћу. За сада рад наших сарадника у непријатељским гарнизонима своди се искључиво на об. службу а недостаје конструктиван рад са хрватским домобранима и легионарима. Хрватски војници нерасположени су према Нијемцима и постоји могућност да би се у већим масама предавали. Потребни су леци домобранима и официрима; у колико имате тих летака пошаљите нам их. Ми ћемо такођер написати један летак и упутити га домобранима. Сутра крећемо са снагама VIII бригаде према Врточу и Бихаћу, гдје ћемо учврстити везу са хрватским домобранима³ и према могућности ма постављати засједе и вршити акције на цести Врточе — Бихаћ и на прузи Крупа — Бихаћ између Острошца и Бихаћа. За сада ћемо ићи на лакше акције док се људство не прекали.

Примили смо противтенковску пушку, муницију и 35 бомби од Економског отсјека.

У току овога мјесеца ова дивизија имала је:

бици

- а) *властити* — — — 14 погинулих
49 рањених
- б) *непријатељски*: убијено усташа 43, четника 2, легионара 61, домобрана 63.

Рањено усташа 37, четника 4, легионара 20, заробљено четника 4, легионара 62.

Плијен

У Далмацији наше јединице су се од ратног плијена прилично снабјеле са одијелима и муницијом око 30 сандука. Заплијењено је у борби: 10 „шараца“, тромблонских пушака 3, хаубице 4 — које су уништене, 2 лака митраљеза, 1 мали бацач, 20 граната за бацач, 3 тромблонске пушке, 5 шмајсера, 4 пиштоља, 30 карабина, 3 телефона, 1 тешки митраљез, 1000 метака.

Покидана пруга на два мјеста око 600 метара и уништена 4 камиона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник команданта IV дивизије Командант пуковник
Војо⁴ в.р.

(М. П.)

БР. 146

ПОЗИВ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ОД 30 СЕПТЕМБРА 1943
ГОД. КОМАНДИ ДОМОБРАНСКЕ ПОСАДЕ У ТУЗЛИ ЗА
ПРЕДАЈУ ГРАДА¹

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
ЈЕДИНИЦА Н. О. В. Ј.
У РЕОНУ ТУЗЛЕ**

Бр. сл. 30-1X-1943 г.
у 13.45 часова

КОМАНДИ ОДБРАНЕ ТУЗЛЕ

У циљу извршења задатака Народно-ослободилачке борбе јединице Н. О. В. Ј., које стоје под командом овога штаба, добиле су наређење да ликвидирају окупаторско упориште Тузлу.²

* Тодоровић

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6—1, к. 981.

² Види док. бр. 127 и књ. 18, обавјештење Штаба III Корпуса (Првог) од 1.X.1943 год., примедба 2.

Тачно смо обавијештени да гарнизон Тузле сачињавају у већини хрватски часници, дочасници и домобрани, који не могу нити смију бити непријатељи Народно-ослободилачке војске, која води борбу за слободу хрватског и лих народа Југославије.

Ми ћемо напад на Тузлу наставити и по сваку цијену узети је.

Позивамо вас да одмах по пријему овога ултиматума дате нашим јединицама град Тузлу. Ако тако поступите дарантујемо свима часницима, дочасницима и домобранима хрватске војске, као и свима војницима и старјешинама муслиманске милиције (легије) потпуну личну и имовну безбједност. Свима онима који из било којег разлога не би хтјели да ступе у редове наше Народно-ослободилачке војске омогућићемо слободан и несметан одлазак својим кућама преко наше територије.

У колико не пристајете на овај наш ултиматум, издаћемо наређење нашим јединицама да безобзирно уништавају свакога ко буде пружао отпор и да почну са уништавањем и паљењем како војних објеката, тако и читавог града.

Када наше јединице овладају градом уз борбу, тада неће важити наш став према домобранској војсци и легији, већ ће сваки онај ко до тога часа не буде положио оружје бити сматран као окупатор и према њему ће се најнемилојрдније поступити.

Најхитније одговорите на овај ултиматум по доносиоцу истог, јер то је у интересу и вашем и становништва Тузле.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За оперативни штаб
Командант XVII у. дивизије Н.О.В.Ј.
пуковник (Глиго Мандић)
Глиго Мандић

(М. П.)

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОСМЕ БРИГАДЕ ШТАБУ ЧЕТВРТОЈ
НОУ ДИВИЗИЈЕ О АКЦИЈАМА И ПОКРЕТИМА ИЗВРШЕНИМ
У ВРЕМЕНУ ОД 21 ДО 27 СЕПТЕМБРА 1943
ГОДИНЕ¹

ШТАБ
VIII К.Н.О.У. БРИГАДЕ
дне 30 септембра 1943
Положај

ШТАБУ IV НОУ ДИВИЗИЈЕ

15-тодневни
извјештај.

Акције. 21. IX. III и IV батаљон поставили су засједу² на цести Крупа — Петровац испод Рисове Греде. Засједа је била откривена од патроле која је ишла као осигурање пред непријатеља. IV и III батаљон су извршили напад на њих и том приликом заробили су 20 домобрана и убили 15 и заплијенили један „шарац“, два лака пољска митраљеза, један мали бацач са 20 граната, једну тромблонску пушку са 8 тромблona, два „шмајсера“, два пиштоља и 10 пушака. Непосредно иза тога II батаљон заједно са једним водом одреда дочекали су два камиона и у њима убили 3 официра, међу којима једног капетана и неколико војника. Спалили су два камиона и заплијенили 3 карабина, два шмајсера и два пиштоља, те друге ратне спреме. Наши губици: 1 мртав, 7 рањених, од којих је један на путу за болницу умро.

22. на вечер I батаљон заједно са батаљоном одреда извршили су „гранде пруге“.³

23. на вечер III и IV батаљон поставили су засједу између Крупе и Чардака. У јутро рано наишао је један камион и један луксузни ауто са официрима. Наши

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у „Р“ хиви Војноисториског института под рег. бр. 3—1, к. 767.

² Види док. бр. 114 и 133.

³ Види док. бр. 133.

су отворили ватру и убијено је 6 војника и 4 официра, а заробили 12 домобрана. Заплијењен је 1 пушкомитраљез, 16 пушака, једна стројница, три телефона и много телефонског материјала.

24. ов. мј. непријатељ је покушао испад из Крупе, али је одбијен.

25/26 ов. мј. I батаљон је добио задатак да ликвидира жељезнички мост на Грмуши. III батаљон да ликвидира Црно Језеро, II батаљон да ликвидира Титино Брдо изнад мосга. Ниједан батаљон није извршио у потпуности свој задатак. I и III батаљон нису успјели ништа ликвидирати, док је II батаљон успио протјерати непријатеља. Заробио је једног домобрана, један карабин и 1 тешки митраљез.

Непријатељски губици нису познати а наши код I и III батаљона два мртва и 11 рањених.

27 ов. мј. непријатељ је напао из Бизјаћа и Крупе,⁴ са окб 3 сатније и 8 тенкова, на наше положаје. Борба је вођена на сектору I и IV батаљона а сектор II батаљона био је тучен из топова са тенкова. Непријатељ је протјеран. Непријатељски губици непознати, наши један мртав и три рањена.

ВОЈНИ РАД.

У току посљедњих 15 дана одржане су неколике четне и батаљонске конференције. Поред тога одржани су састанци са штабовима батаљона и командама чета на којима се говорило о проблемима бригаде. На конференцијама и састанцима закључено је да се појача рад са водницима и десетарима и са борцима уогапте. Раду је приступљено и осјећа се побољшање у том погледу.

Борбеност и борбена готовост.

Борбеност бораца је на доста доброј висини. Борбености недостаје вјештина

вођења борбе, на чему се у посљедње време ради. Борбена готовост је доста добра.

ДИСЦИПЛИНА.

Логорска и борбена дисциплина је доста добра, док маршевска још не долази до изражаја. Предузете су мјере да се и у овом погледу учини корак напријед.

ОДЈЕЊА И ОБУЊА.

Иако је у задње вријеме набављено нешто од одјеће и обуће, она је још увијек врло слаба.

ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ.

Заразних болести у овој бригади нема. Обољења стомака су све чешћа, а у посљедње вријеме и прехладе ради слабе одјеће и обуће и хладних дана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Авдо

(М. П.)

Командант
Хамдија

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КО- МЕСАРА ОСМЕ НОУ БРИГАДЕ О МОРАЛНО-ПОЛИТИЧ- КОМ СТАЊУ У ВРЕМЕНУ ОД 15 ДО 30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

ПОЛИТИЧКИ КОМЕСАР
VIII КРАЈ. НОУ. БРИГАДЕ
дне 30-IX-43

ИЗВЈЕШТАЈ

(о стању и политичком раду у VIII Крај. НОУ Бригади
у току посљедњих 15 дана, тј. од 15 до 30 ов. мј.)

ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ IV НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

У овом извјештају, који пишем на основу личних
гажања, изнијећу недостатке и питања која су код нас
актуелна.

У посљедњих 15 дана, иако неравномјерно, рад се од-
вијао доста живо. У неким батаљонима он је био стварно
интензиван, плански и систематски (IV па и III), док је у
осталим био слабији.

Као нарочити недостатак осјетило се што се рад у свим
јединицама не одвија по плану. Састанци политичких ко-
месара батаљона са четним комесарима и делегатима бивају
често пута шупљи и не обухватају свестрано и дубоко,
(што је нарочито важно) цијелокупан живот јединица.
Многи другови прилично површно дискутују о појединим
недостацима у јединицама. То је нарочито изражено у II
батаљону. Људи се недовољно уносе у проблеме, прилично
шаблонски их расправљају и чини им се да су нека питања
ријешена тиме што их се поменуло на састанку. Метод убје-
ђивања при раду у јединицама често пута подбацује. То на-
рочито важи за већину политичких делегата а и неколи-
& цину политкомесара чета. Напр. при убјеђивању бораца у
I потребу што боље и борбене и формалне војничке дисци-
плине, другови су помињали само то да ми нећемо и да то
P није бивша југословенска дисциплина. Ми смо напр. на

такво убјеђивање реаговали овако: да дужност дисциплине у нашој војсци условљава чврстина наше војничке организације; да је тијесно повезано са међународним значајем којег има наша војска; да повјерење новоослобођених антифашистичких маса овиси од тога какав ћемо ми оставити утисак на њих у своме првом наступу; упоредили смо нашу војску и четнике, код којих је и непостојање дисциплине условило њихову дезорганизацију као војске.

У политичком раду, нарочито нижих политичких руководиоца, осјећа се то шаблонизирање, непотпуно сбијашњавање. То долази отуд што, у неким јединицама, помоћ политичких комесара батаљона политичким комесарима чета и делегатима је слаба. То је разумљиво када се узме у обзир младост и недовољно искуство политичких комесара батаљона.

Код бораца се осјећа, у већем броју јединица, нестална заинтересираност. То најбоље карактеришу овакова питања: „Има ли што нарочито ново“? Политички комесари су се задржавали на појединим бомбастичним вијестима, а да нису борце довољно дубоко и свестрано упознавали са свакодневном вањско-унутарњом ситуацијом. .. Код бораца је развијена стварна љубав, можда по мало спонтана, према Црвеној армији. Политички руководиоци упорно настоје да прикажу сву ону силу и историјски значај офанзиве“ Црвене армије, у чему се и осјећа напредак.

У своме раду политкомесари још нису довољно свладали технику покрета. Често пута полит. руководиоци, особито нижи, не служе примјером ондје гдје треба, већ подлијежу замору и учауре се у саме себе. Осјећај одговорности код већег дијела није добро развијен. Другови недовољно будно прате живот јединица, већ их понекад препуштају самима себи.

У раду команди и штабова, политички комесари се недовољно интересују за војна питања, нема довољно колективности у раду. Политички комесари не схватају ширину свога рада и своју пасивност на војним питањима правдају компетенцијама искључиво војних руководиоца. Сва та питања оштро су постављена и подузете су мјере, путем заједничких састанака, да се то исправи.

У бригади се осјећа и недовољно удубљивање команди и штабова у постављене им задатке. Нису често пута имали праву слику ударне моћи својих јединица. У борби се показало да су од комплетних јединица ударни само дијелови који се стварно и испољавају. Ријетко долазе до изражаја читаве јединице иако зато има понекад и повољних услова.

Тај проблем постављен је на састанцима штабова, команди, водника, десетара и бораца и има изгледа да ће се ријешити.

Културно-просвјетни рад се још увијек одвија једно-^трано. Активизација политкомесара по том питању је слаба и недовољно се одржавају састанци са културно-просвјетним одборима (о којима у неким јединицама политкомесари немају доброг увида). Услијед неповезаности политкомесара са култ.-просвјетним одборима њихов рад је често лута без плана и спонтан. И то је питање оштро постављено л повео се курс да се изгради чисто линија културно-просвјетног рада, обзиром на његов политичко-пропагандни значај, у данашњој а нарочито у сутрашњој ситуацији.

Колективна свијест бораца ове бригаде је недовољна. Недовољна је пропаганда била по том питању. Код бораца је недовољно развијен осјећај достојанства и гордости за славу која им припада. Сва та питања су благовремено уочена и данас се ради по њима.

Санитет у нашој бригади још увијек претставља питање. У своме раду референти санитета остају често пута самп. Помоћ политкомесара санитету је недовољна. На то [тање не гледа се са разумијевањем и у колико постоји омоћ, она је узгредна и површна. То што санитет изнутра није био организован ни сређен, што је рад болничара био без контроле, услијед чега се појавило низ неправилности, у знатној мјери допринијело је данашњем слабом угледу : санитета код бораца. И то је питање свестрано претресано на бригадном савјетовању санитетског особља. Наглашено је да ће се његов ауторитет подићи тек онда када болничари и болничарке буду уистину вршили своје дужности и показали максималну бригу о болесним и рањеним друговима.

Углавном, по свим напоменутих недостацима реаговало се на вријеме или путем састанака или појединачно. Основна ствар на којој бригада уопће данас рамље су војни недостаци и зато је питање војног рада оштро постављено , кроз линију политичког рада.

Другарски поздрав:

СМРТ_ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар VIII Крај. НОУ Бригаде
А.² Ћук

ИЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВИИКА ПЕТЕ НОУ ди
ВИЗИЈЕ О АКЦИЈАМА И ПОКРЕТИМА ЈЕДИНИЦА
ИЗВЕДЕНИМ У ТОКУ МЈЕСЕЦА СЕПТЕМБРА 1943 ГОЛ
НА ПРОСТОРИЈИ ТРАВНИК — ВИСОКО — САРАЈЕВД

7 и 8 септембар — Бусовача — Турбе

Ноћу 7/8 једна чета I бриг. дигла је у ваздух 1 путнички воз; оштећена локомотива и неколико вагона.

Ноћу 8 требала су 3 батаљона IV вршити напад на Бусовачу; пошто се је непријатељ повукао у само мјесто, није вршен напад. Погинуо је од бацачке ватре један командир.

Исте ноћи рушио је батаљон IV бриг. пругу између Хан Биле и Доца на више мјеста.

Наши губици: мртвих 1, рањених 2.

9 септембар — Модриње — Лашва — Какањ

Ноћу 9/10 порушена је пруга Лашва — Какањ, али слабо, тако да када је наишао војни воз, борци IV бриг. јед. батаљ. успјели су да баце 20 бомби у воз и да га туку из митраљеза. Воз је пројурио али се је између Модриња и Какња сударио са теретним возом. При судару слупане су локомотиве и више вагона. Ујутро непријатељ, мислећи да су наши у возу, исти је жестоко бомбардовао из авиона; услијед свега овога непријатељ је имао велике губитке.

На станици Модриње спаљено је 15 вагона.

Непријатељски губици: мртвих 20, рањених 40.

Непријатељски материјал: 2 локомотиве и око 30 вагона.

12 септем. — Травник

11 ов. мј. из Сарајева дошло 21 радника и ђака.

12 ов. мј. једна јача патрола напала је на наше истурене положаје али је одмах одбачена.

Непријатељски губици: мртвих 3.

' 7 септем. — Турбе

7 ов. мј. једна сатнија непријатеља са 2 тенка кренула је у напад из Турбета на батаљ. I бр. Непријатељ је враћен натраг уз губитке.

Наши губици: мртвих 1, рањених 1.

Непријатељски губици: мртвих 5, рањених 3.

15 септембар — Турбе — Травник — Витез

Ноћу између 15 и 16 ов. мј. напали смо са бат. I бриг. Турбе. I бат. у засједи према Травнику а I бат. демонстрат. је напао на положаје Травника. Пред саму ноћ дошао је оклопни воз који је појачао одбрану Турбета. Град нисмо успјели заузети. На положају Травника била су ликвидирана 4 бункера. У засједи је дочекан I воз и одбијен и једна патрола коју су наши борци уништили.

Између Доца и Витеза исте ноћи батаљон IV бригаде рушио је несметано од непријатеља пругу и порушио I мост од 6, један од 8 м. 1^г км пруге и 1^ч км тел. линије.

Наши губици: рањених 8.

Непријатељски губици: заробљених (2) 17, мртвих 12, рањених 3.

Непријатељски материјал: 1 „шарац“, 30 карабина, 3 стројнице, 40 бомби, 1 ручни бацач са 54 мине, 15 пари одијела, 1 пушкомитраљез и 1 мотоцикл.

22 септембар — Травник — Турбе

У 8,30 часова наишао је окл. воз из Травника за Турбе. Воз је дочекала засједа јачине 2 бат. I и 1 чета IV бат. Када је окл. вагон наишао на мину, иста је упаљена и од јаке експлозије воз је пот-

пуно уништен а посада већином изгинула I а живи су заробљени. У возу је било око 100 Талијана. Ослобођено је 80 Талијана. Непр. је тукао артилер. наше положаје и имали смо 3 мртва друга. Ради интервенције није се могао сав **плијен** искористити.

Наши губици: мртвих 3, рањених 3.

Непријатељски губици: заробљених 8, мртвих 70.

Непријатељски материјал: 80 Талијан. ослобођено, 2 т. м., 2 „шарца“, 4 стр., 3 пиштоља, 8.000 мет. и остале спреме! уништ. 2 т. м. и 1 топ.

24 IX — Фојница

Непријат. је користећи маглу **напао** на положај III бат. IV бриг. Грабовик — Локве. Непријатељ је уз губитке протјерао.

Наши губици: рањених 3.

Непријатељски губици: мртвих 6, рањених 12.

28 септембар 1943 — Травник — Била

У току ноћи 27/28 двије чете I бригаде поставиле су засједу на прузи Травник — Била и нагазну мину за воз. 28 у 7 час. наишао је воз који је возио цивиле и 2 вагона Нијемаца легије и гестаповаца. Од јаке експлозије изгинуло је око **40** официра, подофицира и гестаповаца, међу којима 7 виших официра и 15 гестапов. Оружје и одјећа официра и гест. је уништено експлозијом. Непријатељ из Травника интервенисао је али је задржан те су се наши без губитака повукли. Заробљено је неколико чиновника, 1 домобр. оф., 1 гестаповац и нешто цивила. ;

Наши губици: рањених 1.

Непријатељски губици: заробљених 24, мртвих (40).

Непријатељски материјал: **уништено** неколико вагона, заллијеђено 1 митраг J лез, 5 пиштаља, 3 карабина.

28 септембар — Кисељак — Крешево — Илица

28-1X — 2 бат. IV бриг. била су на засједи на цести Кисељак — Крешево и Кисељак — Илица. На цести Кисељак — Крешево дочекали су сатнију са тенком. Борба је трајала 5 сати од 7 до 12 час. На цести за Илицу дочекан је један аутобус у коме су били 3 усташе и 10 домобрана. Погинуо замј. командира Трифуновић.

Наши губици: мртвих 1.

Непријатељски губици: заробљених 10, мртвих 10, рањених 15.

29 септембар — Каменик

30 легионара пресвучени у цивил. одијела са петокраком звијездом убили су нашег интенданта батаљ. и једног курира. Исти су се провукли до села Каменика и на лоповски начин извршили убиство поменутих другова.

Наши губици: мртвих 2.

У току мјесеца септембра јединице наше дивизије браниле су ослобођену територију од правца Травник — Високо — Сарајево.

Из ових разлога нисмо имали већих акција већ смо дузимали партизанске акције на цестама и пругама. Начито су успјешне акције извођење на пругама. Борци су у овим акцијама стекли велико искуство.

Резултати ових акција су:

I Наши губици	⁴	Непријатељски губици	
[мртвих	8	заробљених	61 војник
I рањених	18	мртвих	166
		рањених	73

Свега 300 војн. и
официра

Губици у материјалу

Непријатељ је изгубио: 3 „шарца“, 2 т. митр., 1 п. митр., 8 стројница, 8 пиштоља, 33 карабина. 8.000 метака, 40 бомби, 1 мали баљач са 54 мине, 1 мотоцикл, 3 локомотиве, 35 вагона.
Уништено 2 т. митр. и 1 топ.

Сем овога више пута је **Рушена** пруга Травник — Сарајево. Поред овога заплијењено је и **нешто** спреме.

Ми нисмо имали губитака у материјалу.

БР. 150

ИЗВОД ИЗ ДНЕВИИКА КОМАНДАНТА ДРУГЕ ПРОЛЕ ТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА МЈЕСЕЦ СЕПТЕМБАР 1943 го ДИНЕ¹

Септембар

1 септембар. Среда. Зоројевићи. Послат 15-то дневни извештај Дивизији. У 12 часова стиже заповест из Дивизије да наша бригада крене ка Устиколини 2 о.м. Поподне је болница одржала малу приредбу. Крцун- је у I батаљону. Луне³ је написао заповест и послата је батаљонима. **IV бригада** треба да пређе комуникацију и да нас стигне.

2 септембар. Четвртак. Жешће (северозападно од Устиколине). I батаљон је више села Стрмац наишао на четничку групу, која је брзо побегла после првих рафала, — имали су лаки бацач. IV батаљон је такође код Сешин Врха наишао на једну банду и најурио је. Четници из Устиколине беже преко Дрине. Наредили смо III батаљону да сиђе у Устиколину и једној чети I батаљона.

Душан Чворо из Миошића стигао је из Пиве. Пивски одред сачекао је Немце у Недајну и потукао их (Цицмил).⁴ У Црној Гори ситуација је добра. Један део Васојевића са Ђуришићем⁵ отишао је за Немачку. Партизана има у Санџаку и разбијају четничке банде.

Отишао сам у Штаб дивизије са Јованом⁶ и дали смо предлог за прелаз Дрине. Пеко⁷ се слаже и ми треба по прелазу да узмемо Фочу.

¹ Препис оригинала, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/9а, к. 736 А.

* Слободан Пенезић ЈИ

" Народни херој Миодраг Миловановић-Луне. Погинуо 1944 год. код Узића.

* Обрад

⁵ Павле Ђуришић, командант лимско-санџачких четника. Д
Повлачећи се са окупатором 1945 год. убијен од усташа.

* Јован Поповић

† Дапчевић

I При повратку у Д. Жешће стигао је извештај из III батаљона да има Немаца у Горажду. Послали смо извештај дивизији.

Наредили смо I батаљону да сиђе у Устиколину а ми смо кренули такође у 24 часа.

3 септембар. Петак. Устиколина — Дрина. III батаљон Јдаје испитао газ, а четници су скелу отерали на десну обалу Дрине и пуцкетају с оне стране Дрине. Са прелазом је замхињено. I батаљон је оријентисан ка Фочи, III ка Горажду. IV батаљон је напао Осаницу у којој је било 20 жандара (један убијен, један рањен и заробљен). Рањеног смо Нјсније послали у Горажде. Заплећене 3 пушке, 300 метака и нешто мало хране.

Авион је извиђао Устиколину. Подаци о Горажду су променљиви. Било је нешто Немаца али су отишли за Чајниче.⁸ Немачка дивизија о којој се прича изгледа да је распоређена по гарнизонима: Рудо, Пљевља. Пријепоље и другИМ.

Извршене су све припреме за прелаз Дрине. Постављен је наш топ и тукао је бандите на десној обали. Од првог метка погођена је кућа у којој је четничка кухиња. Ранена су два четника (1 командир). Митраљеци су такође добро тукли. Далматински батаљон је отишао да смени наш IV у Осаници.

Први прелаз Дрине је био напоран (између IV и V офанзиве) и пред јаким непријатељем. Сада је непријатељ слабији, али прелаз ипак треба схватити озбиљно.

У 18,45 почео је III батаљон са прелазом. Бацач је избацио две мине, тешки митраљез и тпкомитраљеци тукли су непријатељска митраљеска гнезда. Наши борци већ имају (искуства у форсирању реке и не плаше се више ни пред иубском и брзом Дрином. Две чете III батаљона су Дрину прегазиле, а затим је пребацивање настављено са скелом.

Е Четници се нису надали и певају. Мрак је. Некад зашуцају. Немају ни патрола уз саму Дрину. У одбрани мостобрана лаици су. Туку са половин[^] Крчина Брда. Бацач им се више не јавља. Вероватно је то бацач из долине Сутјеске, који је остао иза наших јединица из борби у V офанзиви. Четнички лешинари не освајају оружје и муницију од окупатора, па пошто им господари нису уз њих, вероватно зато не пуцају много.

I батаљон је закаснио а III батаљон је растерао банду и пребацивање се наставља: 2 чета II батаљона, I и IV ба-

Вјероватно се односи на дијелове 7 СС дивизије „Принц Еуген“.

таљон. Луне и Крцун одлазе са III и IV батаљоном преко I Хан Сохе ка Фочи; I батаљон на Раскршће. Чета II батаљона ће право уз Дрину у Фочу рано изјутра. Ја и Јоган остајемо на Устикolini. Тако је Дрина лако пређена за разлику од пролетос. Окупатор нам није у могућности да забрани прелаз, а четнички бандити се кочопере. Њихова издаја нема равне у историји.

4 септембар. Субота. Јошаница. У 6 часова отишла је 2 чета II батаљона за Фочу. Са Брода је отишла патрола I батаљона II Далматинске бригаде и дотерала два четника, који су чували мост на Дрини. Четници из Фоче су побегли. Послали смо извештај Дивизији.

Пребацши смо се преко Дрине. Дрину сам прегазео на коњу. Због суше је опала. У долини Дрине је воће родило као никад. Муслимани се враћају из Горажда ка Фочи, пошто су четници растерани и слободно им је. Они веле: „Дошли су наши ослободиоци“. Само те њихове речи су, поготово у реону Фоче, речи за сваког — за сваку војску, ма да им је најбоље било кад смо ми били у овим крајевима.

Штаб II батаљона извештава да су ушли у Фочу. Оно мало народа што је било дочекало их је радо. Поподне стиже још један извештај из Фоче од Луна. IV батаљон се налази у тврђави; III батаљон на Ораховском Брду са две чете а једна чета му је на [Хан] Сохи; чета II батаљона је у Фочи.

I батаљон са Раскршћа извештава да у Чајничу и Металци има Немаца. У Ифсару има око 60 четника — мештана. Четници са Устикoline су побегли за Ифсар. Прича се да је требала доћи једна немачка дивизија да поседне Чајниче, Горажде и Фочу. У Санцаку има партизана (потврђују се вести од прошлих дана).

Свима сам одговорио и послао извештај Штабу дивизије са нешто мало риба из Дрине. За дивизију је отишао друг Бајо, народни херој из IV бригаде. Он је заостао у V офанзиви и крио га један сељак у Ђеђеву. Два месеца је живео у шуми. Прича о зверствима Немаца и четника. Четници су убили доктора Дејана Поповића.

Црвена армија силно напредује. Јуче је ослободила 450 насеља.] jH

Јуче су се у 4,30 часова на Калабрију искрцали Енглези и Американци. Данас су заузели Ређо ди Калабрија, Сан Ђовани и још једну луку.

Радио Лондон је јавио да су родољуби напали Пожегу и воде акцију у Драгачеву.

Наредили смо болници да сиђе у Устиколину ради
Боље исхране. Из Фоче се вратио Јован. Крцун пише да
има вести из Србије.

5 септембар. Недела. Јошаница. Читаву ноћ падала је
ика киша. Дрина ће надоћи.

Црвена армија напредује даље.

Синоћ је у Фочу стигао Лазо из Сутјеске са одредом,
а јутрос је дошао до нас и прича: — видели су преко 110
остурова наших другова и другарица. На неким местима
леже по 7—8 костура са остацима одела и везани за руке.

Трости су их тако везане стрељали. Касније су четници
тали рањенике и приморавали их да прокажу сакривено
жје, а чим би проказали, бандитски четници су их уби-
јали крај рупе. Тако су нађени костури у рупама и крај
рупа, где је било закопано оружје. Лазо прича да је у Је-
лечу убијен доктор Дејан Поповић од стране Муслимана.
Око 40 другова из V Црногорске бригаде са командантом
Јасавом Бурићем познали су костур друга Саве Ковачевића."

Терор четничких бандита на челу са групом официра
из Србије и Црне Горе достигао је кулминацију у околини
фоче. „Чича Бранко”,¹⁰ капетан Драшковић, Матовић¹¹ и
али бандити побегли су при нашем наиласку главом без
ира (према обавештењима на Заборак). Наша освета за
ијене другове стићи ће их ма где се сакрили.

При прелазу комуникације на Романији један друг из
V бригаде причао ми је о пробијању III Дивизије преко
реке Сутјеске. Приличан број наших другова нашао је смрт
у самој Сутјесци. По селима још има наших рањених дру-
ва, — неколико их је дошло са одредом.

Предложили смо Штабу дивизије да пошаљемо један
таљон ка Челебићу, да организујемо једну казнену експе-
дицију против бандита који су убијали наше другове и ради
уплања оружја, и да се сахране погинули другови у
јесци. Одговор је дошао да пошаљемо батаљон ка Че-
лебићу, а остало ће се предузети по нападу на Горажде. За-
ена је кућа бандита Матовића.

Из Дивизије је стигло наређење за остављање дру-
гова при мељави и за коначаре, — умножено је и послаће
се јединицама.

I Батаљон се јавио данас. Луне и Крцун су послали
вештај. Повећаћемо порцију хлеба на 750 грама.

• Народни херој Саво Ковачевић. Погинуо 13 јуна 1943 год.
иликом пробоја на Сутјесци као командант Треће НОУ дивизије.
" Зарије Остојић, начелник Штаба четничке Врховне команде
¹¹ Милан Матовић, командант Фочанске четничке бригаде

За IV бригаду смо послали нађени тешки бацач са 30 мина.

„Слободна Југославија“ јавља да је формиран чешки мађарски батаљон и немачка чета под командом **II хрватског** корпуса у Славонији. Послали су телеграм другу Титу

Читам књигу „Стратегија“ од Мил. Раденковића, п.п.ковника. Велика је потреба да наша војска употпуни своје знање војном теоријом.

IV бригада још не јавља за напад на Горажде.

6 септембар. Понедељак. Јошаница. Пре подне сам ишао за Фочу. Град је већином порушен и попаљен. Становника има веома мало, — нешто око 150. Мост је порушен а по повлачењу Немаца и Талијана порушен је и вишећи мост.

Талијанска утврђења на Ђеотини солидно су рађена и са доста материјала. Одбрана утврђења је добро срачуната, — Талијани су мајстори за тврђаве. Ту су и подземни ходници, саобраћајнице и склоништа од артиљерије и авијације. С обзиром какво је ово утврђење, добро би било уништити га да вам се не би касније опет светило.

IV батаљон је отишао за Завајит а 3 чета II батаљона за Бунове. У граду се налази једна чета II батаљона, Крцун и Луне са штабом II батаљона.

У 15 часова сам у Јошаници. Успут се виде ровови поред Дрине из којих су пролетос четнички изроди са Талијанима бранили прелаз Првој дивизији.

Вести из Црне Горе су добре. Друг Милутин¹² је жив. Кроз Црну Гору пролазе немачке трупе преко Жабљака ка Приморју.

У 18 часова стиже заповест IV бригади за напад на Горажде. Заповест је касно стигла. Издали смо наређење I батаљону да се постави на комуникацију са пола батаљона, а са пола да нападне станицу Горажде.

Стиже и Жарко,¹³ начелник III Санџачке бригаде из Санџака. Они имају један батаљон и једну чету око Пријепоља. Жив је Војо Лековић, Јакић¹⁴ и Миле Перуничкић. Немци су у пролазу преко Пљеваља ка Црној Гори. Чуло се да се прави пут преко Златибора ка Кокином Броду. По санџачким градовима су талијански карабинијери са по нешто Немаца. Један део талијанске војске је отишао ка Ја-

¹² Народни херој Иван Милутиновић. Погинуо несрећним случајем октобра 1944 год. приликом прелаза Дунава на путу из Панчева за Београд.

¹³ Видовић
¹⁴ Велимир

-драну. Наши су по Црној Гори истријебили неколико четничких вођа познатих нама са Неретве.

У 20 часова другови из I батаљона донеше рањеног дивизијара. Ранили су га четнички разбојници код Ифсара. I батаљон извештава да су видели велике ватре око Виграда и Рогатице, а такође и на Челебићу.

7 септембар. Уторак. Јошаница. Предложили смо дтабу дивизије да се строжије и енергичније приступи ка **аЕању** четничких кућа. Писао сам Луну да нареди III батаљону да се цео избаци на Хан Соху.

Црвена армија напредује и ослободила је Конотоп.

Стиже наређење из дивизије за организацију власти на овом подручју и кажњавање зликоваца, који су убијали наше рањене и болесне другове, као и разоружавати милицију села Јабуге и Мазлине и кажњавати усташке елементе из села Јелеча и Говзе. Потврђено је да је у Јелечу убијен др. Дејан Поповић, коме су усташки зликовци чупали зубе, језик, нос, уши. Друг Дејан је узвикнуо: „Радите, зликовци, шта хоћете, али ће партизани осветити свога доктора Дејана. Ја сам Србин, из Србије, из Београда“.

Зликовац капетан Драшковић је поубијао доста другова и другарица. Једном је са збора отрчао кући и убио кну другарицу. Злочини четничких коловођа у овој околини су премашили све злочине.

Горажде је непријатељ напустио. Наши су ушли. Први је ушао Драгојло.

I батаљон је у заседи на Козари (комуникација Горажде — Чајниче) дочекао неколико немачких бициклиста и разлупао један бицикл.

Тражили смо од Дивизије да се Санџаклије задрже још неко време у нашој бригади. Одговорено је да не може

8 септембар. Среда. Јошаница — Фоча. Борци полазе за Фочу. Издато наређење I батаљону да остане према Чајничу а III батаљону да очисти Ифсар. Луне је отишао код III батаљона.

У 17,15 часова „Слободна Југославија“, а касније и г радио Лондон, објавили су да је Италија капитулирала — Језуловно. Примирје је потписано и непријатељство обустављено.

Црвена армија ослободила Стаљино, Красноармејск, — очистила Донбас. Напредовање се наставља.

Известили смо Луну и IV батаљон о новостима.

9 септембар. Четвртак. Фоча. Избеглице из Горажда гално пристижу у Фочу. Друг Митар¹⁵ је код нас. Стигла

Бакић

је заповест за покрет свих јединица преко Челебића преко Ш у Санџак. У разговору са Митром изложили смо наше шљење да је нагло и прерано кренути све јединице а остати овај простор потпуно празан и не казнити Јабуку" Мрежницу, Говзу и Јелеч био би грех. Митар је отишао да се договори са Пеком.

Око 13 часова стиже Владо Шегрт¹⁶ са Војом Ковачевићем¹⁷ из Херцеговине. По њиховом причању ситуација у Херцеговини је добра.

У 18 часова наређено из Дивизије да наша бригада остане на досадашњој просторији; V да крене ка Санџаку а IV и Далматинска да предузму кажњавање бандитске милиције и четника.

У 19 часова приредба II батаљона са одломком из „Ђида". Стиже вест да су Немци ушли у Горажде.¹⁸ Још нема никаквих извештаја од Луна. IV батаљон извештава да су сазнали како су Немци поправили пут преко **Кокина** Брода и њиме саобраћају. Отишла је веза ка Санџаклијама. •

Црвена армија напредује. Енглези и Американци се даље искрцавају.

10 септембар. Петак. Фоча. Пратећа чета дошла је у Фочу. Послата десетина у Цвилин а чета на брод да смени Далматинце. Јуче смо порушили тврђаву.

У 6 часова смо испратили Санџаклије из наше бригаде. Поздравили смо их ја и Крцун и дали им 3 „брна" и три лаке „бреде".

Извештај из I батаљона говори да су Немци са тенковима 8 о. м. долазили до Козаре. IV батаљон извештава да су чули да је „Јаворски" убијен. Луне извештава да је I батал>он оборио један авион на Козари. Немци напустили Чајниче и Луне са III батаљоном отишао за Чајниче. Јован и Вељко¹⁹ отишли до Луна. Ја и Крцун у 19 часова пошли за Штаб дивизије. Стигла депеша да Савезници спремају искрцавање у октобру. Коста²⁰ маршује ка Сарајеву. V Црногорска одлази са Радованом²¹ за Црну Гору. Шегрт остаје у Херцеговини. Штаб Корпуса остаје са IV и II Далматинском на овом сектору и ка Сарајеву, — треба Трново' заузети. Наша бригада креће 12 о. м. за Санџак са задатком мобилизације и формирања, односно обнављања III Сан-

¹⁶ Командант Десете херцеговачке НОУ бригаде

¹⁷ Руководилац Политодјела Десете херцеговачке НОУ бригаде

¹⁸ Вјероватно се односи на дијелове 7 СС дивизије „Принци Еуген".

¹⁹ Павле Илић

²⁰ Коста Нађ, командант Трећег НОУ корпуса

²¹ Вукановић

аачке бригаде, разбијања четничких банди и борбе са оку-
[цаторима. Ми примамо команду над Санџачком бригадом
I осталим снагама у Санџаку (Васојевићки батаљон и јсш
• неколико одреда). Треба се повезати са Србијом.

Црвена армија ослободила Маријупољ.

11 септембар. Субота. Фоча. Поподне је стигла запо-
I вест Штаба корпуса за покрет наше бригаде за Санџак. У
|]9 часова долазе Пеко, Митар. Владо Шегрт и остали дру-
| гови из Штаба дивизије. Стигао је радиограм о формирању
I нашег Корпуса [од] II и III Дивизије. У II Дивизију улазе:
| наша бригада, III Санџачка и II Далматинска. У III Диви-
| ј зију: IV и V Црногорска и X Херцеговачка бригада. Штаб
| Корпуса: Пеко, Митар и начелник Рудолф Приморац, Штаб
| III Дивизије: Радован и накнадно ће се попунити. Штаб
| наше Дивизије: Ја, Крцун и Солдатовић.²² Командант II
| Цролетерске бригаде — Средоје.²³

II батаљон је давао приредбу.

12 септембар. Недеља. Фоча — Челебић. У 7 часова
I смо се разишли на више страна: — Радован за Црну Гору,
Шегрт за Херцеговину, ми за Санџак, Пеко и Митар са IV
и II Далматинском — Фоча — Трново.

У путу смо срели одборника села Завајита Јована Те-
J шовића — добар и честит човек. Причао нам је о терору
! Немаца и усташа у V непријатељској офанзиви. Све су ми
I опљачкали. Он је био везан целу ноћ за тарабу. Доста мла-
I њих људи из Завајита отерано је у затвор у Пљевл>а и још
| се тамо налазе. — Жене им носе храну. По причању других
| били су везивани конопцима о вратове, тучени и премла-
• њивани. Жене се враћају из Пљевал>а и причају да су
Немци разоружали Талијане. Талијани су бежали у оксшна
| села. Немци су их хватали и издали су наредбу против при-
I криваЈва Талијана. — Преко ноћи се ситуација променила
I — до јуче су Талијани терали и везивали наше сел>аке, —
E сад њих Немци терају, а ускоро ћемо и њих и Немце ми
I потерати и повезати. Немци су за време V офанзиве опра-
I вили пут и [у] Завајит истерали тенкове и хаубицу. По при-
Нању сел>ака и неких грађана из Фоче — од Фоче до Ве-
Вленића — фронтом према Тари наступале су четири не-
| мачке дивизије хватајући дубинске положаје са намером да
I Ввше снаге набаце на Пиву и терен без хране и тако нас
Визнуре. Набацивање им је успело, али онај главни непри-
атељски план је пропао са херојским држањем и руково-

ђењем наше војске. Према причању Владе Шегрта кпсм! Херцеговину је прошло око 800 наших рањениха из V офанзиве. У свему и према ситуацији у којој смо били време V офанзиве губици ипак нису велики.

Политички у овоме крају наша војска је добила лшого Сав народ је задивљен нашом борбом са надмоћнијим непријатељем. Село Завајит је много дало за нас.

У Пивској Жупи Немци и усташе су побили 1.200 људи, жена и деце у неколико села. Страдало је село Брезна и друга села. Сел>аци су остали без коња и **наше** им јединице дају коње за вршај.

Синоћ је отишао II батаљон са две чете ка Луну да у заједници са I и III батаљоном нападну и очисте **Заборак** а затим Поникве. По чишћењу имају избити у Мел>ак.

13 септембар. Понедељак. Челебић. Чују се гласови о напуштању Пљеваља од стране Немаца. Послали смо наређење III Санџачкој бригади и Васојевићком **батаљону**. -За политкомесара III Санџачке бригаде отишао је **Милија** Станишић, и са њиме за Васојевиће четири друга. У гфатњу смо им дали вод IV батаљона.

Из села Врањевине дошао је Вучић Млађеновић ји прича да је цело село попаљено и све им је опљачкано. Дали смо им једног коња да се са њиме цело село служи, јер немају ниједног.

Увече су дошли код нас одборници из **Завајита**. На мобилизацију IV батаљона нису се одазвали, пошто је мобилизација погрешно постављена.

14 септембар. Уторак. Челебић. Стигла је у 9 часова 2 чета I батаљона из Заборка са извештајем да су четнике разбили и да умало нису ухватили „чича Бранка“. Запленили су један тешки баџач са 20 мина, један тешки митраљез „шварц“ и четничку комору са 7 коња. Убијено је 18 четника и заробљено 30. У бригаду ступило добровољно 18.

15 септембар. Среда. Челебић — Врба. Синоћ смо сазнали за убиство у селу Рајковићима, где је убијено **5** другова, и међу њима брат и сестра Суботићи из Нсве Вароши. Четнички бандити из Вреће дали су им вечеру, а затим их сачекали у заседи, свукли голе и побили. Сестра **Суботића** је молила да је не свлаче голу пред братом, — бандити су је ипак свукли. Један друг од стрељаних остао је жив **иако** је погођен кроз груди. Дошао је у село Крња Јела и **ту га** сел>аци сачували. Сада је препознао бандите. Куће су им попаљене.

У 6 часова смо кренули за Врбу. Луне је са I, III и II батаљоном избио код Заборка, а у току ноћи у Шуле и јцљуке. Четници су држали положаје према Челебићу, тј. рема нама. Луне их је изненадио и разбио. Борба се во- па и преко дана. Четници су оставили 12 мртвих и више Е,ених.

У 19 часова стигао је извештај од Јакића: имају 200 ораца. У Пљевљима има 500 наоружаних муслимана и 20 Јемаца. У Бијело Поље, Нову Варош и Пријепоље ушли

ици.

16 септембар. Четвртак. Врба — Вишњица. У 9 часова ја и Крцун смо кренули са IV батаљоном ка III бригади. У Вишњици су запаљене куће зликоваца Милутина и Јована Јеловца. Њихови злочини су некажњиви.²⁴ Преко 60 парана нашло је смрт од њихове руке. Синоћ смо одржали станак партиске јединице на коме смо предали дужност Штабу II Пролетерске бригаде.

17 септембар. Петак. Маоче. Комуникацију Пљевља — абљак прешли смо на Подпеће. Синоћ су прошли немачки камиони за Жабљак, а јутрос такође неколико.

При уласку у Маоче селаци и неколико другова почели су бежати, јер нису знали каква војска долази.

Другови из Маоча нас обавештавају о приликама у лдаку. Уз велики терор четници мобилишу. Народ се не одазива њиховој мобилизацији. Наши одржавају везу са Евљима. Око 400 муслимана наоружани су талијанским аоружањем. Немци су повратили око 800 талијанских војка и дали им пушке са по 10—15 метака. Муслимани су

ЕИ Пљевља предати нама ако окупатор оде, али сумњају у наше снаге, — заправо предаће власт ономе ко буде војнички јачи у датој ситуацији.

Позвали смо Штаб III Санџачке бригаде да дође [код нас.

18 септембар. Субота. Маоче. Командант²⁵ и политкоесар²⁶ III Санџачке бригаде са другом Војом²⁷ стигли су синоћ у 22 часа. Укратко су нас упознали са ситуацијом и тас смо одржали састанак и претресли стање у бригади и целом Санџаку. Наше снаге су закасниле у Санџак. Четичке банде су успеле да упадну у извесне градове напуене од окупатора и вршили су присилну мобилизацију

То јест: нема те казне која би могла одговорати тежини поћених злочина.

Велимир Јакић
Милија Станишић
Воја Лековић

уз велики терор. Тако су присилно мобилисали Нововарошки срез. Присуство наших бригада се осећа. Санцак почише да ври. Четници су се заплашили после неколико пораза. Санцаклије су их потукле у два маха. Једном су имали 12 мртвих, а други пут 17 мртвих и разлупан камион.

Могућности за наше дејство су велике. Комуникацију ^{^j} Ужице — Кокин Брод ради 4.000 радника из конц. логора. Чува их мала немачка стража.

Четници у Васојевићима почињу се организовати. Наш батаљон у Васојевићима ради добро. Других одреда у Санцаку нема... Ситуација у Санцачкој бригади није најбоља. Бригада броји око 210 са другарицама. Одзив за мобилизацију је слаб. Народ је заплашен V офанзивом.

У 20 часова послали смо извештај Штабу корпуса са једном десетином.

Наредили смо Штабу II Пролетерске бригаде [да] са бригадом пређе на просторију Мијаковићи — Маоче.

Друг Војо ми је причао о тешком животу златарске гериле.

III Санцачка бригада је на просторији Вуково Брдо — Козице.

За заменика политкома III бригаде привремено смо одредили у споразуму са Војом друга Љубичића.²⁸ За команданта једног батаљона друга Драгојла, а Ђокановића за заменика политкома батаљона.